

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**KAMU POLİTİKALARINA DAVRANIŞSAL YAKLAŞIM: DAVRANIŞSAL
KAMU POLİTİKASI ÖZELİNDE BİR UYGULAMA**

DOKTORA TEZİ

AVNİ AKIN ÜRÜNAL

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. FİLİZ TUFAN EMİNİ KURTULUŞ

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

**KAMU POLİTİKALARINA DAVRANIŞSAL YAKLAŞIM: DAVRANIŞSAL
KAMU POLİTİKASI ÖZELİNDE BİR UYGULAMA**

DOKTORA TEZİ

AVNİ AKIN ÜRÜNAL

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. FİLİZ TUFAN EMİNİ KURTULUŞ

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Avni Akın ÜRÜNAL tarafından Doç. Dr. Filiz Tufan EMİNİ KURTULUŞ yönetiminde hazırlanan ve **28/01/2022** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Kamu Politikalarına Davranışsal Yaklaşım: Davranışsal Kamu Politikası Özelinde Bir Uygulama**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Kamu Yönetimi Anabilim Dalı**’nda **DOKTORA YETERLİK TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. Filiz Tufan EMİNİ KURTULUŞ

.....

(Danışman)

Prof. Dr. Gökhan ORHAN

.....

Prof. Dr. Hikmet YAVAŞ

.....

Dr. Öğr. Üyesi Ersoy KUTLUK

.....

Dr. Öğr. Üyesi Şermin ATAK ÇOBANOĞLU

.....

Tez No : 10367989

Tez Savunma Tarihi : 28/01/2022

.....
DOÇ. DR. YENER PAZARCIK

Enstitü Müdürü

.././20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Avni Akın ÜRÜNAL

28/01/2022

TEŞEKKÜR

Çalışmam boyunca tezin gerçekleştirilmesinde, benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösterici olan değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Filiz Tufan EMİNİ KURTULUŞ'a, tezimi geliştirilmesinde her konuda yardımcı olan Tez İzleme Komitesi üyeleri değerli hocalarım Prof. Dr. Hikmet YAVAŞ ve Dr. Öğr. Üyesi Şermin ATAK ÇOBANOĞLU'na ve tezimin son halinin verilmesinde katkıda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Gökhan ORHAN ve Dr. Öğr. Üyesi Ersoy KUTLUK'a teşekkürlerimi sunarım.

Hayat enerjisi aileden özellikle anneden gelir çünkü her kadın tüm yaşam özelliklerimizi taşıyan ve hücrelerimizin hayatta kalmasını sağlayan enerji kaynağı mitokondrisini çocuğuna hayatı boyunca kullanmak üzere armağan eder. Hayatım boyunca varlıkları ile bana güç veren haklarını ödeyemeyeceğim sevgili annem, babam ve aileme teşekkür etmeyi ve minnettarlığımı belirtmeyi borç bilirim. Hayattaki güzelliklerin yanı sıra hayatın beraberinde getirdiği mücadelelerin de paylaşıldıkça anlam kazandığı yol arkadaşım kızımın annesi sevgili eşime çalışmam boyunca sabrı ve destekleri için teşekkür ederim. Cenab-ı Hakk'ın bana en büyük lütfu canım kızım Aden Gülce'ye sevgilerimle.

Avni Akın ÜRÜNAL
Çanakkale, Ocak 2022

ÖZET

KAMU POLİTİKALARINA DAVRANIŞSAL YAKLAŞIM: DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKASI ÖZELİNDE BİR UYGULAMA

Avni Akın ÜRÜNAL

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi

Danışman: Doç. Dr. Filiz Tufan EMİNİ KURTULUŞ

28/01/2022, 223

Kamu politikalarına davranışsal yaklaşım, yönetim bilimi terminolojisine “davranışsal içgörü” kavramı altında dahil edilmiştir. Küresel boyutta davranışsal içgörülerini politika yapım sürecine dahil etme eğilimi giderek artmaktadır. Politika yapımında davranışsal içgörülerden faydalanarak politika tasarlamak için dünya genelinde hükümetlerin içinde ya da dışında ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren çeşitli davranışsal içgörü birimleri kurulmuştur. Davranışsal içgörü birimleri irrasyonel insan davranışlarından elde edilen verilerden hareket ederek kamu hizmetlerinin daha etkin ve verimli olmasının yanında hükümetlerin gelirlerinde de hatırı sayılır bir artış sağlamıştır. Araştırmada öncelikli olarak Türkiye özelinde davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikalarının ulusal onay düzeyi tespit edilmiş ve uluslararası boyutta yapılan çalışmalar ile karşılaştırılması yapılmıştır. Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikaları ile tespit edilen ulusal onay düzeyi arasında ilişki olup olmadığı ortaya koyulmuştur. Ayrıca, araştırmada kayıptan kaçınma davranışsal fenomeni kapsamında olumlu-olumsuz ve ceza-ödül ile çerçeveslendirilmiş politikaları arasındaki farkı ortaya koyabilmeye yönelik Türkiye’de COVID-19 aşısı yaptırma/yaptırmama onay düzeyi tespit edilmiş ve tespit edilen aşı yaptırma/yaptırmama onay düzeyinin sosyoekonomik ve demografik özellikler açısından farklılık gösterip göstermediği betimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Politikası, Davranışsal Kamu Politikası, Davranışsal İçgörü, Kayıptan Kaçınma, Ulusal Onay

ABSTRACT

BEHAVIORAL APPROACH TO PUBLIC POLICY: AN APPLICATION SPECIFIC TO BEHAVIORAL PUBLIC POLICY

Avni Akın ÜRÜNAL

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Doctoral Dissertation in Public Administration Science

Advisor: Doç. Dr. Filiz Tufan EMİNİ KURTULUŞ

28/01/2022, 223

Behavioral approach to public policy is included in management science terminology under the concept of “behavioral insight”. There is a growing trend towards incorporating behavioral insights into the policy making process on a global scale. Various behavioral insight units have been established around the world, operating within or outside of governments and internationally, to design policy using behavioral insights in policy making. Behavioral insight units based on the data obtained from irrational human behaviors, have provided a significant increase in the revenues of governments as well as making public services more effective and efficient. In the research, the national approval level of the public policies created with behavioral insights specific to Turkey was determined and compared with the studies conducted at the international level. It has been revealed whether there is a relationship between the behavioral public policies implemented in Turkey and the level of national approval determined. In addition in the research, the approval level of getting/not vaccinated against COVID-19 in Turkey was determined in order to reveal the difference between positive-negative and framed policies with punishment-reward within the scope of loss avoidance behavioral phenomenon, and It has been described whether the level of approval to have or not to be vaccinated differs in terms of socioeconomic and demographic characteristics.

Keywords: Public Policy, Behavioral Public Policy, Behavioral Insight, Loss Avoidance, National Approval

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

7

2.1. Kamu Politikasına İlişkin Temel Kavramlar.....	7
2.1.1. Kamu Politikası Kavramı.....	9
2.1.2. Kamu Politikası Kavramında Eylem ve Kararlar	14
Kamuyu İlgilendiren Sorunun Çözümü.....	15
Kamusal Sorunun Temelindeki Hedef Gruplar.....	15
Eylem ve Kararlarda Tutarlılık.....	15
Çeşitli Karar ve Eylemlerin Varlığı.....	16
Uygulama ve Programlar.....	16
Kamu Aktörlerinin Kilit Rolü.....	17
Kısıtlamalar Getiren Kararlar ve Eylemler.....	17
2.2. Kamu Politikalarının Gelişimi	17
2.2.1. Erken Dönem Kamu Politikası Çalışmaları	18
2.2.2. Modern Anlamda Kamu Politikası Çalışmaları.....	20
2.3. Türkiye’de Kamu Politikası Disiplininin Gelişimi.....	24

2.4.	Kamu Politikasının Diğer Disiplinler ile İlişkisi.....	30
2.5.	Kamu Politikalarına Davranışsal Yaklaşım.....	32
2.5.1.	Davranışsal İçgörü.....	34
2.5.2.	Davranışsal İçgörü Birimleri.....	37
2.6.	Davranışsal İçgörülerin Kuramsal Çerçevesi.....	40
2.7.	Bireysel Faktörler.....	42
2.7.1.	Bilişsel Yük.....	42
2.7.2.	Öz Benlik.....	43
2.7.3.	Hızlı ve Yavaş İşleme.....	44
2.7.4.	Bilişsel Kısayollar ve Sapmalar.....	45
	Çıpalama Etkisi (Anchoring and Adjustment Heuristic).....	46
	Bulunabilirlik Etkisi (Availability Heuristic).....	47
	Varsayılan Seçeneklere Yatkinlik (Default Effect).....	48
	Statüko Etkisi (Status-Quo Effect).....	48
	Kayıptan Kaçınma (Loss Aversion).....	49
2.7.5.	Kararlılık.....	52
2.7.6.	Ödüller ve Cezalar.....	53
2.8.	Çevresel ve Tasarım Faktörleri.....	54
2.8.1.	Seçim Mimarisi.....	54
2.8.2.	Geri Bildirim ve Hatırlatmalar.....	58
2.8.3.	Çerçeveleme Etkisi.....	59
2.8.4.	Hazırlama Etkisi.....	62
2.9.	Kamu Politikaları ve Davranışsal İçgörüler.....	63
2.9.1.	Davranışsal İçgörüler ile Kamu Politikası Yapımı.....	66
2.9.2.	Davranışsal İçgörülerin Uygulanmasına İlişkin Etik Hususlar.....	69
2.10.	Kamu Politikalarında Davranışsal İçgörülerin Uygulanması Süreci.....	70
2.10.1.	Davranış.....	72
	Politika Problemine Yönlendiren Davranışlar Nelerdir?	72
	Hangi Davranışlar Hedeflenmelidir?	74
	İstenilen Politika Sonucu Nedir?	75
	Hedef Davranışı Şekillendiren Bağlam Nedir?.....	76
	Davranış İçin Etik Düşünceler.....	77
2.10.2.	Analiz.....	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ 79

3.1.	Araştırmanın Amacı.....	79
3.2.	Araştırmanın Evreni (Popülasyonu).....	79
3.3.	Araştırmanın Örneklemi.....	80
3.4.	Veri Toplama Yöntemi.....	82
3.4.1.	Anket Yönteminin Gerçekleştirme Şekli.....	82
3.4.2.	Çevrimiçi Ankette Popülasyonun Temsili.....	84
3.5.	Anket Soruların Tasarlanması.....	84
3.5.1.	Ankette Kullanılan Ölçek.....	85
3.5.2.	Ankette Kullanılan Ölçme Dereceleri.....	87
3.6.	Anketin Bölümleri ve Hipotezler.....	88
3.6.1.	Anketin Birinci Bölümü.....	89
3.6.2.	Anketin İkinci Bölümü.....	90
3.6.3.	Anketin Üçüncü Bölümü.....	92
3.6.4.	Anketin Dördüncü Bölümü.....	92
	Türkiye’de Uygulanmış Davranışsal Kamu Politikaları.....	93
	Çerçeveleme ile Oluşturulmuş Davranışsal Kamu Politikaları.....	95
3.7.	Verilerin Toplanması.....	99
3.8.	Ankete İlişkin Pilot Uygulama ve Öntest.....	100
3.9.	Ankette Sosyoekonomik ve Demografik Özellikleri Sınıflandırılması.....	100

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BULGULARI 102

4.1.	İstatistikî Bulguların Betimlenmesi.....	102
4.2.	Katılımcı Sayısına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	104
4.2.1.	Katılımcıların (Örneklemin) Türkiye Genelini (Popülasyonu) Temsili.....	105
4.3.	Katılımcıların Sosyoekonomik ve Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	108
4.3.1.	Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Dağılım.....	110
	Katılımcı Sayısının Yaş Kategorisine Göre Dağılımı.....	111

4.3.2.	Katılımcıların Cinsiyetlerine ilişkin Dağılımı.....	112
4.3.3.	Katılımcıların Medeni Hallerinin Dağılımı.....	113
4.3.4.	Katılımcıların Aylık Gelir Düzeylerinin Dağılımı.....	113
	Katılımcı Sayısının Aylık Gelir Düzeyi Kategorisine Göre Dağılımı..	115
4.3.5.	Katılımcıların Eğitim Düzeylerinin Dağılımı.....	116
4.3.6.	Katılımcıların Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı.....	117
4.3.7.	Katılımcıların Yaşadığı Şehrin Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	118
4.4.	Türkiye’de Davranışsal Kamu Politikaları Onay Düzeyi.....	119
4.5.	Davranışsal Kamu Politikalarının Diğer Ülkeler ile Karşılaştırılması.....	122
4.5.1.	Kalori Etiketleri Onay Düzeyi	123
4.5.2.	Trafik Işıkları Onay Düzeyi.....	124
4.5.3.	Yeşil Enerjiyi Teşvik Etmek Onay Düzeyi.....	126
4.5.4.	Organ Bağışçısı Seçimi Onay Düzeyi.....	128
4.5.5.	Sağlıklı Gıda Yerleştirme Seçimi Onay Düzeyi.....	130
4.5.6.	Dikkati Dağılmış Sürücü Onay Düzeyi.....	132
4.5.7.	Çocukluk Çağı Obezitesi Onay Düzeyi.....	134
4.5.8.	Bilinçaltı Reklamlar Onay Düzeyi.....	136
4.5.9.	Karbon Emisyon Yükü Onay Düzeyi.....	138
4.5.10.	Yüksek Tuz Seviyesi Onay Düzeyi.....	140
4.5.11.	Kızılay Onay Düzeyi.....	142
4.5.12.	Sigara İçmek ve Aşırı Yemek Onay Düzeyi.....	144
4.5.13.	Zorunlu Yeşil Enerji Onay Düzeyi.....	146
4.5.14.	Tatlısız Kasiyer Bölgesi Onay Düzeyi.....	148
4.5.15.	Etsiz Gün Onay Düzeyi.....	150
4.6.	Davranışsal Kamu Politikaları Toplam Onay Düzeyi.....	152
4.6.1.	Çoklu Regresyon Analizi.....	156
4.6.2.	Davranışsal Kamu Politikası Onay Düzeyinin Kategorileştirilmesi....	158
4.7.	Türkiye’de Uygulanmış Davranışsal Kamu Politikası Deneyimi.....	161
4.7.1.	Plastik Poşet Tutumu.....	161
4.7.2.	Bireysel Zorunlu Emeklilik Tutumu.....	162
4.7.3.	Uygulanmış Davranışsal Kamu Politikası Deneyimi Onay Düzeyi....	163
4.7.4.	Basit Doğrusal Korelasyon Analizi.....	165
4.8.	COVID-19 Aşısı Yaptırma/Yaptırmama Tutumu.....	167
4.8.1.	Aşı Tutumunun Yaşa Göre Dağılımı.....	170

4.8.2.	Aşı Tutumunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	171
4.8.3.	Aşı Tutumunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	172
4.8.4.	Aşı Tutumunun Aylık Gelir Düzeyine Göre Dağılımı.....	173
4.8.5.	Aşı Tutumunun Medeni Hale Göre Dağılımı.....	174
4.8.6.	Aşı Tutumunun Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı.....	175
4.8.7.	Aşı Tutumunun Yaşanılan Şehrin Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	176
4.9.	Olumlu ve Olumsuz Bilgi ile Eş değer Seçenekli Kazanç ve Kayıp Çerçevelemesi.....	178
4.9.1.	Kazanç (Olumlu Bilgi) Çerçevelemesi.....	178
4.9.2.	Kayıp (Olumsuz Bilgi) Çerçevelemesi.....	180
4.9.3.	Kazanç (Olumlu Bilgi) ve Kayıp (Olumsuz Bilgi) Tutumlarına İlişkin Bağımlı Gruplar t Testi.....	182
4.10.	Ceza ve Ödül ile Eş değer Seçenekli Olmayan Kazanç ve Kayıp Çerçevelemesi.....	185
4.10.1.	Kayıp (Ceza) Çerçevelemesi.....	185
4.10.2.	Kazanç (Ödül) Çerçevelemesi.....	188
4.10.3.	Kazanç (Ödül) ve Kayıp (Ceza) Tutumlarına İlişkin Bağımlı Gruplar t Testi.....	191
BEŞİNCİ BÖLÜM		
SONUÇ ve ÖNERİLER		
		195
5.1.	Türkiye’de Tespit Edilen Davranışsal Kamu Politikalarına İlişkin Sonuçlar....	195
5.1.1.	Türkiye’de Davranışsal Kamu Politikaların Sosyoekonomik ve Demografik Değişkenler ile İlişkisi.....	197
5.1.2.	Davranışsal Kamu Politikalarının Küresel Boyutta Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar.....	198
5.1.3.	Türkiye’de Uygulanmış Davranışsal Kamu Politikalar ile Davranışsal Kamu Politikaları Onay Düzeyi Arasındaki Korelasyona İlişkin Sonuçlar.....	199
5.2.	Türkiye’de COVID-19 Aşı Tutumuna İlişkin Sonuçlar.....	200
5.3.	Davranışsal İçgörüler ile Oluşturulmuş Olumlu-Olumsuz Bilgi Çerçevelemesine İlişkin Sonuçlar.....	201
5.4.	Davranışsal İçgörüler ile Oluşturulmuş Ceza-Ödül Çerçevelemesine İlişkin Sonuçlar.....	202
5.5.	Öneriler.....	203
	KAYNAKÇA	206

EKLER	I
EK 1. ÖLÇEĞİN KULLANIMINA İLİŞKİN E-POSTA İZİNİ.....	II
EK 2. ANKET	III

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABCD	Attention (Dikkat), Belief Formation (Kanı Oluşumu), Choice (Seçim), Determination (Kararlılık)
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BES	Bireysel Emeklilik Sistemi
BI	Behavioural Insight (Davranışsal İçgörü)
BIAP	Behavioural Insights Applied to Policy (Politikada Uygulanan Davranışsal İçgörüler)
BIT	Behavioural Insights Team (Davranışsal İçgörü Takımı)
Bkz.	Bakınız
CAWI	Computer Assisted Web Interviewing (Bilgisayar Destekli Web Görüşmesi)
COVID-19	Koronavirüs Hastalığı
D.K.Pol.	Davranışsal Kamu Politikası
EFTA	European Free Trade Area/Association (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi/Birliği)
IRS	Internal Revenue Service (ABD Gelir İdaresi)
JRC	Joint Research Center (Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezi)
M.Ö.	Milattan Önce
Maks.	Maksimum Değer
Md.	Madde
Med.	Ortanca-Medyan
Min.	Minimum Değer
N	Veri Sayısı
NBER	National Bureau of Economic Research (Ulusal Ekonomik Araştırma Bürosu)
OECD	The Organisation for Economic Co-Operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
s.	Sayfa

S	Ortalamanın Standart Hatası
S.S	Standart Sapma
SBST	Social and Behavioral Sciences Team (Sosyal ve Davranış Bilimleri Ekibi)
SMS	Short Message Service (Kısa Mesaj Servisi)
t.y.	Tarih Yok
TCEB	Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı
TL	Türk Lirası
vb.	Ve Benzerleri
WB	World Bank (Dünya Bankası)
\bar{X}	Ortalama
$\bar{X} / \%$	Ortalamanın Yüzde Karşılığı
\bar{X} / S	Ortalamanın Standart Hatası
%	Yüzde Oranı
S^2	Varyans

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Kamu politikası ile ilgili disiplinler ve örnek konuları	31
Tablo 2	Eş değer seçenekli risk çerçevesi	60
Tablo 3	Sayı büyüklüğü ile kayıp ve kazançların çerçevesi	62
Tablo 4	Davranışsal problemlerin dört temel faktörü (ABCD) çerçevesinde davranışsal politika strateji örnekleri	64
Tablo 5	Davranışsal içgörülerini uygulamadan önce dikkat edilmesi gerekenler	65
Tablo 6	İnsanların neden hamburgeri seçtiğine dair varsayımlar	67
Tablo 7	Geleneksel ve davranışsal içgörü ile oluşturulmuş politika araçları karşılaştırılması	68
Tablo 8	Politika probleminin davranışsal yönlerini belirlenmesi ilişkin sorular	72
Tablo 9	Öncelikli filtre anketi için örnek sorular	74
Tablo 10	ABCD çerçevesinin rasyonalite ve davranışsal içgörü kapsamında değerlendirilmesi	78
Tablo 11	Davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikalara ilişkin 15 maddelik ölçek	86
Tablo 12	Türkiye’de çevre politikası özelinde davranışsal kamu politikası uygulaması	93
Tablo 13	Türkiye’de sosyal güvenlik politikası özelinde davranışsal kamu politikası uygulaması	94
Tablo 14	Çerçeveleme ile oluşturulmuş davranışsal kamu politikaları soruları	98
Tablo 15	Türkiye nüfusunun ve katılımcılarının coğrafi bölgelere göre dağılımının karşılaştırılması	106
Tablo 16	Türkiye nüfusunun ve katılımcılarının cinsiyete göre dağılımının karşılaştırılması	107
Tablo 17	Katılımcıların sosyoekonomik ve demografik özelliklerinin frekans ve dağılımları	108

Tablo 18	Katılımcıların yaşlarına ait betimsel istatistikler	110
Tablo 19	Katılımcıların aylık gelir düzeylerine ait betimsel istatistikler	114
Tablo 20	Kalori etiketleri onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	123
Tablo 21	Trafik ışıkları onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	125
Tablo 22	Yeşil enerjiyi teşvik etmek onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	127
Tablo 23	Organ bağışçısı seçimi onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	129
Tablo 24	Sağlıklı gıda yerleştirme seçimi onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	131
Tablo 25	Dikkati dağılmış sürücü onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	133
Tablo 26	Çocukluk çağı obezitesi onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	135
Tablo 27	Bilinçaltı reklamlar onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	137
Tablo 28	Karbon emisyon yükü onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	139
Tablo 29	Yüksek tuz seviyesi onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	141
Tablo 30	Kızılây onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	143
Tablo 31	Sigara içmek ve aşırı yemek onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	145
Tablo 32	Zorunlu yeşil enerji onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	147
Tablo 33	Tatlısız kasiyer bölgesi onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	149
Tablo 34	Etsiz gün onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	151
Tablo 35	Toplam onay düzeyine ait betimsel istatistikler	153
Tablo 36	Çoklu regresyon analizi sonuçları	158

Tablo 37	Plastik poşet onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	161
Tablo 38	Bireysel zorunlu emeklilik onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	162
Tablo 39	Toplam uygulanmış davranışsal kamu politikası onay düzeyine ait betimsel istatistikler	163
Tablo 40	Basit doğrusal korelasyon analizi sonuçları	165
Tablo 41	Aşırı reddedenlerin sosyoekonomik ve demografik özelliklerinin frekans ve yüzdeleri	168
Tablo 42	Kazanç (olumlu bilgi) çerçevesi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	178
Tablo 43	Kayıp (olumsuz bilgi) çerçevesi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	180
Tablo 44	Bağımlı (İlişkili) gruplar t testi (Paired Sample t Test) sonuçları	184
Tablo 45	Kayıp (ceza) çerçevesi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	186
Tablo 46	Kazanç (ödül) çerçevesi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler	188
Tablo 47	Bağımlı (ilişkili) gruplar t testi (Paired Sample t Test) sonuçları	193

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Kamu politikası konulu tezlerin tarihe göre gösterimi	28
Şekil 2	Kamu politikası konulu tezlerin tarihe göre artışı	28
Şekil 3	Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemindeki ofis ve kurullar	29
Şekil 4	Dünya genelinde kamu politikasına davranışsal içgörü uygulayan birimler	38
Şekil 5	Davranışın oluşum süreci	40
Şekil 6	Davranışsal içgörülerin çerçevesi	41
Şekil 7	Kazanç ve kayıpların psikolojik değeri	51
Şekil 8	Norman kapıları	55
Şekil 9	Davranışsal problemlerin dört temel faktörü	63
Şekil 10	Kamu politikalarında davranışsal içgörülerin uygulanması süreci	71
Şekil 11	Davranışsal indirgeme örneği	73
Şekil 12	Politika sonucunu belirleme	75
Şekil 13	Semboller ve örnek davranışsal akış şeması	76
Şekil 14	Ipsos araştırmasına göre 15 ülkenin Covid-19 aşısına karşı tutumları	96
Şekil 15	Anket verilerinin toplanmasında kullanılan karekodlar (QR-Quick Response)	99
Şekil 16	Katılımcı sayısının illere göre Türkiye siyasi haritasında dağılımı	104
Şekil 17	Katılımcıların Türkiye'nin coğrafi bölgelerine göre oransal (%) dağılımı	105
Şekil 18	Katılımcıların yaşlarının frekans dağılımının histogram grafiği	111
Şekil 19	Katılımcı sayısının yaş kategorisine göre dağılımı	112
Şekil 20	Katılımcı sayısının cinsiyete göre dağılımı	112

Şekil 21	Katılımcı sayısının medeni hale göre dağılımı	113
Şekil 22	Katılımcıların aylık gelir düzeyleri frekans dağılımının histogram grafiği	114
Şekil 23	Katılımcı sayısının aylık gelir düzeyi kategorisine göre dağılımı	115
Şekil 24	Katılımcı sayısının eğitim durumuna göre dağılımı	116
Şekil 25	Katılımcı sayısının coğrafi bölgelere göre dağılımı	117
Şekil 26	Katılımcı sayısının yaşanılan şehrin nüfus büyüklüğüne göre dağılımı	118
Şekil 27	Türkiye’de davranışsal kamu politikaları onay düzeyi	120
Şekil 28	Kalori etiketi onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	124
Şekil 29	Trafik ışıkları onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	126
Şekil 30	Yeşil enerjiyi teşvik etmek onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	128
Şekil 31	Organ bağışçısı seçimi onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	130
Şekil 32	Sağlıklı gıda yerleştirme onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	132
Şekil 33	Dikkati dağılmış sürücü onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	134
Şekil 34	Çocukluk çağı obezitesi onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması.	136
Şekil 35	Bilinçaltı reklamlar onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	138
Şekil 36	Karbon emisyon yükü onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	140
Şekil 37	Yüksek tuz seviyesi onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	142
Şekil 38	Kızılay onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	144
Şekil 39	Sigara içmek ve aşırı yemek onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	146

Şekil 40	Zorunlu yeşil enerji onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	148
Şekil 41	Tatlısız kasiyer bölgesi onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	150
Şekil 42	Etsiz gün onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	152
Şekil 43	Toplam onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması	153
Şekil 44	Toplam onay düzeyi değişkeninin normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri	155
Şekil 45	Müdahale derinlik düzeyi kategorisine göre ülkelerin onay düzeylerinin grafiği.	159
Şekil 46	Toplam uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi değişkeninin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri	164
Şekil 47	Davranışsal kamu politikası toplam onay düzeyi ve uygulanmış davranışsal kamu politikası onay düzeyi değişkenlerinin serpm grafiği	166
Şekil 48	COVID-19 aşısını yaptırmayı onaylayan (evet)/onaylamayanların (hayır) dağılımı	167
Şekil 49	COVID-19 aşısı yaptırma tutumunun yaş kategorisine göre dağılımı	170
Şekil 50	COVID-19 aşısı yaptırma tutumunun cinsiyete göre dağılımı	171
Şekil 51	COVID-19 aşısı yaptırma tutumunun eğitim durumuna göre dağılımı	172
Şekil 52	COVID-19 aşısı yaptırma tutumunun aylık gelir düzeyine göre dağılımı	173
Şekil 53	COVID-19 aşısı yaptırma tutumunun medeni hale göre dağılımı	174
Şekil 54	COVID-19 aşısı yaptırma tutumunun coğrafi bölgelere göre dağılımı	175
Şekil 55	COVID-19 aşısı yaptırma tutumunun yaşanılan şehrin büyüklüğüne göre dağılımı	176
Şekil 56	Kazanç (olumlu bilgi) tutumu değişkeninin normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri	179

Şekil 57	Kayıp (olumsuz bilgi) tutumu değişkeninin normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri	181
Şekil 58	Kazanç (olumlu bilgi) ve kayıp (olumsuz bilgi) farkı normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri	183
Şekil 59	Kayıp (toplam ceza) normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri	187
Şekil 60	Kazanç (toplam ödül) normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri	190
Şekil 61	Kazanç (ödül) ve kayıp (ceza) farkı normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri	192

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Kamu politikalarına davranışsal yaklaşım yönetim bilimi terminolojisine “davranışsal içgörü” kavramı altında dahil edilmiştir. İçgörü kavramı davranışın içyüzünü anlama/kavrama yeteneği olarak ifade edilmektedir. Davranışsal içgörü kavramı ise insanların tercihlerini ya da seçimlerini yaparken bunun temelindeki gerçek nedenleri anlamak amacıyla psikoloji, bilişsel bilimler ve sosyal bilimler aracı ile elde edilen içgörülerini deneysel olarak test edilmiş sonuçlarla birleştirilerek tümevarım bir yaklaşım ile politika oluşturma olarak tanımlanmaktadır. Bu alanda temel referans çalışmaları arasında Daniel Kahneman’ın “Hızlı ve Yavaş Düşünmek” ve Richard Thaler ve Cass Sunstein’ın “Dürtme” eserleri yer almaktadır. Kahneman eserinde, sistem 1 (irrasyonel) ve sistem 2 (rasyonel) olmak üzere insan zihninin iki farklı alana sahip olduğunu ve vermiş olduğumuz kararların davranışa dönüşme aşamasında sistem 1’in sürekli tetikte olduğunu vurgulamaktadır (Kahneman, 2011: 19-109). İfade edilen Kahneman’ın Teorisi ile birlikte davranışsal iktisat ve uzantısı olarak oluşturulan davranışsal kamu politikalarına ilgi dünya genelinde yoğunlaşmıştır. Diğer taraftan Richard Thaler’ın Dürtme Teorisi ile birlikte kamu politikalarına davranışsal yaklaşımın popülerliği daha da artmıştır. Hükümetler bireylerin seçim özgürlüğünü koruyarak insanları belirli yönlere yönlendiren politika yaklaşımları olan “dürtmelere” (nudges) büyük ilgi göstermiştir. Bu ilginin yönetim bilimlerine kayması ile birlikte dünya genelinde davranıştan elde edilen bilgileri politika üretim sürecine dahil etme eğilimi ivme kazanmıştır.

Politika yapım sürecinde, hükümetler kamu politikalarının daha iyi çalışması için psikoloji, bilişsel bilim, nörobilim, örgütsel ve grup davranışı gibi davranışsal ve sosyal bilimlerden türetilen “davranışsal içgörülerini” dürtmeler aracılığı ile kullanmaktadır. Çalışmada potansiyel olarak kafa karıştırıcı olan ve pejoratif bir anlam taşıyan dürtme kavramı davranışsal kamu politikası tanımı ile aynı mahiyete olması nedeni ile dürtme yerine “davranışsal kamu politikası” kavramı kullanılmıştır. Politika yapımında dürtmelerden ya da davranışsal içgörülerden faydalanarak politika tasarlamak için hükümetin içinde ya da dışında ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren çeşitli davranışsal içgörü birimleri kurulmuştur. Davranışsal içgörü birimleri irrasyonel insan davranışlarından elde edilen verilerden hareket ederek kamu hizmetlerinin daha etkin ve

verimli olmasının yanında hükümetlerin gelirlerinde de hatırı sayılır bir artış sağlamıştır (Halpern, 2015: 9). Diğer taraftan davranışsal kamu politikaları pratik açıdan politika yapımcıları tarafından kullanılmasının yanında teorik açıdan bilimsel bir disiplin alanı olarak da ön plana çıkmaktadır.

Bilimsel bir disiplin alanı olarak davranışsal kamu politikaları, kamu politikası disiplininin bir alt disiplini olarak ilerlemektedir. Gelişmiş ülkelerde kamu politikası disiplini ilişkin çok geniş bir literatür ve teorik birikim söz konusu iken Türkiye’de kamu politikası disiplinine ilişkin literatürde bilimsel yayın bakımından eksikliklerin olduğu yerli ve yabancı yazarlar tarafından birçok kez ifade edilmiş olmakla birlikte çalışmanın konusu olan davranışsal kamu politikalarına ilişkin yerli literatür yok denecek kadar azdır. Davranışsal kamu politikaları ilgili yerli literatürde birkaç yılda yapılan çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda yerli literatür değerlendirildiğinde yapılan çalışmalarda davranışsal kamu politikaları kuramsal düzlemde incelenmiş (Aydın vd., 2019), davranışsal içgöçü uygulamalarının kamu politikaları açısından kullanılabilirliği genel olarak değerlendirilmiş (Özdemir, 2019), uluslararası ve ulusal davranışsal kamu politikaları uygulamaları irdelenmiş (Kılıç, 2020), Covid-19 salgını döneminde uygulanan davranışsal kamu politikalarının etkisi tespit edilmiş (Aldemir ve Kaya, 2020), davranışsal kamu politikalarının Türkiye’deki yansımaları ortaya konulmuş (Yılmaz ve Canbezer, 2020), kamu politikalarının oluşturulmasında davranışsal iktisadın rolü ön plana çıkarılarak değerlendirilmiş (Ecer, 2020), davranışsal kamu politikaları birimlerinin ortaya çıkışı ve gelişimi Türkiye özelinde incelenmiştir (Kusseven ve Yıldız, 2021). Davranışsal kamu politikaların temel ilkeleri ve bu ilkelerin rastgele kontrol deneyleri ile sahada nasıl uygulandığını ele alan en geniş kapsamlı çalışma, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesi ile birlikte Ticaret Bakanlığı (mülga Ekonomi Bakanlığı) bünyesinde kurulan ilk davranışsal içgörü birimi olan “Davranışsal Kamu Politikaları ve Yeni Nesil Teknolojiler Dairesi Başkanlığı” tarafından yapılmıştır (TCEB, 2018).

Davranışsal kamu politikaları ile ilgili yerli literatürün sığ olması nedeni ile çalışmada yoğun olarak yabancı literatürdeki kaynaklardan özellikle Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği Komisyonu gibi uluslararası örgütlerin yayımlamış olduğu raporlardan yararlanılmıştır. Davranışsal kamu politikaları kapsamında hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde yapılan herhangi bir

bilimsel çalışma bulunmamasıyla beraber yapılan bu çalışma akademik anlamda ilk tez olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca çalışmanın keşfedici, ilişkisel ve betimsel yönleri ile pratik açıdan politika yapıcılarına, teorik açıdan bilimsel bir disiplin olarak davranışsal kamu politikaları alanına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın keşfedici yönü kapsamında önemi; küresel boyutta, ulusların vatandaşlarının davranışsal kamu politikalarını onaylayıp/onaylamadıkları kapsamında çeşitli çalışmalar olmasına rağmen (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein, vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019), Türkiye özelinde bireylerin davranışsal kamu politikaları hakkında ne düşündükleri ve Türkiye'nin dünya genelinde yapılan çalışmalarda tespit edilen onay düzeyleri kapsamında nerede yer aldığı hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Bu açıdan çalışmada Türkiye özelinde bireylerin davranışsal kamu politikaları hakkında ulusal onay düzeyleri tespit edilmiş ve uluslararası boyutta ABD, Danimarka, Fransa, Almanya, Macaristan, İtalya, İngiltere, Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Japonya, Rusya, Güney Afrika, Güney Kore ve Ukrayna'da yapılan çalışmalar ile tespit edilmiş onay düzeyleri ve Türkiye özelinde tespit edilen davranışsal kamu politikaları ulusal onay düzeyi karşılaştırılarak rapor edilmiştir. Çalışmanın ilişkisel yönü kapsamında önemi; çevre politikası özelinde Türkiye'de uygulanmış davranışsal kamu politikası uygulaması olan plastik poşetlerin ücretlendirilmesi ve sosyal güvenlik politikası özelinde uygulanmış olan bireysel emeklilik sisteminde otomatik katılım kamu politikaları onay düzeyleri ile tespit edilen ulusal davranışsal kamu politikası onay düzeyi arasında korelasyon olup olmadığı açıklanmıştır. Çalışmanın betimsel yönü kapsamında önemi; Türkiye özelinde yatay kesit verisi olarak 14.05.2021 ve 17.08.2021 tarihleri arasında COVID-19 aşı yaptıрма/yaptırmama onay düzeyi tespit edilmiş, tespit edilen aşı yaptıрма/yaptırmama onay düzeyinin sosyoekonomik ve demografik özellikler açısından farklılık gösterip göstermediği betimlemiştir. Ayrıca aşığı yaptırmayı/yaptırmamayı onaylayanlara yönelik davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş olumlu-olumsuz bilgi ve ceza-ödül çerçeveli politikalardan hangisinin daha etkili olduğu tespit edilmiş ve kayıptan kaçınma (loss aversion) davranışsal fenomeni kapsamında değerlendirilmiştir.

Çalışmanın keşfedici, ilişkisel ve betimsel yönleri kapsamında, araştırmanın öncelikli amacı Türkiye özelinde kamu politikalarında davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikaların ulusal onay düzeyini ortaya koyabilmek, uluslararası boyutta

daha önce yapılan çalışmalar ile karşılaştırmak, davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaları onay düzeyi ile sosyoekonomik ve demografik özellikler arasındaki ilişkiyi ifade edebilmek, ayrıca daha önce Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikaları ile tespit edilen ulusal davranışsal kamu politikası onay düzeyi arasında ilişki olup olmadığını ortaya koymaktır. Araştırmanın diğer amacı ise olumlu-olumsuz ve ceza-ödül ile çerçeveslendirilmiş davranışsal kamu politikaları arasındaki farkı test edebilmeye yönelik Türkiye’de COVID-19 aşısı yaptırma/yaptırmama onay düzeyini ortaya koymak, tespit edilen aşı yaptırma/yaptırmama onay düzeyinin sosyoekonomik ve demografik özellikler açısından farklılık gösterip göstermediğini betimlemektir.

Araştırmanın verileri nicel araştırma yöntemlerinden anket aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye’deki 18 ile 75 yaş aralığındaki kadın ve erkek internet kullanıcıları oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın iki temel sınırlılığı vardır. İlk olarak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden hareket edilerek Türkiye genel nüfusunun %27,2’sini oluşturan 0-17 yaş grubunu içeren çocuk nüfus genel nüfustan düşülerek tespit edilen yaş aralığı ile çalışma sınırlı tutulmuştur (TÜİK, 2021a). İkinci olarak araştırmada çevrimiçi yöntem kullanarak internet ile yapılan bilgisayar destekli web görüşmesi (CAWI-computer assisted web interviewing) olarak adlandırılan web anketi aracılığı ile katılımcılara ulaşıldığı için internet kullanıcısı oranı araştırmanın evrenini daraltmıştır. TÜİK verilerine göre Türkiye’de genel nüfusun %79’u olan internet kullanıcısı oranı alınarak araştırmanın evreni sınırlı tutulmuştur (TÜİK, 2020a). Araştırmanın örnekleme olasılık dışı örnekleme türü olan “kotalı örnekleme” yöntemi ile tespit edilmiştir. Ayrıca çevrimiçi örneklemede katılımcıların demografik özelliklerinde sapmaları önlemek ve örneklemin popülasyonu temsil etmesini artırmak için örneklem, Türkiye’deki nüfusun cinsiyete ve coğrafi bölgelere dağılımına göre kota ile takip edilmiştir. Bu kapsamda tırmıklama yöntemi ile örneklemdaki cinsiyet ve bölgesel katılım oranları her bir katılım için popülasyondaki oranlara göre takip edilmiş, örneklemden cinsiyet ve bölgesel oranların popülasyonu temsil eden kotayı aşması durumunda sapmaları önlemek için aşan cinsiyet ve bölgelerden katılım alınmamıştır.

Çalışmanın amacına yönelik ankette kullanılan davranışsal kamu politikaları onay düzeyinin tespit edilmesine yönelik ölçek ilk olarak C. Sunstein (2016) tarafından davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikalar (dürtmeler) içeren 34 maddelik soru

formu aracılığıyla ile ABD’de uygulanmıştır (Sunstein, 2016: 185). Daha sonra Reisch ve Sunstein (2016) tarafından yapılmış olan çalışmada; ABD’de kullanılan 34 maddelik ölçek Avrupa’ya uyarlanmış, ölçekteki 34 madde sayısı 15’e düşürülmüş ve Danimarka, Fransa, Almanya, Macaristan, İtalya ve İngiltere’de uygulanmıştır (Reisch ve Sunstein, 2016: 311). Sunstein, Reisch ve Rauber (2018) tarafından araştırmanın uygulama alanını genişletilerek Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Japonya, Rusya, Güney Afrika ve Güney Kore ülkelerine de uygulanmıştır. Bir diğer uygulama alanı olarak Khadzhyradieva, Hrechko ve Savkov (2019) ölçeği Ukrayna özelinde uygulamıştır. Anketin son bölümünde, literatür kapsamında araştırmacı tarafından Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikaları ile tespit edilen davranışsal kamu politikası onay düzeyi arasında ilişkiyi ortaya çıkarmak amacıyla 2 madde oluşturulmuştur. Katılımcıların Türkiye’de COVID-19 aşısı yaptıрма/yaptırmama tutumlarına göre anketin farklı sınıma ölçek maddelerine yönlendirilen 1 madde tasarlanmıştır. İfade edilen soruya katılımcıların “evet” seçeneğini seçmesi durumunda; olumlu-olumsuz bilgi ile çerçevelendirilmiş davranışsal kamu politikaları arasında farkı ortaya çıkarmayı amaçlayan 2 soru maddesi ve aynı soruya katılımcıların “hayır” seçeneğini seçmesi durumunda; ceza-ödül ile çerçevelendirilmiş davranışsal kamu politikaları arasında farkı ortaya çıkarmak amacıyla davranışsal kamu politikalarına ilişkin 4 soru maddesi oluşturulmuştur.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın “giriş” başlıklı birinci bölümünde araştırma problemin ne olduğuna, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve kavramların hangi anlamlarda kullanıldığına yönelik, araştırma yöntemleri ve önceki çalışmalar hakkında genel bilgi verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde kamu politikası ve kamu politikasına davranışsal yaklaşım kapsamında kavramsal ve kuramsal çerçeve ele alınmıştır. Bu bölümde kamu politikasına ilişkin temel kavramlar, erken dönem ve modern anlamda kamu politikaları çalışmaları olmak üzere kamu politikalarının gelişimine değinildikten sonra kamu politikası disiplinin Türkiye’de gelişimi ve diğer disiplinler ile ilişkisi ortaya koyulmuştur. Daha sonra kamu politikalarına davranışsal yaklaşım, davranışsal yaklaşım kapsamında ön plana çıkan davranışsal içgörüler ve davranışsal içgörü birimleri resmedilmeye çalışılmıştır. Ardından davranışsal içgörülerin kamu politikası yapımının kuramsal

çerçevesi açıklanmıştır. Bölüm, kamu politikalarında davranışsal içgörülerin uygulanması sürecinin betimlenmesi ile sonlandırılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ilk olarak araştırmanın amacı, evreni, örnekleme, veri toplama yöntemi belirtilmiştir. İkinci olarak nicel araştırma yöntemlerinden anketin gerçekleştirme şekli ve çevrimiçi yöntem ile toplanan verilerin evreni temsili ifade edilmiştir. Üçüncü olarak anketteki soru ifadelerinin tasarlanması, ankette kullanılan ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliğine ilişkin bilgiler verildikten sonra anketin bölümleri ve bölümler ile sınanmak istenen hipotezler gösterilmiştir. Dördüncü olarak verilerin toplanmasına ilişkin bilgiler, ankete ilişkin pilot uygulama ve öntest belirtilmiş son olarak ankette sosyoekonomik ve demografik özelliklerin sınıflandırılmasına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ilk olarak katılımcı sayısına ilişkin betimsel istatistikler verilmiş ve katılımcıların (örneklem) Türkiye genelini (popülasyonu) temsili değerlendirilmiş daha sonra katılımcıların sosyoekonomik ve demografik özellikleri betimlenmiştir. İkinci olarak Türkiye özelinde davranışsal kamu politikaları onay düzeyi tespit edilmiş, tespit edilen onay düzeyi diğer ülkeler ile karşılaştırılması yapılmıştır. Türkiye özelinde tespit edilen davranışsal kamu politikaları onay düzeyinin sosyoekonomik ve demografik değişkenler arasında ilişki olup olmadığı çoklu regresyon analizi ile test edilmiştir. Daha önce Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikaları ile tespit edilen davranışsal kamu politikası onay düzeyi arasındaki ilişki olup olmadığı basit doğrusal korelasyon ile analiz edilmiştir. Ayrıca olumlu-olumsuz ve ceza-ödül ile çerçevlendirilmiş politikaları arasındaki farkı test edebilmeye yönelik Türkiye’de COVID-19 aşısı yaptırma/yaptırmama onay düzeyini ortaya konmuştur. Tespit edilen aşı yaptırma/yaptırmama onay düzeyinin sosyoekonomik ve demografik özellikler açısından farklılık gösterip göstermediği betimlenmiştir. Olumlu ve olumsuz bilgi ile eş değer seçenekli kazanç ve kayıp çerçevelemesi, ceza ve ödül ile eş değer seçenekli olmayan kazanç ve kayıp çerçevelemesi bağımlı gruplar t testi yapılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde elde edilen bulgular ve araştırma hipotezlerinin kabul ve ret durumu gösterilmiştir. Yapılan testlerin sonuçları değerlendirilerek yorumlanmış son olarak araştırmanın bulguları doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde kamu politikası ve kamu politikasına davranışsal yaklaşım kapsamında kavramsal ve kuramsal çerçeve ele alınacaktır. Çalışmaya ilişkin kavramlar ve bu kavramlar çerçevesinde oluşan kuram ve modellerin açıklanması çalışmanın ilerleyen bölümleri için rehber nitelikte olmasından dolayı önemli görülmektedir. Bu amaca yönelik bu bölümde kavramsal ve kuramsal açıklamalar ele alınarak belli bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

2.1. Kamu Politikasına İlişkin Temel Kavramlar

Kamu politikasını açıklayabilmek için “kamu” ve “politika” kavramlarının içeriğine bakmak yerinde olacaktır. Kelime olarak Türkçede “kamu”, hep, bütün; bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme gibi anlamlara gelmektedir (Eryılmaz, 2017: 9). En genel tanımı ile “kamu” kavramı bütün, halk gibi anlamlara gelmekle birlikte; devlete ait kurumlar ile makro ölçekte toplumu ilgilendiren konuların toplamını da kapsar. “Devlet” ile eş bir kavram olmasa da günlük dilde, “kamu” kavramı devlete yakın bir anlamda kullanılmaktadır (Parlak, 2011: 422). Kavram dikotomik olarak özel, gizli, kapalı olanın zıddını; genelliği, açıklığı, halka ait oluşu, görülebilirliği ifade etmektedir.

Genel olarak “kamu” kavramı; devletin idaresini, organlarını, kuruluşlarını, görevlilerini ya da etkinliklerini; devlete ait olan ya da devlet kontrolünde yürütülen resmi bir alanı ifade etmek için kullanılır (Özbek, 2004: 31). Örneğin “kamu gücü” ile devletin emretme, tek yanlı idaresini kabul ettirme ve gerektiğinde zor kullanmak suretiyle yerine getirme hakkı ve yeteneği ifade edilir (Yavaş, 2016: 13). “Kamu sektörü” devlet eliyle yürütülen ekonomik faaliyetlerin bütünü olarak tabir edilir. “Kamu personeli” ile devlet hizmetinde çalışan görevlilerinin bütününden söz edilir. “Kamu hukuku” devletin kuruluşunu ve işleyişini, diğer devletler ile kamu tüzel kişileri ve özel kişilerle olan ilişkilerini düzenleyen kurallar bütünü olarak tanımlanır. “Kamu tüzel kişiliği” kamu yararına dönük insan ve mal topluluklarıdır. “Kamu kurumu” ifadesi ile belirli kamu hizmetlerini yerine getirmek amacıyla faaliyet gösteren kamu tüzel kişilikleri kastedilir (Eryılmaz, 2017: 9). “Kamu” kavramı ile oluşturulmuş bu örneklerde “devlet” eylemi

yapan ya da eylemde bildirilen durumun devlete yönlendirildiği özne konumundadır. Bu nedenle yukarıdaki örneklerde “kamu” kavramı mahiyeti itibari ile devleti içeren bir anlama bürünmektedir.

Kavram devlete ait olanın dışında halka ait olanı da ifade etmek için de kullanılır. Örneğin “kamu düzeni” halkın bütününe ilgilendiren düzeni anlatır. “Kamuoyu” belli bir konuda halkın büyük bir kesiminin benimsediği görüş, tavır ve inançların tabiridir. “Kamu güvenliği” bir devlette kolluk birimlerince halka sağlanan can ve mal güvenliği için kullanılır. “Kamu yararı” toplumun ve devletin ihtiyaçlarını karşılayan, halkın ve devletin menfaatleridir. “Kamu hizmeti” kamu tüzel kişiliği tarafından doğrudan veya vereceği yetki ve onun denetimi altında özel hukuk kişisi tarafından yürütülen, halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak üretilen, sunulan mal ve hizmetleri için kullanılır (Eryılmaz, 2017: 10; Yavaş, 2016: 241-242). “Kamu” kavramı ile oluşturulmuş yukarıda ifade edilen örneklerde “halk” eylemde bildirilen durumun öznesi konumundadır. Bu nedenle ifade edilen örneklerde “kamu” kavramı mahiyeti itibari ile halkı içeren bir anlam içermektedir.

Kamu, kavramsal olarak yukarıda ifade edildiği gibi hem devlet hem de halk mahiyetinde kullanılmaktadır. Günlük kullanımda kavramın merkezinde halktan daha ziyade devlet yer alır. Bu durumu Özbek eserinde; “kamuoyunun” halka ait fikir olduğunu, “kamu hizmetinin” halka hizmet olduğunu, “kamu yararının” halkın yararı olduğunu bilinmesine rağmen “kamu” kavramını “devlet” aygıtıyla birleştirilerek, yani kavramın ortadan yarıp esasının kaçırılarak günlük dilde kullanıldığını vurgulamıştır (Özbek, 2004: 31).

Politika, Türkçe’de kelime olarak iki anlamda kullanılmaktadır. İlk olarak “politika” siyaset anlamına gelmekte ve bu anlam İngilizce “politics” kavramının Türkçe karşılığı olarak ifade edilmektedir. “Politika” ve “siyaset” kavramlarını aynı kavram olarak değerlendiren Parlak (2011) eserinde; kavramları, hükümet etkinliklerinin aynı zamanda pek çok grup ve bireylerin eylemlerinin yapı ve içeriğini etkilemek için gücün kullanılmasını sağlayan araçlar olarak tanımlamıştır (Parlak, 2011: 643 ve 712). İkinci anlam olarak “politika” siyasa; tutulan yol, izlenen yöntem ve program başka bir deyişle devlet yönetiminin biçim ve içeriğine karışmak, bunların nasıl olması gerektiği yönünde

düşünceler ileri sürmek anlamına gelmektedir (Ergun, 2004: 303; Hançerlioğlu, 1996: 350). Bu anlamda İngilizce “policy” kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. İngilizce “politics” ve “policy” kavramlarının her ikisi içinde Türkçe kullanımda “politika” kavramı ile karşılanabilmektedir.

Smith ve Larimer, ana dili farklı olan öğrencilerin kendi ana dillerinde “politics” ve “policy” kavramlarının ayrımı olmadığı için “politics ve policy” kavramlarını açıkça ayırmada zorluk çektiklerini vurgulamıştır (Smith ve Larimer, 2009: 25). Smith ve Larimer’in ifade ettiği durum; “politics ve policy” kavramları Türkçede ayrı olarak karşılık bulmasına rağmen yazınsal alanda iki kavram arasında kavramsal karışıklık söz konudur. Türkçede, “politics” kavramı “politika/siyaset”; “policy” kavramı “siyasa/yönelti” kavramları ile karşılanmasına karşın, “policy” kavramının karşılığı olarak genel kapsamda “politika” kavramı kullanılmakla beraber “siyasa” ve “yönelti” kavramlarının kullanıldığı da görülmektedir. Kamu politikaları alanında yapılan çalışmalarda, “siyasa” ya da “politika” kavramlarının her ikisi de kullanılmıştır. Literatürde bazı yazarların “siyasa” kavramını kullanmayı tercih ettiği görülmektedir (Ergun, 2004; Karkın, 2012; Özen ve Özen, 2010; Yıldız, 2006). Diğer taraftan çoğu çalışmada, “politika” kavramının tercih edildiği görülmektedir. “Politika” ve “siyasa” kavramlarının kamu politikası alanında kullanımıyla ilgili konu; 2009 yılından itibaren, alan ile ilgili çalışmalar yapan akademisyenlerce düzenlenen kamu politikaları çalıştaylarında gündeme gelmiş ve yabancı literatürdeki “public policy” terimi için kamu politikası¹ karşılığının kullanılması noktasında genel bir kabul ortaya çıkmıştır (Babaoğlu, 2017: 511).

Kamu ve politika kavramlarının yukarıda tanımlanmasının ardından, Aristo’nun “bütün parçaların toplamından daha fazla bir şeydir” sözünün bir yansıması olarak, çalışmanın temel ögesi oluşturan kamu politikası kavramı aşağıda açıklanmıştır.

2.1.1. Kamu Politikası Kavramı

Sosyal bilimler alanında kavramları tanımlama sorununa sıklıkla rastlanır. Tanımlama sorunu, “kamu politikası” kavramı için de geçerliğini korumaktadır.

¹ Bu çalışma boyunca “public policy” kavramının Türkçe karşılığı olarak “kamu politikası” kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

Literatürdeki pek çok kamu politikasına ilişkin çalışma da aynı yaklaşımdan hareket ederek kavramın tanımlanmasındaki güçlüğü işaret ederek başlar. Kamu politikası kesin olarak tanımlanması zor, sezgisel bir kavramdır (Smith ve Larimer, 2009: 3). Ayrıca, alan yazını bakımından siyaset alanı ile benzerliğine rağmen tek bir akademik disipline yoğunlaşmamıştır. “Kamu politikası” bağımsız bir akademik disiplin olarak kabul görmeden önce siyaset bilimi, kamu yönetimi ve ekonomi gibi akademik disiplinlerin müfredatının bir parçası iken, birçok üniversitenin programına girmesi ile bağımsız bir akademik disiplin hüviyetine kavuşmuştur (Smith ve Larimer, 2009: 1). Başta kamu yönetimi olmak üzere siyaset bilimi, hukuk, sosyoloji ve ekonomi gibi birçok disiplinin, kamu politikası ile ilgilenmesi sonucunda; disipline ait karmaşık bir alan yazını ortaya çıkmıştır. Yukarıda anılan disiplinlerin, kamu politikalarını kendi bakış açıları ile değerlendirilmesi, alanda farklı kuramların, yöntemlerin ve araçların gündeme gelmesine neden olmuştur (Yıldız ve Sobacı, 2015: 17). Kamu politikası literatüründe, çeşitli yazarlar tarafından yapılmış çok sayıda “kamu politikası” kavramına ait tanımlamaya rastlamak mümkündür. Bu tanımlar aşağıda ayrıntılandırılmıştır.

Kamu yönetimi sözlüğünde, “kamu politikası” kavramı; kamu hizmetlerinin, kamuya yönelik kararların ve politikaların programlanması, bu programların uygulanması ve değerlendirilmesi şeklinde tanımlanmıştır (Parlak, 2011: 426-427). Yabancı literatürdeki kamu yönetimi sözlüğünde; kamu politikası, bir coğrafi alanın veya siyasi birimin üyelerinin kendi alanlarını ilgilendiren veya endişe duydukları konuları ele alan ve bunlar ile ilgili seçimler yaptıkları süreç olarak tanımlanmıştır (Schultz, 2014: 350). Her iki sözlükte de kamu politikasına ilişkin karar ve eylemler ön plana çıkmaktadır.

Kapsamı itibarıyla en çok vurgulanan kamu politikası tanımı, Dye tarafından ortaya konan “hükümetlerin yapmayı veya yapmamayı seçtiği şey” tanımlamasıdır (Dye, 2013: 3). Hükümetlerin sadece uyguladıkları kararlar değil, uygulamadıkları kararlar da kamu politikası kapsamında değerlendirilir. Hükümetler çok şey yapar; toplum içindeki çatışmayı düzenler, toplumu organize eder, toplum üyelerine çok çeşitli sembolik ödüller ve maddi hizmetler dağıtır, çoğu zaman vergi şeklinde toplumdaki para alır. Bu kapsamda, kamu politikaları; davranışı düzenleyebilir, bürokrasileri düzenleyebilir, faydaları dağıtabilir veya vergiler çıkarabilir ya da tüm bunları bir anda yapabilir (Dye, 2013: 3). Dye, bu tanımında kamu politikasının tamamen eylem yönünü ön plana çıkartmıştır.

Wilson'a göre kamu politikası; hükümetlerin belirli konulardaki eylemleri, hedefleri ve açıklamaları; hükümetlerin politikaları uygulamak için attıkları veya atmadıkları adımlar ve gerçekleşen veya gerçekleşmeyen eylemler için yaptıkları açıklamalar anlamına gelir (Wilson, 2006: 154). Wilson tanımında hükümetlerin eylem ve kararlarının yanında bu eylemlere ilişkin hükümetin hedeflerine de tanımında yer vermiştir. Başka bir yazar Anderson, eserinde kamu politikasını; bir sorun veya endişe konusu ile ilgilenen, aktör veya aktörler tarafından izlenen nispeten istikrarlı ve amaçlı bir eylem tarzı olarak tanımlamaktadır (Anderson, 2003: 3). Bu tanım kamu politikasının bir dizi ayırt edici özellik içerdiği anlamına gelir. Kamu politikası, rastgele değil, amaçlı ve hedefe yöneliktir. Kamu yetkilileri tarafından yapılır, zaman içinde yapılan eylemlerden oluşur, bir talep ürünüdür, algılanan bazı problemler üzerindeki baskıya karşılık hükümetin bir eylem biçimidir, olumlu (kasten amaçlı bir eylem) veya olumsuz (eyleme geçmemek için kasten amaçlı bir karar) olabilir (Smith ve Larimer, 2009: 3-4).

Kamu politikasının politik bir anlaşma olduğunu vurgulayan Fischer eserinde, kavramı mevcut amaçlar için politik gündemdeki (ekonomik, sosyal, çevresel vb.) sorunları çözmek veya azaltmak için tasarlanmış bir eylem veya eylemsizlik olarak tanımlamaktadır (Fischer, 1995: 2). Başka bir yazar Dunn hükümetin eylemlerindeki temel amacının değişim olduğunu ifade ederek, kamu politikalarını, sosyal sistemleri değiştirmeye yönelik bilinçli girişimler olarak tanımlamıştır (Dunn, 2018: 113). Kamu politikalarına ahlaki açıdan bakan Wildavsky, kavramı hükümete gerçekleri söyleme sanatı olarak tanımlarken (Wildavsky, 1980: 12-13); Radin, karar vericilere danışmalık yapma politika tavsiyesi verme kapsamında kamu politikalarını eski bir sanat olarak ifade etmiştir (Radin, 2000: 11).

Başta ifade edildiği gibi “kamu politikası” kesin olarak tanımlanması zor, sezgisel bir kavramdır. Bu kapsamda literatürde birçok tanıma rastlamak mümkündür. Genel olarak yapılan tanımlar hükümetlerin eylemi ya da kararları çerçevesinde şekillenmektedir. Bu açıdan, yukarıda yapılan tanımlamalarda kavramın pratik yönü ön plana çıkarılmıştır. Literatürde “kamu politikası” kavramı pratik açıdan hükümetlerin eylem ve kararları çerçevesinde şekillenmesinin dışında, teorik açıdan bilimsel bir disiplin ve çalışma alanı olarak da tanımlanmaktadır. Özellikle kamu politikasının bağımsız bir disiplin olarak ele

alınmasından sonra hükümetlerin bir eylemi, sosyal alanda bir uygulama olmanın yanında bilimsel bir disiplin, çalışma alanı şeklinde ayrıca tanımlanmıştır.

Potúček eserinde, kamu politikaları kavramının iki temel anlam içerdiğini ifade etmiştir: Bilimsel bir disiplin ve sosyal bir uygulama. Kavramı kullanırken, her iki anlam arasında net bir ayırım yapma gerekliliğini vurgulamıştır (Potúček, 2017: 19). Bilimsel bir disiplin olarak kamu politikasının ayrıntılı bir disiplin olduğunu ifade etmiştir. Sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, hukuk, yönetim bilimi ve diğer disiplinlerin yorumlayıcı çerçevelerinden; farklılaşmış sosyal sorunları inceleyerek bu sorunların çözülmesine yönelik, kamu yararının ve uygulama süreçlerinin öngörülmesi şeklinde tanımını ayrıntılandırmıştır (Potúček, 2017: 21). Sosyal uygulama olarak kamu politikalarını ise öngörünün ötesinde, kamu çıkarlarını gözetmek ve kamuyu tatmin etmek için politikaların pratik bir kullanımı olduğunu ifade etmiştir (Potúček, 2017: 24). Bir disiplin olarak kamu politikasında otonom kuram ve metodoloji geliştirme söz konusu olduğu için teoriktir. Sosyal politika olarak kamu politikasında ise kamudan gelen, sürekli değişen talepleri karşılamak amaç olduğu için pratik çözümler ön plana çıkmaktadır. Politika yapıcıları, pratik olarak günlük problemlerde çok az fark yaratan soyut teoriler ile ilgilenmezler. Akademisyenler, politika yapıcıların aksine çalışmalarında pratik uygulanabilirliği sürdürmeyi reddedebilirler. Bu kapsamda, bilimsel bir disiplin olarak kamu politikasında teorik, sosyal bir uygulama olarak kamu politikasında ise pratik yön ön plana çıkmaktadır (Potúček, 2017: 25).

Kamu politikası kavramını Enserink vd. (2013) iki farklı mahiyette; bir disiplin ve analiz faaliyeti olarak tanımlamıştır. İlk olarak kamu politikasının tanımlayıcı, yorumlayıcı ve açıklayıcı bir şekilde incelenmesine atıfta bulunarak, kamu politikasının bilimsel bir disiplin olduğunu ön plana çıkarmışlardır. Disiplin olarak kamu politikalarının sosyal, bilimsel, politik, tarihi araştırmalar yoluyla politikaların altında yatan ya da politikaları açıklayan rasyonaliteyi bulup, analiz edip; politika süreçleri, politika ağları vb. ilgili genel kuram ve modellerin ortaya çıkarıldığı bilimsel bir disiplin olduğunu vurgulamışlardır. Bunlar "kamu politikası vaka çalışmaları" veya "politika araştırmaları" olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmaların sonuçları dolaylı olarak politika önerileri ve geleceğe yönelik tedbirler için de kullanılabilir. Fakat, disiplin olarak kamu politikasının böyle bir amacı yoktur. Disiplin olarak kamu politikalarının günlük etki veya politika yapıcıları

üzerinde bir etkiye sahip olmak kasıtlı olarak tasarlanmış bir faaliyet değil, bir yan etkidir. Bu açıdan, kamu politikası disiplini ile politika oluşturma faaliyeti ya da başka bir ifade ile teori ile pratik gevşek bir şekilde bağlantılıdır. İkinci olarak kamu politikasının politika oluşturmaya yönelik analiz faaliyeti olduğunu vurgulamışlardır. Başka bir deyişle, analiz faaliyetinin kamu politikaları oluşturma bağlamında yardım ve danışmanlık için kullanılan faaliyetleri, metodolojiyi ve araçları ifade ettiğini belirtmişlerdir (Enserink vd., 2013: 13).

Yapılan tanımlamalardan hareket ederek kamu politikası kavramı, sosyal bir uygulama yani hükümetin bir eylemi ya da Dye'nin ifade ettiği gibi "hükümetlerin yapmayı ve yapmamayı seçtiği şey" olarak değerlendirildiğinde; tarih boyunca hangi düzeyde örgütlü olursa olsun tüm politik oluşumların kamu politika kavramı içinde değerlendirilebilecek eylemleri olmuştur (Erat, 2018: 247). Bu eylemler ampirik verilere dayanmadan, analiz merkezli olmayan analiz dışı, tipik olarak dini otorite, ritüel veya felsefi doktrine ilişkin kanıtlara dayanılarak oluşturulan politikalarıdır. Bu sebeple, tarih boyunca üretilen bu kapsamdaki politikalar modern anlamda ifade edilen politika analizi olmayıp politikası çalışması/belgesi olarak adlandırılır.

Politika çalışmasından/belgesinden analiz merkezli politika disipline dönüşümde, II. Dünya savaşı ve sonrası dünya çapında yaşanan sosyoekonomik değişimler önemli bir eşik olmuştur. Bilimin toplumsal fayda açısından öneminin hükümetler tarafından kavranması; hükümetlerin politika yapım süreçlerine bilimi entegre etmelerini sağlamıştır (Erat, 2018: 257). Özellikle 1960'lar modern anlamda ampirik verilere dayanan analiz merkezli kamu politikalarının "altın çağı" olmuştur (Yang, 2006: 350). "Altın çağ" dan kasıt; kamu politikalarının eskiden olduğu gibi sadece hükümetlerin eylemleri olmanın yanında veri analizine dayalı, analiz merkezli olan analisentrik bir bilimsel çalışma alanı olarak literatürde yerini bulmasıdır.

Literatürde, "kamu politika analizi", "kamu politika disiplini/bilimi" ve "kamu politika değerlendirilmesi" kavramları ile ilgili anlam karışıklığı bulunmaktadır (Fischer, 1995: 3). "Kamu politika değerlendirilmesi" toplumsal düzeyde ekonomik, teknolojik, sosyal, politik, uluslararası ve yasal sorunlarla başa çıkmak için yapılması gerekenler ile ilgili tartışmaları çözümlerin alternatif yolları arasında karar verme süreci olarak tanımlanmaktadır (Nagel, 2002: xi). Değerlendirme politika sürecinde geçerli olup politika

değerlendirilmesi, bir dizi politika seçeneğinden belirli prosedür ve kriterler kapsamında hangi politikanın seçileceği ile ilgilidir (Potůček, 2017: 147-148). Wollmann çalışmasında, politika değerlendirmesini farklı amaçlara yönelik olarak; analitik bir araç ve prosedür olarak tanımlamıştır. İlk olarak, analitik bir araç olarak değerlendirme; hem süreç hem de sonuç performansının değerlendirilmesine ilişkin tüm bilgileri elde etmek için bir politika programının araştırılmasını içerir. İkincisi politika döngüsünün bir aşaması olarak değerlendirme daha genel olarak bu tür bilgilerin politika oluşturma sürecine rapor edilmesini ifade eder (Wollmann, 2006: 393). Bu kapsamda “analiz” kavramı “değerlendirme” kavramına göre daha genel bir incelemeyi içermektedir. Değerlendirme, politika analizinde sadece bir süreci karşılamaktadır.

Kamu politikası analizi kavramı, kamu politikası disiplini/bilimi kavramı bir alanı belirtme, işaret etme söz konusu olduğunda; aynı mahiyette kullanılmaktadır. Dunn eserinin önsözünde; ilk baskısından otuz beş yıldan fazla bir zaman geçtikten sonra politika analizi metodolojisinin, politika analizinin oluşturulduğu disiplinlerden farklı epistemolojik temellere dayandığını veya dayanması gerektiğini daha çok anladığını vurgulamıştır. Bu nedenle, politika analizini pratik sorunları çözmek için birden fazla araştırma yöntemi kullanan uygulamalı bir sosyal bilim disiplini olarak tanımlamaya devam ettiğini ifade etmiştir (Dunn, 2018: xxvii). Bu çalışmada da politika analizi ve politika disiplini/bilimi, kamu politikasıyla ilgili uygulanan disipline veya alana atıfta bulunmak için birbirinin yerine kullanılmaktadır.

2.1.2. Kamu Politikası Kavramında Eylem ve Kararlar

Kamu politikası kavramının bir disiplin olmasının yanı sıra hükümetlerin eylem ve kararları çerçevesinde şekillendiği yukarıda ifade edilmiştir. Bu açıdan kavramın hükümetlerin eylem ve kararları kapsamında eylem ve kararların temel kurucu unsurlarının tanımlanması önem arz etmektedir. Bir kamu politikası, eylem ve kararlar kapsamında temel kurucu unsur olarak kamuyu ilgilendiren sorunun çözümü, kamusal sorunun temelindeki hedef gruplar, eylem ve kararlarda tutarlılık, çeşitli karar ve eylemlerin varlığı, uygulama ve programlar, kamu aktörlerinin kilit rolü, kısıtlar getiren kararlar ve eylemler ön plana çıkmaktadır (Knoepfel vd., 2007: 26-30). İfade edilen temel unsurlar aşağıda açıklanmıştır.

Kamuyu İlgilendiren Sorunun Çözümü

Politika, kamuoyunu oluşturan çeşitli aktörler tarafından belirlenen sosyal bir sorunu çözmeyi amaçlar. Bu sorunlar bazen bir grubu, bir bölgeyi, tüm ulus-devleti veya bütün dünyayı ilgilendiren meseleler olabilir (Yıldız ve Sobacı, 2015: 26). Bu nedenle; bir sorunun çözümü için politika yapıcıları tarafından eyleme tabi olan ve sosyal olarak tatmin edici olmayan bir durumun varlığı gerekmektedir. Bununla birlikte sorunlar zaman içinde koşullara göre değişebilir (Birkland, 2006: 71). Kamu politikalarının nesnesi olan sorunlar özel iken daha sonra genele dönebilir ya da sorun olmaktan çıkabilir: Örneğin daha önce evlilik dışı birlikte yaşama gibi ahlaki kınamaya maruz kalmış davranışlar artık aile politikasının bir unsurunu oluşturmaktadır. Sorun olarak ortadan kalmasına örnek ise çiçek hastalığının bir zamanlar sorun olarak algılanmasına rağmen tedavisinin bulunması ile birlikte gündemden düşmesi gibi korona virüsünün de tüm dünyayı ilgilendiren bir mesele iken tedavisinin bulunması ile zaman içinde sorun olmaktan çıkacağı verilebilir.

Kamusal Sorunun Temelindeki Hedef Gruplar

Hedef gruplar, düzenlemenin veya kısıtlamaların nesnelere (Dunn, 2018: 74). Davranışlarını değiştirerek sorunu çözmesi gereken sosyal gruplardır. Kamu politikaları, hedef grupların davranışlarını doğrudan ya da etkileyerek kanalize etmeyi amaçlamaktadır. Belirlenen politika hedeflerin yerine getirilmesi amacıyla davranışlarını değiştirmeleri için ilk olarak grupların tanımlanması gerekir (Dye, 2013: 64). Örneğin, hava temizliği ile ilgili bir çevre politikasında; filtre takmayan termik santrallerin hedef grup olarak belirlenmesi.

Eylem ve Kararlarda Tutarlılık

Politikalar, belirli bir yönde tutarlıdır. Alınan kararlar ve eylemler birbiri ile bağlantılıdır. Tutarlılık eksikliği, politika yapıcının niyetine göre birbiriyle bağlantılı olmayan tedbirlerin uygulanmasıdır (Knoepfel vd., 2007: 27). Örneğin, enerji tasarrufu enerji politikasının bir unsurudur. Politikanın bir gereği olarak uygulanırken; bunun yanında sadece mali nedenler ile enerji ürünlerine ilişkin vergi artırımını söz konusu ise mali önlem politikasının, enerji politikasının içinde değerlendirilmesi söz konusu olacaktır. Bununla birlikte, özellikle politika hedeflerinin alternatif yorumlarının olduğu veya

aktörlerin politika hedeflerini açıkladığı yerlerde belirsizlikler olabilir. Örneğin çevre politikaları kapsamında plastik alışveriş poşetlerinin ücret karşılığında verilmesi çevre kirliliğini azaltmak için bir önlem olarak uygulanmaktadır. Fakat bu politikanın uygulanmasında; bazı yorumcular tarafından, bu politikanın temel amacının çevre kirliliğini azaltmak olmadığı mevcut geliri artırmak olduğu öne sürülmüştür. Politika analisti böyle bir durumda gerçek niyetin ne olduğunu yargılayacak konumda değildir (Knoepfel vd., 2007: 27).

Çeşitli Karar ve Eylemlerin Varlığı

Kamu politikaları tek veya spesifik karar seviyesinin ötesine geçen çeşitli karar ve eylemler ile karakterizedir. Karar ve eylemler geniş bir toplumsal süreci kapsar (Dunn, 2018: 42). Örneğin, AIDS'den etkilenen sosyal grupların, bir kamu sorunu olduğunu belirten uygulama, kendi başına bir kamu politikası olarak kabul edilemez. Bu grubu ilgilendiren bir uygulamaya veya mevzuat düzenlemesi kamu politikasını ortaya çıkarmaz, yeni bir kamu politikasının ortaya çıkmasına katkıda bulunabilir.

Uygulama ve Programlar

Kamu politikasına ilişkin uygulama ve programlar somut ve spesifik müdahale içermelidir. Bazı yazarların aksine (Thoenig, 1985'den aktaran; Knoepfel vd., 2007: 28), birden fazla otoriteye özgü bir uygulama programının kendi başına bir kamu politikası olarak kabul edilemeyeceği düşünülmektedir. Örneğin, çevre kirliliğinin önlenmesi, çevrenin iyileştirilmesi ve çevre ile ilgili yatırımların desteklenmesi için bütçeye gelir kaydedilecek çevre katkı payı uygulaması; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından uygulanmakta olup, yalnızca kendi başına bir önlem olması halinde bir politikanın unsuru olarak düşünülebilir.

Kamu Aktörlerinin Kilit Rolü

Kamu politikasına ilişkin kararlar ve eylemler, ancak kararları alan kamu aktörlerinin kapasitesinde hareket ettiği ölçüde bir kamu politikası olarak düşünülebilir. Başka bir deyişle, yasal kurallara dayanan siyasi veya idari sisteme ait aktörlerin karar

verme veya hareket etme meşruiyeti esastır. Bu koşul yerine getirilmezse, bu tür bir karar bir “özel” politika olarak kabul edilecektir. Bu nedenle, çok uluslu şirketler (maaş ölçekleri, çevre stratejisi, çevre yönetim sistemleri) tarafından benimsenen “politikaların” çoğu iç kararlara ve sorumluluklara dayanmaktadır. Bu özel kararlara ancak eş zamanlı olarak ilişkilendirilecekleri resmi kararlar eşlik ediyorsa politika oluşturabilirler (Knoepfel vd., 2007: 28).

Kısıtlamalar Getiren Kararlar ve Eylemler

Geleneksel olarak politika yapma sürecindeki aktörlerin çoğunluğu, politik yönetimsel aktörler tarafından alınan kararların zorlayıcı olduğunu varsaymaktadır (Meny ve Thoenig, 1989: 132’den aktaran Knoepfel vd., 2007: 29). Hükümet (iktidar) rastgele elde edilmeyip bir hakka dayandığı fikrinin kabul edilmesi ölçüsünde meşrudur. Meşru hükümete de itaat yönetilenler için bir görev haline gelir (Kapani, 2015: 78). Bunun sonucu olarak politik yönetimsel aktörlerin kararları gerektiğinde zora başvurma yetkisine haizdir. Bu açıdan kamu politikaları, otoritenin meşru zorlayıcı özelliği ile diğer özel politikalara göre ayırt edici özelliğe sahiptir (Knoepfel vd., 2007: 29).

2.2. Kamu Politikalarının Gelişimi

Erken dönem kamu politikaları çalışmalarının ortaya çıkışı kent medeniyetlerinin, özerk kabile ve halk toplumların ortaya çıkmasıyla ilgilidir. Kamu politikası çalışmaları medeniyetin kendisi kadar eskidir (Dunn, 2018: 31). Medeniyetlerde yaşanan sosyal değişim ile birlikte insan yerleşimi kalıplarının değişimi ve özellikle yeni üretim teknolojilerine eşlik eden siyasi organizasyonların ortaya çıkışı ile birlikte bunlara uzmanlaşmış kamu politika çalışmaları eşlik etmiştir (Dunn, 2018: 32). Erken dönem kamu politikaları çalışmaları ve modern anlamda kamu politikası olarak ifade edilebilecek uzmanlaşmış kamu politikaları çalışmaları arasında açık bir ayrım vardır (DeLeon, 2006: 40) Bu çerçevede; kamu politikalarının gelişimi, erken dönem kamu politikaları çalışmaları ve modern anlamda kamu politikası olmak üzere iki döneme ayrılarak iki başlık altında incelenecektir.

2.2.1. Erken Dönem Kamu Politikası Çalışmaları

Sosyal bir uygulama ya da hükümetin (devletlerin) bir eylemi olarak erken dönem kamu politikası çalışmalarını tespit etmek için tarihsel veriler kullanılmaktadır. Politikaların geçmiş bir tarihe dayandırılması farklı sonuçların tespit edilmesine neden olabilmektedir. Kamu politikaları kavramının birçok alt politikayı içermesi, hangi alanda üretilen politikanın dikkate alınması gerekliliği de yine farklı sonuçlara götürebilmektedir (Erat, 2018: 247). Eylem olarak kamu politikalarının ne zaman başladığı konusunda ortak bir fikir olmaması muhtemel olmakla birlikte literatürde erken dönem kamu politikası çalışmalarının Mezopotomya kentlerinde görüldüğünün ortak kanısı hakimdir.

Mezopotomya'nın Ur kentinde, kral Ur-Nammu tarafından M.Ö. 21. yüzyılda yazdırılmış kanun metni, bilinen en eski kamu politikası çalışması örneğidir. Kanun metninde; yalan suçlamalar, köleler, yaralamalar ve evlilik gibi konularda düzenlemeler yapılmıştır (Işık, 2018: 59). Erken dönem kamu politikası çalışmalarına diğer bir örnek, M.Ö. 20. yüzyılda Mezopotomya'nın Eşnunna kentinde oluşturulan kanun metnidir. Kanun metni; geniş olarak finansal konuları, evlilik, kölelik, kamu görevlilerinin görevlerini kötüye kullanmaları konularına ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Kanunda en dikkat çekici nokta ise kamu güvenliği ve refahını ilgilendiren düzenlemeler, ev bekçisinin sorumluluğu, hayvan zararlarına ilişkindir. M.Ö. 19. yüzyılda Mezopotomya'nın Isın kentinde, Lipit-İştar tarafından yazdırılmış kanun metni de erken dönem kamu politikası çalışmalarının bir örneğidir. Kanun metninde, mal sahibinin menfaat ve hakları kanunda en geniş yeri tutmaktadır. Evlilik dışı doğan çocukların miras ve sosyal durumlarına ilişkin düzenlemelerin yanı sıra, kanun metninde yargılama sürecinin zayıf, yanlış ya da yalan ithamlar karşısında güvenliğini ve sağlığını sağlamak için yalancı tanıklığa ilişkin düzenlemeler de vardır (Işık, 2018: 60-61). Mezopotomya'da erken dönem kamu politikası çalışmalarına başka bir örnek, M.Ö. 18. yüzyılda Babil hükümdarı tarafından (bugün politika analistleri şeklinde nitelendirilebilecek profesyonellerin yardımıyla) daha önce yapılmış olan kanunların ve örf adet hukukunun bir derlemesi ve gündelik yaşamın değişmesiyle gelişen ihtiyaçlar dikkate alınarak Hammurabi Yasaları yazılmıştır. Yasalar, Babil'in küçük bir şehir devletinden büyük bir bölgesel devlete geçiş yaptığı bir dönemde; bölgelere göre değişmeyen hukuk ve yönetim anlayışı ile ortak bir kamu düzeni oluşturmak için oluşturulmuştur (Işık, 2018: 62). Başta ifade edildiği gibi kamu politikası

çalışmaları medeniyetin kendisi kadar eskidir. Kamu politikalarının medeniyetlere özgü bir gereksinim olmasından dolayı bu örneklere ilk medeniyetlerin beşiği olarak adlandırılan Mezopotomya'da rastlanması da çok doğaldır.

Mezopotamya dışında Çin'de Konfüçyüs (M.Ö. 551-479), Yunanistan'da Platon (M.Ö. 427-347) ve Aristoteles (M.Ö. 384-322), Hindistan'da Kautilya (M.Ö. 371-283) hükümet ve politika üzerine incelemeler yapmıştır (Dunn, 2018: 32). Türk tarihinde 8. yüzyılda Göktürkler tarafından yazılmış "Orhun Yazıtları", Karahanlı Devlet'inde saray görevlisi Yusuf Has Hacib'in yazdığı "Kutadgu Bilig", Selçuklu Başveziri Nizam-ül Mülk tarafından kaleme alınan "Siyasetname", Osmanlı Devlet'i döneminde Sarı Mehmet Paşa tarafından hazırlanan "Devlet Adamlarına Öğütler" isimli eser ve Osmanlı Devlet'inin idare yapısındaki bozulmalara çözüm reçetesi sunan "Koçi Bey Risaleleri", Farabi'nin idarecilerinin vasıflarının anlatıldığı "El Medinetül Fazıla" adlı eser, İbn-i Haldun'nun devlet kuramı ve hizmetlerinin sınıflandırılmasının yapıldığı "Mukaddime" eseri (Eryılmaz, 2017: 61-62; Pehlivan, 2018: 1179; Yıldız ve Sobacı, 2015: 32-37) Türk tarihinde, erken dönem kamu politikası çalışmalarının sadece birkaçıdır.

Ortaçağda, kentsel uygarlığın genişlemesi ve farklılaşması, beraberinde uzmanlık bilgisinin gelişimini kolaylaştıran bir mesleki yapı getirmiştir. Bu mesleki yapıdaki kişiler ile prensler ve krallar, yöneticilerin etkili kararlar verebilecekleri alanlarda finans, savaş ve hukuk gibi konularda tavsiye ve teknik yardım sağlamak için danışman olarak adlandırılacak bu mesleki yapı ile iş birliği yapmıştır (Dunn, 2018: 32). Bu mesleki yapıdaki kişiler profesyonel kamu politikası analistçileri olmayıp idareci, asker ve din adamı olan, aynı zamanda hükümdara danışmanlık yapan kişilerdi. Bu danışmanların önemli bir bölümü din adamı olduğu için politika oluşturma sürecinde hakim dinlerin kural ve emirleri etkili olmuştur (Yıldız ve Sobacı, 2006: 33).

On dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında, politika ile ilgili çalışmalar ampirik verilerin sistematik olarak kaydedilmesine dayandırılmaya başlanmıştır (Dunn, 2018: 34). Bundan önce filozoflar, idareci, asker ve din adamları politika oluşturma ve bunun toplumdaki rolüne ilişkin prens ve krallara danışmanlık yapmışlardı. Sosyal, ekonomik ve politik sorunları araştırma ve çözme yöntemlerinde yılların getirdiği birikim ile kanıt sağlanmışsa da bunlar Platon'un politika tavsiyeleri verdiği "Devlet" eseri ya da Niccolo Machiavelli'in

politika oluşturma gücünün nasıl olması gerektiği konusunda fikirler veren “Prens” eseri gibi nadiren kapsamlı araştırmalara dayanıyordu (DeLeon, 2006: 40; Radin, 2000: 11; Smith ve Larimer, 2009: 7). 19. yüzyıla kadar kanıtlar tipik olarak dini otorite, ritüel veya felsefi doktrine dayanmaktaydı. 19. yüzyılda yeni olan Şey, toplumu ve sorunlarını anlamak için nicel verilerin sistematik toplanıp, ampirik olarak çok yönlü araştırmalarda kullanılmaya başlanmasıydı. Bu yöntem ile yapılan ilk kamu politikası çalışmaları olarak devletlerin yapmış olduğu nüfus sayımları gösterilmektedir.

İlk nüfus sayımları Amerika Birleşik Devletleri'nde 1790, İngiltere'de 1801 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. İlk nüfus sayımlarının yapıldığı yıllarda istatistikler “devlet aritmetiği” olarak bilinmekteydi. Yine bu dönemde, demografi uzmanlık alanları gelişmeye başlamıştı. 1830'larda İngiltere'de kurulan Manchester ve Londra İstatistik Dernekleri politikaya ilişkin bilgiye yönelik yeni bir yönelimin Őekillenmesine yardımcı olmuştur. Sanayi Devrimi'nin ve kentleşmenin getirdiği toplumsal sorunlar ampirik analizler ile zlmeye çalışılmıştır (Dunn, 2018: 34).

Osmanlı Devlet'inde istatistiki bilgi ve yöntemlerden yararlanma girişimi, 19. yüzyılda II. Mahmut döneminde reform süreciyle birlikte başlamıştır. Başlatılan reform hareketinin sonuçlarının; ekonomide, toplumda ve devlet yapısında yarattığı değişimleri ölçebilmek ve anlayabilmek gerekmiştir. Bu kapsamda yapılan, nicel verilere dayanılarak oluşturulan ilk kamu politikası çalışması olan nüfus sayımı 1830 yılında yapılmıştır. İlk istatistik idaresi de 1860'ların sonlarında ortaya çıkmıştır. Bu dönemde istatistiki veriler, askere alma veya vergi toplama amacıyla toplanmaktaydı (Güran, 1997: XIV-XVII). Osmanlı Devlet'inde 1826 yılında kaldırılan Yeniçeri Ocağı yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye isminde ordu kurulmuştu. 1830 yılında yapılan nüfus sayımı, kurulan yeni orduya alınabilecek asker sayısını öğrenebilmek ve halktan alınabilecek vergiyi belirlemek için yapılmıştı. Verilerin toplanma amacının darlığı, verilerinin kapsamını da daraltmış ve bu sebeple sadece erkekler sayılmıştır.

2.2.2. Modern Anlamda Kamu Politikası alışmaları

Yirminci yüzyılın kamu politikaları açısından önemli bir özelliği, daha önceki dönemde yapılan çalışmalar ile karşılaştırıldığında, sosyal bilimler ile davranış bilimlerinin

profesyonelleştirilmesidir. Yirminci yüzyılda politika üreticileri; politika ile ilgili disiplinlerden mezun olmuş uzmanlar ve hükümetlerde etkili görevlerde bulunmuş kişilerdi. Modern anlamda kamu politikası analizlerinin, 20. yüzyılın başında ABD’de ortaya çıktığı kanısı hakimdir (Fischer vd., 2006: xix; Yıldız ve Sobacı, 2015: 33).

ABD’de Woodrow Wilson başkanlığı döneminde (1913-1921), özellikle de I. Dünya Savaşı’nda Savaş Departmanında kamu politikası analistleri aktif rol oynamışlardır (Köseoğlu, 2013: 7). Daha sonra, maden mühendisliği eğitimi alan ve bilimsel yönetimin kurucu olan Frederick Winslow Taylor’ın fikirlerinden etkilenen ABD başkanı Herbert Hoover’ın döneminde (1929-1933), sosyal bilimcilerden oluşturduğu bir grup, *Recent Social Trends*² ve *Recent Economic Changes*³ olmak üzere iki büyük sosyal araştırma gerçekleştirmiştir. Bu iki araştırma büyük olasılıkla o dönemin en zengin otoportresini oluşturmaktadır.

² Son Sosyal Eğilimler (1933): ABD’de Herbert Hoover başkanlığında, Sosyal Eğilimler Araştırma Komitesi tarafından yürütülmüş, geniş kapsamlı bir sosyal araştırmadır. Ön sözünü ABD başkanı Herbert Hoover yazmıştır. 1700 sayfa, 29 bölüm ve iki cilt halinde yayımlanmıştır. ABD’nin 1890-1930 tarihleri arasında nasıl değiştiğini tanımlamak için istatistikler kullanılmıştır. Araştırma; toplumun demografik, eğitimsel, ırksal, rekreasyonel, kültürel, dini, tıbbi, yasal ve yönetsel yönleriyle ilgilidir. Kentsel ve kırsal eğilimler ve ailenin toplumdaki rolü tespit edilmiş; bunlara ilişkin sorunlara, çözüm önerileri sunulmuştur. Araştırmada; William F. Ogburn, aile ve ailenin işlevi bölümünde, 1900-1930 yılları arasında çalışan evli kadınların oranı ikiye katlanarak %6’dan %12’ye yükseldiğini tespit etmiştir. Türkiye açısından bakıldığında, William Ogburn tanıdık gelen bir durumu ortaya çıkarmıştır: Boşanma oranının yükselişte olduğunu ve 30 yılda iki katına çıktığını vurgulamıştır. Çözüm önerisi olarak, bu eğilime karşı koymak için politikalar üretilmedikçe; Amerikan kültürünün boşanmada, daha fazla artışa elverişli olabileceğini ifade etmiştir. Mevcut eğilimler devam ederse, bu yılın altı evliliğinden birinin boşanma ile sonuçlanacağını belirtmiştir (Ogburn, 1933: 661-709).

³ Son Ekonomik Değişiklikler (1929), ABD’de “Ulusal Ekonomik Araştırma Bürosu” tarafından 1928 yılında başlamış araştırmadır. ABD başkanı Calvin Coolidge’nin görev süresinin dolmasından hemen önce 1929 yılında, 954 sayfa, 12 bölüm ve iki cilt halinde yayımlanmıştır. Araştırma, Calvin Coolidge’in ABD başkanı olduğu (1923-1929) dönemi yansıtır. Araştırmada; son ekonomik değişiklikler, tüketim ve yaşam standardı, yeni ve eski sektörlerdeki değişiklikler, imalat sanayisinde teknik değişiklikler, endüstrinin değişen yapısı, inşaat, ulaşım, pazarlama, emek, yönetim, tarım, fiyat hareketleri, para ve kredinin işletme üzerindeki etkileri, dış pazarlar ve dış krediler, ulusal gelir ve dağılım konuları ele alınmıştır (NBER, 1929).

Sosyal bilimcilerden yönetime en büyük bilgi akışı, ABD başkanı Franklin Roosevelt'in New Deal⁴ıyla gelmiştir (DeLeon, 2006: 40). Roosevelt yönetiminde kurulan çok sayıda yeni birimlerde (Ulusal Kurtarma İdaresi, İş Projeleri İdaresi, Bayındırlık İdaresi, Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu, Federal Konut İdaresi) çok sayıda sosyal bilimci çalışmıştır (Dunn, 2018. 36). ABD'yi II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar yöneten Roosevelt (1933-1945), politika üretiminde etkin bir şekilde kamu politikasını analistleri olarak adlandırılabilen gruplardan faydalanmıştır.

ABD'de sosyoekonomik problemlerle ilgili sorunlar ve bu sorunların çözümlerine ilişkin nitel veriler kullanılarak yapılan araştırmalar dışında, II. Dünya Savaşı'nda askeri güçlerin, silahların ve diğer ekipmanların kullanımında optimal olanı belirlemek için yöneylem araştırmaları kullanılmıştır. Problemleri sistematik olarak ele alan; farklı disiplinlerin bakış açılarıyla, bilimsel yöntemler kullanılarak, problemleri kontrol edilebilir en iyi çözüme ulaştırmak için yapılan yöneylem araştırmaları sonucunda askeri politikalar üretilmiştir (Öztürk, 2013: 8-9). Sistematik değerlendirme; ulaşılabilecek hedeflerin işlenmesini, hedeflere ulaşmak için uygun alternatifleri ve hedefler ile alternatifler arasındaki ilişki bakımından en iyi kombinasyonu veya alternatifler arasında en iyisine karar vermeyi içerir (Nagel, 2002: xi). Bu araştırmaların örneklerini özellikle II. Dünya Savaşı'nda görmek mümkündür.

II. Dünya Savaşı, sistem analizi ve yöneylem araştırması gibi yeni analitik teknikleri teşvik etmek için bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde, sosyal bilimciler pozitivismi ve normatif ekonomik akıl yürütmeyi benimseyerek hükümetlere karar vermede daha önemli roller oynamaya başlamıştır. Örneğin İngiltere'deki bilim adamları ve mühendisler, askeri kaynakları etkin bir şekilde tahsis etmek ve yönetmek için II. Dünya Savaşı'nda yöneylem araştırmasını (yönetim bilimi, sistem mühendisliği ve maliyet-

⁴ Yeni Düzen, 1929 Dünya ekonomik krizi sonrası, ABD'de ekonomiye devlet müdahalesini öneren Keynesyen ekonomi politikaları Franklin Roosevelt tarafından yasalaştırılarak, uygulanmasıdır. Programın amacı yardım, iyileşme ve reform (relief, recovery, reform) yani yoksullar ve işsizler için yardım, ekonominin tekrardan iyileşmesi ve tekrar krizin yaşanmaması için ekonomik ve finansal reformlar olarak özetlenebilir (Daniels, 2015: 189). Üretilen politikalar ile ABD yönetimi ekonomik güvenliği sağlamak ve işçi sınıfını desteklemek ve dezavantajlı sınıfları desteklemek için doğrudan piyasalara müdahale edilmiştir. Bunun sonucu olarak işsizler için yardım programı, tarım ile ilgili düzenlemeler, asgari ücretin belirlenmesi, toplumsal hakları özellikle yaşlı haklarını koruyan düzenlemeler yapılmıştır (Berkin vd., 2008: 718).

etkinlik analizi olarak da adlandırılır) oluşturdular. Bu teknik, 1950'lerin başında Amerika Birleşik Devletleri'nde de yaygın olarak kullanılmıştır (Yang, 2006: 350).

İngiltere'de II. Dünya Savaşı'ndan önce 1937 yılında hava savunmasında radar ölçümlerin doğruluğuna ilişkin sorunlar ortaya çıkmış ve bununla ilgili olarak, fizikçi olan Albert Percival Rowe başkanlığında sorunun çözümü için bilimsel bir araştırma gurubu oluşturulmuştur. Yöneylem araştırmaları sonucunda yeni radar sistemleri geliştirilmiştir. Bu geliştirilen sistem, II. Dünya Savaşı'nda Alman hava saldırılarını kırmak için kullanılmıştır. Bunun bir uzantısı olarak, ABD, İngiltere'nin yöneylem araştırmalarını askeri alanda uygulama deneyiminden faydalanarak, yöneylem araştırmaları ile askeri politika üretmeye başlamıştır. ABD'de askeri alanda politika üretmeye yönelik, 1942 yılında fizikçi olan Philip Morse ve Patrick Blackett öncülüğünde oluşturulan bir grup araştırmacı, deniz altı hücumları ile ilgili ABD Deniz Kuvvetlerine hem danışmanlık hem de deniz kuvvetlerinin problemlerine ilişkin araştırmalar yapmıştır. Çalışmalar sonucunda, savaşa ilişkin farklı problemler çözüme ulaştırılmış, yöntemler geliştirilmiş, özgün raporlar hazırlanarak ilgililere sunulmuştur (Öztürk, 2013: 4). II. Dünya Savaşı ve savaş sonrası sosyoekonomik düzenlemeler sosyal bilimcilere, dünya çapında problemleri çözmeye değerlerini gösterme fırsatı da sağlamıştır. Bu dönemde, yapılan araştırmalar tüm sosyal bilim disiplinlerinde araştırmacılar tarafından yaygın olarak kullanılan çok değişkenli istatistiksel analiz ve diğer nicel tekniklerin geliştirilmesine katkıda bulunmuştur (Dunn, 2018: 37).

Askeri alanda politika yapıcılar yalnızca gerçekleri öğrenmek için değil aynı zamanda milyonlarca askerin hayatını etkileyecek nedensel çıkarımlar ve sonuçlar için sosyal araştırmacılardan yararlanmışlardır. Sosyal ve davranış bilimleri ile politika geliştirmeye yönelik ilk sistematik çalışma, Türkçeye “Politika Bilimleri: Kapsam ve Yöntemdeki Son Gelişmeler” şeklinde çevrilebilecek Daniel Lerner ve Harold D. Lasswell tarafından yazılan, “The Policy Sciences: Recent Developments in Scope and Method (1951)” eseridir. Lasswell'in eserin giriş bölümünde belirttiği gibi “politika bilimleri” bilimin teorik amaçları ile sınırlı değildir; aynı zamanda temelde pratik bir yönelimleri vardır. Amaçları sadece etkili kararlar almak için bir temel sağlamak değil, aynı zamanda demokratik süreçleri iyileştirmek için gereken bilgileri sağlamaktır (Lerner ve Lasswell, 1951: xiii-xiv'den aktaran; Dunn, 2018: 38). II. Dünya Savaşı ve savaş sonrası, Lasswell'in

ifade ettiği politika biliminin pratik yönünün farkına varan politika yapıcıları, politika üretiminde farklı disiplinlerin ürettiği bilgiden yararlanmışlardır. Kamu politikalarının sistematik olarak incelenmesi önce kamu yönetiminde, daha sonra da siyaset bilimi alanında gelişmiştir. Fakat modern anlamda kamu politikaları üretiminde, kamu politikası yöntem ve tekniklerinin gelişmesinde itici güç, kamu yönetiminden ya da siyaset biliminden çıkmamıştır. Yöntem ve tekniğin gelişiminde mühendislik, yöneylem araştırması, sistem analizi ve matematik etkili olmuştur (Dunn, 2018: 38).

1960'lar politika analizi için “altın çağ” olmuştur. Bu süre zarfında politika analizlerinde araştırmanın vurgusu, konudan ziyade metodolojydi. Politika analizi uzmanlığı veya uzmanlıkları, belirli politika alanlarındaki uygulamalarda değil, nicel yöntem ve tekniklerdeydi (Yang, 2006: 350). Bu gelişme disipline kavramsaldan ziyade öncelikle analitik olan uzmanların katılımını sağlamıştır. Analiz, sorunları temel bileşenlerine ayırma çabalarıyla ilişkilendirilmiştir. Analiz sayesinde politika alternatiflerine ayrılarak politikanın hedeflerine ulaşma konusunda sonuçlar ölçülebilmiştir. “Analisentrik perspektif” olarak adlandırılan bu yeni yönelim, politikaların faydalarını ve maliyetlerini belirlemek, seçmek ve tahmin etmek için daha sistematik prosedürler sağlamıştır. Kamu politikasında “Analisentrik perspektif” siyasi ve idari endişeleri önleme veya kısıtlama imkanı sağlamıştır. Örneğin alternatif politikaların fizibilitesini oluşturma, demokratik reform amacıyla uygulanmasıyla ilgili endişeleri önleme veya kısıtlama olanağı tanımıştır (Dunn, 2018: 36-40).

2.3. Türkiye’de Kamu Politikası Disiplinin Gelişimi

Kamu politikası, bağımsız bir disiplin olarak ABD başta olmak üzere Kıta Avrupası’ndaki gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmıştır (Köseoğlu, 2013: 4-5). 20. yüzyılın son on yılında itibaren küreselleşme, demokratikleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişimler (Yıldız ve Sobacı, 2015: 36); bilimin, toplumsal fayda açısından öneminin hükümetler tarafından kavranması (Erat, 2018: 257), iyi yönetim ile birlikte bireylerin şeffaflık ve hizmet taleplerinin artması gibi nedenler ile dünya geneline yayılmıştır. Gelişmiş ülkelerde kamu politikası disiplini ile ilgili çok geniş bir literatür ve teorik birikim söz konusu iken Türkiye’de kamu politikası disipline ilişkin literatürde bilimsel yayın bakımından eksikliklerin söz konusu olduğu yerli ve yabancı yazarlar tarafından

birçok kez ifade edilmiştir (Kaptı, 2013: 7). Orta doğu özelinde çalışmalar yapan Robins, Türkiye’de kamu politikası yapımı kapsamında; uyuşturucu politikası ile ilgili çalışmasında, Türkiye’deki demokratikleşme ve liberal piyasa ekonomisindeki eksiklikler nedeni ile kamu politikası analizinin gelişmediğini iddia etmiş buna kanıt olarak Türkiye’de kamu politikası analizi ile ilgili yayın eksikliğini göstermiştir (Robins, 2009’dan aktaran; Yıldız ve Sobacı, 2015: 36 ve 39).

Kamu politikaları disiplinine ilişkin Türkiye’deki ilgiyi; Özacit, 1968 yılından itibaren kırk sekiz yıl boyunca Amme İdaresi Dergisi’nde yapılan çalışmalar özelinde incelemiştir. Çalışmasında, Türkiye’de kamu politikaları disipline yönelik ilginin önceki yıllara oranla; 2000’li yıllarda önemli bir artışın görüldüğünü tespit etmiştir (Özacit, 2017: 61). Bu tarihten önce; 1960-70’li yıllarda metodolojik olarak yöneylem ve matematiksel yöntemler kullanılarak yapılmış çalışmalar olduğunu vurgulamıştır. Yapılan bu çalışmalara rağmen bunlardan hareket ederek Türkiye’de 1960-70’li yıllarda kamu politikası analizi gibi bir çalışma alanının varlığından bahsedilemeyeceğini; bu yaklaşımın kamu politikası analizini ortaya çıkaran düşünme biçiminin kamu yönetimi disiplinine yansımaları olabileceğini ifade etmiştir (Özacit, 2017: 62).

Türkiye’de kamu politikası disiplinine yönelik ilgi hem akademik olarak hem de politika yapımcıları bakımından 2000’li yıllarla birlikte giderek artmıştır (Köseoğlu, 2013: 4). Bu yıllardan sonra Türkiye’de alanın bağımsız bir disiplin olarak değil özellikle kamu yönetimi ve siyaset bilimi disiplinleri içerisinde kamu politikası analizi araştırmaları olarak yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir (Yıldız vd., 2017: 670). Kamu politikası analizi konusunda gelişmiş ülkelerdeki literatür genişliğine vurgu yapan ve Türkiye’nin buna eşlik edemediğini eserinin ilk basımının ön sözünde ifade eden Kaptı (2011); iki sene sonra yayımlanan eserinin ikinci basımının ön sözünde; kamu politikası disipline ilginin giderek arttığını bunun sonucu olarak Türkiye’de kamu politikası disiplininde giderek önemli gelişmeler katedildiğini vurgulamıştır (Kaptı, 2013: 9).

Köseoğlu (2013), Türkiye’de 2000’li yıllar ile birlikte hem sosyal bir uygulama olarak hem de bir disiplin olarak kamu politikasına ilginin artmasının nedenlerini çalışmasında analiz etmiştir. Kamu politikası ve kamu politikası analizinin üniversitelerin eğitim müfredatına girmesi ve üniversitelerde alana ilişkin araştırma merkezlerinin

kurulmasının alana ilişkin ilgiyi arttırdığını belirtmiştir. Ayrıca resmi olmayan aktörlerin ve düşünce kuruluşlarının politika yapım sürecindeki etkinliklerinin artması; yeni kamu işletmeciliği yaklaşımı kapsamında uygulanan yönetim reformları ve Türkiye'nin AB adaylık sürecince talepler doğrultusunda alana ilişkin uzmanlık bilgisinde yaşanan artış gibi hususların, kamu politikasına olan ilginin artmasına neden olduğunu vurgulamıştır (Köseoğlu, 2013: 31).

Kingdon, sağlık ve ulaşım alanındaki politikalara odaklanarak, zorlayıcı sorunlar ve politik akıştaki olaylar çerçevesinde ABD'de kamu politikasının gelişimine olanak tanıyan fırsat pencerelerini incelemiştir (Kingdon, 2014: 4 ve 20). Akdoğan, Kingdon'un çalışmasındaki zorlayıcı sorunlar ve politik akıştaki olaylar çerçevesinden hareket ederek Türkiye'de kamu politikası gelişimi açısından fırsat pencerelerini incelemiştir. Bu kapsamda Türkiye kamu politikasının gelişimi bakımından dört fırsat penceresi belirlemiştir. Bunlar: Cumhuriyetin kuruluş yıllarında (19 Temmuz – 10 Eylül 1924) John Dewey'in eğitim politikaları geliştirilmesi kapsamında Türkiye gelişi; 1960'lı yıllardan sonra Türkiye'de sosyal bilimlere verilen önemin artması; 1961 yılında ekonomik ve sosyal kalkınmanın hızlandırılması için Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulması ve yöneylem araştırmalarının araştırmalarda kullanılmaya başlanmasıdır. Akdoğan, Türkiye'de kamu politikaları bakımından birçok fırsat penceresinin açılmasına rağmen, kamu politikası analiz yöntem ve tekniklerinin Türk kamu yönetim sisteminde kök salmadığını vurgulamıştır (Akdoğan, 2011: 94).

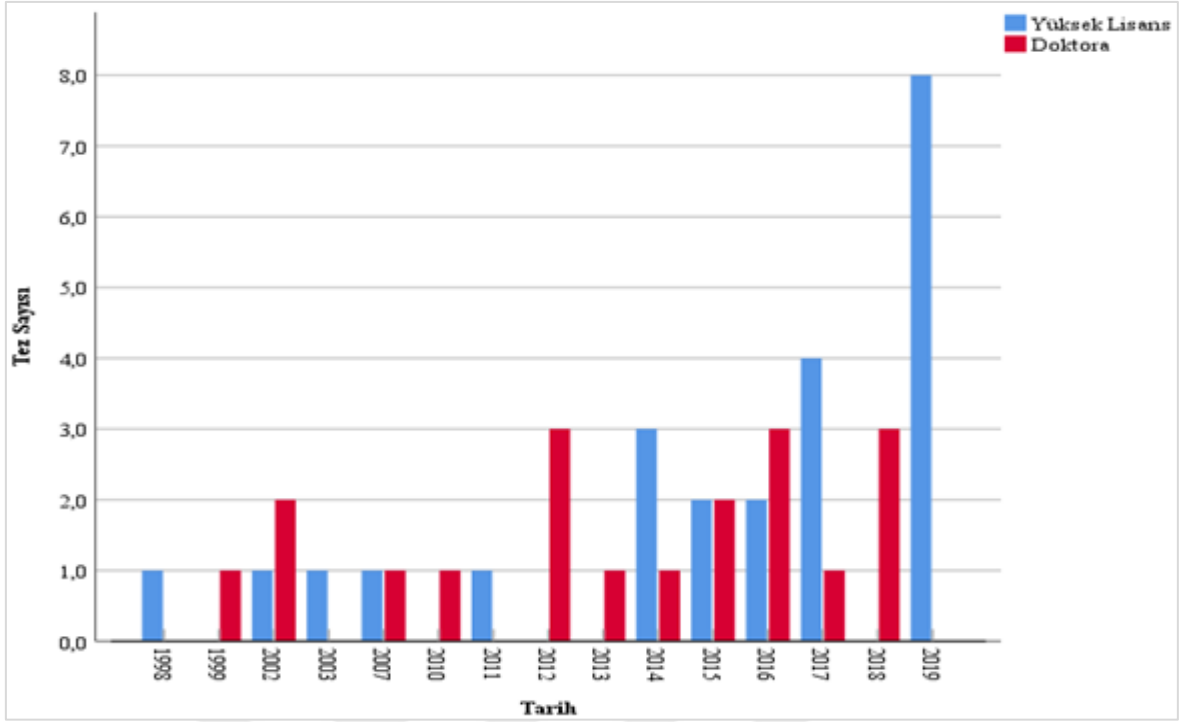
Kamu politikası disiplini, Türkiye'de lisans dersleri kapsamında inceleyen Yıldız, Demircioğlu ve Babaoğlu da Akdoğan'ın kamu politikası disiplinin Türkiye'de kök salmadığı tespitine katılmaktadır. Söz konusu yazarlar, Türkiye'de kamu politikası çalışmalarının nicelik olarak genişlediği ama alana ilişkin analitik katkı, nitelik bakımından derinleşmediğini vurgulamaktadır (Yıldız vd., 2011: 358). Bu açıdan, yapılan bu çalışmanın bir amacı da kamu politikası disiplininin Türk kamu yönetiminde nitelik bakımından kökleşmesine katkıda bulunmaktır.

Alana ilişkin bilgi üretimi ve birikimi sadece alan ile ilgili yapılan yayınlar ile kalmamıştır. Kamu politikası disiplinine talebin artmasıyla birlikte 2009 yılında başlayıp

giderek artan bir ilgi ile devam eden “Kamu Politikaları Çalıştayları⁵” düzenlenmiştir. En son yedincisi düzenlenen çalıştay sadece ilgili akademisyenleri bir araya toplamak ile kalmamış, oluşturulan internet sitesi aracılığı ile bir kamu politikası çalışma grubu oluşturulmuş ve çevrimiçi söyleşiler ile kamu politikası alanına ilişkin bilgi paylaşımı sağlanarak disipline önemli katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

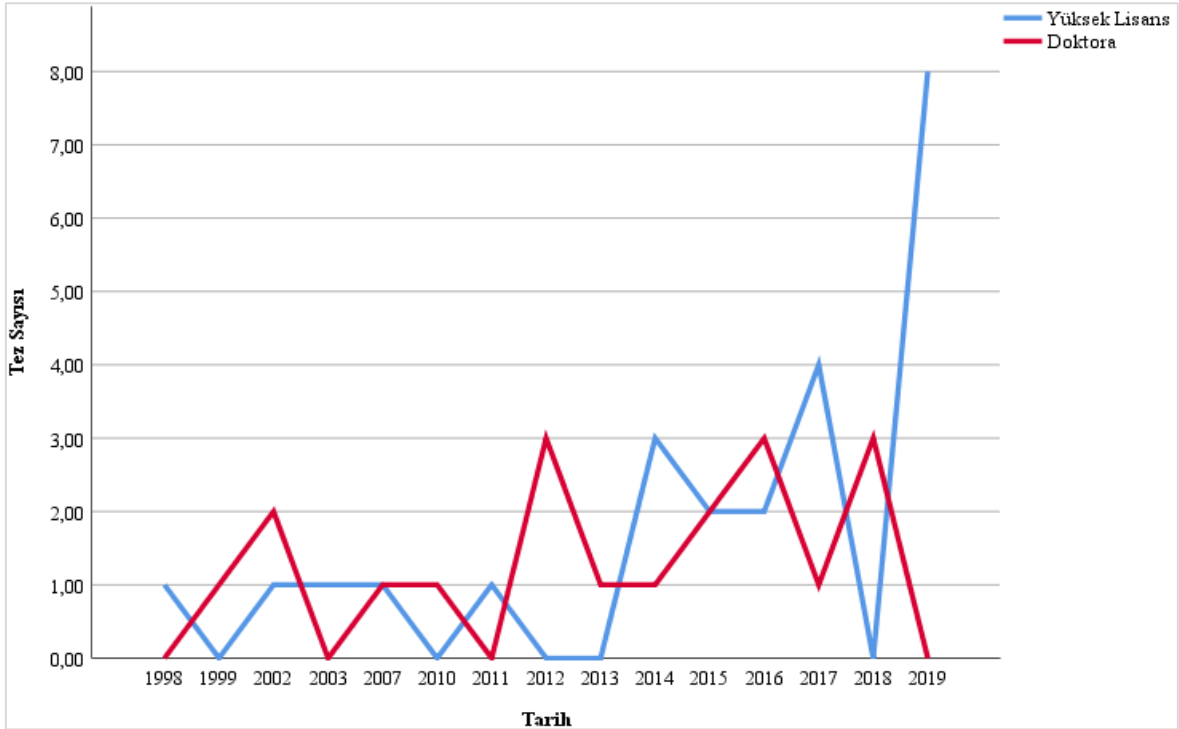
Akademik açıdan kamu politikası disiplinine ilgiyi tespit etmek için Yükseköğretim Kurumu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi’nde, tez adında; “kamu politikası”, “siyasası” ve “yönelti” kelimelerini içeren yüksek lisans ve doktora düzeyinde tezler taranmıştır (Yıldız vd., 2017: 672’den esinlenerek). Tarama sonucunda 1998 yılından 2019 yılına kadar toplam 43 adet tez tespit edilmiştir. Bu tezlerin 24 adedi yüksek lisans düzeyinde, 19 adedi doktora düzeyinde yazılmıştır. Kamu politikası kapsamında yazılan tezlerin 6 adedi maliye, uluslararası ilişkiler, sosyoloji, bilim ve teknoloji ve iletişim alanlarında yazılmış olup, 37 adedi siyaset bilimi ve kamu yönetimi disiplinleri kapsamında yazılmıştır (“Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi”, t.y.). İfade edilen tezlerin tarihe göre yazılmış sayıları aşağıda Şekil 1’de ve tespit edilen tez sayısı baz alınarak kamu politikası disiplinine akademik açıdan artan ilgi Şekil 2’de doğrusal grafikte gösterilmiştir.

⁵ I. Kamu Politikaları Çalıştay; Mersin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü (Haziran 2009). II. Kamu Politikaları Çalıştay; Türkiye Orta Doğu ve Amme İdaresi Enstitüsü (Haziran 2010). III. Kamu Politikaları Çalıştay; Balıkesir Üniversitesi, Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü (Eylül 2011). IV. Kamu Politikaları Çalıştay; Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü (Eylül 2012). V. Kamu Politikaları Çalıştay; Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İşletme Fakültesi (Ekim 2013). VI. Kamu Politikaları Çalıştay; Sakarya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (Eylül 2015). VII. Kamu Politikaları Çalıştay; Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (Aralık 2018) ev sahipliğinde düzenlenmiştir. Bkz. <http://kamupolitikalari.org/index.php/Calistaylar/>, (Erişim tarihi: 05.05.2020)

Şekil 1. Kamu politikası konulu tezlerin tarihe göre gösterimi

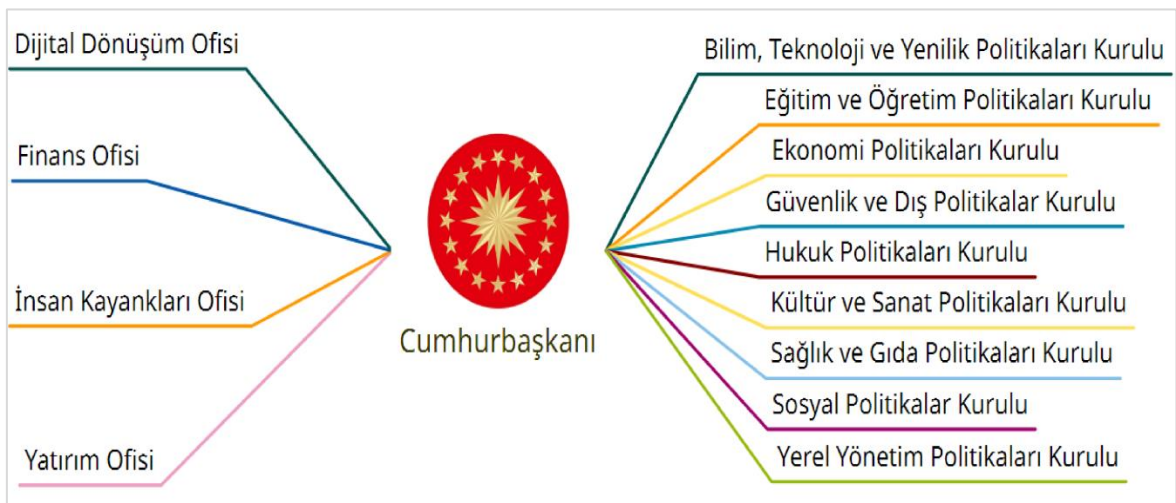
Kamu politikası disiplinine akademik ilgiyi daha netleştirebilmek için Şekil 2’de kamu politikası konulu tezlerin yıllara göre artışı doğrusal grafikte gösterilmiştir.

Şekil 2. Kamu politikası konulu tezlerin tarihe göre artışı

Şekil 2’de görüldüğü üzere 1998 yılından 2010 yılına kadar akademik olarak kamu politikası disiplini ilginin durağan seyrettiği görülmekte olup 2010 yılından sonra hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde akademik ilgiye artış olduğu görülmektedir. Özellikle 2019 yılında yüksek lisans düzeyinde ilginin yoğun bir şekilde arttığı görülmektedir. Söz konusu bu artış, kamu politikaları disiplini ilginin giderek artacağına ilişkin bir öngörü sunmaktadır. Bu artışın bir nedeninin de Türkiye’de parlamenter sistemden “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine” geçilmesi ile birlikte gerçekleşen sistem değişikliği ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan yeni politika yapımı aktörleri olduğu söylenebilir. Bu gelişmelerin akademik açıdan kamu politikası disiplini ilgiyi arttırdığı söylenebilir.

Türkiye’de kamu politikalarına ilişkin önemli bir gelişme, 21 Ocak 2017 tarih ve 6771 sayılı “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” un 16 Nisan 2017 halk oylaması ile kabul edilmesinden sonra Türkiye’de parlamenter sistemden “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine” geçilmesi ile birlikte olmuştur (Parlak ve Doğan, 2018: 3). Söz konusu geçiş ile birlikte Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu’ndan oluşan yürütme organı (düalist yapı), Bakanlar Kurulu’nun kaldırılması ile tekli bir yürütme sistemine dönüştürmüştür (Eryılmaz, 2017. 135). Bunun sonucu olarak Cumhurbaşkanı politika yapımında ana aktör olarak belirlenmiş ve politika yapım sürecine yeni aktörler dahil edilmiştir (Akman, 2019: 37).

Şekil 3. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemindeki ofis ve kurullar

Kaynak: (Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018) esas alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 3’te belirtilen politika kurulları ve ofisleri yeni sistemde politika yapıcıları olarak yerlerini almıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde; Dijital Dönüşüm, Finans, İnsan Kaynakları ve Yatırım olmak üzere dört adet “ofis” kurulmuştur. Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları, Eğitim ve Öğretim Politikaları, Ekonomi Politikaları, Güvenlik ve Dış Politikalar, Hukuk Politikaları, Kültür ve Sanat Politikaları, Sağlık ve Gıda Politikaları, Sosyal Politikalar ve Yerel Yönetim Politikaları olmak üzere dokuz adet “politika kurulu” kurulmuştur.

Bu aktörlere kamu politikası oluşturma, geliştirme ve önerme gibi önemli yetki ve görevler verilmiştir. Ofisler; özel bütçeye, kamu tüzel kişiliğine ve malî özerkliğe sahiptir (Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında, 2018: Md. 525). Ofisler, Cumhurbaşkanı tarafından talep edilen bilgi, analiz ve raporları hazırlamak; politika kurulları kendi alanlarında politikalar ve stratejiler geliştirmek ile görevlidir (Akman, 2019: 40).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde oluşturulan yukarıda ifade edilen ofis ve politika kurullarının yeni aktörler olarak sisteme dahil edilmesi ile birlikte akademik olarak kamu politikası disipline olan ilginin arttığı söylenebilmektedir.

2.4. Kamu Politikasının Diğer Disiplinler ile İlişkisi

Kamu politikasını anlamak hem bir sanat hem de bir zanaattır. Bu bir sanattır çünkü toplumsal sorunların tanımlanması ve sorunların hafifletebilmesi, çözümü doğrultusunda kamu politikaları tasarlamak ve daha sonra bu politikaların bir şeyleri daha iyi veya daha kötü hale getirip getirmediğini bulmak için içgörü, esneklik ve hayal gücü gerektirir. Bu bir zanaattır, çünkü bunları yaparken genellikle kamu yönetimi, siyaset bilimi, yönetim bilimi, psikoloji, sosyoloji, ekonomi, hukuk ve istatistik bilgisi gerektirir (Dye, 2013: 11). Kamu politikası disiplini, bu disiplinlerden ilham alarak yalnızca bu disiplinlerin tek başına kavrayamayacağı ve ele alamayacağı sosyal sorunların doğrudan analiz edilmesine, çözümlenmesine yardımcı olmak için kendi teorik temelleri ve metodolojik araçları temelinde bu disiplinlerden yararlanır. Dolayısıyla, kamu politikası kendi türünde kesişen, kavşak bir disiplindir. Konularının yapısı ile uygulanan açıklayıcı çerçeveler ve araştırma yöntemleri ile geleneksel sosyal bilimlerin sınırlarını aşmaktadır (Potůček, 2017: 21). Kamu politikası disiplinin çok alanlı (multidisipliner) özeliği; onunla ilgilenen disiplinler

ve bu disiplinlerin kamu politikaları çerçevesinde ilgilendiği örnek konular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Kamu politikası ile ilgili disiplinler ve örnek konuları

Disiplinler	Örnek Konular
Ekonomi	Enstrümantal rasyonellik, kurumsal ekonomi, fayda-maliyet analizi, politik ekonomi, özel ekonomi politikaları
Felsefe	Mantık, değerler ve etik, adalet teorisi
Hukuk	Normatif ve düzenleyici bir çerçeve olarak hukuk
İstatistik	Nitel istatikselsel analiz
Kamu Yönetimi	Politikaların şekillendirilmesinde ve kararların uygulanmasında bürokrasinin rolü
Psikoloji	Birey ve grup davranışları, karar verme, içgörüler
Siyaset Bilimi	Siyasi süreçler, kurumlar ve aktörler
Sosyoloji	Toplumu bir bütün olarak anlamak, sınıflar ve diğer gruplar açısından sosyal yapı, sosyal statü, sosyal sorunlar, sosyal çıkarlar, sosyal dışlanma
Yönetim Bilimi	Uygulama ve değerlendirme süreçleri

Kaynak: (Potüček, 2017: 20).

Kamu politikaları ile birçok disiplin ilgilenmekle birlikte konu en başta kamu yönetimi disiplininin ilgi alanına girmektedir (Yıldız ve Sobacı, 2015: 17). Kamu yönetimi en basit tabiriyle devletlerin hizmet sunma mekanizmasıdır (Aydın vd., 2019: 530). Bu mekanizma kapsamında kamu politikası analizi, hükümetlerin eylem ve kararları doğrultusunda kamu hizmetlerinin incelenmesidir. Kamu yönetimi disiplini de kamu politikası disiplini gibi çeşitli disiplinlerden yararlanan ve bu disiplinlerin kesişme noktasında yer alan kavşak bir bilimdir. Bu nedenle bazı yazarlar bağımsız bir disiplin olmaktan daha çok çeşitli disiplinlerin karışımı olduğunu ifade ederler (Bozeman, 1979’den aktaran Eryılmaz, 2017: 94). Kamu yönetimi kapsamında, yönetenler ve

yönetilenler arasında; anlayış ve davranış tarzı bakımından belirli bir uyum olmadığı zaman çatışma ortaya çıkar. Kamu Yönetimi disiplini, söz konusu çatışmanın uyuşmaya dönüştürülmesinde psikoloji biliminin verilerinden yararlanır (Eryılmaz, 2017: 93). Toplum içindeki çatışmayı düzenlemek, toplumu organize etmek hükümetlerin temel işlevidir. Politika yapıcılarını olarak hükümetler kamu politikaları aracılığıyla davranışını, bürokrasileri düzenleyebilir ve faydaları dağıtabilir (Dye, 2013: 3). Hükümetler ile bireyler ya da gruplar arasındaki çatışmanın karşılıklı bir uyuşmaya, uzlaşmaya dönüştürülmesi için kamu politikası disiplini kamu yönetimi disiplini olduğu gibi başta psikoloji olmak üzere birçok sosyal bilim aracılığı ile davranıştan elde edilen veriler kullanılmaktadır.

2.5. Kamu Politikalarına Davranışsal Yaklaşım

İnsanların sıradan basit bir davranışını bile birbirinden farklı yaklaşımlar ile açıklanabilmektedir. Örneğin bir kimsenin bir bardak suya uzanma davranışını düşünüldüğünde nörobilim bu davranışını, insanda var olan fizyolojik, nörolojik süreçlere dayanarak incelemektedir. Bilişsel yaklaşım aynı davranışını bireyin amaçları ve beklentileri yönünde inceler ve daha çok bilişsel (zihinsel) süreçlere önem vermektedir Davranışsal yaklaşım aynı davranışını uyarı ve tepki kavramları hiçbir sinirsel oluşuma değinmeden açıklamaktadır (Cüceloğlu, 1991: 26). Geniş tanımı ile davranış bilimleri, gözlem ve deneyler yoluyla insan davranışının altında yatan süreçlerin sistematik analizini içerir; psikoloji, ekonomi, sosyoloji, nörobilim ve diğer bilim alanlarının bilgi ve araştırma yöntemlerini birleştirir (Lourenço vd., 2016: 9). Kamu politikalarına davranışsal yaklaşım alanında temel referans çalışmaları arasında Richard Thaler ve Cass Sunstein'nin “Nudge⁶” ve Daniel Kahneman'nin “Fast and Slow Thinking⁷” eserleri yer almaktadır. Psikolog olan

⁶ “Dürtme”, eserinde Thaler ve Sunstein, iktisat disiplinin temel varsayımı, Homo Ekonomikus (Econ-Rasyonel İnsan) karar alırken her zaman en iyi olanı aramadıklarını, gerçek hayatta Homo Sapiens'in (İnsan) irrasyonel kararlar da verebildiğini vurgulamışlardır (Thaler ve Sunstein, 2008: 6-7) . “Seçim Mimarisi” kavramını literatüre katmışlardır. Bir seçim söz konusu ise bireylerin kararları; seçenekler planlanarak söz konusu bireylerin kararlarına yön verilebileceğini ifade etmişlerdir (Thaler ve Sunstein, 2008: 81-100). Seçim mimarisinin, politika yapıcılarının tarafından bireylerin seçme hakkına saygı duymak koşuluyla toplumsal faydayı artırmak için yapılmasını “Liberal Yönlendirme” olarak ifade etmişlerdir (Thaler ve Sunstein, 2008: 4-6).

⁷ “Hızlı ve Yavaş Düşünmek”, Kahneman (2011) eserinde; insanların günlük yaşantılarında birçok kararlar aldığını ve bu kararların çoğunu bilinçli bir şekilde almadığını hatta bu kararları alırken birçok etmenin

Kahneman, Neoklasik iktisat teorisinde hakim olan rasyonellik varsayımına meydan okuyan karar alma çalışmaları nedeniyle 2002 yılında Nobel Ekonomi Ödülü'nü almıştır. Kahneman ile birlikte davranışsal ekonomi ve bunun uzantısı olarak oluşturulan davranışsal kamu politikalarına ilgi yoğunlaşmıştır. Richard Thaler'ın da 2017 yılında Nobel Ekonomi Ödülü'nü alması ile birlikte davranışsal yaklaşımın popülerliği daha da artmıştır. Bu ilginin yönetim bilimlerine kayması ile birlikte dünya genelinde davranıştan elde edilen bilgileri politika üretim sürecine dahil etme eğilimi ivme kazanmıştır. Bireylerin seçme özgürlüğünü koruyarak onları belirli yönlere yönlendiren politika yaklaşımları olan “dürtmelere (nudges)” birçok hükümet büyük ilgi göstermiştir (Reisch ve Sunstein, 2016: 310). Thaler ve Sunstein'in temel çalışmalarının yayınlanmasından itibaren on yıl içinde “Dürtme⁸”, yönetimin pratiğine konulmuş, dünya çapında davranışsal kamu politikaları birimleri oluşturulmuş, davranışsal yaklaşımlar deneyler yapılmış ve bu deneylerin sonuçları aktif olarak yayınlanmıştır (Smalskys, 2019: 95; Thaler ve Sunstein, 2008).

Davranışsal açıdan kamu politikalarında yaşanan bu gelişmelerin, en başta iyi yönetim kapsamında insan odaklı politikaların yapımı ve toplumsal fayda açısından hükümetlerin kamu politikalarında veriye dayalı olarak politika yapımının önemi kavraması olduğu söylenebilir (TCEB, 2018). Daniel Kahneman, geliştirdiği beklenti teorisinde Neo-Klasik kuramda hakim olan Homo Economicus varsayımının geçerliliğini sınamıştır (Kahneman ve Tversky, 1979: 263). Homo Economicus sürekli olarak rasyonel ve bencil bir insan olarak tasvir edilirken, gerçekte insanlar böyle basit bir görüntünün aynası değildir ve genellikle davranışsal önyargılar gösterirler. Böyle bir onaylamanın büyük normatif sonuçları vardır; çünkü eğer insanlar tam olarak rasyonel değilse,

etkisinin bile farkında olmadığını vurgulayarak kararlarımızı etkileyen içgörülerini ele almaktadır. Kahneman, sistem 1 ve sistem 2 olmak üzere, insan zihninin iki farklı alana sahip olduğunu söylemektedir. Sistem 1'in hızlı çalıştığını, dikkat ve yoğun bir enerji gerektirmeden; sistem 2'nin ise fazla enerji tüketerek, yoğun dikkat gerektiren zihinsel işlemleri yerine getirdiğini ifade eder. Karar verirken sistem 2'nin çalıştığını düşünürüz hep ama bunun böyle olmadığını; sistem 1'in sürekli karar vermemizde tetikte olduğunu vurgulamaktadır. Zihnimizin, sistem 1 ile hareket etmesinin nedenini, beynimiz için daha tasarruflu olması; dikkat ve enerjimizi tüketmediği için bu şekilde hareket ettiğini ifade etmektedir (Kahneman, 2011: 19-109).

⁸ Dürtme kavramı pejoratif bir anlam taşıdığı ve mahiyeti itibari politika yaklaşımı olması nedeni ile kavram çalışmada “davranışsal kamu politikası” ile ifade edilmiştir.

politikalar istenen sonucu elde etmek için bunu dikkate almalıdır (Lourenço vd., 2016: 10). Kamu politikalarında davranışsal yaklaşım buradan hareket ederek devreye girmektedir. Politika yapımında bireyler edilgen (pasif) bir sistem olarak değil, algılayan uyarıcıları işleyen anlamlandırıcı etken (aktif) bir sistem olarak görülmektedir (Akın, 2018: 42). Başka bir deyişle, davranışsal yaklaşım aracılığıyla kamu politikası yapımında; insana, girdisi ve çıktısı belli olan matematik fonksiyonu olarak yaklaşılmayıp, insana dokunan politikalar üretmek için davranıştan elde edilen verilerden yararlanılmaktadır (TCEB, 2018: 11).

Davranış bilimlerinde yukarıda ifade edilen Nobel Ödüllü çalışmaların tetiklemesi ile 2009 yılından bu yana önemli gelişmeler olmuştur (Kline, 2020: v-vi). Bu gelişmelerin sonucu olarak davranış bilimleri birçok bilimsel disiplin içine girmiştir (Aydın vd., 2019: 528). Bu disiplinlerden biri de kamu politikası disiplini. Davranışsal yaklaşım, yönetim bilimi terminolojisine “davranışsal içgörü⁹” kavramı altında dahil edilmiştir. Davranışsal içgörü (Behavioural insights-BI), politika yapıcılığına dayalı bir yaklaşımdır. Davranışsal bilimlerinin gelişimi ile birlikte davranışsal içgörü kavramı ve metodolojisi yönetim disiplininde yayılmıştır (Smalskys, 2019: 95).

Politika yapım sürecinde, hükümetler kamu politikalarının daha iyi çalışması için karar verme de dahil olmak üzere psikoloji, bilişsel bilim, nörobilim, örgütsel ve grup davranışı gibi davranışsal ve sosyal bilimlerden türetilen “davranışsal içgörüler” ya da davranıştan elde edilen bilgileri kullanmaktadır (OECD, 2017: 3). Bilişsel psikoloji ve davranışsal ekonomi gibi davranış bilimlerinden içgörüler, kamu politikalarının çoğunu yeniden şekillendirmektedir (Lepenies ve Małecka, 2019: 513).

2.5.1. Davranışsal İçgörü

Davranışsal içgörü, bağlam ve davranışsal önyargıların karar verme sürecimizi etkilediği fikrine dayanan bir araçtır (OECD, 2019a: 4). Politika yapım süreçlerinde

⁹ Yabancı literatürdeki “behavioural insights (BI)” kavramı bu çalışmada “davranışsal içgörü” ile karşılanmaktadır. “Insight” bir şeyin içyüzünü anlama/kavrama yeteneği olarak ifade edilmektedir (“Cambridge Dictionary”, t.y.). Yerli literatürde konuya ilişkin yapılan çalışmalarda genel olarak “davranışsal içgörü” kavramının kullanıldığı görülmektedir (Özdemir, 2019; Kılıç, 2020; TCEB, 2018).

kullanımı ve dünya genelinde önemi artan bir kavramdır (Özdemir, 2019: 248). Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü davranışsal içgörü kavramını; insanların tercihlerini ya da seçimlerini yaparken bunun temelindeki gerçek nedenleri anlamak amacıyla psikoloji, bilişsel bilimler ve sosyal bilimler aracı ile elde edilen içgörülerini deneysel olarak test edilmiş sonuçlarla birleştirilerek tümevarım bir yaklaşım ile politika oluşturma olarak tanımlamaktadır (“Behavioural insights”, t.y). Yine davranışsal İçgörüler, bireylerin bilgiyi nasıl kavradığı, işlediğini ve bunlara nasıl tepki verdiğini anlamak için davranış bilimlerinden gelen ilkeleri kullanılarak ve insan davranışını göz önünde bulundurarak pratik politikalar ve müdahaleler tasarlamak olarak tanımlanmıştır (IRS, 2017: 4). Davranışsal içgörüler ile oluşturulan politikalar ve düzenlemelerle vatandaşların refahının artırılması amaçlanmaktadır (OECD, 2017: 16).

Davranışsal içgörülerin politikaya uygulanması; bilişsel bilim, psikoloji ve ekonomi ile deneysel psikolojiden aktarılan yöntemlerin kullanımı arasındaki ilişkiye dayanır. Genellikle davranış kalıplarını belirlemek için deney ve gözlem kullanımını içerir. Deney ve gözlem sonucu elde edilen bulgular, politika oluşturma ve düzenlemelerinde kullanılır. Deneyler ve gözlemler, bireylerin rasyonel davranışı olarak düşünülen temel varsayımların yerini aldığı ve bunlara meydan okuyan politika yapımına tümevarımsal bir yaklaşım getirmekle ilgilidir. Bu şekilde, davranışsal içgörü, karar vericileri politika yapma ve uygulama için “gerçek” davranışlarla ilgili kanıtlarla bilgilendirir (OECD, 2017: 16).

Davranışsal içgörü en başta Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütler olmak üzere birçok hükümet ve özel şirketler tarafından politika yapımında bir araç olarak benimsenmiştir (Özdemir, 2019: 249). Hükümetler, daha etkin düzenleyici veya düzenleyici olmayan önlemlerin tasarımına ve sunumunu geliştirmeye odaklandıkça, politika oluşturmaya yönelik davranışsal içgörüler hakkında bilgi üreten aktörler ve kurumlar da büyümektedir (OECD, 2017: 17). Bu kapsamda davranışsal içgörülere ilişkin uluslararası örgütler rehber niteliğinde çeşitli raporlar yayımlamaktadır. Bu yayımlanan raporların ilk örnekleri aşağıda verilmiştir.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü’nün, 2014 yılında yayımlanmış olduğu Düzenleyici Politika ve Davranışsal Ekonomiler (Regulatory Policy and Behavioural Economics) raporunda davranışsal yaklaşım uygulanmasının ilk haritası çıkarılmıştır

(Lunn, 2014). Söz konusu 2014 haritasında, davranışsal ekonominin en açık olarak ABD ve Birleşik Krallık olmak üzere bazı OECD ülkelerinin de politikalarını etkilediği gösterilmiştir (Lunn, 2014: 9). Raporda, davranışsal sorunları tanımlamanın ve potansiyel etkileri değerlendirmenin, ilgili etkileri değerlendirmekten veya ölçmekten çok daha kolay olduğu vurgulanmıştır (OECD, 2017: 17).

Dünya Bankası'nın Dünya Kalkınma Raporu 2015 (WB, 2015), kalkınma politikasında davranışsal içgörülerin uygulanmasına odaklanmıştır. Raporda araştırmacılar ve uygulayıcılar tarafından kalkınmada davranışsal içgörülerin daha sistematik olarak kullanılmasını sağlamak için psikolojik ve sosyal davranış temelleri hakkındaki son bulgular değerlendirilmiştir. Kalkınma politikasının tasarlanması ve uygulanmasında yeni davranışsal içgörüler ile politika yapımı kapsamında raporun temelini oluşturan üç ilke tanımlanmıştır (WB, 2015: 3). Bu ilkelere birincisi, otomatik düşünme olarak adlandırılmakta olup kavram, insanların bilinçsiz bir şekilde çoğu kararı ve seçimi otomatik olarak yapmaları olarak ifade edilmiştir. Bunun sonucu olarak, kararların alındığı seçim mimarisinde küçük değişikliklerin davranış üzerinde güçlü etkiler yapabileceği vurgulanmıştır (OECD, 2017: 18; WB, 2015: 3). İkincisi, sosyal düşünme olarak adlandırılmakta olup kavram, insanların davranışlarının ve düşüncelerinin çevrelerindeki diğer insanların ne yaptığına ve düşündüklerine bağlı olması durumu olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda, sosyal anlamların, normların ve ağların bireyleri nasıl etkilediğini anlamamanın, politika yapımcıların bu sosyal yapıların insanları belirli kolektif davranış çerçevelerine ve kalıplarına nasıl çekebileceğini anlamalarına ve daha yenilikçi ve etkili müdahalelerin geliştirilmesine yardımcı olabileceğini ifade edilmiştir (OECD, 2017: 18; WB, 2015: 3). Üçüncüsü, zihinsel modellerle düşünme olarak adlandırılmaktadır. Belirli bir toplumdaki bireyler, etraflarındaki dünyayı anlamlandırma ve kendilerini anlama konusunda ortak bir bakış açısına sahiptir. Zihinsel modeller genellikle kültür olarak adlandırdığı sosyal etkileşimlerin bilişsel tarafından gelir. Zihinsel bir modelin yerleşik bir örneği, dahil etme ve dışlama süreçlerini etkileyen stereotiptir. Bununla birlikte, zihinsel modeller biçimlendirilebilir ve davranışsal içgörü müdahaleleri, kalkınmayı teşvik etmek için hedeflenebileceği ifade edilmiştir (OECD, 2017: 18; WB, 2015: 3).

Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezi (European Commission's Joint Research Center - JRC) 2014 yılında Öngörü ve Davranışsal İçgörü Birimini (Foresight

and Behavioural Insights Unit) [şu anda Öngörü, Davranışsal İlgörü ve Politika için Tasarım Birimi (Foresight, Behavioural Insights and Design for Policy Unit)] kurmuştur. Komisyonun ilk raporu olan “Politikada Uygulanan Davranışsal İlgörüler” [Behavioural Insights Applied to Policy (BIAP) 2016] davranışsal olarak yönlendirilmiş bilgilendirilmiş veya uyumlu olup olmadıklarına göre sınıflandırılmış davranışsal politika girişimlerinin bir incelemesini sunmaktadır (Lourenço vd., 2016). Girişimler, tüm AB ve EFTA ülkelerinden rekabet, tüketicinin korunması, istihdam, enerji, çevre, sağlık, finans, vergilendirme ve ulaşım gibi konuları kapsamaktadır. Raporun dört temel sonucu aşağıdaki gibidir (Lourenço vd., 2016: 7; OECD, 2017: 18-19):

1. Kapasite geliştirme açısından, davranışsal ilgörülerle politika oluşturmaya yönelik önemli bir dinamizm ve artan bir talep vardır.

2. Politika oluşturma ve akademik topluluklar arasındaki bağlantı, daha fazla bilgi alışverişi ve bilgi paylaşımı ile aralarındaki bağlantı güçlendirilebilir.

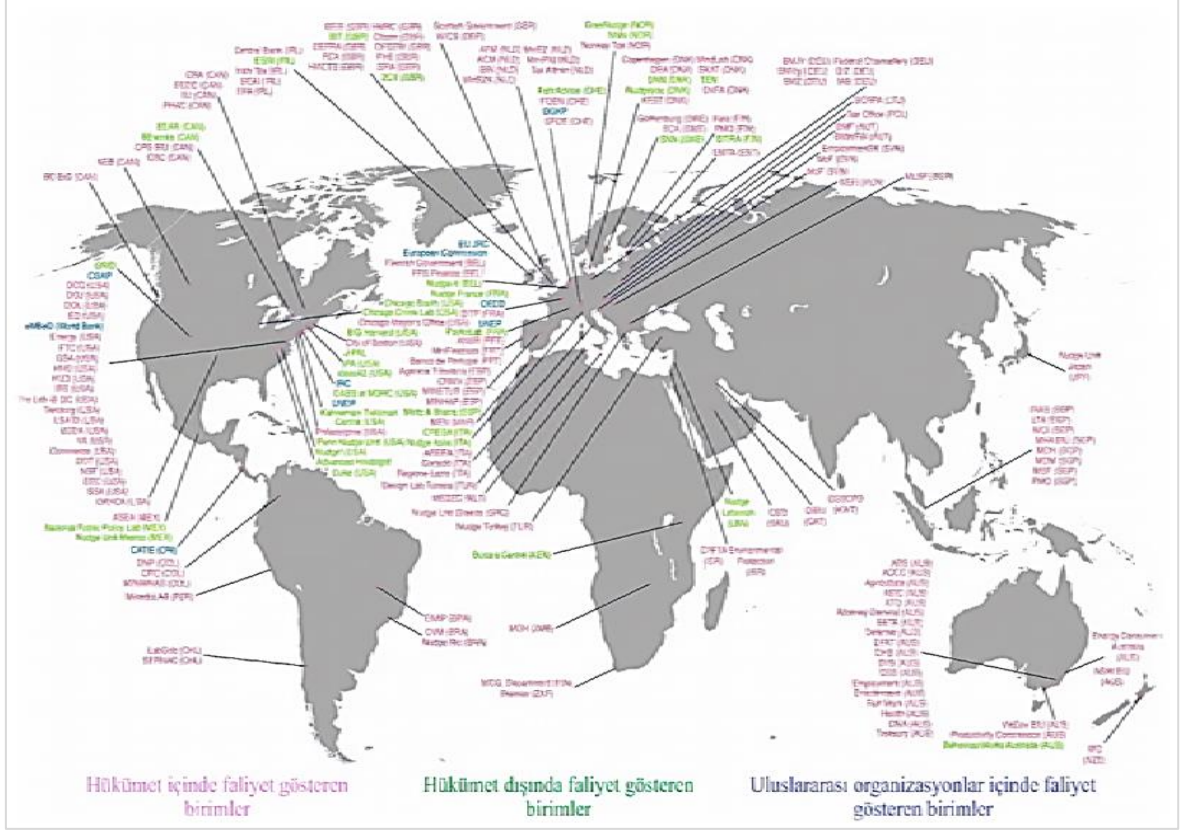
3. Davranışsal ilgörüler, en etkili şekilde faydalı kanıtlar oluşturmak için politika döngüsü boyunca uygulanmalıdır. Politika çözümlerinin etkisinin daha sistematik bir analizinden kaynaklanabilecek ilgörülü kanıtlar konusunda hala çok az farkındalık vardır.

4. Davranış politikası girişimlerinin etkinliğini artırmak, uzun vadeli etkilerine ışık tutmak ve şeffaflığı artırmak, yani vatandaşlar ile daha etkili iletişim ve kanıt paylaşımı yoluyla daha fazla eylemde bulunmak konusunda eksiklikler vardır.

2.5.2. Davranışsal İlgörü Birimleri

Politika yapımında davranışsal ilgörü ve ampirik yöntemlerden faydalanarak politika tasarlamak için hükümetin içinde ya da dışında ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren çeşitli davranışsal ilgörü birimleri kurulmuştur. Söz konusu bu birimler bir nevi davranış bilimini laboratuvar ortamdan çıkartıp kamu politikası tasarımına taşımıştır. Davranışsal ilgörü birimleri insan davranışlarından (irrasyonel) elde edilen verilerden hareket ederek kamu hizmetlerinin daha etkin ve verimli olmasının yanında aşağıda verilen İngiltere örneğinde olduğu gibi hükümetlerin gelirlerinde de hatırı sayılır bir artış sağlamıştır (Halpern, 2015: 9). Bu etkilerden dolayı davranışsal ilgörüler ile politika tasarlamaya birçok hükümet önem vermektedir. Dünya genelinde kamu politikasına davranışsal ilgörü uygulayan hükümetin içinde ya da dışında ve uluslararası düzeyde

faaliyet gösteren çeşitli davranışsal içgörü birimleri kurulmuştur. Aşağıda Şekil 4’de ifade edilen davranışsal içgörü birimleri gösterilmiştir.

Şekil 4. Dünya genelinde kamu politikasına davranışsal içgörü uygulayan birimler

Kaynak: (Naru, 2018).

Hükümet içinde faaliyet göstermeye başlayan ilk davranışsal içgörü birimi 2010 yılında İngiliz Başbakanı David Cameron tarafından kurulan “Davranış İçgörü Ekibi (Behavioural Insights Team, BIT)” veya kuruldu zamanda “10 Downing Street Dürtme Birimi (10 Downing Street Nudge Unit)” olarak adlandırılan birimdir (Özdemir, 2019: 253). Birimin kuruluş aşamasındaki üstlenmiş olduğu hedefler; en az iki büyük departmanın politika yapım yaklaşımını dönüştürmek; Birleşik Krallık hükümeti genelinde yeni bir insan davranışı anlayışı enjekte etmek ve birimin kuruluş maliyetinin (500.000 İngiliz Sterlini) en az on katı kadar bütçeye gelir sağlamaktı. Diğer bir boyut, birim eğer bu hedeflerini başaramaz ise ikinci yılında kapatılacaktı. Birimin kurulma aşamasında üstlenmiş olduğu bu hedefler iki sene gibi kısa bir sürede gerçekleştirilmesi zor bir görev gibi gözükmesine rağmen şaşırtıcı bir şekilde birim iki sene sonunda hedeflerine ulaşmıştır (Halpern, 2015: 8; TCEB, 2018: 12).

Birim, kuruluşundan itibaren iki yıl boyunca sağlık, vergi, enerji tasarrufu, suçların azaltılması, istihdam ve hatta ekonomik büyüme gibi konularda onlarca deney (randomize kontrollü deneyler) gerçekleştirmiştir. Birimin deneyleri, küçük değişikliklerin büyük etkileri olabileceğini göstermiştir. Birim, çoğu insanın vergisini zamanında ödemesi için vergi hatırlatma mektuplarına basit bir açıklama eklemenin çok daha fazla insanı vergileri ödemeye teşvik ettiğini bulmuştur. Sosyal normlara dayanan bu tür değişiklikler ile yılda yüz milyonlarca İngiliz Sterlini gelir elde edilebileceğini göstermiştir (Halpern, 2015: 8). Birimin yapmış olduğu diğer deneyler, neredeyse hiçbir maliyeti olmayan basit müdahaleler ile karbon emisyonlarını nasıl azaltabileceğini, organ bağışını nasıl artırabileceğini, sigarayı bırakma oranlarını nasıl artırabileceğini, kaçırılan tıbbi randevuları nasıl azaltabileceğini, öğrencilerin derslerini bitirmelerine, ayrımcılığı nasıl azaltacağını ve işe alımları nasıl artırabileceğini göstermiştir (Halpern, 2015: 9).

Dünya genelinde davranışsal içgörü birimleriyle ilgili önemli gelişmelerden bir diğeri de Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanmıştır. Başkan Barack Obama, federal kurumların daha etkili hükümet politikaları ve programları tasarlaması için davranışsal içgörülerini kullanmayı teşvik eden bir yürütme kararı yayımlamıştır. 13707 (2015) Sayılı Yürütme Emri talimatıyla Federal Hükümet kurumlarını davranış içgörüler kullanarak politika ve programlar tasarlamaya yönlendirmiştir. Yürütme Emri ile aynı zamanda Sosyal ve Davranış Bilimleri Ekibi de (Social and Behavioural Sciences Team) oluşturulmuştur (OECD, 2017: 23) Söz konusu Yürütme Karar'ında; davranışsal içgörülerin Amerikan halkına daha iyi hizmet verebilmek için hükümet politikalarını tasarlamak için kullanılabilceğini ve giderek artan kanıtların bunu göstermekte olduğunu belirtilmiştir. Buna ek olarak Federal politikaların davranışsal içgörülerini yansıtabilecek şekilde tasarlandığı yerlerde, bu politikaların hizmet verdiği bireyler, aileler, topluluklar ve işletmeler için sonuçları önemli ölçüde iyileştirmiş olduğu ifade edilmiştir. Davranışsal içgörülerin faydalarını daha iyi anlamak ve Amerikan halkı için daha düşük bir maliyetle daha iyi sonuçlar elde etmek için; federal hükümet politikaları ve programları en iyi şekilde tasarlanması gerektiğini vurgulanmıştır. Bu çerçevede hükümetin kamu hizmetlerinin etkinliğini ve verimliliğini arttıracak hüküm altına alınmıştır (Using Behavioral Science Insights, 2015: 56365-56367). Düzenleme ile tüm kurumlarda davranış bilimlerinin daha fazla kullanılması için stratejiler geliştirmeye yönlendirilmiştir. Ayrıca, yeni oluşturulan Sosyal ve Davranış Bilimleri Ekibi (Social

and Behavioral Sciences Team-SBST), kurumların uygulamalarına yardımcı olmak ve rehberlik etmek için kurulmuştur (Abdukadirov, 2016: 3).

Türkiye’de ilk davranışsal içgörü birimi olan “Davranışsal Kamu Politikaları ve Yeni Nesil Teknolojiler Dairesi Başkanlığı” 2018 yılının mayıs ayında, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesi ile birlikte mülga Ekonomi Bakanlığı yeni adı Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulmuştur (TCEB, 2018: 20).

2.6. Davranışsal İçgörülerin Kuramsal Çerçevesi

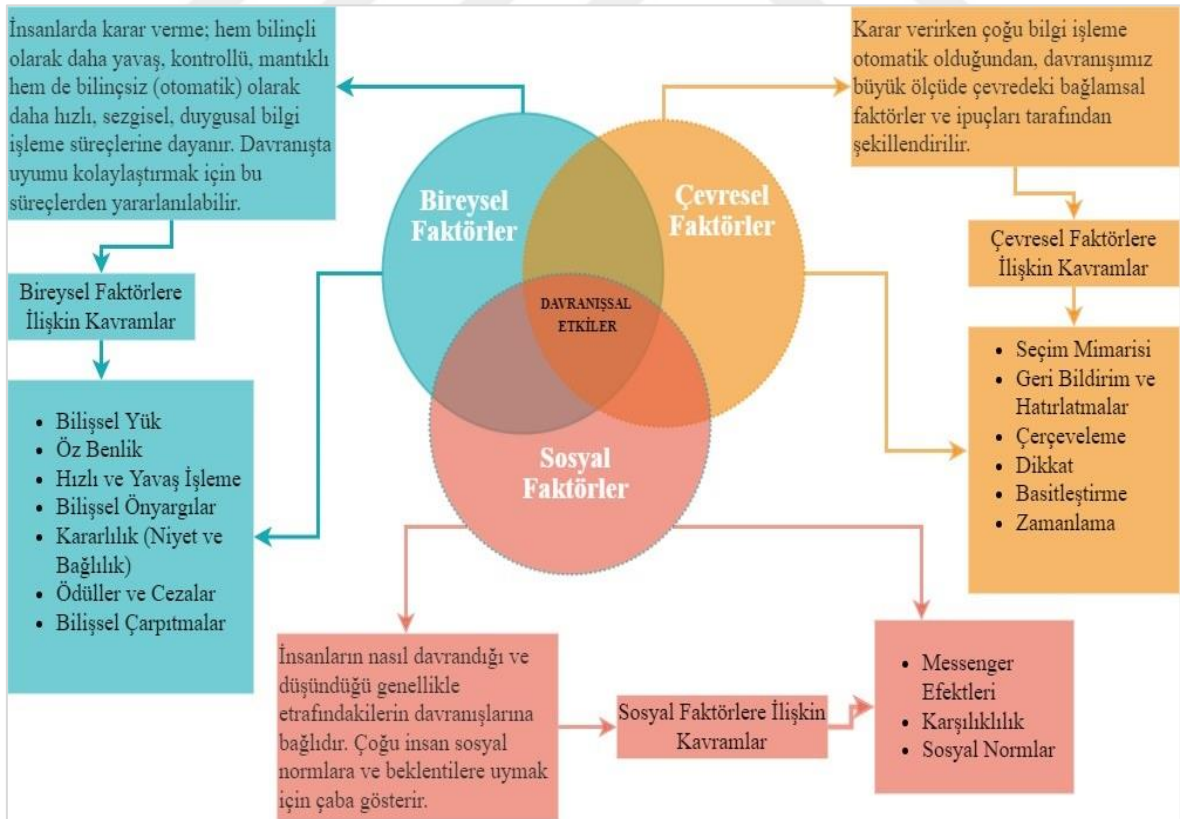
İnsanlık tarihinde uzun bir süre boyunca (Neolitik döneme, günümüzden kabaca 10,000 yıl öncesine kadar) insanlar avcı ve toplayıcıydı. Bu dönemde dünya nispeten basitti. Basitlikten kasıt, yaşam; avcı ve toplayıcı toplumlara sınırlı sayıda seçenekler sunmuştu. Az sayıda seçenek arasından avlayabildikleri veya toplayabildikleri her şeyi tüketmişlerdi. Onlar için diyetlerini izlemek veya egzersiz yapmak pek de önemli değildi. Gelecekteki kariyerlerini planlamamış, yaşlılık için tasarruf etmemişlerdi. Yaşam, avcı ve toplayıcı toplumlardaki bireylerin zihinlerine çok az bilişsel talep koymuştu. Buna karşın, modern yaşam karmaşıklığı ile sınırsız denebilecek seçenekler ile birlikte geldi. Karmaşıklıktan kasıt, hayatın akışında önümüze sunulan seçenekler (alternatifler) bombardımanı: Görünüşte sonsuz sayıda tüketime sunulan yiyecek çeşitliliği, markalar, teknolojik uygulamalar, kitaplar, kıyafetler, finansal araçlar, geleceğe yönelik planlar vb. Bu seçenek çeşitliğinin sonucu olarak modern yaşam, bireylerin zihinlerine sınırsız bilişsel talep göndermekte, sunduğu uçsuz bucaksız seçenekler ile bireylerin zihinsel kapasite gerektiren, karmaşık kararlar almasını gerekli kılmıştır (Abdukadirov, 2016: 1-2).

Şekil 5. Davranışın oluşum süreci

Davranış genel olarak organizmayı etkileyen uyarıcılar ile bunlara verilen tepkilerin karşılıklı etkileşimi olarak tanımlanabilmektedir (Karadal, 2018: 70). Modern yaşamda “modern insan” sürekli “girdi” olarak (özellikle teknolojik aygıtlar aracılığı ile) bilişsel taleplere maruz kalmaktadır. Yukarıda Şekil 5’te bilişsel taleplerin zihnin duygu (irrasyonel) ve akıl (rasyonel) süzgecinden geçtikten sonra “çıktı” olarak kararlara daha sonra kararlarında davranışlara dönüşme süreci gösterilmiştir.

Davranış bilimleri, bilişsel taleplerin davranışa dönüşme sürecinde insanların rasyonel davranıştan sistematik olarak saptığını defalarca tespit etmiştir (Thaler and Sunstein, 2008: 8). Bu sapmaların yani insanların rasyonellikten uzaklaşarak irrasyonel kararlar vermesinin nedeni davranışsal içgörülerdir. Bu noktadan hareket ederek bireylerin irrasyonel olduğu söylemek mümkün değildir; daha ziyade, insanların her zaman onlar için en iyi sonuca götüren kararları vereceğine dair varsayımlara her zaman güvenemeyeceğimizi göstermektedir (OECD, 2019a: 6). Davranışın oluşum sürecinde davranışsal içgörüler, davranışları etkileyen kararlarda önemli bir rol oynamaktadır.

Şekil 6. Davranışsal içgörülerin çerçevesi

Kaynak: (IRS, 2017: 10)

Davranışsal İlgörüler, davranışı etkileyen üç faktörü dikkate almaktadır. Bunlar: Bireysel faktörler, çevresel/tasarım faktörleri, sosyal faktörlerdir (IRS, 2017: 10). Bu kapsamda yukarıda Şekil 6'da davranışsal içgörülere ilişkin davranışı etkileyen üç faktör gösterilmiştir. Belirtilen her faktörün içinde, davranışı anlamak için temel kavramlar (ör. bilişsel yük) veya davranışı teşvik etmek için kullanılabilen bir araç (ör. çerçeveleme) sunulmuştur. Üç faktörün her biri için çalışma kapsamında ön plana çıkan ilgili kavramlar ve politika yapımında nasıl ve ne zaman kullanılabilenği aşağıda açıklanmıştır.

2.7. Bireysel Faktörler

İnsanlarda karar verme; hem bilinçli olarak daha yavaş, kontrollü, mantıklı hem de bilinçsiz (otomatik) olarak daha hızlı, sezgisel, duygusal bilgi işleme süreçlerine dayanmaktadır (Kahneman, 2011: 19-109). İnsanların davranışlarını değiştirmek, davranışta uyumu kolaylaştırmak için bu süreçlerden yararlanılmaktadır. Politika yapımında; etkinliği, verimliliği artırmak için ve uyumluluğu kolaylaştırmak için bu süreçlerden yararlanılabilmektedir. Davranışsal içgörüler ile politika yapımında davranışı anlayabilmek için bireysel faktörlere ilişkin bilişsel yük, öz benlik, hızlı ve yavaş işleme, bilişsel önyargılar, kararlılık, ödülleri ve cezalar, bilişsel çarpıtmalar ön plana çıkmaktadır.

2.7.1. Bilişsel Yük

Bilgilerin insanların bilişsel mimarisi ile uyumlu olması koşulunda daha iyi öğrenme gerçekleşeceğini Sweller (1988) ileri sürmüştür. Bilişsel yük kuramı ile yeni bilgilerin zihne işlenmesi ve uzun süreli bellekte bilgi oluşumunu nasıl etkileyebileceğini, öğrenmenin neden olduğu bilgi işleme yükünü açıklamayı amaçlamıştır. İnsanlar sınırlı sayıda bilgi unsurunu zihinlerine işleyebilmektedir. Bunun nedeni sınırlı çalışan bellek tarafından büyük ölçüde kısıtlanmasıdır. Bilişsel sisteme gereksiz talepler yüklendiğinde bilişsel yük artmaktadır (Sweller vd.,2019: 261-262). Bireylerin daha fazla veri işlemesini veya kendi kendini kontrol etmesini gerektiren her yeni görev, beynin kapasitesini tüketmektedir. Örneğin, araştırmalar; öğrencilerin günün ilerleyen saatlerinde yapılan sınavlarda kopya çekme olasılıklarının daha yüksek olduğunu çünkü kendi kendini kontrol etme kapasiteleri gün boyunca tükendiğini göstermektedir (Abdukadirov, 2016: 2).

İnsanların bilişsel kaynakları zorluklar, sıkıcı görevler ve stres nedeniyle tükenebilmekte ve bu da yetersiz karar almaya yol açabilmektedir. Çok fazla seçeneğe veya karara sahip olmak seçimlerin aşırı yüklenmesine veya karar yorgunluğuna neden olabilmektedir. Bu durumlarda, insanlar genellikle içgörüler ile kararlar alma eğiliminde olmaktadır. Politika yapımında davranışsal içgörü açısından bilişsel yükün ele alınması şu durumlarda ön plana çıkmaktadır (IRS, 2017: 13):

1) İnsanların bilişsel kaynakları uzun bir sürecin sonunda tükenebilmekte ve bu da karar vermeyi etkilemektedir. Bu nedenle uzun çalışma saatleri, uzun doldurulması gereken formlardaki uzun süreçler insanların yanlış bildirimde bulunma veya kötü seçimler yapma olasılıkları daha yüksek olabilmektedir. Politika uygulamasında; bilişsel gereksinimleri azaltmak için mesajları ve süreçleri basitleştirmek gerekmektedir. Bunun sonucunda; insanların bir eyleme geçmesi için zihinsel açıdan çok çalışmak zorunda kalmaları engellenmekte ve onları bilişsel yükten kaynaklanan kötü kararlardan alıkoyabilmektedir.

2) İnsanlar sürekli olarak rutin kararlar vermek zorunda kaldıklarında, genellikle karar yorgunluğunun kurbanı olmakta ve önemli konularla yeterince uğraşmamaktadırlar. Politika uygulamasında bu durum göz önüne alınmalıdır.

2.7.2. Öz Benlik

Benlik, kendimize ait algı ve inançlar ile kendimizin başkalarıyla ve yaşamın çeşitli yönleriyle olan ilişkilerinden oluşan algı ve inançların düzenli ve tutarlı bir bütünü olarak tanımlanmaktadır (Rogers, 1959: 200). Benlik kavramı üç bileşeni içerir: İdeal benlik, öz benlik ve öz değer. İdeal benlik; dinamiktir ve olmak istediğimiz kişidir, hedeflerimizden ve hırslarımızdan oluşmaktadır. Kişilerin ulaşmak istedikleri, ulaşıldığında kendilerini değerli hissedecekleri benliktir. Öz benlik kendimizi nasıl gördüğümüzdür. Öz benlik kişilerin nasıl düşündüğünü, hissettiğini ve davrandığını etkilemektedir. Bedenin iç kişilik üzerindeki etkisini içerir ve kişilerin nasıl olmak istediklerini, kendilerine bakış açılarını yansıtmaktadır (Keçecioglu ve Erkal, 2013: 7). Öz değer; kendimiz hakkında ne düşündüğümüz, kendimize olan güvendir (McLeod, 2014). Rogers (1959), öz benlik ve ideal benlik birbirine ne kadar yakınsa, benliğin o kadar tutarlı veya uyumlu olacağını ve

tutarlılığa ve uyumluluğa paralel, öz değer (benlik saygısı) duygusunun da yüksek olacağını ve bunun sonucu olarak insanların kendilerini bilmeleri kendilerini gerçekleştirmelerine yani amaçlarına ulaşmalarına vesile olabileceğini ifade etmiştir. Sağlıklı bir öz değere (benlik saygısına) sahip bireyler kendilerini olduğu gibi kabul etmekte, kendilerine değer vermekte ve güvenmektedir (Salmivalli vd.,1999: 1268).

Davranışsal açıdan olumlu bir öz benliği sürdürme arzusu, eylemlerimizin çoğunu etkileyebilmektedir. İnsanların kendilerini görme biçimleri, davranışı harekete geçirebilmekte, kendileri hakkında olumlu düşünmeyi istemekte ve çoğu zaman öz benlik ile tutarlı kalmak için kararlar almaktadır. Öz benliği tanımlayan nitelikler (dürüst, akıllı, iyi vb.) kişiden kişiye büyük ölçüde farklılık göstermektedir ve kimliklerimizin (eş, anne, avukat vb.) en baskın olduğu yöne bağlı olarak insanlar farklı şekilde davranışlar sergileyebilmektedir. Politika yapımında davranışsal içgörü açısından öz benliğin ele alınması şu durumlarda önemlidir (IRS, 2017: 14):

1) Davranış, güçlü bir benlik duygusuna veya temel inançlara doğrudan bağlanabilmektedir. Bir kişinin öz benliğine başarılı bir şekilde hitap etmek, “Benim gibi biri için doğru...” cevabını uyandırmaktadır. Politika uygulamasında; davranışı sosyal kimliğin olumlu bir yönü ile ilişkilendirmek olumlu sonuçlar vermektedir.

2) Eylem öz benliğe hitap eden çeşitli davranışlar ile çerçeveslendirilebilmektedir. Adalet açısından insanlar genellikle adil bir şekilde davranmak eğilimindedir. İnsanları üzerlerine düşeni yapmaya teşvik eden mesajlar adil davranma arzusuna hitap etmektedir. Politika uygulamasında; insanlara kendilerini özel veya değerli hissettiren dil veya teklifler eklemek olumlu sonuçlar vermektedir.

2.7.3. Hızlı ve Yavaş İşleme

İnsanlar bilgiyi iki farklı nörolojik sistem kullanarak zihinlerine işlemektedir. Bu sistemler bilgiyi çok fazla bilinçli düşünceye gerek olmadan otomatik, hızlı işleyen “Sistem 1” ve mantıksal düşüncenin bir sonucu olan aynı zamanda yavaş işleyen “Sistem 2” olarak adlandırılan sistemlerden oluşmaktadır. Örneğin, tek basamaklı bir çarpma işleminde; zihinsel kaynakları tüketmeden, pek bir enerjiye gereksinim duymadan

2x2'nin otomatik olarak cevaplanması ya da ayakkabınızın çözüldüğünü görür görmez bağlanmak üzere eğilmesi durumunda Sistem 1 çalışmaktadır. Yine 17x38'nin cevabı için biraz daha fazla zihinsel kaynak tükettikten ve üzerine düşünüldükten sonra sonucun 646 olduğu bulunabilmekte olup bunun için Sistem 2'ye gereksinim duyulmaktadır. İnsanlar davranışlarının çoğunu Sistem 1 ile hızlı ve otomatik olarak gerçekleştirmekte olup yavaş ve zihinsel kaynağımızı daha fazla tüketen Sistem 2'yi rutin olmayan görevler ya da yeni durumlar için saklamaktadır (Kahneman, 2011: 19-109).

Politika yapımında davranışsal içgörü açısından hızlı ve yavaş işlemenin ele alınması şu durumlarda önemlidir (IRS, 2017: 15):

1) Çoğu davranış Sistem 1 ile otomatik olarak gerçekleştiğinden, insanları Sistem 2'yi kullanmaya teşvik etmek için özel dikkat gösterilmelidir. Politika uygulamasında; daha iyi seçimi otomatik hale getirmek için bağlamsal ipuçları tasarlamak olumlu sonuçlar vermektedir. Davranışı teşvik etmek ya da caydırmak için seçim ortamını tasarlamak (daha yüksek yağlı yiyeceklere ulaşılmasını zorlaştırılması gibi) seçimlerde otomatik davranışı “daha iyi seçime” yönlendirebilmektedir.

2) Sistem 1'e uymayan ancak odaklanma gerektiren kararlar Sistem 2'yi etkinleştirmektedir. Politika uygulaması; Sistem 2'yi tetiklemek için yeniliklerin ve belirginliklerin kullanılması, kararlarda Sistem 2'ye yönlendirmede olumlu sonuçlar vermektedir.

3) Karmaşık görevler insanlarda bilişsel yüke neden olduğu zaman bilgi işlemede zihnin sistem 2'yi devre dışı bırakıp Sistem 1'i devreye geçirme ve otomatik karar verme eğilimindedir. Politika uygulamasında; ayrıntılı bilginin, zor anlaşılabilir ve matematiksel hesaplamaların ilgi duyan bireylerden ayrılması ile ilgi duymayanlar için bilişsel yükü azaltacağı için olumlu sonuçlar verebilmektedir.

2.7.4. Bilişsel Kısayollar ve Sapmalar

İnsanların vermiş olduğu kararların çoğu bir seçimin sonucu ya da herhangi bir şeyin gelecekteki değeri gibi belirsiz olayların olasılığı ile ilgili inançlara dayanmaktadır.

İnsanlar olasılıkları değerlendirme ve değerleri tahmin etme gibi karmaşık görevleri basit yargılayıcı işlemlere indirgeyen sınırlı sayıda sezgisel ilkeye güvenmekte ve belirsiz olaylara ilişkin karar verirken “karar verme kısayollarını¹⁰” kullanmaktadır. Bunları kısayol olarak tanımlarız çünkü zihnimiz dikkat ve enerjiden tasarruf etmek, bilişsel kaynakları tüketmemek için otomatik olarak ilk önce sezgisel ve bilişsel kısa yollara başvurmaktadır (Kahneman, 2011: 19-109). Genel olarak, “karar verme kısayolları” son derece yararlıdır, ancak bazen basit ve ciddi sistematik hataları (sapmaları) da vardır (Tversky ve Kahneman, 1982: 3).

İnsanlar günlük bazda çok sayıda kararla karşı karşıya kalmakta ve karmaşık durumlarda sık sık zihinsel kısayolları kullanmaktadır. Bu kararlarla başa çıkmak için sık sık bilişsel kısayollara başvurmaktadır. Bunun sonucu olarak karar vermeyi hızlandırmak için doğal olarak bilişsel yöntemleri kullanma eğiliminde olmakla beraber, bunlar optimal olmayan kararlara da yol açabilmektedir (IRS, 2017. 16). Politika yapımında davranışsal içgörü açısından çeşitli bilişsel kısayolları ve sapmaları aşağıda ele alınmıştır.

Çıpalama Etkisi (Anchoring and Adjustment Heuristic)

Çıpa etkisi, insanların genellikle bazı başlangıç değerlerine odaklanarak (yani çıpa) karar verme sürecine başladıkları ve daha sonra mevcut diğer bilgilere dayanarak, bu değerden nihai bir yargının ayarlandığı varsayımına dayanır (Tversky and Kahneman, 1982: 15-16). Çıpalama etkisi, insanlar bilinmeyen bir niceliği tahmin etmeden önce belirli bir değeri dikkate aldıklarında meydana gelmektedir. Kahneman (2020), çıpala etkisini güzel bir örnek ile somutlaştırıyor; iki farklı gruptan birinci gruba Gandhi'nin öldüğünde 114 yaşından büyük olup olmadığı ve hangi yaşta öldüğünü soruyor. Diğer gruba Gandhi'nin öldüğünde 35 yaşından büyük olup olmadığını ve hangi yaşta öldüğünü soruyor. Sonuç olarak birinci grup ikinci gruba göre Gandhi'nin ölüm yaşını çok daha büyük tahmin ediyor (Kahneman, 2020: 139-140).

Kamu politikaları açısından çıpalama etkisini belirlemek üzere 15 yıldan fazla görev süresi olan Alman yargıçlar üzerinde deney yapılmıştır. Yargıçlara ilk olarak

¹⁰ Kısayol (heuristic): İnsanların hızlı ve etkili yargılara varabilmesini olanaklı kılan zihinsel kestirimlerdir (Bakırcıoğlu, 2016: 1669).

hırsızlık yapan kişi tarif edilmiş daha sonra yargıçların hileli olan ve her defasında 3 veya 9 gelecek zarı atmaları istenmiştir. Zarı attıktan sonra yargıçlardan söz konusu hırsıza verilecek cezanın ay olarak gelen zardaki sayıdan az mı çok mu olacağı sorulmuş, ardından hırsız için takdir edecekleri cezayı tam olarak belirtmeleri istenmiştir. Ortalama olarak zarı 9 atan yargıçların 8 ay; 3 atanların ise 5 ay hapis cezası verdikleri tespit edilmiştir (Kahneman, 2020: 146). Zardaki rastgele bir sayı bile çıpa etkisi yaratarak ardından verilen kararları etkileyebilmektedir.

Bulunabilirlik Etkisi (Availability Heuristic)

Bulunabilirlik etkisi, kararların olayların sıklığını “örneklerin hatırlanma kolaylığına” göre belirleme süreci olarak tanımlanmaktadır (Garb, 1994: 77; Kahneman, 2020:151). Bulunabilirlik etkisi, zihnimize yer etmiş kolayca akla gelebilen olay ve örneklerin daha sıklıkla yaşandığına sanmamıza neden olmaktadır.

Bulunabilirlik etkisi nedeni ile özellikle medyada sıklıkla yer verilen ya da dikkatimizi çeken olaylar sıklıkla yaşandığı yanılgısı yaşatmaktadır. Örneğin, ünlüler arasında boşanmalar medyada sıklıkla yer alır. Elimizde boşanma oranları ile ilgili herhangi bir veri olmadığı halde ünlülerin diğer insanlara göre boşanma oranlarının çok daha yüksek olduğunu düşünebilmekteyiz. Dramatik bir olay bulunabilirlik etkisinin zihnimize yer etmesini artırabilmektedir. Örneğin, medyada geniş bir yer bulan uçak kazası havayollarının güvenli olduğu düşüncemizi geçici olarak değiştirebilmekte ya da medyada yer alan bir tren kazası, yanmış bir arabanın yer alması kazaları zihnimize belirli bir süre meşgul etmekte bunun sonucu olarak dünyayı daha tehlikeli bir yer olarak görmesine neden olmaktadır. Ayrıca kişisel deneyimler, canlı örnekler ya da görsel dokümanlar başkalarının başına gelen olaylardan, sözcüklerden, istatistiklerden daha fazla bulunabilirlik etkisini arttırmaktadır. Bir araştırmada, evli çiftlere ev işlerinden yüzde kaç sorumlusunuz diye sorulmuştur. Sonuç olarak eşlerin kendilerine biçtikleri katkıların oranların toplamı %100 geçmiştir. Bunun nedeni basit bir bulunabilirlik sapmasıdır. Her iki eş de kendi bireysel çaba ve katkılarını diğer eşin katkılarından daha çok hatırlamakta bu da tahmin edilen sıklığın farklı olmasına yol açmaktadır (Kahneman, 2020: 152-153; TCEB,2018: 32).

Varsayılan Seçeneklere Yatkinlik (Default Effect)

Eylemsizliğin gücünün asla küçümsenmesi gerekmektedir ve bu güç kullanılabilir. Bilişim sektöründe cihazlar genellikle kullanıcıya varsayılan ayarlar ile sunulmaktadır. Örneğin yeni bir cep telefonu çalan zil sesinden uygulamalarına kadar birçok ön ayar ile birlikte kullanıma sunulmaktadır. Üretici, bu ön ayarların her biri için varsayılan bir seçenek belirlemiştir. Kullanım açısından birçok seçenek olmasına rağmen araştırmalar, birçok kişinin, önemli bir kullanım zorluğu çıkarmıyorsa bu seçeneklere bağlı kaldığını göstermektedir.

Özel veya kamu politikalarında daha iyi sonuçlar üretmek için eylemsizliği fiili olarak seçerek sonuç büyük ölçüde etkilenebilmektedir. Varsayılan seçenekleri belirlemek tasarrufları artırmaktan sağlık hizmetlerini iyileştirmeye ve hayat kurtaran nakil operasyonları için organ sağlamaya kadar sonuçlar üzerinde büyük etkilere sahip olabilmektedir (Thaler ve Sunstein, 2008: 8).

Statüko Etkisi (Status-Quo Effect)

Statüko etkisi, insanların vermiş olduğu çoğu kararda bir mevcut durumun alternatifidir. Hiçbir şey yapmamak veya kişinin mevcut veya önceki kararını sürdürmesidir (Samuelson ve Zeckhause, 1988: 7). Statüko etkisi kavramı ilk olarak Samuelson ve Zeckhause (1988) kullanmış ve yapmış oldukları karar verme deneyi ile bireylerin statükoya bağlı kalma eğiliminde olduklarını göstermişlerdir. Deneyde katılımcılara bir miktar para verilir ve bu para ile yatırım yapmaları istenir. Söz konusu para birinci gruba nakit olarak diğer gruba bir yatırım aracılığı ile verilmiştir. İkinci gruba var olan bir durum sunulmuştur. Deneyde statüko etkisi gözlemlenmiştir. Seçenekleri arttıkça artan güçlü statüko etkisini tespit etmişlerdir (Samuelson ve Zeckhause, 1988: 7-59).

İnsanlar statüko yanılığası sergilediklerinde, varsayılan seçeneklerin bu eylemsizlikten yararlanmak için kullanılması güçlü etkiler yaratabilmektedir. İnsanların statüko etkisi ile otomatik olarak emeklilik tasarruf planlarına kaydolmalarında “vazgeçmek” yerine “dahil olmak” daha olasıdır (Thaler ve Sunstein, 2008: 8).

Araştırmalar, alışanların daha üstün bir plan olsa bile genellikle yeni bir sigorta planına geçemediklerini göstermiştir. Politika yapımında davranışsal içgörü açısından statüko yanılığı göz önüne olarak varsayılanı en iyi seçim yapmak, insanların değişiklik yapmadan iyi bir seçimden yararlanmalarına olanak tanımaktadır (IRS, 2017: 16).

Kayıptan Kaçınma (Loss Aversion)

Daniel Kahneman ve Amos Tversky (1979) tarafından “Beklenti (Prospect) Teorisi: Risk Altında Karar Verme” başlıklı makalesinde ifade edilen “kayıptan kaçınma” kavramı, eē değer kazançlar elde etmek yerine kayıplardan kaçınmayı tercih etme eğilimidir. Bireyler için kaybetmenin acısının kazanmanın mutluluğundan psikolojik olarak daha güçlü olduğunu açıklayan bilişsel bir kısayoldur. Varlıklardaki meydana gelen değişikliklere yönelik tutumların özelliği olarak kayıpların kazançlardan daha büyük olmasıdır (Kahneman ve Tversky, 1979: 279). Parada veya herhangi bir değerli nesnede hissedilen kayıp aynı Şeyi elde etmekten daha kötü hissedilmektedir. Basitçe ifade etmek gerekirse; 100-TL kaybetmemek, 100-TL bulmaktan daha iyidir. Kahneman (2011) daha sonra bu bilişsel kısayolu “Hızlı ve Yavaş Düşünme” adlı çalışmasında vurgulamıştır.

İnsanların belirsizlik altında karar alma davranışını ilk olarak Bernoulli “Beklenen Fayda Teorisinde (Expected Utility Theory)” ortaya koymuş ve bu teori standart iktisat teorisinin referans modeli haline gelmiştir (Aksoy ve şahin, 2015: 7). Teoride kazancın faydası, iki varlık durumunun faydalarını karşılaştırarak değerlendirilmektedir. Örneğin 1.000-TL’nin zerine 100-TL elde etmenin faydası 1.100-TL ile 1.000-TL arasındaki farktır. Aynı zamanda 100-TL kaybetmenin faydasızlığı bu iki varlık durumunun faydaları arasındaki farktır. Söz konusu teoride kayıp veya kazançlar faydaların “- ya da +” işaretlerinin farklı olmasını belirlemektedir (Kahneman, 2020: 322). Beklenti Teorisi temel olarak Beklenen Fayda Teorisinin göz ardı ettiği üç temel davranış üzerine odaklanmaktadır. Bunlar: Referans noktası, kayıp ve kazançlara miktarına verilen tepki ve kayıptan kaçınma.

İlk olarak referans noktası, kazanç ve kayıpların değerlendirilmesi için temel alınan durumdur (Kahneman, 2020: 325). Beklenti teorisine göre bireyler karar alırken hem belirli bir referans noktasına hem de değişime (kayıp ya da kazanç) odaklanmaktadır.

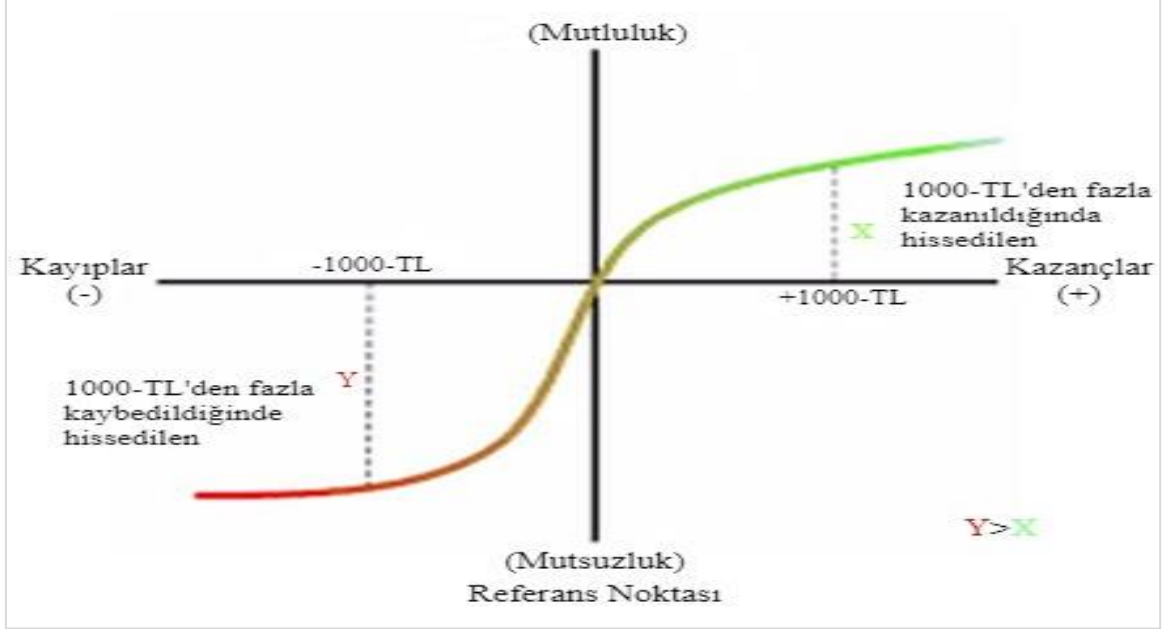
Referans noktası genellikle mevcut varlık pozisyonuna karşılık gelmektedir. Ancak referans noktası konumundan, sonuçların kazanç ve kayıpların zihnimizde kodlanmasından ve karar vericinin beklentilerinden etkilenebilmektedir (Kahneman ve Tversky, 1979: 274). Örneğin, herhangi bir beklenen primden beklenmeyen bir vergi alınacak olması durumunda referans noktası mevcut durum değil, beklediğimiz prim tutarıdır. Bu sebeple, ilave vergi daha az kazanç olarak değil, doğrudan kayıp olarak algılanmaktadır. Bu nedenle, beklenen fayda teorisinin aksine refahın son durumu değil, referans noktasına göre değişim (kayıp ya da kazanç) esastır (TCEB,2018: 27).

İkinci olarak kayıp ve kazançlara miktarına verilen tepkide azalan duyarlılık ilkesi geçerli olmaktadır. Azalan duyarlılık ilkesi hem duygusal boyutta hem de varlık değişimlerine ilişkin değerlendirmeler için geçerli olmaktadır. Karanlık bir ortamda hafif bir ışık büyük bir etki oluştururken aynı ışık aydınlık bir ortamda çok net fark edilmemektedir. Aynı şekilde azalan duyarlılık ilkesi kapsamında 1000-TL ile 900-TL arasındaki öznel farkta 200-TL ile 100-TL arasındaki farktan küçüktür (Kahneman, 2020: 325).

Üçüncü olarak kayıptan kaçınma (loss aversion), Beklenti teorisine göre kayıpların benzer büyüklükteki kazançlardan daha büyük olduğuna dair bilişsel kısayoldur. Kaybetmenin insan zihninde yarattığı olumsuz his (mutsuzluk), kazanmanın insan zihninde yarattığı hazzan (mutluluk) çok daha ağır basmaktadır (Kahneman ve Tversky, 1979: 279). Basitçe ifade etmek gerekirse; kayıptan kaçınma, bir kişinin kazanç elde etmektense kayıpları önlemeyi tercih etmesidir. Pek çok araştırma göstermiştir ki, çoğu insan kaybetmenin acısını bir kazanımın hazzına göre daha yoğun hissetme eğilimindedir. Bu nedenle bir kayba atfedilen duygusal değer, bir kişinin mantıklı kararlar vermesini engellemektedir (“Loss aversion bias”, t.y.). Kazançları içeren seçimler genellikle riskten kaçınır ve kayıpları içeren seçimler genellikle risk alır (Tversky ve Kahneman, 1981: 453).

Kaybetmekten korkarız çünkü zihnimiz 1000-TL’lik kazanıma, 1000-TL’lik bir kayba olduğu gibi aynı ağırlığı vermez. Kahneman ve Tversky’nin (1979) çalışmasına göre, zihnimiz tipik olarak bir kazanca verdiği tepkiden daha fazla bir kayba ağırlık vermektedir. Söz konusu yukarıda ifade edilen üç ilkedden hareket ederek aşağıda

oluşturulmuş Şekil 7’de kazanç ve kayıpların psikolojik değerini (mutluluk-mutsuzluk) göstermektedir.

Şekil 7. Kazanç ve kayıpların psikolojik değeri

Kaynak: (Tversky ve Kahneman, 1992; Kahneman, 2020: 326)

Şekil 7’de gösterilen kazançlar ve kayıplar değer taşıyıcılarıdır (Beklenen fayda teorisinin aksine) grafikte nötr olan referans noktasının sağında ve solunda iki ayrı kısım vardır. Grafiğin solunda kazançlar arttıkça hissedilen mutluluk (haz) ifade edilmişken sağında kayıplar arttıkça hissedilen mutsuzluk (acı) gösterilmektedir. Fonksiyonun “S” şeklinde oluşu hem kazançlar hem kayıplar için azalan duyarlılığı temsil etmektedir. Grafikte S’nin iki eğrisi simetrik olmamakla (Y değerinin X değerinden büyük olması) birlikte fonksiyonun eğimi referans noktasında birden değişmektedir. Bu değişim; kayıplara verilen zihinsel tepkilere karşı onlara denk düşen kazançlara karşı verilen tepkilerden daha güçlü olmasından kaynaklanmaktadır (Kahneman, 2020: 327). Bu durum kayıptan kaçınma davranışı olarak ifade edilmektedir (Tversky ve Kahneman, 1992: 312).

Kaybetme korkusu bireyler için en belirgin korkulardan birini oluşturmaktadır. Kayıptan kaçınma, bireyleri karar alma yönünde geride tutmak için en belirgin korkuyu oluşturmaktadır. Kaybetme korkusu, bireyler için sadece finansal varlıklar ya da nesnelere için geçerli değildir bireyler çevresindeki var olan insanları da

kaybetmekten korkmaktadır. Kayıptan kaçınma sadece finansal kararlara hükmetmekle kalmaz, sosyal olgularda bile örneğin başarısız ve mutsuz bir ilişkide bile uzun evli bir partnerle evliliğin sürdürülmesine neden olmaktadır. Sadece sahip olduğunuz bir şeyi kaybetme düşüncesi bile bundan kaçınmak için ne gerekiyorsa yapmaya itmektedir. Kayıptan kaçınma etkisi ile kararlarımıza bağlı olduğumuzu hissi uyandırmakta ve bu nedenle hiçbir şeyin bırakılmasını istememeye neden olmaktadır (Loss Aversion Explained!, 2020).

2.7.5. Kararlılık

Benlik saygısı, her bireyin kendi kendini idame ettirmek veya kendini geliştirmek istediğinde insan motivasyonunun temelini oluşturmaktadır (Rosenberg vd., 1989: 1005). Bireyler, başkalarının tepkilerini gözlemleyerek ve yorumlayarak, kendilik algılamaları ve sosyal karşılaştırmalar olmak üzere üç farklı kaynak aracılığıyla kendilerini motive etmektedir (Gibson, 2018: 179; Rosenberg vd., 1989). İnsanlar kendileri ile tutarlı bir benlik saygısını sürdürmek için kendilerini motive etmektedir. Herhangi bir eylemi tamamlama niyetine ilişkin söz konusu eylemin yapılacağına dair taahhüdün belirtilmesi, bir kişinin gelecekte bu bağlılığı yerine getirme motivasyonunu artırmaktadır. Davranışsal açıdan olumlu bir benlik saygısını sürdürme güdüsü nedeni ile insanlar, bir plan yaptığında veya taahhütte bulunduğu yerde getirmeye çalışmaktadır. Politika yapımında davranışsal içgörü açısından kararlılığın ele alınması şu durumlarda ön plana çıkmaktadır (IRS, 2017: 17):

1) İnsanlar bir eylemi taahhüt ettiklerinde eylemlerini yerine getirme olasılıkları daha yüksektir. Diğer taraftan herhangi bir plan ve geri bildirim olmaksızın insanlar kendilerine bırakılırsa uzun vadeli hedeflere motive kalmakta güçlük çekmektedir. Bu kapsamda kamu politikalarında verimliliği artırmak için kişilere özel, uygulanabilir ve eyleme dönüştürülebilir taahhütler tasarlanabilmektedir. Örneğin, eyleme geçirilebilir bir iş arama planı oluşturmak için bir istihdam danışmanı ile görüşmeyi içeren bir “taahhütname” yapılması, iş arayanların iş bulmasını artırabilmektedir (BIT, 2018).

2) İnsanların dikkati ve hatırlamaları sınırlıdır ancak çevresel ipuçlarına cevap verme eğilimindedirler. Hatırlatıcılar ve zamanlama ile birlikte kullanıldığında, insanlara

taahhütlerini en etkili anda hatırlatmakta fayda bulunmaktadır. Örneğin, kullanıcılara sağlık sisteminde gidilmeyen bir randevunun ücretini içeren SMS hatırlatıcıları göndermesi, gidilmeyen randevuları azaltabilmektedir (Hallsworth vd., 2015) .

2.7.6. Ödüller ve Cezalar

Edimsel koşullanma, davranışların pekiştirilerek tekrar gösterme olasılığı üzerine odaklanmaktadır. Edimsel koşullanma kapsamında davranışı oluşturma ya da devamlılığını sağlamak için ödül ve cezalar önemli rol oynamaktadır (Ersoy, 2017: 189). İç ve dış kaynaklı olmak üzere iki şekilde ödül ve cezalar söz konusudur. İç kaynaklı ödül ve cezalar, bireylerin bazı eylemleri bizzat kendisinin ödül olarak algılaması ve bu eylemi yaparken kişisel zevk ve doyum duymasıdır. Dış kaynaklı ödül ve cezalar, bir ödül elde etmek veya cezadan kaçmak amacı ile davranışın gerçekleştirilmesidir (Cüceloğlu, 1991: 249; Ersoy, 2017: 190). Söz gelimi, eylemin sonucundan bir beklentimiz olmadan sadece zevk aldığımız için okunan kitap okuma eylemi içsel ödül sonucu ortaya çıkmış bir davranış iken herhangi bir sınavdan yüksek not almak için yapılan kitap okuma eylemi dışsal ödül sonucu ortaya çıkmıştır.

İnsanlar hem ödüllere hem de cezalara güçlü tepki vermektedir. Ödüller erişilemez gelebilir ve cezalar soyut (caydırıcı olamayan) kalabilmektedir. Ödüller ve cezalar daha somut ve erişilebilir olduğunda eylemi teşvik etme gücü daha fazladır. Bununla birlikte, ilginç bir şekilde, bir kayıp olasılığını kazanmanın matematiği genellikle eş değer bir kazançtan daha fazla motivasyon gücüne sahiptir (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkn. sayfa 49). Kayıptan kaçınma olarak bilinen bu fenomen, davranış değişikliğini tetiklemek için şaşırtıcı şekillerde kullanılabilir.

Yapılan bir çalışmada eylemi teşvik etme gücü kapsamında ödül ve cezaların politikanın etkililiğini etkileyip etkilemediğini incelenmiştir. Tek kullanımlık torba kullanımını azaltmayı amaçlayan bir kamu politikasında kötü davranış için bir ücret veya iyi davranış için bir ödül şeklinde iki politikanın tek kullanımlık torba kullanımı üzerindeki beş sentlik teşvik etkisini araştırmıştır. Vergi, tek kullanımlık torba kullanımını %40 oranında azaltırken, teşvik davranış üzerinde neredeyse hiçbir etki yaratmamıştır. Bu

sonuçlar, bir kayıptan kaçınma modeliyle tutarlı olduğunu vurgulamıştır (Homonoff, 2018: 177).

Politika yapımında davranışsal içgörü açısından ödüller ve cezaların ele alınması şu durumlarda iyi sonuç vermektedir (IRS, 2017: 18):

1) Kayıptan kaçınma ile oluşturulmuş kamu politikaları, çoğu vergilerde ya da potansiyel kayıpların olduğu diğer durumları daha belirgin hale getirmekte ve kaçınma ile elde edilen kazançlar davranışı sergileyenler açısından açık ve ölçülebilir hale gelmektedir. Bu nedenle davranıştan kaçınılmaktadır.

2) İnsanlar küçük olasılıklara abartma büyük olasılıkları küçümseme eğilimindedir. Politika yapıcıları ve düzenleyicileri de tüm bireyler gibi aynı psikolojik önyargılara tabidir (Viscusi ve Gayer, 2015: 977). Bu nedenle politika yapıcıları da belirsiz risklere tahammül edememe ve bunun sonucu olarak düşük riskli sorunlara ilişkin aşırı tepki verip normalinden fazla tedbirler alabilmekte, politikalar uygulama yanlılığı gibi davranışlar sergileyebilmektedir (Kılıç, 2020: 240; Viscusi ve Gayer, 2015: 989-999).

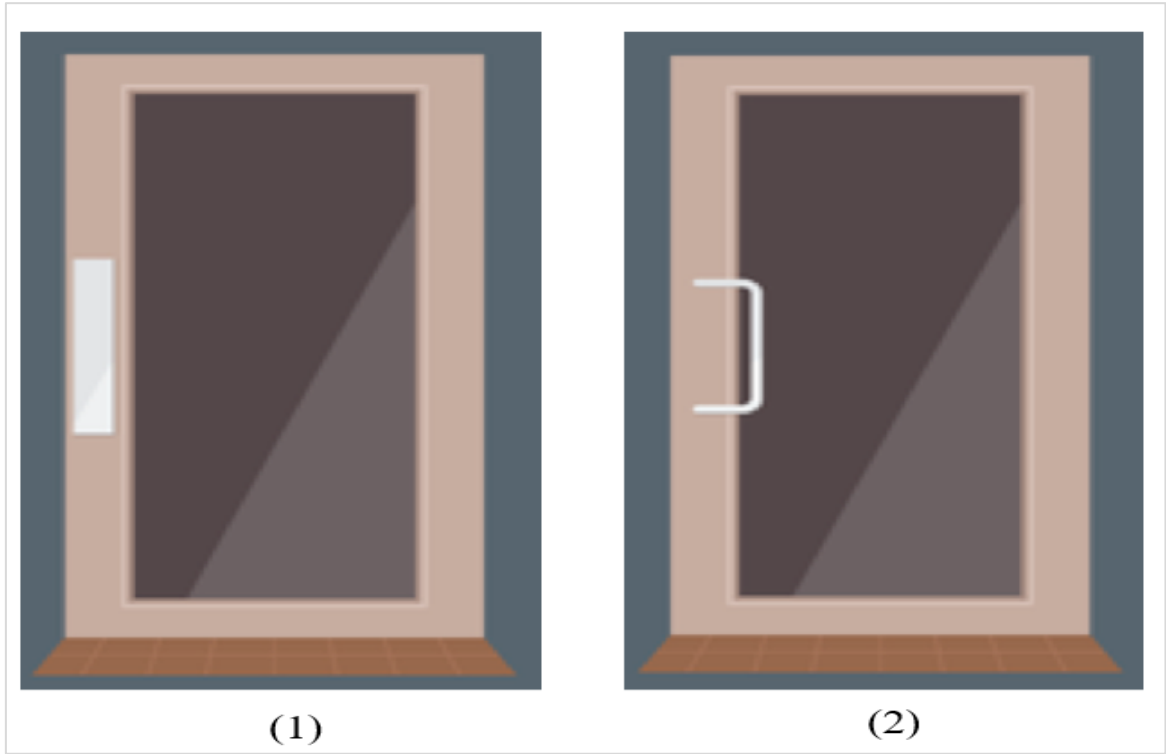
2.8. Çevresel ve Tasarım Faktörleri

Karar verirken çoğu bilgi işleme otomatik olduğundan, davranışımız büyük ölçüde çevredeki bağlamsal faktörler ve ipuçları tarafından şekillendirilir. Davranışsal içgörüler ile politika yapımında davranışı anlayabilmek için çevresel faktörlere ilişkin seçim mimarisi, geri bildirim ve hatırlatmalar, çerçeveleme, hazırlama etkisi açıklanmıştır.

2.8.1. Seçim Mimarisi

Tasarım herhangi bir şeyi zihinsel açıdan düşünme, biçimlendirme, üretme oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır (Evcil, 2014). Kısaca tasarım, zihnimizdeki düşüncelerin nesnelere yansımalarının somutlaştırılmış halidir. Mimari tasarım sadece yapıları tasarlamak değildir. Çok çeşitli tasarlanabilen nesnelere de mimari tasarıma sahiptir. Tasarım süreci çok boyutlu olup Norman (2004), tasarımın bilişsel yönlerini ele almış kullanıcı merkezli tasarımları ön plana çıkarmıştır. Tasarımın nesne ve kullanıcı

arasındaki iletişime nasıl hizmet ettiğine, nesneyi kullanma deneyimini zevkli hale getirmek için nesne ve kullanıcı arasındaki iletişim kanalının nasıl optimize edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Norman, 2004). Literatüre “Norman Kapıları” kavramını katmıştır. Seçim mimarisini kavramsallaştırabilmek için söz konusu kavrama değinmek yerinde olacaktır. Bu kapsamda Şekil 8’de “Norman Kapıları” gösterilmiştir.

Şekil 8. Norman kapıları

Kaynak: (Karakuşoğlu, 2017)

Şekil 8’de ifade edilen 1 ve 2 numaralı kapılar ile hayatın akışı içinde birçok kez karşılaşmakta ve onları açmak için itmekte ya da çekmekteyiz. Bazen bu kapıların içeri mi yoksa dışarı mı açıldığını bilmeden bunu içgüdülerimizle hareket ederek anlamaktayız. Norman kapıları, itip ya da çekme konusunda kafamızı karıştıran veya fikir vermeyen, kötü tasarlanmış kapılardır (Rabida, 2016). Şekil 8’de gösterilen 1 numaralı düz plakalı kapı “it beni”, 2 numaralı kulplu kapı “çek beni” şeklinde beynimize sinyal vermektedir. 2 numaralı kapının tasarım mimarı tarafından ileri doğru açılma şeklinde tasarlanması kullanıcı ile kötü iletişim kurmasına neden olmakta bunun sonucu olarak kullanıcı hataya düşmektedir. 2 numaralı kulplu kapı ileri doğru açılma şeklinde tasarlandığında kapının mimarisi basit bir psikolojik prensibi, uyaran tepki uyumunu ihlal etmektedir (Thaler ve

Sunstein, 2008: 82). Uyarıcı tepki uyumu, alınan sinyalin (uyarının) istenen eylemle tutarlı olması gerekliliğidir. Söz konusu uyumda tutarsızlıklar olduğunda performans düşmekte ve insanlar hata yapmaktadır. Bu nedenle kötü tasarlanmış (ileri doğru açılan) 2 numaralı kapıdaki kulpu "çek beni" şeklinde beynimize otomatik uyarı vermesi nedeniyle 2 nolu kulplu kapıdan çıkmak isteyen kullanıcı ilk olarak içeri doğru çekmekte ve hataya düşmektedir.

Richard H. Thaler da yukarıda ifade edilen durumu sınıfta öğrencilerine ders verirken gözlemlemiştir. Thaler, ders anlatırken sınıftan çıkmak isteyen öğrenciler sınıfın büyük, ahşap, silindirik biçiminde çekme kulpu monte edilmiş çıkış kapısından geçmek zorundaydılar. Thaler, sınıfın kapısının dışarı açılmasına rağmen öğrencilerin çoğunlukla kulpundan içeri doğru çektiğini gözlemlemiştir. Bunun nedeni; öğrenciler çıkış kapısına geldiklerinde iki içgüdü ile karşı karşıya kalmalarıydı. Birinci içgüdü, sınıfı terk etmek için kapıyı itmesi söylüyordu. Diğer içgüdü, tutmak üzere tasarlanmış büyük ahşap kulplar ile karşılaşıldığında çekmesini söylüyordu. Thaler'ın gözlemine göre ikinci içgüdü birinciye üstün geliyor ve sınıftan çıkan çoğu öğrenciler kapının kulpunu içeri doğru çekiyordu. Bunun nedeni büyük ahşap kulpu yaydığı bilişsel sinyal, kulpu kolay bir şekilde dışarı doğru atılamaz oluşuydu. Thaler, bu kapının kötü bir mimari tasarım olduğunu ifade etmiştir. Kötü mimariden kasıt insan psikolojisinin temel ilkelerine uyum sağlamadaki başarısızlığıdır (Thaler ve Sunstein, 2008: 81). Buradan hareket ederek seçim mimarları için aynı fikri geliştirmiştir. Tıpkı kapının tasarım mimarının kullanıcı ile uyumlu kapılar tasarlaması gibi seçimleri de tasarlayarak kullanıcıların doğru kararlara yönlendirmeyi amaçlamıştır.

Seçim mimarı, alternatiflerin (seçeneklerin) sunulma biçimini planlayarak; insanların seçimlerine yön verme olarak tanımlanmaktadır (Thaler ve Sunstein, 2008: 3). Diğer bir deyişle; başkalarının yaptığı seçimleri dolaylı olarak etkilerseniz, bir seçim mimarı olursunuz ve etkilediğiniz seçimler insanlar tarafından yapılacağından, oluşturulan mimari insanların nasıl davrandığına dair iyi bir anlayışı yansıtacaktır. Hayatın akışında farkında olmadan birçok seçim mimarisi bireylere sunulmaktadır. Hastalar için alternatif tedaviler, herhangi bir konuda hazırlanan formlar, marketlerde ürünlerin raflara dizilişi, web tasarımları, bilişim sektöründe cihazlar kullanıcıya sunumu vb. birer seçim mimarisi örnekleridir.

Seçim mimarisi aracılığı ile Thaler ve Sunstein (2008)'a göre kamu politikasını ilgilendiren ekonomi, sağlık, vergi gibi konulardan, pazarlama politikalarına pek çok alanda bireysel ve toplumsal faydayı sağlayacak birçok sistem tasarlanabilmektedir (TCEB, 2018: 83; Thaler ve Sunstein, 2008: 13). Seçim mimarisinde, insanların daha iyi seçimler yapmalarına yardımcı olacak bir iyileştirme amacıyla doğru seçimlere yönlendirilmesi (dürtme) ön plana çıkmaktadır (Thaler ve Sunstein, 2008: 137). Söz konusu yönlendirmede “Liberal Yönlendirme” olarak ifade ettikleri kavramı vurgulamışlardır. Politika yapıcılarının toplumsal faydayı artırmak için bireylerin seçme hakkına saygı duymak koşuluyla ve bireylerin seçimlerine bir kısıtlama getirmeksizin liberal yönlendirme aracılığı ile yapılması gerektiğini ön plana çıkarmışlardır (Thaler ve Sunstein, 2008: 4-6).

Politika yapımında davranışsal içgörü açısından seçim mimarisinin ele alınması şu durumda iyi sonuç vermektedir: Seçeneklerin sıralanma veya sunulma şeklini değiştirmek, bilişsel yükü azaltmaya yardımcı olmakta ve bireylerin hedefleri ile uyumlu daha iyi seçimler yapmalarına olanak tanımaktadır. Kamu politikası yapımında en iyi seçimi kolay seçim yapmak ya da toplumun faydasına olan seçimi varsayılan seçenek yapmak etkili olmaktadır. Örneğin, ehliyet başvurusunda bulunurken kullanıcılara vazgeçme olanağı tanıyarak organ bağışını varsayılan seçenek yapmak kullanıcıları açıkça kamu yararı olan seçeneklere yönlendirmeye yardımcı olabilmektedir. Organ bağışını varsayılan seçenek haline getirmenin, organ bağışçısı olarak kayıtlı kişilerin sayısının artmasında önemli bir etkisinin olduğu kanıtlanmıştır (IRS, 2017: 21). ABD’de yapılan bir araştırmada organ bağışı varsayılan seçenek olduğunda, organ bağışının oranı 14,1’den 16,4 milyona çıktığı % 16,3’lük artış olduğu tespit edilmiştir (Johnson ve Goldstein, 2003: 1339).

Seçim mimarisi kapsamında Türkiye’de politika yapımında davranışsal içgörü uygulanması açısından bireysel emeklilik sisteminin (BES) otomatik katılımlı hale getirilmesi ön plana çıkmaktadır (Yılmaz ve Canbezer, 2020: 1843). BES, Türkiye’de 2001 yılında çıkarılan 4632 sayılı Kanun ile gönüllü katılıma dayanan, bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi amacı ile yürürlüğe girmiştir (Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, 2001: Md. 3). 2017 yılında yürürlüğe giren 6740 sayılı Kanun ile ilgili kanunda yapılan değişiklik ile gönüllü katılımından ayrı olarak

çalışanların otomatik olarak bir emeklilik planına dâhil edilmesi ve emeklilik planına dâhil olduğunun kendisine bildirildiği tarihi müteakip iki ay içinde sözleşmeden cayabilme hakkı tanınmıştır (Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2016). Yapılan değişiklik kapsamında Emeklilik Gözetim Merkezi verilerine göre 16.04.2021 tarihi itibari ile Bireysel Emeklilik Sisteminde 12.648.373 kişi bulunmakta olup bunun 6.910.181'i gönüllü olarak sisteme katılmış, 5.738.192'i (otomatik katılım ile sisteme dahil edilip cayanlar dışında sistemde kalarak) otomatik katılım sistemi ile sisteme dahil olmuştur. Otomatik katılım ile sisteme dahil olanlar sistemde bulunanların %45,37'sini oluşturmaktadır. Otomatik katılım ile sisteme katılanlar toplam 12,7 Milyar TL ek fon oluşturmuştur (Emeklilik Gözetim Merkezi, 2021).

Seçim mimarisi ile varsayılan seçenekler ile toplumun karşısına çıkılmasının güzel bir uygulaması olan bireysel emeklilik sisteminde otomatik katılım, davranışsal içgörüler ile kamu politikası yapımında Türk toplumu üzerinde kullanılmış ve olumlu sonuç alınmış iyi bir uygulama örneğini oluşturmaktadır (TCEB, 2018: 128).

2.8.2. Geri Bildirim ve Hatırlatmalar

Algısal işlevleri, düşünceleri, duygusal uyarıları, bilişsel süreçleri ve çevresel uyarıcıların bazılarını görmezden gelip bazılarını fark ederek tüm bu süreçlerin tamamını bilişsel olarak kontrol edip onlar üzerinde odaklanma “dikkat” olarak adlandırılmaktadır. Başka bir deyişle dikkat, psiko fizik gücü, bir noktada toplama yetisi olup bu nedenle bilincin en parlak noktası olarak da adlandırılmaktadır. Çevreden gelen uyarıcılar bilincin en parlak noktasına ulaşabilmek için birbiri ile rekabet eder ve dikkat, çevreden gelen bu uyarıcılar arasında seçim yapmaktadır (Tutar, 2018: 211). İnsanların dikkati kolayca dağılabilmekte ve önemli öncelikleri gözden kaçırabilmektedir. Geri bildirim ve hatırlatıcılar, alıcıların bilgiye göre hareket etme veya bilgiye istenen şekilde yanıt verme olasılığını artırmak için belirli bir bilgiyi ön planı çıkartmaktadır. Politika yapımında geri bildirim ve hatırlatıcıların davranışsal içgörü açısından ele alınması şu durumda iyi sonuç vermektedir (IRS, 2017: 22):

Geri bildirim ve hatırlatıcılar aracılığıyla bireylerin ne zaman yanlış yaptığını ne zaman doğru yolda olduğunu bildirmek oldukça faydalı bir metot olabilmektedir (TCEB, 2018: 85). Örneğin araştırmalar, bireylerin vergi veya cezaların son ödeme tarihinden önce yönlendirilmesi, vergi borçlarından veya para cezalarından kaçınmalarına yardımcı olacak etkisini göstermektedir. Birleşik Krallık'ta yapılan araştırmada daha önce vergi ödemesinde geç kalanlara geri bildirim veren SMS mesajları gönderilmiş bunun sonucu olarak sonraki ödeme oranlarını yaklaşık %50 arttırdığı tespit edilmiştir (BIT, 2016: 55-58). Bir başka araştırma kullanıcılara sağlık sisteminde gidilmeyen bir randevunun ücretini içeren SMS hatırlatıcıları göndermenin, gidilmeyen randevuları %26 azalttığını tespit etmiştir (Hallsworth vd., 2015).

2.8.3. Çerçeveleme Etkisi

Bilginin sunulma şekli davranış üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. Çerçeveleme bilginin farklı şekillerde sunulmasıdır. Bilginin kendisinden çok sunulma şeklinin kararlar üzerinde etkisinin önemini ön plana çıkaran konsepttir (TCEB, 2018: 35). Başka bir ifade ile karar vericilerin aynı problemin farklı ancak nesnel olarak eş değer tanımlarına farklı şekilde yanıt vermeleridir (Levin vd., 1998: 150). Çerçeveleme etkisi, mesajların veya seçimlerin ifade edilişindeki küçük değişikliklerin algılanma biçimi ve algılama sonucunda alınan kararlarda büyük ölçüde değişiklikler yarattığını ifade eden kavramdır (IRS, 2017: 23). Kayıptan kaçınma, ödül ve ceza gibi birçok bilişsel kısayol çerçeveleme etkisi ile birlikte kullanıldığında davranışsal içgörü ile oluşturulmuş politikalara girdi sağlamaktadır. Çerçeveleme yapılırken bilişsel kısayollar da işin içine katılıp insanlar istenilen davranışa yönlendirilebilmektedir (TCEB, 2018: 36). Çerçeveleme etkisi, problemin sunuş şeklinin farklılaştırılmasının bireylerin tercihleri üzerinde nasıl değişiklikler yarattığını göstermektedir (Yiğit, 2020: 2).

Tversky ve Kahneman (1981) tarafından ortaya atılan riskli seçim (kayıp ve kazanç durumu), “çerçeveleme” kavramıyla çok yakından ilişkilidir (Levin vd., 1998: 150). Tversky ve Kahneman'nin (1981) araştırmasında “Asya Salgını” örneği çerçeveleme etkisi ile ilgili en fazla ön plana çıkarılan çalışmayı oluşturmaktadır. Aşağıda Tablo 2'de “Asya Salgını” örneğinde aynı durumun negatif ve pozitif yönü ile sunulan bilgilerin bireylerin kararlarına etkisi, örneğe ilişkin çerçevelen sorular ile birlikte gösterilmiştir.

Tablo 2

Eş değer seçenekli risk çerçevesi

1. Katılımcı Grubu (152 Kişi)		2. Katılımcı Grubu (155 Kişi)	
Problem 1		Problem 2	
Amerika Birleşik Devletleri'nin 600 kişiyi öldürmesi beklenen Asya hastalığı salgınına hazırlandığını hayal edin. Hastalıkla mücadele için iki alternatif program önerilmiştir. Programların sonuçlarının kesin bilimsel tahmininin aşağıdaki gibi olduğunu varsayılmaktadır.		Amerika Birleşik Devletleri'nin 600 kişiyi öldürmesi beklenen Asya hastalığı salgınına hazırlandığını hayal edin. Hastalıkla mücadele için iki alternatif program önerilmiştir. Programların sonuçlarının kesin bilimsel tahmininin aşağıdaki gibi olduğunu varsayılmaktadır.	
Program A	200 kişi kesin kurtarılacaktır. [%72]	Program C	400 kişi kesin ölecektir. [%22]
Program B	1/3 olasılıkla 600 kişinin kurtulma ve 2/3 oranla hiç kimsenin kurtulamama olasılığı vardır. [%28]	Program D	1/3 oranla hiç kimsenin ölmeme ve 2/3 oranla 600 kişinin ölme olasılığı. [%78]
İki programdan hangisini tercih edersiniz?		İki programdan hangisini tercih edersiniz?	

Kaynak: (Tversky ve Kahneman, 1981: 453-458) yapmış olduğu çalışmadan uyarlanmıştır.

Tablo 2'de ifade edilen çalışmada, Tversky ve Kahneman (1981) tarafından Stanford ve British Columbia Üniversitesi'ndeki öğrencilere kayıp ve kazanç açısından çerçevesi anket soruları iki farklı gruba uygulanmıştır. 152 kişinin soruları yanıtladığı birinci gruba Problem 1, ABD'nin Asya hastalığı salgınına hazırlandığını hayal etmeleri istenilmekte bu hastalıkla mücadele için iki alternatif program önerilmektedir. Kurtulacak hastalar pozitif çerçevede, ölecek hastalar negatif çerçevede ifade edilmiştir. Katılımcılardan İki programdan birini seçmeleri istenilmiştir. Program A uygulanırsa hastalıktan 200 kişinin kesin olarak kurtulacağı, program B uygulanırsa hastalıktan 1/3 oranla 600 kişinin kurtulacağı ve 2/3 oranla hiç kimsenin kurtulmayacağı ifade edilmiştir. Birinci katılım grubunda katılanlar %72 oranla Program A'yı, %28 oranla Program B'yi tercih etmiştir. 155 kişinin soruları yanıtlamış olduğu ikinci katılımcı grubuna birinci problemdeki programların farklı bir formülasyonu ile problem 1'deki kapak hikayesinin

aynısı 2. problemde verilmiştir. Program C uygulanırsa hastalıktan 400 kişi kesin olarak öleceği, Program D uygulanırsa hastalıktan hiç kimsenin ölmeme olasılığı 1/3 ve 600 kişinin ölme olasılığı 2/3 olduğu ifade edilmiştir. Aynı Problem bu şekilde sunulduğunda ikinci katılım grubunda katılanlar %22 oranla Program C’i, %78 oranla Program D’yi tercih etmiştir.

Araştırmada, Problem 1 ve 2’deki aynı sorunun çözümü için sunulan aynı bilgilerin sunumu değiştirildiğinde seçimlerin bariz biçimde değiştiği görülmektedir. Oysa Program A ve B, Program C ve D’de sonuç aynıdır. Değişik olan çerçeveleme kullanılarak bilginin sunuş biçimidir. Sayısal veya olasılıksal bilgi sunarken, araştırmalar matematiksel olarak eş değer iki ifadenin farklı anlayış seviyelerine ve farklı eylemlere yol açabileceğini göstermektedir (SBST, 2016: 38).

Çerçeveler söylemi seçme, vurgu yapma ve perdeleyerek dışarıda bırakma ile düzenlenmektedir (Demir, 2010: 164). Çerçeveleme kitlesel iletişim boyutta problemleri tanımlamaya ve çözmeye yardımcı olmakta böylelikle kamuoyunu şekillendirmekte, kişiler arası müzakerelerin üretkenliğini arttırmakta, kamuda ortak bilincin oluşumuna temel oluşturmaktadır (Demir, 2010: 165). Kamu politikaları açısından medya aracılığı ile sunulan bilgilerin çerçevesi ile yönlendirilmek istenen politikaya ilişkin sınırlar çizerek ve belli anahtar unsurları ön plana çıkarılarak bireylerin kararlarını etkilemektedir. Medya aynı bilgiyi sunmanın alternatif yolları ile bireylerin bilgiyi anlama ve bilginin sunulma biçimine göre bireyleri hareket etmeye teşvik etmektedir. Tablo 3’te COVID-19 salgın döneminde aşırıyı teşvik etmek için sunulan aynı bilginin farklı biçimde ifade eden sayı büyüklüğü çerçevesi gösterilmektedir.

Tablo 3’te ifade edilen COVID-19 aşısı ile ilgili 1. bilgide aşının “%15 yan etkiler görülmektedir” vurgulanarak aşının “kayıp” yönü ön plana çıkarılmaktadır. Bu şekilde sunulan bir metin ile söz konusu aşırıya karşı zihnimizde aşırıya karşı bir algı oluşmaktadır. 2. Bilgide ise “%85’inde ise hiçbir yan etki görülüyor” vurgulanarak aşının “kazanç” yönü ön plana çıkarılmaktadır. İlk bilgi ile ikinci bilgi arasında hiçbir fark olmasına rağmen sunulmuş biçimleri farklı olmasından dolayı algıyı farklı yönde etkilemektedir. Bunun nedeni kararlarımızda kayıp korkusu her zaman daha ağır bastığı için farklı algılamaya neden olmaktadır.

Tablo 3

Sayı büyüklüğü ile kayıp ve kazançların çerçevelemesi

Nitelik Çerçevelemesi ile Sunulan Bilgi ¹¹	
1	Çin menşeli, Sinovac Covid-19 aşısı diğer piyasaya sürülen aşılarla göre daha etkili sonuç almakta ancak hastaların %15'unda yan etkiler gözükmemektedir.
2	Çin menşeli, Sinovac Covid-19 aşısı diğer piyasaya sürülen aşılarla göre daha etkili sonuç alınmakta hastaların %85'inde hiçbir yan etki gözükmemektedir.

Kamu politikaları açısından Covid-19 aşısının toplum sağlığına olumlu katkı sağlayacağı muhakkak olmakla beraber bu durumda Tablo 3'te belirtilen 2. bilgi ile vatandaşları bilgilendirmek diğerine göre daha olumlu etkiler göstermektedir.

2.8.4. Hazırlama Etkisi

Hazırlama, bir karar veya davranışsal uyarıdan önce görülen veya deneyimlenen bilinçsiz ipuçlarından etkilenen eylemleri ifade eder. Hazırlama, bilinçli farkındalığın dışında gerçekleşir; belirli davranışlarla ilişkili kelimelere basitçe maruz kalmak, bireylerin bu davranışları sergilemesine neden olabilir, bu da bireylerin müdahaleyi fark etmeyebileceği anlamına gelir (IRS, 2017: 23).

Davranış değişikliklerini yönlendirmek için bilinçaltı ipuçlarını kullanmak da olumlu sonuçlar vermektedir. Yapılan bir araştırmada; Newcastle Üniversitesinde çalışanlar için kahve odası yapılmış, odaya bir fiyat listesi asılarak çalışanlara kahvelerini kendileri alabilecekleri ücretlerini kutuya koyabilecekleri bildirilmiştir. Kutunu yanına belli hafta çiçek ve iki göz fotoğrafı koyularak gözlemlenmiştir. Denetlenmeyen bir para kutusu tarafından bir içecek için ödeme kararı bir tabelaya basılmış dikkatli gözlerin görüntüsüyle karşılaşan kişilerin ödeme kararı tarafından hazırlananlardan 2,76 kat daha fazla ödeme yapıldığını tespit edilmiştir (Bateson vd., 2006: 412-414).

¹¹ Örneğe ilişkin Sinovac Covid-19 aşısı verileri konunun somutlaştırılması için tamamen varsayımsal olarak verilmiş olup gerçek verileri yansıtmamaktadır.

2.9. Kamu Politikaları ve Davranışsal İlgörüler

İnsan davranışlarının daha iyi anlaşılması, etkili ve verimli politikaların oluşturulmasına yön verebilmektedir. Kamu politikası yapımında veriye dayalı bir yaklaşımdan hareket edildiğinde; varsayımlara güvenmek yerine vatandaşların kararlarını ve davranışlarını gerçekte neyin yönlendirdiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Davranışsal ilçörüler tam olarak bunu tespit etmemize olanak vermektedir. Kamu kurumlarının vatandaşların ne şekilde davrandıklarını anlamalarına; bunun sonucu olarak politikalarını büyük ölçekte uygulamadan önce hangi politika çözümlerinin en etkili ve verimli olduğunu önceden test etmelerine yardımcı olmaktadır. Politika yapım sürecine davranışsal yaklaşım entegre edilerek politikaların sonuçları daha iyi tahmin edilmekte ve sonuç olarak vatandaşların refahını iyileştirebilecek daha etkili ve verimli politikalar tasarlanabilmekte ve sunabilmektedir (OECD, 2017: 16; OECD, 2019a: 2).

Politikalara davranışsal yaklaşımda Şekil 9’da ifade edilen davranışsal sorunların dört temel faktörü: Dikkat (Attention), Kanı Oluşumu (Belief Formaiton), Kararlılık (Determination), Seçim (Choice) ön plana çıkmaktadır.

Şekil 9. Davranışsal sorunların dört temel faktörü

Şekil 9’da ifade edilen davranışsal problemlerin dört temel faktörü çerçevesinde başarılı politika stratejileri ve bunların etkilerine ilişkin örnekler Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

Davranışsal problemlerin dört temel faktörü (ABCD) çerçevesinde davranışsal politika strateji örnekleri

Problem	Davranışsal Faktörler	Davranışsal Strateji	Etki	Çalışmayı Yapan
Hastaların randevularına gelmemeleri; sağlık hizmetlerinde verimsizliğe neden olur.	Dikkat: İnsanların dikkati ve hatırlamaları sınırlıdır ancak çevresel ipuçlarına cevap verme eğilimindedirler.	Sağlık sisteminde gidilmeyen bir randevunun ücretini içeren SMS hatırlatıcıları göndermesi.	Kaçırılan randevularda %26 azalma.	(Hallsworth vd., 2015)
Sürücüler keskin virajlarda hızlanarak daha fazla araba kazasına neden olur.	Kanı Oluşumu: İnsanlar hızı küçümseme ve araba kullanma gibi görevleri yerine getirirken aşırı özgüvenli olma eğilimindedir.	İnsanların yavaşlaması için hızlanma yanılmasını oluşturmak için otoyola bir dizi beyaz çizgi ile boyanması.	6 ayda içinde %36 daha az kaza.	(“Measuring the LSD Effect”, 2010)
Haneler enerji verimliliği için yeterli çaba sarf etmemektedir.	Seçim: İnsanlar, başkalarının davranışlarına ve başkalarının uygun olduğunu düşündüğü şeylere uyum sağlama eğilimindedir.	Konutta yaşayanlara, elektrik kullanımlarını komşularınınki ile karşılaştıran mektuplar gönderin.	%2 elektrik tüketiminde azalma (tahmini azalma 450 bin ton CO2 ve 75 milyon ABD doları enerji tasarrufu)	(Allcott, 2011)
İş arayanlar iş bulmakta zorlanıyor.	Kararlılık: İnsanlar, herhangi bir plan ve geri bildirim olmaksızın kendilerine bırakılırsa uzun vadeli hedeflere motive kalmakta güçlük çeker.	Eyleme geçirilebilir bir iş arama planı oluşturmak için bir istihdam danışmanı ile görüşmeyi içeren bir “taahhütname” oluşturun.	%23 daha fazla iş arayan iş buldu.	(BIT, 2018)

Kaynak: (Allcott, 2011; BIT, 2018; Hallsworth vd., 2015; “Measuring the LSD Effect”, 2010, 2010; OECD, 2019a).

Davranışsal içgörünün politika yapımında faydalarını, sınırlamalarını açıklayabilmek ve politika yapımında doğru seçim olup olmadığına karar vermek için davranışsal içgörülerini politikaya uygulamadan önce kamu politikaları açısından davranışsal içgörülerin ne ifade ettiği ya da etmediği Tablo 5’te açıklanmıştır.

Tablo 5

Davranışsal içgörülerini uygulamadan önce dikkat edilmesi gerekenler

Davranışsal İçgörüler Nedir?	Davranışsal İçgörüler Ne Değildir?
Sorun çözme yöntemidir. Davranışsal içgörüler, politika sorunlarını daha iyi anlamının ve çok çeşitli politika sorunlarına uygulanmadan önce çözümleri test etmenin güçlü bir yoludur.	Soruna basit bir çözüm değildir. Davranışsal içgörüler, tüm problemleri çözen sihirli bir değnek değildir. Bazı politika sorunlarına geleneksel politika araçlarına göre daha fazla fayda sağlayabilir.
“Neyin işe yaradığını” öğrenmenin yoludur. Davranışsal içgörüler, problemlerin çözümlerini deneysel olarak test etme ve sonuçları yayma, uygulayıcıların ve akademisyenlerin politika oluşumunda bilgilendirmek için öğrenilen dersler hakkında kanıt alışverişinde bulunmalarına olanak tanır.	Her soruna uygun tek çözüm değildir. Davranışsal içgörüler açısından bir ortamda işe yarayanın kopyalanması, başka bir ortamda başarıyı garanti etmez. Etik açıdan uyarlanmalıdır. Politikayı uygulamayı planladığınız bağlamda ön test çözümleri bu riski en aza indirir.
Dürtmenin ötesindedir. Davranışsal içgörüler, dürtmenin veya küçük politika ayarlamalarının ötesine geçer. Sorunları teşhis etmek, araştırma ve uygulama arasındaki boşluğu kapatmak ve kapsamlı politika çözümlerini bilgilendirmek için kanıtların kullanılmasına yönelik çok çeşitli araçları temsil eder.	Sadece psikoloji için değildir. Davranışsal İçgörüler, psikoloji ile sınırlı değildir. Davranışsal İçgörüler projeleri çok disiplinli bir yaklaşımdır. Davranışsal Öngörü, kamu yönetimi, siyaset bilimi, hukuk, sosyoloji ve ekonomi gibi birçok disiplinin gibi çeşitli uzmanlıkları bir araya getirir.
Politika aracıdır. Bir politika tasarlarken veya değerlendirirken her zaman davranışsal içgörüler dikkate alınmalıdır. Davranışsal bir analizle başlayamayacağınız veya tam bir deney yapamayacağınız durumlarda bile davranışsal içgörüler, politika döngüsü boyunca geleneksel politika araçlarını tamamlamak için kullanılabilir.	Özünde İrrasyonel değildir. Davranışsal İçgörüler, insanların temelde irrasyonel olduğunu öne sürmez. Daha ziyade, geleneksel olarak açıklanan rasyonel davranıştan sapmaların hatalı akıl yürütmenin sonucu olmadığını, bunun zihinsel kısayollar veya sezgisel yargılar ile oluşturulan akıl yürütme biçimlerinden kaynaklandığını savunur.

Kaynak: (OECD, 2019a: 19)

Davranışsal içgörüler bir sorun çözme yöntemidir, neyin işe yaradığını öğrenmenin bir yoludur, dürtmenin ötesindedir ve politika aracıdır. Ayrıca, davranışsal içgörüler soruna basit bir çözüm değildir, her soruna uygun tek bir çözüm değildir, sadece psikoloji ile sınırlı değildir ve özünde irrasyonel değildir.

2.9.1. Davranışsal İçgörüler ile Kamu Politikası Yapımı

Davranışsal içgörüler ile kamu politikası oluşumunu somutlaştırabilmek için uluslararası ölçekte bir halk sağlığı problemi olan “fazla kiloluluk ve obezite” örneğinden faydalanılacaktır. Sağlık problemi olarak “fazla kiloluluk ve obezite”nin seçilmesinin nedeni ulusal ve küresel boyutta problemin yaygınlığı, görülme sıklığı ve ekonomik yükü açısından halk sağlığı için önemli bir tehdit oluşturmasıdır. OECD ülkelerinin 36’sının 34’ünde nüfusun yarısından fazlası aşırı kilolu ve neredeyse her dört kişiden birisi obezdir. OECD ülkelerinde yetişkin obezite oranı 2010’da %21 iken 2016’da %24’e yükselmiştir. Sağlık problemi ile başa çıkmak için oluşturulan politikalara rağmen, OECD’de hareketsiz yaşam tarzları ve gıdalardaki kalorinde %20’lik bir artış yaşanması politika oluşumu bakımından daha fazla çaba harcanmasını gerektirmektedir (OECD, 2019b: 14). OECD verilerine göre yetişkinler arasında fazla kiloluluk ve obezite yaygınlığında Türkiye’nin (fazla kiloluluk %34,7-obezite %32,1) Suudi Arabistan (fazla kiloluluk %34,3-obezite %35,4) ve ABD’nin (fazla kiloluluk %34,7-obezite %32,1) ardından 3. sırada yer alması ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “2019 Türkiye Sağlık Araştırması” verilerine göre 15 yaş ve üstü obez bireylerin oranı 2016 yılında %19,6 iken, 2019 yılında %21,1 olarak tespit edilmesi ülkemiz açısından da önemli bir sağlık problemini olduğunu göstermektedir (OECD, 2019b: 44; TÜİK, 2020b). 2014 yılında küresel nüfusun %30’nun (2,1 milyar insan) aşırı kilolu ve obez olması, küresel çapta ölümlerin %5’inin obeziteden kaynaklanması ve sorunun yayılma hızı politikalar ile engellenemediği takdirde 2030 yılına kadar dünya yetişkin nüfusunun neredeyse yarısı aşırı kilolu veya obez olacaktır. Bunun çok büyük kişisel, sosyal ve ekonomik maliyetleri söz konusudur. Fazla kiloluluk ve obezite sağlık sorununun küresel ekonomiğe etkisi kabaca sigara, savaş ve terörizmden kaynaklanan küresel etkiye eş değer olan 2 trilyon ABD doları veya küresel hasılann yüzde 2,8’i kadardır (Dobbs vd., 2014). Bu kapsamda örneğimiz olan “fazla kiloluluk ve obezite” sorunu ulusal ve küresel boyutta önemli bir kamusal problem olarak gözükmektedir.

Örneğimizden hareket ederek ulusal ve küresel ölçekte önemli bir problem olan “fazla kiloluluk ve obezite” problemini çözmek amacı ile oluşturulacak kamu politikasını; daha iyi tasarlamak ve kamu politikasının sonuçlarını daha iyi sunmak için davranışsal içgörülerden yararlanılacaktır. Bunun için ilk hareket noktası soruna neden olan davranışı ortaya koyabilmektir. Birçok fazla kilolu ve obez birey, kilo vermenin sağlıklarına olan faydalarını bilirler ve kilo vermek isterler, ancak lezzetli ama sağlıksız bir atıştırmalıktan vazgeçmenin son derece zor olduğunu fark ederler (Abdukadirov, 2016: 2). Buradan hareketle, insanlar sağlıklı olmayı tercih etseler bile neden sağlıksız yiyecekleri tercih ettiğini, bu yönde karar vermelerine neyin yönlendirdiğini tespit etmek gerekmektedir. Örneğin; bir kamu politikası uygulayarak yetişkin aşırı kiloluluk ve obezite oranlarını düşürülmesini politikamızın hedefi olarak belirlediğimizde, belirli bir davranışı (restoran menülerinden sipariş edilen sağlıklı ürünlerin oranı gibi) tespit ederek başlayabiliriz. Elimizde sık sık dışarıda yemek yiyenlerin %60'ının sağlıklı olmayı tercih etmelerine rağmen yiyecek tercihlerini hamburgerden yana kullandığını gösteren verinin nedenini açıklamak için Tablo 6’da gösterilen varsayımlarımızı oluşturalım.

Tablo 6

İnsanların neden hamburgeri seçtiğine dair varsayımlar

Neden Varsayım	
Bilgi	İnsanlar hamburgerlerin ne kadar kalorili olduğunu tam olarak bilmiyorlar.
Fiyat	İnsanlar hamburgerleri daha sağlıklı seçeneklerden daha ucuz buluyor.
Erişim	İnsanlar sağlıklı seçenekler sunan restoranlara kolayca erişemezler.

Teoride, daha iyi bilgi, fiyatlar veya erişim daha sağlıklı beslenme alışkanlıklarına yol açmaktadır. Teori bireylerin faydalarını en üst düzeye çıkaran rasyonel kararı seçeceklerini varsayan klasik ekonomi teorisi ile uyumludur. İnsanlar bilgiyi daha iyi kararlar vermek için kullanırlar; bu sebepten hamburgerlerin ne kadar sağlıksız olduğu hakkında ne kadar fazla bilgiye sahip olurlarsa uzun vadede kendilerine fayda sağlayacak daha sağlıklı bir seçeneği seçme olasılıkları o kadar artacaktır. Ne yazık ki, kişisel deneyimlerimizden bile bunun her zaman böyle olmadığını bilinmektedir. Bu durum davranışsal ekonomi ve geleneksel olarak açıklanan insanların rasyonel davranıştan sistematik olarak saptığını defalarca tespit eden davranış bilimleri alanındaki kapsamlı

araştırmalara dayanan davranışsal içgörünün arkasındaki ana fikri oluşturmaktadır. Bu noktadan hareket ederek bireylerin irrasyonel olduğu söylenemez; daha ziyade, insanların her zaman onlar için en iyi sonuca götüren kararı vereceğine dair varsayımlara her zaman güvenemeyeceğimizi göstermektedir (OECD, 2019a: 6).

İnsanların farklı durumlarda gerçekte nasıl tepki verdiklerini ve davrandıklarını anlayarak politikaların davranışsal sonuçlarını daha iyi tahmin edebilir ve sonuç olarak vatandaşların sağlıklı seçimi yapmasına yardımcı olabilecek politikalar tasarlayabiliriz. Bu noktada hangi çözümün en uygun olduğunu seçebilir ve restoran menülerinden sipariş edilen sağlıklı yiyeceklerin oranını artırmada en etkili olan politikayı test edilebiliriz. Testler yoluyla, tam ölçekli bir politika uygulama yapmadan önce politikanın yetişkin obezite oranlarını düşürme konusunda etkisini ölçebilir ve böylelikle kanıta dayalı politika oluşturulabilmektedir.

İnsanların neden hamburgeri seçtiğine dair varsayımlarımız olan bilgi, fiyat ve erişim hareket ederek kamu politikaları oluşturulabilir. Bu kapsamda oluşturulmuş geleneksel ve davranışsal içgörü ile yetişkin aşırı kiloluluk ve obezite oranlarını düşürmeyi amaçlayan politikalar karşılaştırılmalı olarak Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Geleneksel ve davranışsal içgörü ile oluşturulmuş politika araçları karşılaştırılması

Geleneksel Politika Araçları	Davranışsal İçgörü ile Oluşturulmuş Politika Araçları
Restoran menülerinde gıdaların kalorileri belirten etiket zorunluğu getirmek.	Araştırmalar, insanlara bir ürün hakkında birden fazla bilgi gönderildiğinde, değerlendirmelerinde genellikle ilk bilgi parçasına ağırlık verildiğini göstermiştir (Dallas, 2019: 62). İnsanlar gördükleri ilk bilgi parçasına ağırlık verdikleri için restoran menülerinde gıda isminin önüne kalori miktarlarının gösterildiği etiketleri zorunlu kılın. Bunun nedeni; Dallas (2019), Soldan sağa okunan bir dilde gıdaların kalori miktarının menülerde gıda isminin soluna yazılmasının sağına yazılmasına nazaran kalorili yiyecek seçiminde %16,31’lik bir düşüşe neden olduğunu kanıtlamıştır (Dallas, 2019: 60).

Tablo 7'nin devamı

Sağlıklı yiyecekleri daha ucuz hale getirmek için hamburgerlere abur cubur vergisi uygulamak.	Menüde hamburgerin fiyatında dikkat çekecek şekilde ayrı olarak belirtilmiş bir abur cubur vergisi uygulayın, çünkü karar verme noktasında bir fiyat farkı daha belirgindir. İnsanlar dikkat çekici olmayan vergilere yeterince tepki vermediğini vergilerin belirtildiği fiyat etiketlerinin gösterilmesi tüketimi %8 azalttığını kanıtlamıştır (Chetty vd., 2009: 1145).
Sağlıklı yiyecek tüketimini artırmak için sağlıklı yiyecekler sunan restoranlara destek kredisi (sübvansiyonlu kredi) sağlayın.	Sadece sağlıklı seçenekler sunan restoranlara bir vergi kredisi sağlayın; sağlıklı ve sağlıksız yiyecekleri birlikte sunan restoranları bundan yararlandırmayın. Çünkü hamburgerlerin yanına sağlıklı yiyecekler eklemek, sağlıklı beslenme hedeflerini dolaylı olarak yerine getirebilir. Wilcox vd. (2009), yemek setine sağlıklı bir alternatif eklemenin sağlıksızlık yiyecek tercihini %10'dan %33'e çıkardığını; sağlıklı ve sağlıksız bir yiyecek setinde sağlıksız yiyeceğin %230 oranla sağlıklı yiyeceğe tercih edildiğinin tespit etmiştir (Wilcox vd., 2009: 382).

Kaynak: (OECD, 2019a: 5).

2.9.2. Davranışsal İçgörülerin Uygulanmasına İlişkin Etik Hususlar

Etik, kişilerin (özellikle işletme ve örgüt yöneticilerinin vb.) eylem ve etkinliklerinin toplum üzerindeki etkileri ile toplumun normlarına uyum açısından yasal ve moral sorumluluklardır (Parlak, 2011: 228). Bu sorumluluklar kapsamında davranışsal içgörülerin kamu politikasına uygulanması, belirli etik kaygıları ortaya çıkarabilmektedir. Bunun nedeni davranışsal içgörüler daha geniş bir ölçekte uygulamadan önce bu teorileri küçük ölçeklerde test etmek için deneysel yöntemlerin yanı sıra bireysel veya grup davranışlarına ilişkin veriler kullanılmaktadır. Bunun sonucu olarak; mahremiyet, rıza veya belirli çözümleri yalnızca bazı gruplara uygulama etiği ile ilgili sorunlar ortaya çıkmaktadır. Davranışsal İçgörü Birimlerinin 2018'de önemli gündemlerinden biri etik olmuştur (TCEB, 2018: 88).

Davranışsal İçgörüler etiği konusundaki bazı yanlış anlamaları ortadan kaldırmak için bazı genel ilkeler oluşturulmuştur. Bunlar (OECD, 2019a: 11):

1) Her zaman davranışsal olarak etkilenmemize rağmen, bu davranışsal olarak bilgilendirilmiş müdahaleleri etik değerlendirmeden muaf tutmaz. Davranışsal İçgörülerini uygularken, vatandaşların davranışlarını değiştirmek için kasıtlı olarak müdahale edilmektedir. Bunun sonucu olarak vatandaşların yaşamayacakları etkileri deneyimleyecekleri anlamına gelir ve bu da etik bir değerlendirme gerektirir.

2) Davranışsal içgörülerin toplum tarafından kabul edilmesi, onu her zaman etik olarak izin verilebilir kılmaz ve her müdahale için etik hususlar tartışılmalıdır.

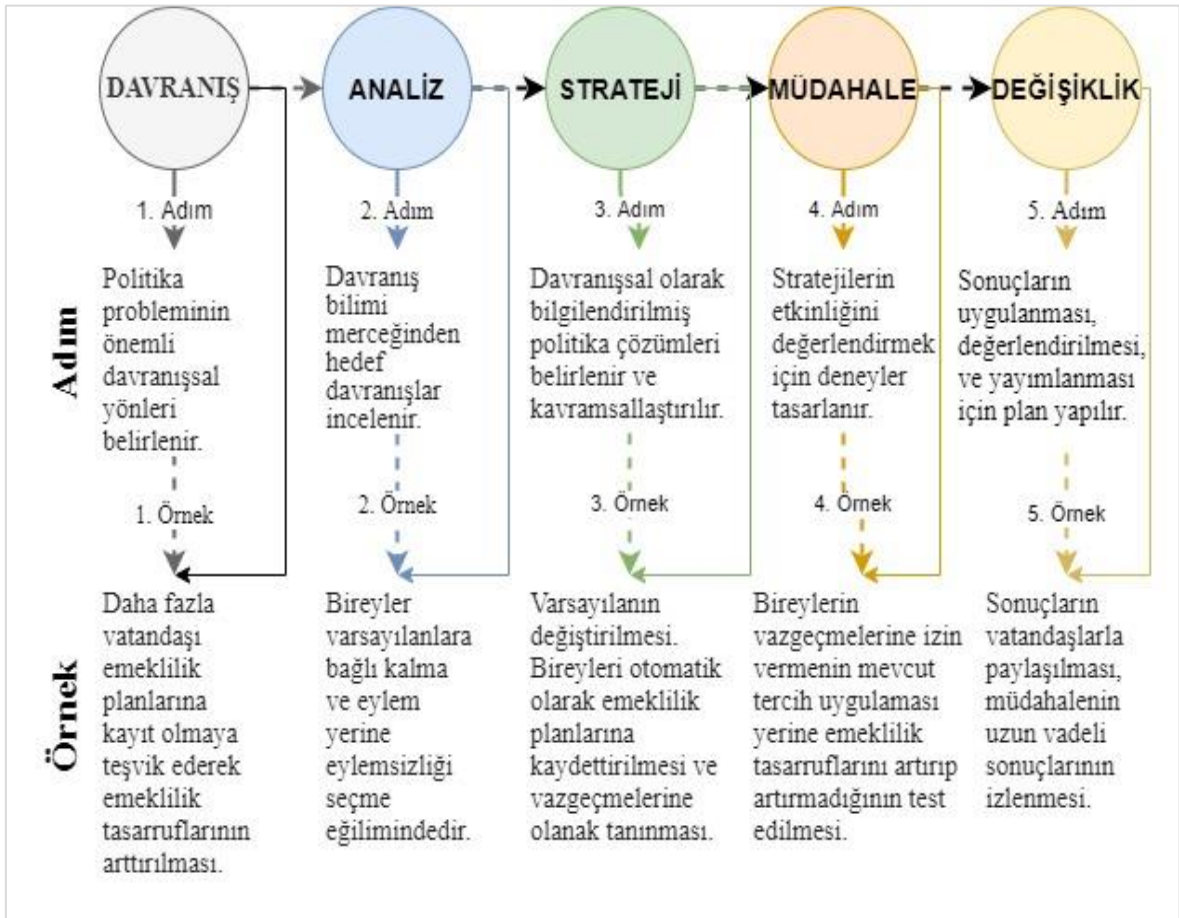
3) İnsanlar prensipte davranışsal bir müdahaleden kaçınabilirken, bu pratikte yapabilecekleri anlamına gelmemektedir. Davranışsal içgörü müdahaleleri, bireyleri belirli bir şekilde davranmaya zorlamaz veya belirli bir şekilde davranmadıkları için onları cezalandırmaz. Bu, her zaman nasıl istediklerini seçmekte özgür oldukları anlamına gelmez ve birey doğası gereği ideal olarak rasyonel olmadığı için rıza ve farkındalıkla ilgili konular dikkatlice ele alınmalıdır. Daha sonra müdahalenin etik sonuçlarını tartışmalı ve dikkate alınmalıdır.

Etik başlangıçtan itibaren bir öncelik olmalıdır. Davranışsal içgörüler yaklaşımı, geleneksel kamu politikasından farklı belirli etik kaygılara sahiptir çünkü genellikle bireysel veya grup düzeyindeki davranışların birincil verilerinin kullanılmasını içerir ve politikaları bilgilendirmek için davranışsal önyargılardan yararlanır. Kamu politikası şeffaf bir ortamda işlediğinden ve geniş kapsamlı çıkarımlara sahip olduğundan, politika döngüsünün başından sonuna kadar uygularken etik mülahazaları entegre etmek önemlidir (OECD, 2019a: 8).

2.10. Kamu Politikalarında Davranışsal İçgörülerin Uygulanması Süreci

Politika yapım döngüsünün neresinde hangi aşamasında olursa olsun, politikalar: Davranış, Analiz, Stratejiler, Müdahaleler, Değişim (Behavior, Analysis, Strategies,

Interventions, Change-BASIC) konularını ele alan bir süreç aracılığıyla Davranışsal İçgörüler ile geliştirilebilmektedir (OECD, 2019a: 2). Davranışsal içgörüler, politika yapımında sorunun kökenine inmenize, neyin işe yaradığına dair kanıt toplamanıza, hükümet inovasyonuna ve nihayetinde politika sonuçlarını iyileştirmenize olanak tanımaktadır. Politika yapıcılarını davranış değişikliğine neden olmak için nasıl ve hangi koşullar altında politikaların uygulanabileceğini anlayarak daha etkili politikalar tasarlama ve uygulama olasılığı çok daha artmaktadır.

Şekil 10. Kamu politikalarında davranışsal içgörülerin uygulanması süreci

Kaynak: (OECD, 2019a: 7)

Şekil 10'da kamu politikalarında davranışsal içgörülerin uygulanması süreci gösterilmiştir. Süreci somutlaştırmak için çalışma kapsamında ön plana çıkan davranış ve analiz adımları ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

2.10.1. Davranış

Yaşam bir dizi problemlerin çözümünü gerektirmektedir. Problemler, varmak istenilen bir amaca ulaşılmasında ket vuran engeller var olduğu zaman ortaya çıkmaktadır (Cüceloğlu, 1991: 219). Davranışsal içgörüler ile politika oluşturmanın ilk aşaması olan davranış, problemi tanımaya odaklanmaktadır. Davranışsal içgörüler, politika yapımının her aşamasında entegre edilebilir fakat ne kadar erken entegre edilirse o kadar etkili olmaktadır. Sürecin ilk adımında davranışsal içgörülerini uygulamak ideal olmalıdır. Çünkü somut çözümlerin geliştirilmesi daha olasıdır. Öncelikle, varsayımlar ve anekdotlar yerine kanıt kullanarak politik problemi açıkça tanımlamak ve nicelleştirmek gerekmektedir (IRS, 2017: 38). Davranışsal içgörüler ile politika oluşturma sürecinde; davranış adımında, politika probleminin davranışsal yönlerinin belirlenmesinde ve tanımlanmasında yardımcı olacak dört temel soru üzerinden hareket edilmesi problemin belirlenmesine ve tanınmasına yol göstermektedir (OECD, 2019a: 12). Bu sorular aşağıdaki Tablo 8’de ifade edilmiştir.

Tablo 8

Politika probleminin davranışsal yönlerini belirlenmesi ilişkin sorular

1	Politika problemine yönlendiren davranışlar nelerdir?
2	Hangi davranışlar hedeflemelidir?
3	İstenilen politika sonucu nedir?
4	Hedef davranışı şekillendiren bağlam nedir?

Davranışsal içgörüler ile politika oluşturmanın ilk aşaması olan davranış adımı kapsamında politika problemlerinin davranışsal yönlerini belirlenmesi ilişkin sorular aşağıda açıklanmıştır.

Politika Problemine Yönlendiren Davranışlar Nelerdir?

Probleme yönlendiren davranışları belirlemek için problemi daha basit alt yapılarına indirgemek ve tüm problemin çözümüne götürecek alt amaçlar saptamak gerekmektedir (Cüceloğlu, 1991: 219). Davranışsal içgörüyü herhangi bir probleme

uygulamadan önce problemin davranışsal unsurlarını olabildiğince ayrıntılı olarak tanımlamak önem arz etmektedir. Bunun için beyin fırtınası aracılığı ile politika problemi ile ilgili somut davranışları belirlemek için davranışları indirgenmek gerekmektedir. Bu aşamada sorunun paydaşlarını; vatandaşlar, davranış uzmanlarını sürece dahil etmek probleme ilişkin farklı davranışsal yönlerin oluşturulmasına yardımcı olabilmektedir. Davranışların belirlenmesinde davranışa ilişkin görüşler, değerler veya yapısal yönler üzerine değil davranışın ölçülebilen davranış olmasına odaklanılması gerekmektedir (OECD, 2019a: 13).

Politika problemini yönlendiren davranışları belirlemek için Şekil 11’de enerji kullanımı problemine ilişkin davranışsal indirgeme örneği gösterilmiştir. Enerji kullanımının azaltılması amacıyla geliştirilecek bir kamu politikasında öncelikli olarak şartlara uygun alanın tespit edilmesi; bu kapsamda politikanın iş yeri mi yoksa konut davranışı ile mi ilgili olduğu daha sonra söz konusu davranışların mümkün olduğunca çok sayıda enerji kullanımının azaltılması ilişkin davranış tanımlanmaktadır.

Şekil 11. Davranışsal indirgeme örneği

Politik problemi daha basit alt yapılarına indirgendikten ve probleme ilişkin alt davranışlar belirlendikten sonra hangi davranışın hedeflenmesi gerektiği konusunda karar verilmesi gerekmektedir.

Hangi Davranışlar Hedeflenmelidir?

Davranışsal içgörü ile kamu politikası oluşturulurken finansal ve politik fizibiliteye ek olarak amaca uygun hangi davranışın izleneceği konusunda yapılmak istenilen projeye özgü bazı hususlar bulunmaktadır. Öncelikli bir filtreleme soru kağıdı, proje için hangi unsurların önemli olduğu konusunda daha bütünsel bir fikir oluşturmak ve bunu hedef davranışın seçimine uygulamak için bir rehber olabilmektedir. Öncelikli filtreleme soru kağıdı, davranışsal projenin başarısı için önemli hususları yansıtan ağırlıklı sorulardan oluşan bir karar aracıdır. Her soru için, hedef davranış derecelendirebilmektedir (1=“kesinlikle hayır” ile 5=“kesinlikle evet” arasında bir ölçekte), bir limit belirlenmekte (en az 4,8 puan alan sorular dikkate alınacaktır gibi) ve daha sonra genel puan hesaplanmaktadır. Her filtreleme soru kağıdı projeye göre uyarlanmış olsa da Tablo 9’da dikkate alınması gereken bazı genel sorular sunmaktadır. Bu yinelemeli bir süreç olabilmektedir bu nedenle davranış, bağlam ve ilgili davranışsal önyargılar hakkında daha fazla şey öğrendikçe öncelikler değişebileceğinden bu soruların tekrar gözden geçirilmesi gerekebilmektedir (OECD, 2019a: 14).

Tablo 9

Öncelikli filtre anketi için örnek sorular

Alanlar	Örnek Sorular
Önem	Davranış değişikliği kurumsal bir öncelik mi?
Etik	Ulaşılmak istenilen davranışın potansiyel riski ya da istenmeyen bir sonucu var mı? Eşit olmayan riskler var mı (yani çoğunluk için olumlu, ancak azınlık için zararlı riskler)?
Etki	Değiştirilmek istenilen hedef davranışın değiştirilmesi önemli bir kamusal yarara dönüşecek mi?
Fizibilite	Politik olarak uygulanabilir mi? Kaynaklar mevcut mu? Tartışmalı mı?
Veri Erişimi	Temel veriler mevcut mu, ulaşılabilir mi? Bireysel veya grup düzeyinde ileriye dönük veriler toplanabilir mi?
Sıklık	Davranış sık sık oluyor mu? Tercih edilen davranış için makul bir taban oran var mı?

Kaynak: (OECD, 2019a: 14)

İstenilen Politika Sonucu Nedir?

Akıllı hedefler ile hareket ederek amaç ve hedeflerin tanımlama metodu SMART metodu olarak tanımlanmaktadır (Doran, 1981: 35). SMART, “Specific (Spesifik), Measurable (Ölçülebilir), Assignable (Atfedilebilir¹²), Realistic (Gerçekçi), Time-related (Zamana bağlı) kemelerinden oluşmaktadır. Hedef davranış daraltılmaya başladıktan sonra politika girişimi için bir yol haritası tanımlamaya başlamak da önemlidir. Bunun bir yolu, politika girişiminiz için anlamlı bir sonucun nasıl görüneceğini yazmaktır. Politika sonucu ile ilgili SMART kriterleri tanımlanarak hedef davranışa özel bir sonuç oluşturulmaktadır. Politika sonucuna ilişkin; Specific (Spesifik), Measurable (Ölçülebilir), Assignable (Belirli-Sınırlı), Realistic (Gerçekçi), Time-related (Zamana bağlı) kriterleri ile oluşturulmuş politika sonucu örneği Şekil. 12’de gösterilmiştir (OECD, 2019a: 15).

Şekil 12’de “LSD etkisinin ölçülmesi: Yüzde 36 iyileşme” (“Measuring the LSD Effect”, 2010) çalışmasından yararlanılarak politika sonucunu belirleme örneği oluşturulmuştur. Çalışmada; Chicago'daki Lake Shore Drive ve Oak Street'teki virajda meydana gelen kazaları azaltmak için Eylül 2006'da otoyola sürücülere hızlanma yanılsaması veren ve frenlerine dokunmaları için dürten dik bir dizi beyaz çizgi çizilmiştir. Otoyola çizgiler çizildikten sonra sonraki altı ayda, bir önceki yıl aynı 6 aylık döneme göre (Eylül 2006-Mart 2007 ve Eylül 2005-Mart 2006) yüzde 36 daha az kaza meydana gelmiştir.

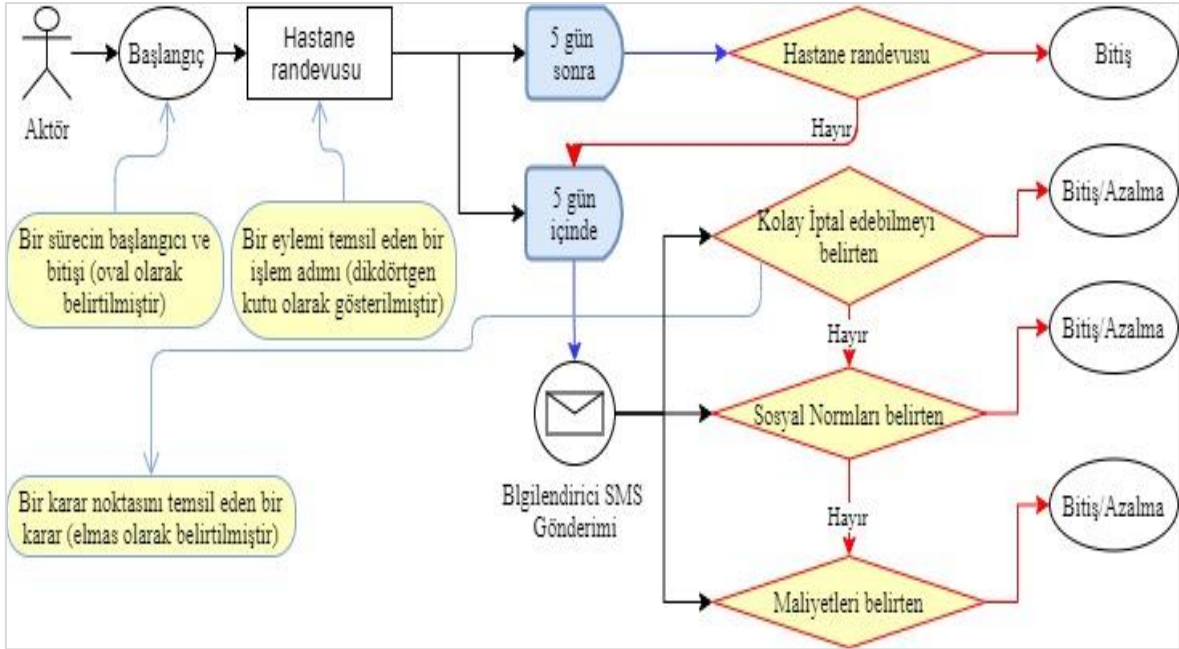

Şekil 12. Politika sonucunu belirleme

¹² Atfetme kavramı; kişilik ve normal dışı davranışla ilgili konularda, davranışı açıklayan süreç olarak tanımlanmaktadır (Cüceloğlu, 1991: 520).

Hedef Davranışı Şekillendiren Bağlam Nedir?

Hedef davranışın nerede meydana geldiği veya gerçekleşme olasılığı en yüksek olduğu konusunda daha derin bir anlayış kazanmak, politika sonucunu nasıl etkilediğine ışık tutabilmektedir. Hedef davranışın hemen öncesinde, sırasında ve sonrasında karar noktalarını özetleyen bir süreç haritası, potansiyel olarak davranışsal bir müdahale tasarlanabilen alanlar belirlenmesine yardımcı olabilmektedir. Süreç haritası, hedef davranışlar ile ilgilenen kilit aktörler için temas noktaları tanımlayan görsel bir araçtır (OECD, 2019a: 16).

Şekil 13. Semboller ve örnek davranışsal akış şeması

Şekil 13'te "SMS Hatırlatmalarında Randevu Maliyetlerinin Belirtilmesi Kaçırılan Hastane Randevularını Azaltır: İki Randomize Kontrollü Denemeden Elde Edilen Bulgular" (Hallsworth vd., 2015) çalışmasından yararlanılarak süreç haritası oluşturulmuştur. Çalışmada; hastane randevularında "katılmadı" oranlarını düşürmek için kısa mesaj hizmeti hatırlatıcıları kullanmıştır. Kısa mesaj içeriği olarak randevuyu kolay iptal edebilmeyi belirten, sosyal normları belirten ve sağlık sisteminde gidilmeyen bir randevunun maliyetini içeren SMS hatırlatıcıları gönderilmiştir.

Davranış İçin Etik Düşünceler

Politika sorununa neden olan tüm davranışlar, politika oluşturmanın meşru sınırlarına girmemektedir. Politika oluştururken temel amaç kamu yararı olmalıdır. Kamu yararı olmayan davranışları hedeflemekten ve değiştirmekten kaçınılmalıdır. Meşru kamu politikası müdahaleleri sınırları içinde kalınmalıdır. Diğer taraftan, politika yapıcılar da önyargılara sahiptir. Söz konusu durum belirli davranışları hedefleme kararını etkileyebilir. Subjektif yaklaşımı engellemek, önyargılardan kaçınmak için belirli bir davranış değişikliğini hedeflemek için her zaman mevcut kanıtlar değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle davranışları hedeflerken objektifliği sağlamlaştırmak önemlidir. Ayrıca davranış çok fazla basitleştirmemeye dikkat edilmesi gerekmektedir. Elde edilen veriler ile davranış sonuçları grupların toplam tercihlerini oluşturmaktadır. Ancak bireyler genellikle farklı tercihlere sahiptir. Davranış değişikliğini hedeflerken her zaman potansiyel yan etkileri nasıl en aza indirgeneceği ve bireysel hakları, değerleri ve özgürlükleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir (OECD, 2019a: 17).

2.10.2. Analiz

Politika konusunun temelindeki davranış problemi belirlendikten sonra insanların neden bu şekilde davrandıklarını anlamak gerekmektedir. Davranışsal içgörüler ile politika oluşturmanın ikinci adımı olan “analiz”, hedeflenen davranışlara hangi psikolojik ve bilişsel unsurların neden olduğunu davranışsal içgörüler merceğinden incelemeyi amaçlamaktadır (OECD, 2019a: 18).

Davranış bilimi, insan davranışlarını geniş anlamda, iki tür bilişsel sürece dayandırmaktadır. Kahneman (2011), insan zihninin sistem 1 ve sistem 2 olmak üzere iki farklı alana sahip olduğunu söylemektedir. Sistem 1’in hızlı çalıştığını, dikkat ve yoğun bir enerji gerektirmeden; sistem 2’nin ise fazla enerji tüketerek, yoğun dikkat gerektiren zihinsel işlemleri yerine getirdiğini ifade eder. Karar verirken sistem 2’nin çalıştığını düşünürüz hep ama bunun böyle olmadığını; sistem 1’in sürekli karar vermemizde tetikte olduğunu vurgulamaktadır. Zihnimizin, sistem 1 ile hareket etmesinin nedenini, beynimiz için daha tasarruflu olması; dikkat ve enerjimizi tüketmediği için bu şekilde hareket ettiğini ifade etmektedir (Kahneman, 2011: 19-109). Bu açıdan davranışları analiz etmek, “yavaş”

ve “hızlı” düşünme arasında bir ayırım yapmakla başlar. Söz konusu ayırım davranışsal sorunların dört temel faktörü: Dikkat, Kanı Oluşumu, Kararlılık, Seçim (ABCD) çerçevesinde rasyonalitenin ne ifade ettiği ile davranışsal içgörünün neyi gösterdiği kapsamında değerlendirilmesi Tablo 10’da özetlenmiştir.

Tablo 10

ABCD çerçevesinin rasyonalite ve davranışsal içgörü kapsamında değerlendirilmesi

Durum	Rasyonalite ne ifade ediyor	Davranışsal içgörü neyi gösteriyor	Örnek
Dikkat	İnsanlar bilgi ve tercihleri ışığında en önemli olana odaklanmalıdır.	İnsanların dikkati sınırlıdır ve kolaylıkla dağılıbilir.	Randevuyu unutmak.
Kanı Oluşumu	İnsanlar inançlarını mantık ve olasılık kurallarına göre oluşturmalıdır.	İnsanlar zihinsel kısayollara güvenir ve sonuçları, olasılıkları genellikle fazla küçümser.	Bir işin ne kadar süreceğini küçümsemek
Seçim	İnsanlar faydalarını maksimize edecek şekilde seçim yapmalıdır.	İnsanlar çevresinden, toplumdan etkilendiği gibi seçimlerin durumsal bağlamında da etkilenir.	Rasyonel seçeneği seçmek yerine sosyal çevremizin ne düşündüğünden etkilenmek yapılacak doğru şeydir.
Kararlılık	Belirli uzun vadeli hedeflerin peşinden gitmeye karar verilmesi koşuluyla, plana sadık kalınmalıdır.	İnsan iradesi sınırlıdır ve psikolojik önyargılara tabidir	Sigarayı bırakamamak

Kaynak: (OECD, 2019a: 20)

Davranış problemlerinde yer alan ve önyargılara neden olma eğiliminde olan davranışın dört temel psikolojik ve bilişsel unsuru: Dikkat (Attention), Kanı Oluşumu (Belief Formation), Seçim (Choice), Kararlılık (Determination)-(ABCD çerçevesi), davranışsal sorunların analiz edilmesinde ve teşhis edilmesinde ön plana çıkmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Çalışmanın bu bölümde ilk olarak araştırmanın amacı, evreni (popülasyonu), örnekleme, veri toplama yöntemi belirtilmiştir. İkinci olarak nicel araştırma yöntemlerinden anketin gerçekleştirme şekli ve çevrimiçi yöntem ile toplanan verilerin evreni temsili ifade edilmiştir. Üçüncü olarak anketteki soru ifadelerinin tasarlanması, ankette kullanılan ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliğine ilişkin bilgiler verildikten sonra anketin bölümleri ve bölümler ile sınanmak istenen hipotezler gösterilmiştir. Dördüncü olarak verilerin toplanmasına ilişkin bilgiler, ankete ilişkin pilot uygulama ve öntest belirtilmiş son olarak ankette sosyoekonomik ve demografik özelliklerin sınıflandırılmasına ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın öncelikli amacı bir sosyal sistemin kültürünün özellikleri kapsamında Türkiye özelinde kamu politikalarında davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikaların ulusal onay düzeyini ortaya koyabilmek, uluslararası boyutta daha önce yapılan çalışmalar ile karşılaştırmak ve davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaları onay düzeyi ile sosyoekonomik ve demografik özellikler arasında farkı ifade edebilmektir. Ayrıca daha önce Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikaları ile tespit edilen davranışsal kamu politikası onay düzeyi arasındaki ilişki olup olmadığı ortaya koymaktır. Araştırmanın diğer amacı ise olumlu-olumsuz ve ceza-ödül ile çerçevelendirilmiş politikaları arasındaki farkı test edebilmeye yönelik Türkiye’de COVID-19 aşısı yaptırma/yaptırmama onay düzeyini ortaya koymak. Tespit edilen aşı yaptırma/yaptırmama onay düzeyinin sosyoekonomik ve demografik özellikler açısından farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir.

3.2. Araştırmanın Evreni (Popülasyonu)

Nicel araştırma yöntemi olan anket veri toplama yönteminde evrenin ön yargısız ve ölçülebilir seviyede tanımlanması önem arz etmektedir (Akalin, 2018: 81). Bu açıdan araştırmanın evrenini 18 yaş üstü, kadın ve erkek internet kullanıcıları oluşturmaktadır.

Araştırmanın evreninin tespit edilmesinde Türkiye İstatistik Kurumu verileri kullanılmıştır. TÜİK'in 20 Nisan 2021 tarihinde yayımladığı verilerine göre Birleşmiş Milletlerin çocuk tanımına göre 0-17 yaş grubunu içeren çocuk nüfus Türkiye genel nüfusunun %27,2'sini oluşturmaktadır. Bu kapsamda Türkiye'nin genel nüfusu olan 83 milyon 614 bin 362 kişinin %27,2'si 22 milyon 750 bin 657 çocuktan oluşmaktadır (TÜİK, 2021a). Araştırmanın amacına yönelik olarak araştırmanın evreni, ifade edilen istatistiki veriden hareket edilerek; genel nüfustan çocuk nüfusu düşüldükten sonra Türkiye'de 18 yaş üstü nüfus olan 60 milyon 863 bin 705 kişiden oluşturmaktadır. Ayrıca, araştırmada çevrimiçi yöntem kullanarak internet ile yapılan bilgisayar destekli web görüşmesi kısaca CAWI (computer assisted web interviewing) olarak adlandırılan web anketi aracılığı ile katılımcılara ulaşılabacağı için internet kullanıcısı oranı araştırmanın evreni daraltmaktadır.

Araştırma evreninin belirlenmesinde internet kullanıcılarının evreni daralttığı dikkate alındığında Türkiye'de internet kullanım oranı araştırılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye'de 16-74 yaş grubundaki bireylerin internet kullanım oranının %79'u olduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2020a). 16-74 yaş grubunda ifade edilen oran 18-75 yaş grubunu da kapsadığı dikkate alındığında tabakalama yöntemi ile araştırma evrenine uyarlanmış olup 60 milyon 863 bin 705 kişinin %79'u 48 milyon 82 bin 327 kişi olarak belirlenmiştir.

İfade edilen verilerden hareket ederek araştırmanın evreni Türkiye'de 18 ile 75 yaş arasındaki 48 milyon 82 bin 327 kadın ve erkek internet kullanıcılarından oluşmaktadır. Belirtilen evrenden örneklem alınması yöntemi ve örneklemin evreni temsil edeceği minimum sayı aşağıda açıklanmıştır.

3.3. Araştırmanın Örneklemi

Olasılık dışı örnekleme türü olan kotalı örnekleme yöntemi, hedef evrenin gruplara ayrılması ve her bir gruptan örneklem için numune alınması ile uygulanmaktadır (Akalin, 2018: 101). Kotalı örnekleme, yansız-random olmayan tabakalı örnekleme olarak da görülebilmekte ve her tabaka tüm evren içindeki oranına göre temsil edilmektedir (Balcı, 2021: 104). Araştırmada olasılık dışı örnekleme türü olan "kotalı örnekleme" yöntemi ile

örneklem tespit edilmiş ayrıca örneklem Türkiye'deki coğrafi bölge nüfusu ve cinsiyet çerçevesinde kota ile takip edilmiştir.

Örneklem alınmasında alınan örneklem evreni temsil etmesi önem arz etmektedir. Bu bakımdan hangi büyüklükte örneklem evreni temsil edeceği önem kazanmaktadır (Balci, 2021: 106). Örneklem büyüklüğünün tespit edilmesinde Bartlett, Kotrlik ve Higgins tarafından önerilen formül kullanılmıştır (2001: 46-47). İfade edilen formül aşağıda gösterilmiştir.

$$\underline{n}_0 = \frac{(t)^2 \times (s)^2}{(d)^2} \quad \underline{n}_1 = \frac{\underline{n}_0}{1 + \frac{\underline{n}_0}{\text{Evren}}}$$

\underline{n}_1 = Örneklem büyüklüğü

t = Güven düzeyine karşılık gelen tablo z değeri (0,05 için 1,96)

s = Evren için tahmin edilen standart sapma

d = Kabul edilebilir sapma toleransı

$$\underline{n}_0 = \frac{(1,96)^2 \times (0,5)^2}{(0,05)^2} = 384,16 \quad \underline{n}_1 = \frac{384,16}{1 + \frac{384,16}{48.082.327}} = 384,16$$

Evreni oluşturan varlıkların toplam sayısının bilinmesi durumunda örneklem homojen değil ise kabul edilebilir 0,05 hata payı (%95 güven düzeyi) ile 100 milyona kadar evreni 384 örneklem büyüklüğünün temsil ettiği kabul edilmektedir (Can, 2020: 29). Sosyal bilim araştırmalarda genellikle %95 ya da %99 olmak üzere iki güven düzeyi benimsenmektedir (Balci, 2021: 107; Durmuş vd., 2013: 12). Çalışmalarda iki güven düzeyinden genel olarak %95 güven düzeyinin benimsenmesi ve bu çalışmada da %95 güven düzeyi ile çalışılacağı için tespit edilen 48 milyon 82 bin 327 evrenden almamız gereken minimum örneklem büyüklüğü 385 olarak tespit edilmiş olup örnekleme ilişkin hesaplama yukarıda gösterilmiştir.

3.4. Veri Toplama Yöntemi

Anket, hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak belirli tekniklerle önceden belirlenmiş bir dizi soruyu, belirli bir sıra ile tanımlanan popülasyonu temsil edecek şekilde oluşturulan örneklemdaki kaynak kişilere sorular yöneltilmesi aracılığı ile veri toplama yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Cemaloğlu, 2011: 135; Hutton, 1988: 8). Kişilere anket aracılığıyla yöneltilen sorular ile kişilerin konuya ilişkin davranışları, düşünceleri, inançları, görüşleri, tutumları, tercihleri ve ilgileri betimlenmektedir (Akalin, 2018: 15). Anketler yazılı veri toplama tekniği olarak tanımlanmaktadır. Anket tekniğinde, kaynak kişiler ile yüz yüze değil önceden hazırlanan soru dizisi ile ilişki kurulmakta olup bu kapsamda soruların herkes tarafından aynı anlaşılması tekniğin amacına ulaşması bakımından ön plana çıkmaktadır. Bu açıdan anket tekniğinde soruların standart hale getirilmesi ve istenilen amaca ulaşabilmek için uygun seçenekler ile sunulması gerekmektedir (Balcı, 2021: 150; Sencer ve Sencer, 1978: 181).

Çalışmanın amacına uygun olarak Türk toplumunda kamu politikalarında davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikaların ulusal onay düzeyini ortaya koyabilmek ve uluslararası boyutta daha önce yapılan çalışmalar ile karşılaştırmak, davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaları onay düzeyi ile sosyoekonomik ve demografik özellikler arasında farkı ifade edebilmek, olumlu ve olumsuz bilgi ile çerçevelendirilmiş sağlık politikaları arasında fark ile ceza ve ödül ile çerçevelendirilmiş teşvik politikaları arasındaki farkı sınaama amacına yönelik, nicel araştırma yöntemi olan anket veri toplama yöntemi kullanılmıştır.

3.4.1. Anket Yönteminin Gerçekleştirme Şekli

Anketler yüz yüze, telefon, posta yolu ve internet ortamı gibi farklı yöntemler ya da bu yöntemlerin birlikte kullanılması şeklinde karma olarak gerçekleştirilmektedir (Cemaloğlu, 2011: 136). Yüz yüze anket yöntemi ile araştırmacı örnekleme seçilen kaynak kişiler ile karşılıklı doğal bir konuşma yöntemi ile iletişim kurmaktadır. Hem araştırmacı hem de kaynak kullanıcı aynı ortamda bulunmaktadır. Yüz yüze anket uygulamasının en önemli dezavantajlarının başında yüksek maliyet ve düşen katılım oranı gelmektedir. Diğer taraftan avantaj olarak araştırmacı anket sırasında kaynak kullanıcı ile birebir iletişim

kurduğu için kendisinin düşünmediği cevap ile karşılaşabilmekte ve bu kapsamda anket formunu tekrar uyarlayabilme imkanını bulmaktadır (Akalin, 2018: 19; Cemaloğlu, 2011: 136). Telefon anketleri, örnekleme seçilen kaynak kişilerin ev, iş ya da cep telefonları ile aranılarak verilen cevapların kodlanması ile yapılan veri toplama tekniğidir. Yüz yüze anketlere göre maliyet ve zaman açısından daha tasarrufludur. Telefon anketleri aracılığıyla hedef kitleye daha kolay ulaşılmakta bunun sonucu olarak araştırmanın temsiliyet oranını artmaktadır. Posta Anketleri, anketlerin örnekleme seçilen kaynak kişilere ulaştırılması ve yine posta yolu toplanmasını öngören bir veri toplama yöntemidir (Akalin, 2018: 20-21). Anketler ile veri toplama şekli olarak başka bir yöntem ise internet aracılığı ile gerçekleştirilen anketler oluşturmaktadır.

İnternet hemen hemen her alanında olduğu gibi, anket araştırma yöntemleri üzerinde de önemli bir etki yaratmıştır. İnternet, anket araştırmaları için yeni bir çağın eşiğini oluşturmuş, giderek geleneksel anket veri toplama yöntemlerin yerini almıştır/almaktadır (Couper, 2000: 464). Çevrimiçi yöntemleri kullanarak internet ile yapılan araştırmalar, internet dünyasının hızından ve geniş ağımdan yararlanmaktadır. (Olsen, 2012: 114). İnternet anketleri uygulanış açısından elektronik posta yolu ile gönderilen e-posta anketleri ve web siteleri üzerinden yapılan, herkesin erişimine açık olan web anketleri şeklinde uygulanmaktadır (Avcıoğlu, 2014: 89). Elektronik posta yolu ile yapılan anketlerde anketler örnekleme kaynak kişilere e-posta yolu ile gönderilmekte ve anket cevaplandıktan sonra tekrar e-posta yolu ile geri gönderilmektedir (Cemaloğlu, 2011: 136). Bilişim teknolojilerinde gelişmeler ile birlikte özellikle web siteleri üzerinden yapılan internet anketi metodolojisini kullanan çalışmalar giderek artmaktadır. Bilgisayar destekli web görüşmesi (computer assisted web interviewing) kısaca CAWI olarak adlandırılan web anketi, yanıtlayan kaynak kişilere bir bağlantıyla, bir panelde veya bir web sitesinde sağlanan ankete dayalı bir metodolojidir. Anket verilerini toplamanın en ekonomik yolu olarak kabul edilmektedir. Bunun nedeni; görüşmecilere, cihazlara veya ekstra araçlara ihtiyaç bulunmamaktadır. Bu sebeplerle çevrimiçi anketler olarak da adlandırılan CAWI web anketleri, veri toplamanın en yaygın yöntemlerinden birisini oluşturmaktadır (Mancini, 2020). Sosyal bilimler alanında nicel araştırmalarda web anketlerinin kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır (Avcıoğlu, 2014: 90; Frippiat ve Marquis, 2010: 285). Bu çalışmada da anket yönteminin gerçekleştirme şekli olarak çevrimiçi anketler olarak da adlandırılan CAWI web anketleri ile gerçekleştirilmiştir.

3.4.2. Çevrimiçi Ankette Popülasyonun Temsili

Anket verilerinin toplanması aşamasında yüz yüze örnekleme ülke çapında tüm popülasyon için temsili olarak kabul edilirken, çevrimiçi örneklemede katılımcıların demografik özellikleri açısından sapmaların olduğu kabul edilmektedir. Çevrimiçi veri toplama yöntemi ile veri toplanırken popülasyon ile örnekleme arasındaki sapmayı önlemek için örneklemden elde edilecek veriler temsili bir örnek alacak şekilde cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve coğrafi bölge gibi demografik özellikler kapsamında ağırlıklandırılmakta diğer bir ifade ile kotalanmaktadır (Blasius ve Brandt, 2010: 6). Kotalama için en yaygın yöntem; yinelemeli ve orantılı ayarlamadır. Bu yöntem tırmıklama (raking) olarak adlandırılmaktadır. Tarama ile popülasyon dağılımının bilindiği bir dizi değişken seçilmekte ve örneklemin dağılımı bu değişkenler için popülasyonla aynı hizaya gelene kadar her bir durum için ağırlığı yinelemeli olarak ayarlanmaktadır (Mercer vd., 2018).

Yukarıda ifade edilen bilgiler kapsamında çevrimiçi örneklemede katılımcıların demografik özelliklerinde sapmaları önlemek ve örneklemin popülasyonu temsil etmesini artırmak için çevrimiçi örnekleme; Türkiye'deki nüfusun cinsiyete ve coğrafi bölgelere dağılımına göre kota ile takip edilmiştir.

3.5. Anket Soruların Tasarlanması

Çalışmanın amacına yönelik tasarlanan anket 4 bölüm ve 30 soru maddesinden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümü sunum ve bilgilendirilmiş gönüllü onam metni, ikinci bölümü sosyoekonomik ve demografik özellikleri ait 7 soru maddesi, üçüncü bölüm davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikalardan oluşan 15 soru maddesi ölçeği ve anketin geçerliliğini arttırmaya yönelik 1 adet filtre dikkat soru maddesi, dördüncü bölümü literatür kapsamında kayıp-kazanç (olumlu-olumsuz bilgi), ceza-ödül çerçevelemesi ile oluşturulmuş politikalara ilişkin 7 soru maddesinden oluşmaktadır.

Sosyal bilim alanında kullanılan tüm araçlarda olduğu gibi anket sonuçlarının da geçerli ve güvenilir olması son derece önem arz etmektedir. Anketin geçerli olması araştırılan konuya ya da soruna ilişkin uygun cevaplar alabilme gücü; güvenilir olması anket uygulamalarının aynı yollarla tekrarlandığında benzer sonuçlar elde edilmesi

anlamına gelmektedir (Aiken, 1997'den aktaran Akalın, 2018: 16). Eğer bir araştırmacı kavramları ölçmek amacıyla benzer sorular hazırlamış ise ve önceki anketlerde delillerin güvenilir ve geçerli olduğu anlaşılmışsa bu soruların kullanılması araştırmacı için her zaman yararlı olmaktadır (Akalın, 2018: 48). Bu kapsamda çalışmanın amacına uygun olarak literatür taraması kapsamında tespit edilen 15 maddelik ölçek ABD, Danimarka, Fransa, Almanya, Macaristan, İtalya, İngiltere, Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Japonya, Rusya, Güney Afrika, Güney Kore ve Ukrayna'da uygulanmıştır. Anketin üçüncü bölümünü oluşturan 15 maddelik ölçek aşağıda açıklanmaktadır.

3.5.1. Ankette Kullanılan Ölçek

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak kullanılan anketin üçüncü bölümünde daha önce geliştirilmiş ölçek kullanılmıştır. Kullanılan ölçek, uygulama alanı ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri ile sınırlı olan ölçeğe dayanmaktadır. ABD'de uygulanan ölçek, C. Sunstein (2016) tarafından davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikaları (dürtme) içeren 34 maddelik soru formu oluşturulmuş ve \pm %4,1'lik hata payı ile 563 kişiye uygulanmıştır (Sunstein, 2016: 185). Daha sonra, Reisch ve Sunstein (2016) tarafından yapılmış olan çalışmada ABD'de uygulana 34 maddeden oluşan ölçek Avrupa'ya uyarlamak ve altı ülkede temsili bir örneklem elde edebilmek amacıyla ölçekteki 34 madde sayısı 15'e düşürülmüştür. İfade edilen 15 maddelik ölçek ABD'de uygulanan ölçekten 13 madde seçilerek ve Avrupa'ya özgü 2 madde ilave edilerek oluşturulmuştur. Oluşturulan 15 maddelik ölçek Danimarka, Fransa, Almanya, Macaristan, İtalya ve İngiltere'de uygulanmıştır (Reisch ve Sunstein, 2016: 311). Daha sonra 15 maddelik ölçek Sunstein, Reisch ve Rauber (2018)'in çalışmalarında araştırmanın uygulama alanını genişletilerek Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Japonya, Rusya, Güney Afrika ve Güney Kore ülkeleri kapsamında uygulanmıştır. Bir diğer uygulama alanı olarak Khadzhyradieva, Hrechko ve Savkov (2019) alışmalarında; 15 maddelik ölçeği Ukrayna kapsamında uygulamıştır.

Kullanılan 15 maddelik ölçek Tablo 11'de Türkçeye çevrilerek gösterilmiştir. Ankette soruların açık, anlaşılır yazılması anketin geçerliği kapsamında önemlilik arz etmektedir (Akalın, 2018: 51). Bu kapsamda ölçek soruları kültürel boyut (para birimi, hayır kurumları gibi) dikkate alınarak Türkçeye çevrilmiştir. Kamu Telif Hakkı (Creative Commons) lisanslı olan 15 soru maddeli ölçeğin Türkiye'de uygulanması ve çalışmada

kullanımına ilişkin izin Prof. Lucia A. Reisch'dan e-posta aracılığı alınmış olup ifade edilen izin Ek-1'de sunulmuştur. Katılımcıların Tablo 11'de ifade edilen varsayımsal politikaları onaylayıp/onaylamama tutumlarını ölçmek için belirtilen ifadeler yöneltilmiştir.

Tablo 11

Davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikalara ilişkin 15 maddelik ölçek

-
- 1 Hükümet, zincir restoranlarda (McDonald's ve Burger King gibi) kalori etiketi zorunluluğu getirmektedir.
 - 2 Hükümet, sağlıklı yiyeceklerin yeşil, sağlıksız yiyeceklerin kırmızı ve ne sağlıklı ne de sağlıksız olan yiyeceklerde sarı etiketlerin olduğu "trafik ışığı" modeli uygulaması zorunluluğu getirmektedir.
 - 3 Hükümet özendirerek, elektrik tüketicilerini otomatik olarak "yeşil" (çevre dostu) enerji sağlayan tedarikçi bir firmaya kayıt etmekte ancak tüketicilerin istemeleri durumunda sistemden çıkmalarına olanak tanıyan bir sistemi benimsemeye teşvik etmektedir.
 - 4 Hükümet, ruhsat alan kişilerin (ehliyet gibi) organ bağışçısı olmak isteyip istemediklerini belirtme zorunluluğu gerektiren bir yasa çıkartmaktadır.
 - 5 Hükümet, tüm büyük marketlerde en sağlıklı yiyecekleri tüketicilerin gözüne çarpan, görünür bir yere yerleştirmesi zorunluluğunu getiren bir yasa çıkartmaktadır.
 - 6 Hükümet, sürüş güvenliği açısından dikkati dağıtan davranışlar ile ilişkili ölümleri ve yaralanmaları azaltmak için araç kullanırken sürücülerin cep telefonu kullanımını caydırmak amacıyla tasarlanmış hikaye ve görsellerden oluşan bir halk eğitim kampanyasını benimsemektedir.
 - 7 Çocukluk çağı obezitesini azaltmak adına hükümet, ebeveynlerin çocukları için daha sağlıklı seçimler yapabilecekleri bilgileri içeren bir halk eğitim kampanyasını benimsemektedir.
 - 8 Hükümet, sinema salonlarında insanları sigara içmekten ve aşırı yemekten caydırmak için tasarlanmış bilinçaltı reklamlar (insanların bilinçli olarak farkında olmayacakları kadar hızlı geçen reklamlar) verilmesi zorunluluğu getirecektir.
 - 9 Karbon emisyonlarını dengelemek için hükümet, insanlardan otobüs ve uçak biletlerinde belirli bir miktar ek ücret (otobüs biletinde 20-TL, uçak biletinde 50-TL) talep edilmesini şart koşturmaktadır. Program kapsamında, insanlar ek ücreti açıkça ödemek istemediklerini beyan etmeleri halinde ek ücreti iptal edebilmektedirler.
 - 10 Hükümet, aşırı yüksek tuz seviyelerine sahip ürünler için "Bu üründe sağlığınız için zararlı olabilecek yüksek seviyede tuz bulunmaktadır" etiketi koyulması zorunluluğu getirmektedir.
-

Tablo 11'in devamı

-
11	Hükümet, vergi beyannamelerinde otomatik olarak vergi beyan eden herkesi bağışçı kabul ederek insanların bu bağışçı yapmak istemediklerini açıkça söylemeleri durumunda bağıştan vazgeçme olanağı vermek kaydıyla, Kızılay'a (veya başka bir iyi amaç için) 50-TL bağış yapılmasını varsayan bir düzenleme getirecektir.
12	Hükümet, sinema salonlarında insanları sigara içmekten ve aşırı yemekten caydırmak için tasarlanmış halk eğitimi mesajları yayınlaması zorunluğu getirmektedir.
13	Hükümet zorunluluk getirerek, tüm elektrik tüketicilerini "yeşil" (çevre dostu) enerji sağlayan tedarikçi bir firmaya kayıt etmekte ancak tüketicilerin istemeleri durumunda sistemden çıkmalarına olanak tanıyan bir sistemi benimsemeye mecbur etmektedir.
14	Yaygınlaşan obezite sorununu durdurmak için hükümet, süpermarket zincirlerinin ödeme noktalarını şekerli mamullerden uzak tutma zorunluluğu getirmektedir.
15	Halk sağlığı ve iklim koruma nedenleriyle hükümet, kamu kurumlarındaki kantin ve yemekhanelerde haftada bir gün tüm yemeklerin etsiz olması zorunluğu getirmektedir.
-

Kaynak: (Reisch ve Sunstein, 2016: 314; Sunstein, 2016: 228-232)

Davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikalara ilişkin 15 maddelik ölçek ifadeleri: D. K. Pol. 1-Kalori etiketleri, D. K. Pol. 2-Trafik ışıkları, D. K. Pol. 3-Yeşil enerji teşvik etmek, D. K. Pol. 4- Organ bağışçısı seçimi, D. K. Pol. 5- Sağlıklı gıda yerleştirme, D. K. Pol. 6- Dikkati dağılmış sürüş, D. K. Pol. 7- Çocukluk çağı obezitesi, D. K. Pol. 8- Bilinçaltı reklamlar, D. K. Pol. 9- Karbon emisyon yükü, D. K. Pol. 10- Yüksek tuz seviyesi, D. K. Pol. 11- Kızılay, D. K. Pol. 12- Sigara içmek ve aşırı yemek, D. K. Pol. 13- Zorunlu yeşil enerji, D. K. Pol. 14- Tatlısız kasiyer bölgesi, D. K. Pol. 15- Etsiz gün şeklinde kısaltılarak çalışmada kullanılmıştır. Çalışmanın amacı kapsamında kullanılan 15 maddelik ölçek ve anketin diğer bölümlerindeki soru maddeleri ile sınanmak istenilen hipotezler ve soru maddelerine ilişkin açıklamalar, anketin bölümleri ve hipotezler başlığı altında aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

3.5.2. Ankette Kullanılan Ölçme Dereceleri

Tutumları ölçmek oldukça zordur. Genel olarak tutum araştırması alanı; tutumlar, inançlar ve değerler olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır. İnançlar, kişilerin ne

düşündüklerinin bir değerlendirilmesidir (Akalin, 2018: 56). İnançlar, tutumlar ve değerlerden daha az normatif olan, daha gerçekçi ve kabul gören türden bir arka plan bilgisidir. Değerler, işlerin nasıl çalışması gerektiğine dair derinlemesine, genellikle kapalı normlardır. Tutum, belirli bir duruma veya şeye daha pratik ve daha acil bir yönelimdir. Tutumlar, katılımcıların herhangi bir konudaki görüşlerini yansıtmakta ve kişinin konu hakkında ne hissettiklerini ifade etmektedir (Akalin, 2018: 56). Değerleri ölçmek kapalı ve örtük doğaları nedeniyle zordur. Bir tutum, değere göre daha açıktır ve belirli bir şeye veya duruma atıfta bulunur. Tutumlar için, güçlü-onay kodu 5, onay kodu 4, tarafsız konum kodu 3, onaylamama kodu 2 ve güçlü-onaylamama kodu 1 ile onaylamama veya onaylamanın kapsamını ölçmek için genellikle beş puanlık Likert ölçeği kullanılmaktadır (Olsen, 2012: 137).

Sosyal bilimlerde kullanılan ölçme dereceleri sürekli, dereceli (aralıklı), kategorik (sınıflı), oranlı ve ikili olmak üzere beş gruba ayrılmaktadır (Akalin, 2018: 68). Sürekli ölçek, ölçülmesi istenilen özelliğin gerçek sayılar kümesinden herhangi bir değer almasıdır. Oranlı ölçek doğal sıfırın tanımlandığı ve sıfır değerinin hiçlik anlamına geldiği ölçek türüdür. Dereceli ölçeğin en belirgin özelliği sürekli ölçekteki verilerin sahip olduğu değerler arasındaki fark eşit olmamasıdır. Kategorik ölçek gözlemlerin belirli özelliğe sahip olma bakımından ayırt edilmesini sağlayan ölçek tipidir. İkili ölçek tipi iki kategoriden oluşan ölçek tipidir (Akalin, 2018: 75; Durmuş vd., 2013: 7-9).

Tablo 11’de gösterilen 15 maddelik ölçekte; ölçme derecesi ikili ölçekten “onaylıyorum ve onaylamıyorum” şeklinde iki kategoriden oluşmaktadır. Çalışmada veri toplama yöntemi için tasarlanan ankette tutumları ölçmek için ikili ölçek tipi yerine dereceli ölçek tipi kullanılmıştır. Dereceli ölçek kapsamında kesinlikle onaylıyorum kodlu 5, onaylıyorum kodlu 4, kararsızım (tarafsız konum) kodu 3, onaylamıyorum kodu 2 ve kesinlikle onaylamıyorum kodu 1 ile katılımcıların onaylamama veya onaylamanın kapsamını ölçmek için beş puanlık Likert ölçeği kullanılmıştır.

3.6. Anketin Bölümleri ve Hipotezler

Anket dört bölümden oluşmakta olup birinci bölümde sunum ve bilgilendirilmiş gönüllü onam metni verilmiştir. İkinci bölümünde sosyoekonomik ve demografik

özelliklere yönelik olgusal sorular, üçünü bölümde kamu politikasında davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikalarının onay düzeyini ortaya çıkarmak üzere geliştirilmiş ve 16 ülkede uygulanmış ölçek soruları, dördüncü bölümde önceki deneyim ile davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaların onay düzeyi arasındaki ilişkiyi sınyayan ve literatür kapsamında oluşturulmuş soru maddeleri yer almaktadır.

Her bölüme ilişkin sınyanmak istenen hipotezler oluşturulmuştur. Hipotez iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkiyi göstermek ve test edilmek üzere açık beklenen ilişkinin denemeli bir ilişkisi olarak tanımlanmaktadır (Akalin, 2018: 43; Balcı, 2021: 14). Bağımlı değişken, bağımsız değişkenlere tepki olarak değişip gözlenen değişken olarak, bağımsız değişken ise bağımlı değişkende bir değişime neden olmak için bilinçli bir şekilde manipüle edilen değişkenler olarak tanımlanmaktadır (Akalin, 2018: 48). Aşağıda anketin her bölümü için bilgilendirme ile sınyanmak istenen hipotezler verilmiştir.

3.6.1. Anketin Birinci Bölümü

Anketin birinci bölümünde katılımcılara verilerin isimsiz olarak toplanacağı ve saklanacağı, çalışma kapsamında toplanan verilerin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Avrupa Veri Koruma Yönetmeliği (GDPR EU) hükümlerine uygun olarak bilimsel rapor ve yayın şeklinde bilim insanları ile paylaşılacağı, çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmakta olduğu, ankete katılmanın herhangi bir risk teşkil etmediği ve daha fazla bilgilendirmek istenmeleri durumunda ulaşabilecekleri iletişim adresi verilmiştir. Katılımcılara aşağıda tam metin olarak verilen “Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Metni”ni onaylamaları durumunda ankete katılabilecekleri bildirilmiştir.

“Sizi Avni Akın Ürünal tarafından yürütölen "Kamu Politikalarına Davranışsal Yaklaşım: Davranışsal Kamu Politikası Özelinde Bir Uygulama" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı davranışsal içgörüler (davranışı anlama) ile oluşturulmuş politikaların bireyler üzerindeki onay düzeyini tespit etmektir. Araştırmada sizden tahminen 15 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen en az 385 ve üzeri kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle

verecek şekilde cevaplamazdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı kapsamında kullanılacaktır.”

Bilgilendirilmiş gönüllü onam metninden hemen sonra anketin ikinci bölümde katılımcıların sosyoekonomik ve demografik özellikleri tespit etmeye yönelik olgusal soru ifadelerine yer verilmiştir.

3.6.2. Anketin İkinci Bölümü

Anketin ikinci bölümünü sosyoekonomik ve demografik özelliklere yönelik olgusal sorular oluşturmaktadır. Olgusal sorularda hangi tepkinin istendiği hakkında tam bilgi verilmesi için spesifiklik önem arz etmektedir (Balcı, 2021: 150). Bu kapsamda kaynak kişileri sınıflandırmaya yönelik yaş, cinsiyet, medeni hal, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, yaşanılan il ve yaşanılan şehrin büyüklüğünden oluşan olgusal soru ifadeleri yöneltilmiştir. Ölçek tipi olarak yaş, aylık gelir düzeyi, yaşanan şehrin büyüklüğü cevaplarında sürekli (aralıklı) ölçme; cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu ve yaşanılan il cevaplarında kategorik (sınıflı) ölçme kullanılmıştır.

Olgusal soru ifadelerine verilen cevaplar çerçevesinde; katılımcıların davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaları onay düzeyi ile sosyoekonomik ve demografik özellikler arasında ilişki sınanmak istenmiştir. Bu kapsamda araştırma hipotezi ve sıfır (yokluk) hipotezleri oluşturulmuştur. Davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaları onay düzeyi ile kişilerin sosyoekonomik ve demografik özellikler arasında ilişkiyi sınamak için oluşturulmuş araştırma ve sıfır (yokluk) hipotezleri ile araştırma ve sıfır hipotezlerine ilişkin alt hipotezleri aşağıda ifade edilmiştir.

H1-1: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutumda; sosyoekonomik ve demografik özellikler arasında (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, yaşanılan il, yaşanılan şehrin büyüklüğü) anlamlı bir ilişki vardır.

H0-1: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutumda; sosyoekonomik ve demografik özellikler arasında (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, yaşanılan il, yaşanılan şehrin büyüklüğü) anlamlı bir ilişki yoktur.

Araştırmanın Alt hipotezler:

H1-1a: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin yaşları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H1-1b: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H1-1c: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin medeni durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H1-1d: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H1-1e: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin eğitim durumu anlamlı bir ilişki vardır.

H1-1f: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin yaşadığı bölge arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H1-1g: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin yaşadığı şehrin büyüklüğü arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H0-1a: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin yaşları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H0-1b: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H0-1c: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin medeni durumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H0-1d: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H0-1e: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin eğitim durumu anlamlı bir ilişki yoktur.

H0-1f: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin yaşadığı bölge arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{0-1g}: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin yaşadığı şehrin büyüklüğü arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Yukarıda ifade edilen hipotezler dışında çerçevelemeyle oluşturulmuş davranışsal kamu politikalarının sınanması kapsamında; olumlu-olumsuz bilgi ile çerçeveselendirilmiş politikalar arasındaki farkı ve ceza-ödül ile çerçeveselendirilmiş teşvik politikaları arasındaki farkı test edebilmeye yönelik Türkiye’de COVID-19 aşısı yaptırma/yaptırmama onay düzeyini tespit edilecektir. Tespit edilen aşı yaptırma/yaptırmama onay düzeyleri sosyoekonomik ve demografik özellikler açısından (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, yaşanılan il, yaşanılan şehrin büyüklüğü) farklılık gösterip göstermediği betimlenecektir.

3.6.3. Anketin Üçüncü Bölümü

Anketin üçüncü bölümü Tablo 11’de gösterilen 15 maddelik ölçekte yer alan sorulardan ve anketin geçerliliğini arttırmaya yönelik 1 adet filtre dikkat sorusundan oluşmaktadır. Anketin bu bölümünde ölçek tipi olarak beş puanlık Likert ölçeği kullanılmıştır. İfade edilen ölçek ile Türkiye’de davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş davranışsal politikaların ulusal onay düzeyi tespit edilecektir.

Türkiye özelinde tespit edilen ulusal onay düzeyi, uluslararası boyutta ABD, Danimarka, Fransa, Almanya, Macaristan, İtalya, İngiltere, Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Japonya, Rusya, Güney Afrika, Güney Kore ve Ukrayna’da yapılan çalışmalar ile tespit edilmiş onay düzeyleri ile Türkiye özelinde tespit edilen ulusal onay düzeyi karşılaştırılarak betimlenecektir.

3.6.4. Anketin Dördüncü Bölümü

Anketin dördüncü bölümünde 7 maddelik anket sorusu literatür kapsamında araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bir sosyal sistemin önceki deneyimi ile davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaların onay düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak amacıyla Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikasına ilişkin 2 soru maddesi oluşturulmuştur. Katılımcıların tutumlarına göre verilen cevaba göre anketin farklı

sınama soru maddelerine yönlendirilen 1 soru maddesi tasarlanmıştır. İfade edilen soruya katılımcıların “evet” seçeneğini seçmesi durumunda; olumlu ve olumsuz bilgi ile çerçevelendirilmiş sağlık politikaları arasında farkı ortaya çıkarmayı amaçlayan davranışsal kamu politikalarına ilişkin 2 soru maddesi oluşturulmuştur. Aynı soruya katılımcıların “hayır” seçeneğini seçmesi durumunda; ceza ve ödül ile çerçevelendirilmiş teşvik politikaları arasında farkı ortaya çıkarmak amacıyla davranışsal kamu politikalarına ilişkin 2 soru maddesi oluşturulmuştur. Literatür kapsamında anketin dördüncü bölümüne ilişkin soru maddeleri aşağıda açıklanmıştır.

Türkiye’de Uygulanmış Davranışsal Kamu Politikaları

Kamu politikalarına davranışsal yaklaşım Türkiye’de çevre ve sosyal güvenlik politikaları kapsamında uygulama alanı bulmuştur. Tablo 12’de Türkiye’de çevre politikası özelinde davranışsal kamu politikası uygulaması ve Tablo 13’te Türkiye’de sosyal güvenlik politikası özelinde davranışsal kamu politikası uygulaması gösterilmiştir. Tablolarda uygulamalar ile ilgili davranışsal kamu politikasının hukuki dayanağı verilmiştir. Daha sonra davranışsal içgörülerin kullanımı açısından literatürdeki yeri açıklanmış ve davranışsal içgörünün kullanım amacı ifade edilmiştir. Tabloların sonunda davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikalarının hangi amaca yönelik uygulandığı belirtilmiştir.

Tablo 12

Türkiye’de çevre politikası özelinde davranışsal kamu politikası uygulaması

Uygulama	2872 sayılı Çevre Kanunu’nda 2018 yılında yapılan değişiklik ile plastik poşetler satış noktalarında kullanıcıya veya tüketiciye taban ücret 25 kuruştan az olmamak üzere ücret karşılığı verilmesi uygulaması getirilmiştir (Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2018: Md. 8)
Davranışsal içgörülerin kullanımı	Uygulama görünüşte küçük sübvansiyonlar (teşvikler) ve vergilerin davranış üzerinde hızlı ve etkili davranış değişikliğine neden olacağı davranışsal içgörüsüne dayanmaktadır (Halpern, 2015: 29).
Davranışsal Kamu Politikasının Amacı	Kaynakların verimli yönetimi ve plastik poşetlerden kaynaklanan çevre kirliliğinin önlenmesi hedeflenmiştir.

Tablo 12’de Türkiye’de çevre politikası özelinde uygulanmış davranışsal kamu politikası uygulamasının onay düzeyini tespit etmek amacıyla ankette soru maddesi olarak: “Hükümet, plastik alışveriş poşeti talep eden tüketicilerden, 30 kuruştan az olmamak üzere bir ücret alınması zorunluluğu getirmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?” soru ifadesi katılımcılara yöneltilmiştir.

Tablo 13

Türkiye’de sosyal güvenlik politikası özelinde davranışsal kamu politikası uygulaması

Uygulama	4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu’nda 2016 yılında yapılan değişiklik ile sisteme gönüllü katılımından ayrı olarak çalışanların otomatik olarak bir emeklilik planına dahil edilmesi ve emeklilik planına dahil olduğunun kendisine bildirildiği tarihi müteakip iki ay içinde sözleşmeden cayabilme hakkı tanınmıştır (Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2016).
Davranışsal içgörülerin kullanımı	Seçim mimarisi ile varsayılan seçenekleri belirlemenin tasarrufları artırmakta ve sonuçlar üzerinde büyük etkilere neden olabilme savı ve mevcut durum önyargısı, atalet ve erteleme davranışsal içgörülerine dayanmaktadır (Thaler ve Sunstein, 2008: 8).
Davranışsal Kamu Politikasının Amacı	Sistemde bireylerin kalmasını özendirilerek emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratılması amaçlanmıştır.

Tablo 13’te Türkiye’de sosyal güvenlik politikası özelinde uygulanmış davranışsal kamu politikası uygulamasının onay düzeyini tespit etmek amacıyla ankette soru maddesi olarak: “Hükümet, çalışanları kademeli olarak bireysel emeklilik sistemine kayıt etmekte ancak sisteme girenlerin, 1 ay sonra sistemden çıkmalarına olanak tanıyan bir sistemi benimsemeye mecbur etmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?” soru ifadesi katılımcılara yöneltilmiştir.

Anketin bu bölümünde oluşturulan 2 soru maddesi ile Türkiye’de uygulanan önceki davranışsal kamu politikaları deneyimi ile davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaların onay düzeyi arasındaki ilişki sınanmak amaçlanmaktadır. Bunun için aşağıda belirtilen hipotez oluşturulmuştur.

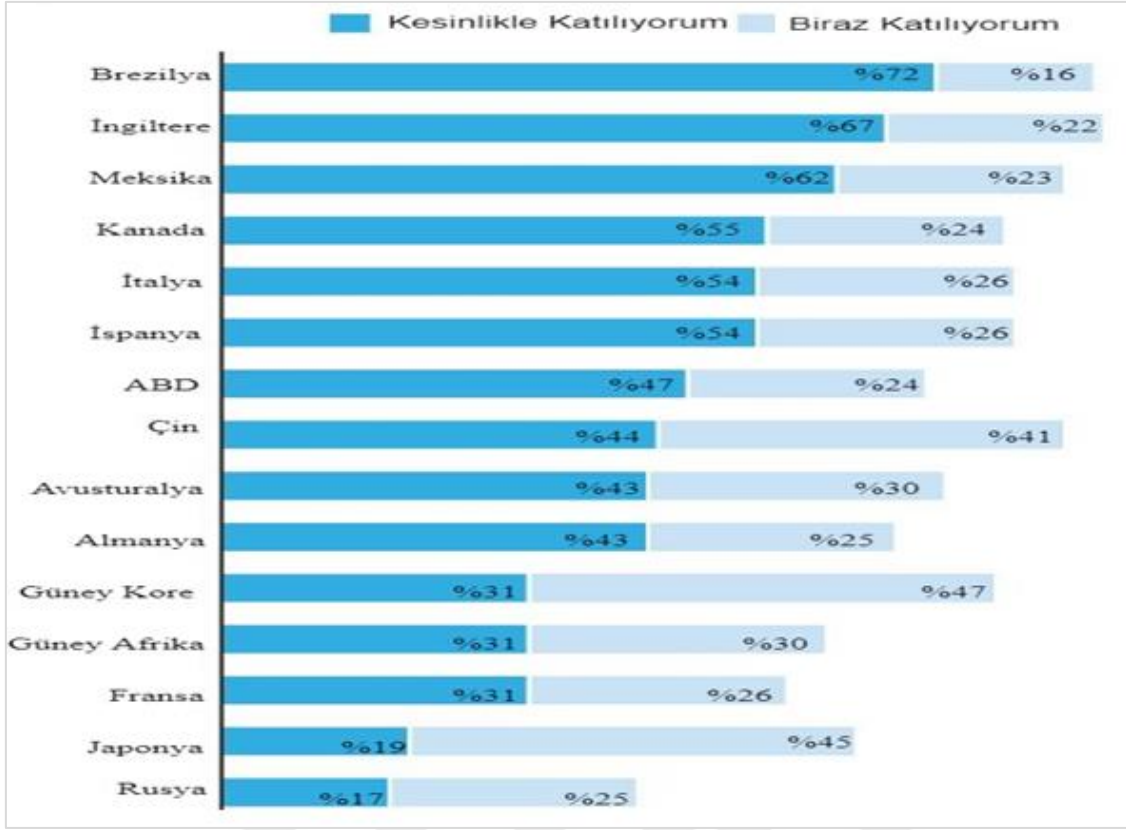
H₀₋₂: Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi ile davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaların onay düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁₋₂: Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi ile davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaların onay düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Çerçeveleme ile Oluşturulmuş Davranışsal Kamu Politikaları

Dünya Ekonomik Forumu ile ortaklaşa yürütülmüş bir ipsos araştırması, 15 ülkede 28-31 Ocak 2021 tarihlerinde yaşı 75’in altındaki yetişkinlere yönelik ($\pm 3,5$ puanlık bir hata payı ile) Covid-19 aşısının var olması durumunda insanların aşığı yaptıрма/yaptırmama tutumları araştırılmıştır. Araştırmada dünya genelinde Covid-19 aşısına karşı Aralık 2020’ye (araştırmadan altı hafta öncesine) kıyasla insanların aşığı yaptıрма yönünde tutumlarında bir artış olduğunu tespit edilmiştir.

Araştırmada Covid-19 aşısını yaptıрма yönünde artış tespit edilmesine rağmen ankete katılan ülkelerin çoğunda, beş kişiden en az birinin aşı olma konusunda temkinli davranış sergilediği tespit edilmiştir. Aşıya karşı tereddütlü davranışın altında yatan ana nedenler arasında aşının yan etkileri ve klinik denemelerin hızı ile ilgili endişeler olduğunu belirtilmiştir (Global attitudes: Covid-19 vaccines, 2021). Araştırmada katılımcılara “Covid-19 aşısı sizin için mevcut olması durumunda aşığı yaptırmıydınız?” sorusu yöneltilmiştir. Araştırma sonucuna göre Brezilya, İngiltere, Meksika, Kanada, İtalya, İspanya, ABD, Çin, Avustralya, Almanya, Güney Kore, Güney Afrika, Fransa, Japonya ve Rusya’da aşıya karşı tutumlara ilişkin verilen cevaplara ilişkin araştırma verileri aşağıda Şekil 14’te gösterilmiştir

Şekil 14. Ipsos araştırmasına göre 15 ülkenin Covid-19 aşısına karşı tutumları

Kaynak: (Global attitudes: COVID-19 vaccines, 2021; Yoon, 2021)

Şekil 14’te genel olarak ankete katılan ülkelerdeki katılımcıların beş kişiden en az birinin aşıya temkinli yaklaşarak aşı olma konusunda tereddütlü olduğu görülmektedir. Bu kapsamda aşı reddi toplum sağlığı açısından hükümetler için bir sorun haline gelmekte ve hükümetler de toplum sağlığı açısından aşı reddine yönelik politikalar geliştirmeye çalışmaktadır. Aşının arzındaki sıkıntıların azalması ile birlikte hükümetler toplumda sürü bağışıklığını elde edebilmek için yeterli sayıda insanı aşılama için çeşitli kampanyaları yürütmektedir. Hükümetler aşıyı reddeden bireylerin tutumlarını değiştirmek için davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş ödül ve ceza çerçeveli politikalar uygulanmaktadır.

Ceza çerçeveli politikalar kapsamında para cezaları ve kamusal alanlara erişimin kısıtlanması, aşılarla öncelikli erişimin kaybedilmesi uygulamaları ön plana çıkmaktadır. Örneğin, Endonezya başkenti Cakarta’da aşı olmayı reddedenlere 5 milyon rupi (356,89 Dolar) para cezası verileceği bildirilmiştir (Indonesia capital warns of big fines for refusing COVID-19 vaccine, 2021). İsrail “yeşil aşı pasaport” uygulamasına geçmiş, bu uygulama kapsamında aşı olmayanlara karşı net bir çizgi çekilmiş, aşı olmayı kabul etmeyenleri

kamusal alanlardan (spor salonları, oteller, tiyatrolar vb.) yararlandırılmamıştır. Benzer bir uygulama AB kapsamında 2021 yazında uygulanmak üzere aşı olamayanlara sehayat hakkı tanınmayacak sadece aşı olup “dijital yeşil sertifika” alanlar seyahat etmelerine olanak tanınacaktır (Covid passports: What are different countries planning?, 2021).

Ödül çerçeveli politikalar kapsamında finansal uygulamalar ön plana çıkmaktadır. ABD Batı Virginia’da uygulanan bir teşvik politikası kapsamında 16-35 yaşındaki gençlere aşı olmaları durumunda 100 Dolarlık bono verileceği açıklanmıştır (Pietsch, 2021). Bir diğer teşvik ABD Memphis kentinde aşılamaı teşvik etmek amacıyla araç çekilişi düzenlenmiştir (Get vaccinated and get your shot at a new car, 2021). Aşılamaı teşvik ederek aşılamaı daha cazip hale getirmeyi amaçlayan ödül çerçeveli kamu politikaları uygulaması ABD’nin Ohio eyaletinde de uygulanmıştır. Ohio eyaletinde Covid-19 aşısına azalan talebi artırmak için haftalık çekiliş düzenleneceği ve beş hafta boyunca her hafta aşılamaı arasında bir kişiye 1 milyon Dolar olmak üzere beş hafta boyunca 5 milyon Dolar ikramiye verileceği açıklanmıştır (Vigdor ve Paybarah, 2021). Kamu politikalarının yanında aşılamaı teşvik etmek amacıyla bazı büyük şirketler ve yerel işletmeler de aşı yaptıranlara aşı özgeçmişini sosyal medya da paylaşmaları durumunda ücretsiz ürünler, indirimler sağlamaktadır. Bu amaca yönelik aşı yaptıranlara indirim kuponları, ücretsiz içecekler, restoran indirimleri, aşı randevusu alan kişilere yönelik ücretsiz taşıma hizmeti, kütüphanelere ücretsiz erişim, indirimli konaklama gibi uygulamalar ile aşılamaı teşvik edici uygulamalar yapılmaktadır (Latham, 2021).

Anketin bu bölümünde Tablo 14’te gösterilen çerçeveleme ile oluşturulmuş davranışsal kamu politikaları ifadelerinde; ilk olarak katılımcıları verilen cevaba göre farklı soru maddelerine yönlendiren 1 soru maddesi oluşturulmuştur. Bu soru maddesi ile katılımcıların COVID-19 aşısını yaptıırma tutumları tespit etmek amaçlanmıştır. Katılımcıların aşıyı yaptıırmayı onaylamaları ve “evet” seçeneğini seçmesi durumunda; eş değer seçenekli kayıp-kazanç çerçeveli olumlu ve olumsuz bilgi ile çerçvelendirilmiş varsayımsal politikalara, katılımcıların aşıyı yaptıırmayı onaylamamaları ve “hayır” seçeneğini seçmesi durumunda; eş değer seçenekli olmayan ceza ve ödül ile çerçvelendirilmiş varsayımsal politikalara ilişkin soruları cevaplaması yönünde anket soru maddeleri dizayn edilmiştir. Aşağıda Tablo 14’te dizayn edilen soru maddeleri gösterilmiştir.

Tablo 14

Çerçeveleme ile oluşturulmuş davranışsal kamu politikaları soruları

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, COVID-19 salgını kapsamında toplumun tamamını aşılama hedefini koymuştur. Bu hedef doğrultusunda COVID-19 aşısı sizin için varsa aşığı yaptırır mıydınız? (Evet, Hayır)				
HAYIR	Eş değer seçeneği olmayan kayıp-kazanç çerçevelemesi	Ceza	(Negatif Çerçeveleme)	Covid-19 aşısı yaptırmayanları kamusal alanlara (Devlet daireleri, okul, üniversite, toplu taşıma araçları vb.) erişim kısıtlaması getirilmektedir. Varsayımsal politika uygulanırsa aşığı yaptırmama düşünceniz değişir miydi?
				Covid-19 aşısı yaptırmayanlara senelik gelirlerinin %10'u kadar para cezası uygulaması getirilmektedir. Varsayımsal politika uygulanırsa aşığı yaptırmama düşünceniz değişir miydi?
		Ödül	(Pozitif Çerçeveleme)	Covid-19 aşısı yaptıranlara 250-TL'lik market alışverişi çeki verilecektir. Varsayımsal politika uygulanırsa aşığı yaptırmama düşünceniz değişir miydi?
				Covid-19 aşısı yaptıranlara her hafta düzenlenen çekiliş ile bir kişiye 1 milyon TL ikramiye verilecektir. Varsayımsal politika uygulanırsa aşığı yaptırmama düşünceniz değişir miydi?
EVET	Eş değer seçeneği kayıp-kazanç çerçevelemesi	Olumlu Bilgi	(Pozitif Çerçeveleme)	Herhangi bir marka Covid-19 aşısı uygulandığında insanların %85'inde hiçbir yan etki gözükmemektedir. Aşığı yaptırmayı onaylar mıydınız?
		Olumsuz Bilgi	(Negatif Çerçeveleme)	Herhangi bir marka Covid-19 aşısı uygulandığında insanların %15'inde yan etkiler gözükmemektedir. Aşığı yaptırmayı onaylar mıydınız?

Tablo 14'te ifade edilen soru maddeleri ile olumlu ve olumsuz bilgi ile çerçevlendirilmiş sağlık politikaları arasında fark ile ceza ve ödül ile çerçevlendirilmiş

teşvik politikaları arasında farkı sınamaya yönelik aşağıda belirtilen hipotezler oluşturulmuştur.

H₀₋₃: Olumlu bilgi ile çerçevelendirilmiş sağlık politikaları, olumsuz bilgi ile çerçevelendirilmiş sağlık politikaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁₋₃: Olumlu bilgi ile çerçevelendirilmiş sağlık politikaları, olumsuz bilgi ile çerçevelendirilmiş sağlık politikaları arasında anlamlı bir fark vardır.

H₀₋₄: Ceza ile çerçevelendirilmiş teşvik politikaları, ödül ile çerçevelendirilmiş teşvik politikaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁₋₄: Ceza ile çerçevelendirilmiş teşvik politikaları, ödül ile çerçevelendirilmiş teşvik politikaları arasında anlamlı bir fark vardır.

3.7. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri yatay kesit verisi olarak 14.05.2021 ve 17.08.2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Anket yönteminin gerçekleştirme şekli olarak çevrimiçi web anketi (CAWI) Google Form aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Anket soru maddeleri dizayn edildikten sonra oluşturulan <https://forms.gle/itLZKQGwa61BAEFNA>, URL adresinden WhatsApp, Facebook, Twitter, Telegram programları kullanılarak ve çeşitli forumlarda paylaşarak yanıtlayan kaynak kişilerin ankete katılımları sağlanmıştır. Ayrıca ifade edilen URL adresi Şekil. 15'te gösterilen karekodlar ile katılımcıların mobil telefondan karekodu taratarak ankete katılımlarına olanak tanınmıştır.

Şekil 15. Anket verilerinin toplanmasında kullanılan karekodlar (QR-Quick Response).

3.8. Ankete İlişkin Pilot Uygulama ve Öntest

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak kullanılan ölçeğin kullanıma ilişkin gerekli izinler alındıktan ve literatür kapsamında oluşturulan hipotezleri test etmek için oluşturulan soruların güvenilirliği ve geçerliği test etmek için pilot uygulama yapılmıştır. Bu kapsamda oluşturulan ölçek ilk olarak 10 katılımcı ile bilişsel mülakat şeklinde yapılmış, mülakatta katılımcıların anket sorularını cevaplandırırken sesli düşünmesi talep edilmiştir. Soruların anlaşılması, kodlanmasının uygunluğu test edilmiştir. Mülakatlar sonunda ankete ilişkin gerekli düzeltmeler yapılmış ilave olarak yukarıda Tablo 14'te belirtilen ceza ve ödül çerçeveli tek soru maddelerinin ölçmede yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda ceza ve ödül çerçeveli ölçeğe literatür kapsamında ödül ve ceza derecesi arttırılmış soru maddesi ilave edilmiştir. Yine pilot uygulama aşamasında anketin geçerliliğini arttırmaya yönelik “Bu bir dikkat filtresidir. Ankete devam etmek için lütfen “3” ü işaretleyiniz.” ifadesi kullanılarak 1 adet filtre dikkat sorusu oluşturulmuştur.

Anketin 3. Bölümünde 15 maddelik ölçeğin Türkiye’de uygulanmasına yönelik. Ek-1 de sunulan Lucia A. Reisch’dan e-posta aracılığı ile izin alınmasına müteakip ölçek Türkçeye çevrilip 14.05.2021 ile 17.05.2021 tarihleri arasında 50 katılımcı ile öntest yapılmıştır. Yapılan öntestte 15 maddelik ölçeğin güvenilirlik analizinin Cronbach’s alpha değerinin 0.816 olduğu bu kapsamda %81,6 güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Cronbach’s alpha tüm ölçeğin tutarlılığını değerlendiren güvenilirlik katsayısı olmakla birlikte, en yaygın kullanılan güvenilirlik ölçüsüdür. 0 ile 1 arasında değişen güvenilirlik ölçüsü için genel olarak kabul edilen alt sınır 0,70’tir ancak keşif araştırmalarında 0,60’a düşebilmektedir (Hair vd., 2013: 123). Literatürde Cronbach’s alpha değeri $0,80 \leq \alpha < 1,00$ olması durumunda ölçek yüksek derecede güvenilir olarak kabul edilmektedir (Ahdika, 2017: 178; Özdamar, 2016: 114). Öntestte, 15 maddelik ölçeğin Cronbach’s alpha değerinin 0.816 olması ve bu değer $0,80 \leq \alpha < 1,00$ aralığında olmasından dolayı ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

3.9. Ankette Sosyoekonomik ve Demografik Özellikleri Sınıflandırılması

Anketin ikinci bölümünü oluşturan sosyoekonomik ve demografik özelliklere yönelik olgusal soruları oluşturan yaş ve aylık gelir düzeyi değişkelerine ilişkin gözlenen

veriler her bir gözlem için tek olarak temsil edilmesi yerine belirlenen algoritma kapsamında sınıflandırılarak temsil edilmiştir. Söz konusu veriler aşağıda belirtilen şekilde sınıflandırılmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, IV. Çeyrek: Ekim-Aralık, 2020” verilerine göre kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla 60.537-TL ve ABD doları cinsinden 8.599 olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2021b). Aylık bazda kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla 5.044,75-TL (60.537-TL/12) olarak hesaplanmaktadır. Diğer taraftan Dünya Bankası gelir düzeyini sınıflandırarak dört kategoriye ayırmıştır. Kişi başına gayrisafi yurt içi hasılası 1.045 ABD Doları veya daha az olan gelirleri düşük gelir; 1.046 ile 4.095 ABD Doları arasında olanları düşük-orta gelir; 4.096 ile 12.695 ABD Doları arasında olanları üst-orta gelir; 12,696 ABD Doları veya daha fazla olan yüksek gelir olarak tanımlamaktadır (WB, 2021). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’nın 10 Eylül 2021 tarihli ABD Doları satış kuru olan 8,4195-TL baz alarak Dünya Bankası’nın belirlemiş olduğu ABD Doları cinsi gelir düzeyleri Türk Lirasına dönüştürülmüştür. Bu kapsamda aylık gelir düzeyi 735-TL altı düşük gelir, 736 ile 2.873-TL düşük-orta gelir, 2.874-TL ile 8,907-TL üst orta gelir, 8,908-TL ve üzeri yüksek gelire karşılık gelmektedir.

Katılımcıların aylık gelir düzeyleri yukarıda ifade edilen açıklamalar doğrultusunda dört basamaklı rakamlara yuvarlamıştır. Bu kapsamda katılımcılardan gelirleri 0 ile 1.000-TL olanlar düşük gelir ($0 < \text{düşük gelir} \leq 1.000$); 1.001 ile 3.000-TL olanlar düşük-orta gelir ($1.001 \leq \text{düşük-orta gelir} \leq 3.000$); 3.001 ile 9.000-TL olanlar üst-orta gelir ($3.001 \leq \text{üst-orta gelir} \leq 9.000$) ve 9.001-TL ($9.001 \leq \text{yüksek gelir}$) ve üzeri geliri olanlar yüksek gelir olarak sınıflandırılmıştır.

Katılımcıların yaş dağılımı alt sınır 18, üst sınır 75 olmak üzere 18 ile 75 arasında değişmektedir. Katılımcıların yaşları erken, orta ve ileri yaş olmak üzere 3 sınıfta değerlendirilmiş olup sınıf aralığı büyüklüğü 19 $[(75-18)/3=19]$ olarak belirlenmiştir. Buradan hareket ederek katılımcıların yaş sınıfları; $18 \leq \text{erken yaş} \leq 36$, $37 \leq \text{orta yaş} \leq 55$, $56 \leq \text{ileri yaş} \leq 75$ olarak kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmanın bu bölümde toplanan veriler SPSS (versiyon 26) programı ile kodlanmış daha sonra betimlenerek analiz edilmiştir. İlk olarak katılımcıların sosyoekonomik ve demografik özellikleri betimlenmiş daha sonra Türkiye özelinde ulusal davranışsal kamu politikaları onay düzeyi tespit edilmiş ve diğer ülkeler ile karşılaştırılması yapılmıştır. Ulusal davranışsal kamu politikaları onay düzeyinin sosyoekonomik ve demografik değişkenler ile ilişkisinin olup olmadığı, Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikaları ile davranışsal kamu politikası onay düzeyi arasında ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Ayrıca, olumlu-olumsuz ve ceza-ödül ile çerçeveslendirilmiş davranışsal kamu politikaları arasındaki farkı test edebilmeye yönelik Türkiye’de COVID-19 aşısı yaptırma/yaptırmama onay düzeyi ortaya konmuş ve aşı onay düzeyinin sosyoekonomik ve demografik özellikler açısından betimlenmiştir.

4.1. İstatistikî Bulguların Betimlenmesi

Nicel araştırma yöntemlerinden anket aracılığı ile tutumların ölçülmesine yönelik güçlü-onay kodu 5, onay kodu 4, tarafsız konum kodu 3, onaylamama kodu 2 ve güçlü-onaylamama kodu 1 ile onaylamama veya onaylama tutumunu ölçmek için beş puanlık Likert ölçeği ile araştırma verileri toplanmıştır. Çeşitli çalışmalar, Likert yanıt formatının ölçek düzeyinde ampirik olarak aralıklı (interval) veriler ürettiğini göstermiştir. Likert ölçeği ile elde edilen aralıklı veriler, istatistiksel açıdan analiz edilmek için parametrik teknikler kullanmaya uygun kabul edilmektedir (Carifio ve Perla, 2008: 1151). Bu kapsamda, araştırmada Likert ölçeği ile elde edilen aralıklı verilerin parametrik test özelliğini sağlayıp sağlamadığı değerlendirilmiş ve parametrik test özelliği taşıyan veriler analiz edilmiştir.

Elde edilen verilerin betimlenmesinde istatistikte yaygın olarak kullanılan merkezi eğilim ölçüsü olan ve verilerin değerlerinin toplamının veri sayısına bölümü ile elde edilen ortalama (mean), verilerde tam ortaya düşen terimin aldığı değer olan ortanca-medyan (median), verilerin ortalama değerinden ne kadar farklılaştığını gösteren ve yayılım ölçüsü olan standart sapma (standard deviation) yine diğer bir yayılım ölçüsü olan ve standart

sapmanın karesi ile elde edilen varyans (variance) kullanılmıştır. Ayrıca örneklemin standart sapması olan ve örneklemdaki ortalamalar arasındaki yaygınlığı gösteren standart sapma değerinin denek sayısının kareköküne bölünmesi ile bulunan ortalamanın standart hatası (standard error mean), veriler arasında en düşük değeri ifade eden minimum (minimum), veriler arasında en yüksek değeri belirten maksimum (maximum) merkezi eğilim ve yayılım ölçüleri kullanılmıştır (Can, 2020: 34-35; Taşpınar, 2017:50-51).

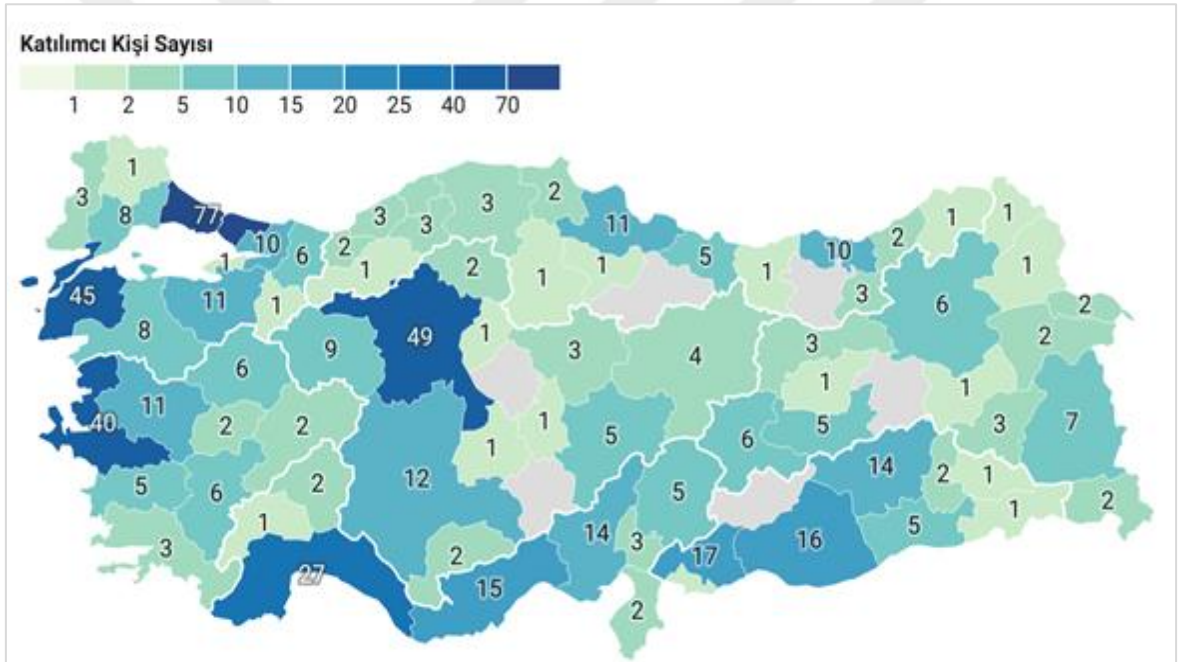
Araştırmaya ilişkin bulgular betimlenirken verilere ilişkin merkezi eğilim ve yayılım ölçülerinin gösterildiği tablolarda; veri sayısı "N", ortalama " \bar{X} ", ortalamanın standart hatası "S", standart sapma "S.S", varyans " S^2 ", ortalamanın yüzde karşılığı " $\bar{X}/(\%)$ ", ortalamanın standart hatası " \bar{X}/S ", ortanca-medyan "Med.", minimum değer "Min.", maksimum değer "Maks." sembol ve kısaltmalar ile ifade edilmiştir. Ortalama puanlar 1 ile 5 arasında olup puanlar arttıkça o konudaki görüşte onay düzeyinin arttığı anlaşılmaktadır.

Parametrik testlerin çoğu dağılımın normal olmasına dayanmaktadır. Merkezi limit kuramına göre örneklemdaki eleman sayısı 30 ve daha yukarı olduğunda ve örneklemin dağılımın normal olması durumunda evrenin dağılımında normal dağılıma yaklaştığı söylenebilmektedir. Örneklemin dağılımın normale yakın olup olmadığının kontrolü; dağılım grafiklerinin incelenmesi, teorik ve gözlenen birim normal dağılımlarının karşılaştırılması, örneklem dağılımın çarpıklık ve basıklık katsayılarının normal dağılımın çarpıklık ve basıklık katsayılarına göre test edilmesi ile yapılabilmektedir (Baykut ve Güzeller, 2020: 486).

Basıklık (kurtosis), bir dağılımın "dorukluğunun" veya "düzlüğünün" bir ölçüsüdür. Örneklem dağılımında sıfıra (0) yakın basıklık değeri, normale yakın bir şekli belirtmekte olup, ± 1.0 arasındaki basıklık değeri çoğu parametrik test için mükemmel kabul edilmekte, ancak belirli uygulamaya bağlı olarak çoğu durumda ± 2.0 arasındaki bir değer de kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2020: 114). Araştırmada parametrik teste konu değişkenlerin dağılımının normal dağılım değerleri arasında olup olmadığı; basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri ve değişkenlere ilişkin histogram dağılım, P-P Plots ve Q-Q Plots grafipleri ile gösterilerek değerlendirilmiştir.

4.2. Katılımcı Sayısına İlişkin Betimsel İstatistikler

Araştırma verileri yatay kesit verisi olarak 14.05.2021 ve 17.08.2021 tarihleri arasında toplanmıştır. İfade edilen tarihler arasında ankete 597 katılım olmuş ve katılımcılardan 8'i araştırmaya katılmayı kabul etmemiştir. Verilerin geçerliliğini arttırmaya yönelik ankette kullanılan "Bu bir dikkat filtresidir. Ankete devam etmek için lütfen "3" ü işaretleyiniz." ifadesine 36 katılımcı doğru kodlamadığı için verileri geçersiz kabul edilmiştir. İfade edilen bilgiler kapsamında ankette 553 katılımcının verileri geçerli kabul edilmiştir. Türkiye genelinde uygulanan ve araştırmanın örneklemini oluşturan 553 katılımcı sayısının illere göre dağılımı Türkiye siyasi haritasında Şekil 16'da gösterilmiştir.

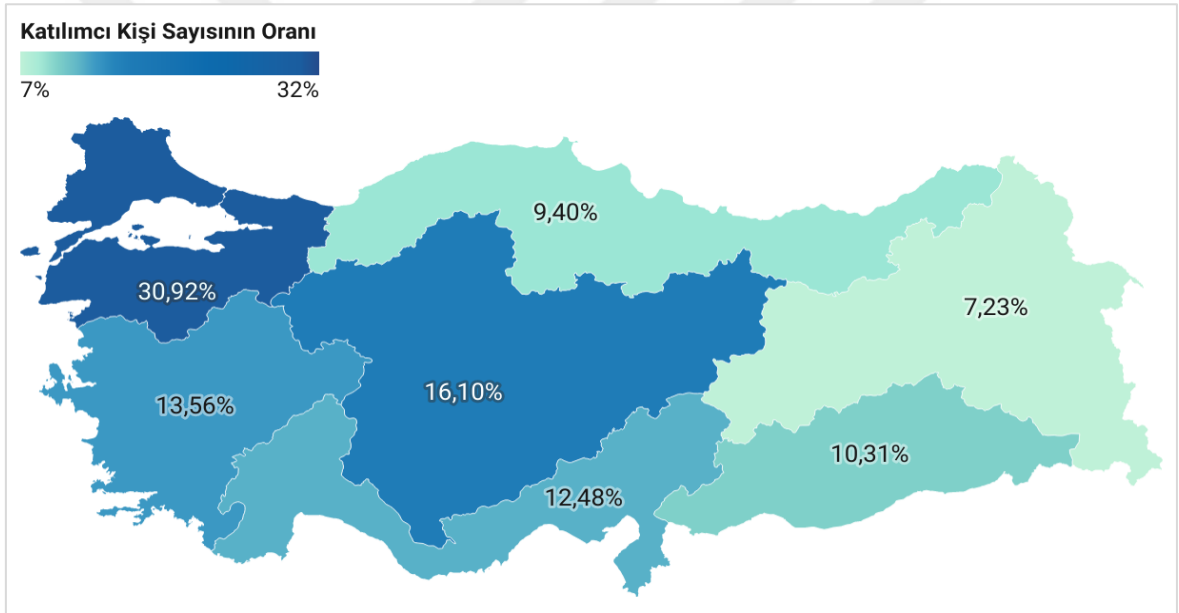
Şekil 16. Katılımcı sayısının illere göre Türkiye siyasi haritasında dağılımı.

Türkiye genelinde yapılan ankete 81 ilden Adıyaman, Bingöl, Gümüşhane, Kırşehir, Niğde, Tokat hariç tüm illerden katılım sağlanmıştır. En çok katılım sağlanan ilk 5 il; İstanbul (77), Ankara (49), Çanakkale¹³(45), İzmir (40), Antalya (27) olmuştur.

¹³ Çanakkale ilinden katılımın Türkiye geneli diğer illere göre oransal olarak daha fazla olması araştırmanın Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesinde yürütülmesinden kaynaklanmaktadır. Araştırma Türkiye'deki nüfusun coğrafi bölgelere dağılımın oranlarına göre kota ile takip edildiği için örneklemin popülasyonu temsil etmesini etkilemektedir. Çanakkale'den 45 katılımcı Marmara Bölgesini temsil etmektedir.

4.2.1. Katılımcıların (Örneklemin) Türkiye Genelini (Popülasyonu) Temsili

Araştırmada olasılık dışı örnekleme türü olan “kotalı örnekleme” yöntemi ile örneklem tespit edilmiş olup Türkiye’deki nüfusun cinsiyet ve coğrafi bölgelere göre dağılım oranları kota ile takip edilmiştir. Ankete katılan toplam 553 katılımcının; 171’i Marmara Bölgesi’nden, 89’u İç Anadolu Bölgesi’nden, 75’i Ege Bölgesi’nden, 69’u Akdeniz Bölgesi’nden, 57’si Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden, 52’si Karadeniz Bölgesi’nden, 40’ı Doğu Anadolu Bölgesi’nden gerçekleşmiştir. Katılımcıların ifade edilen coğrafi bölge verilerinden oluşturulmuş Türkiye’nin coğrafi bölgelerine göre oransal dağılımı Şekil 17’de gösterilmiştir.

Şekil 17. Katılımcıların Türkiye’nin coğrafi bölgelerine göre oransal (%) dağılımı.

Çevrimiçi veri toplama yöntemi ile veri toplanırken popülasyon ile örneklem arasındaki sapmayı önlemek için Türkiye’nin nüfusunun coğrafi bölgelere göre dağılımı tespit edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün Türkiye’nin genel nüfusunun coğrafi bölgelere dağılımını gösteren nüfus haritasına göre; 24 milyon 899 bin 126 nüfus (%30,50) Marmara Bölgesi’nde, 12 milyon 896 bin 255 nüfus (%15,80) İç Anadolu Bölgesi’nde, 10 milyon 584 bin 506 nüfus (%12,96) Akdeniz Bölgesi’nde, 10 milyon 477 bin 153 nüfus (%12,83) Ege Bölgesi’nde, 8 milyon 576 bin 391 nüfus (%10,50) Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde, 7 milyon 696 bin 132 nüfus (%9,43) Karadeniz Bölgesi’nde, 6 milyon 513 bin 106 nüfus (%7,98) Doğu

Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır (“Türkiye'nin Nüfus Haritası”, 2021). Araştırmanın örnekleme ifade edilen Türkiye'deki nüfusun coğrafi bölgelere dağılım verilerine göre kota ile takip edilmiştir. Bu kapsamda örneklemdaki bölgesel katılım oranları her bir katılım için popülasyondaki oranlara göre takip edilmiş, örneklemda bölgesel oran olarak kotanın aşılması durumunda sapmaları önlemek için o bölgeden katılım alınmamıştır. İfade edilen tırmıklama yöntemi ile oluşturulmuş Türkiye'nin genel nüfusunun coğrafi bölgelere dağılımı gösteren oranlar ile katılımcılarının coğrafi bölgelere göre dağılımının karşılaştırılması Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15

Türkiye nüfusunun ve katılımcılarının coğrafi bölgelere göre dağılımının karşılaştırılması

Türkiye’de Nüfusunun Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı (Popülasyon)			Ankette Katılımcıların Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı (Örneklem)		
Coğrafi Bölgeler	Nüfus Sayısı	Nüfusun Genele Oranı (%)	Katılımcı Sayısı	Katılımcıların Genele Oranı (%)	Fark (+,-)
Marmara Bölgesi	24.899.126	30,50	171	30,92	+0,42
İç Anadolu Bölgesi	12.896.255	15,80	89	16,10	+0,30
Akdeniz Bölgesi	10.584.506	12,96	69	12,48	-0,48
Ege Bölgesi	10.477.153	12,83	75	13,56	+0,73
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	8.576.391	10,50	57	10,31	-0,19
Karadeniz Bölgesi	7.696.132	9,43	52	9,40	-0,03
Doğu Anadolu Bölgesi	6.513.106	7,98	40	7,23	-0,75

Kaynak: (“Türkiye'nin Nüfus Haritası”, 2021; anket verilerine göre yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Türkiye nüfusunun coğrafi bölgelere göre dağılımı ile katılımcı sayısının coğrafi bölgelere göre dağılımı karşılaştırıldığında Marmara Bölgesi'nde popülasyonun oranı %30,50 iken örneklemin oranı %30,92 olup +0,42 hata payı ile örneklem bölgesel

popülasyonu temsil etmektedir. İç Anadolu Bölgesi'nde popülasyonun oranı %15,80 iken örneklemin oranı %16,10 olup +0,30 hata payı ile örneklem bölgesel popülasyonu temsil etmektedir. Akdeniz Bölgesi'nde popülasyonun oranı %12,96 iken örneklemin oranı %12,48 olup -0,48 hata payı ile örneklem bölgesel popülasyonu temsil etmektedir. Ege Bölgesi'nde popülasyonun oranı %12,83 iken örneklemin oranı %13,56 olup +0,73 hata payı ile örneklem bölgesel popülasyonu temsil etmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde popülasyonun oranı %10,50 iken örneklemin oranı %10,31 olup -0,19 hata payı ile örneklem bölgesel popülasyonu temsil etmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde popülasyonun oranı %9,43 iken örneklemin oranı %9,40 olup -0,03 hata payı ile örneklem bölgesel popülasyonu temsil etmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde popülasyonun oranı %7,98 iken örneklemin oranı %7,23 olup -0,75 hata payı ile örneklem bölgesel popülasyonu temsil etmektedir.

Araştırma verilerinin toplanma sürecinde popülasyon ile örneklem arasındaki sapmayı önlemek için diğer bir kota olan Türkiye'de nüfusun cinsiyete göre dağılımı tespit edilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), "İstatistiklerle Kadın, 2020" verilerine göre; Türkiye nüfusunun cinsiyete göre %49,9'unu kadın, %50,1'ini erkeklerden oluşturmaktadır (TÜİK, 2021c). Bu kapsamda örneklemdaki cinsiyet oranları her bir katılım için popülasyondaki oranlara göre takip edilmiş, cinsiyet olarak kotanın aşılması durumunda sapmaları önlemek için o cinsiyetten katılım alınmamıştır. İfade edilen tırmıklama yöntemi ile oluşturulmuş Türkiye'de nüfusun cinsiyete göre dağılımı gösteren oranlar ile ankette katılımcıların cinsiyete göre dağılımının karşılaştırılması Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16

Türkiye nüfusunun ve katılımcılarının cinsiyete göre dağılımının karşılaştırılması.

Türkiye'de Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (Popülasyon)			Ankette Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı (Örneklem)		
Cinsiyet	Nüfus Sayısı	Genel Nüfusa Oranı (%)	Katılımcı Sayısı	Tüm Katılımcılara Oranı (%)	Fark (+,-)
Kadın	41.698.377	49,9	275	49,7	-0,02
Erkek	41.915.985	50,1	278	50,3	+0,02

Kaynak: (TÜİK, 2021; anket verilerine göre yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Türkiye’de nüfusun cinsiyete göre dağılımı ile katılımcıların cinsiyete göre dağılımı karşılaştırıldığında kadınların popülasyonda oranı %49,9 iken örnekleme kadınların oranı %49,7 olup -0,02 fark ile örneklem kadın popülasyonu temsil etmektedir. Erkeklerin popülasyonda oranı %50,1 iken örnekleme erkeklerin oranı %50,3 olup +0,02 fark ile örneklem erkek popülasyonu temsil etmektedir.

4.3. Katılımcıların Sosyoekonomik ve Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Sosyoekonomik ve demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik 553 katılımcıya yöneltilen yaş, cinsiyet, medeni hal, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, yaşanılan il ve yaşanılan şehrin büyüklüğü olgusal soru ifadelerine verilmiş olan cevapların frekans ve yüzde dağılımlarına ilişkin veriler Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17

Katılımcıların sosyoekonomik ve demografik özelliklerinin frekans ve dağılımları

Özellik (N=553)	Kategori	Frekans	Yüzde (%)
Yaş	18-36, ($18 \leq \text{erken yaş} \leq 36$)	289	52,3
	37-55, ($37 \leq \text{orta yaş} \leq 55$)	223	40,3
	56-75, ($56 \leq \text{ileri yaş} \leq 75$)	41	7,4
Cinsiyet	Kadın	275	49,7
	Erkek	278	50,3
Medeni durum	Bekar	207	37,4
	Evli	326	59,0
	Boşanmış	15	2,7
	Eşi vefat etmiş	5	0,9
Aylık gelir düzeyi	0-1.000-TL, ($0 < \text{düşük gelir} \leq 1.000$)	53	9,6
	1.001-3.000-TL, ($1.001 \leq \text{düşük-orta gelir} \leq 3.000$)	66	11,9
	3.001-9.000-TL, ($3.001 \leq \text{üst-orta gelir} \leq 9.000$)	341	61,7
	9.001-TL ve üzeri, ($9.001 \leq \text{yüksek gelir}$)	93	16,8

Tablo 17'nin devamı

Eğitim durumu	İlkokul	1	0,2
	Ortaokul	13	2,4
	Lise	53	9,6
	Ön Lisans	47	8,5
	Lisans	289	52,3
	Yüksek Lisans	118	21,3
	Doktora	32	5,8
Yaşanılan coğrafi bölge	Akdeniz Bölgesi	69	12,5
	Doğu Anadolu Bölgesi	40	7,2
	Ege Bölgesi	75	13,6
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	57	10,3
	İç Anadolu Bölgesi,	89	16,1
	Karadeniz Bölgesi	52	9,4
	Marmara Bölgesi	171	30,9
Yaşanılan şehrin büyüklüğü	10.000 nüfusa kadar	7	1,3
	10.000'den 100.000'e kadar	59	10,7
	100.000'den 500.000'e kadar	151	27,3
	500.000'den 1.000.000'a kadar	71	12,8
	1.000.000'dan fazla nüfuslu	265	52,1

Katılımcıların yaşları $18 \leq$ erken yaş ≤ 36 , $37 \leq$ orta yaş ≤ 55 , $56 \leq$ ileri yaş ≤ 75 olmak üzere 3 gruba göre sınıflandırılmış olup frekans dağılımları; erken yaş %52,3 (N=289), orta yaş %40,3 (N=223), ileri yaş %7,4 (N=41) olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların cinsiyete göre frekans dağılımı; kadın %49,7 (N=275), erkek %50,3 (N=278) olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların medeni duruma göre frekans dağılımı; bekar %37,4 (N=207), evli %59,0 (N=326), boşanmış %2,7 (N=15), eşi vefat etmiş %0,9 (N=5) olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların aylık gelirlerinin $0 <$ düşük gelir ≤ 1.000 , $1.001 \leq$ düşük-orta gelir ≤ 3.000 , $3.001 \leq$ üst-orta gelir ≤ 9.000 , $9.001 \leq$ yüksek gelir olmak üzere 4 gruba göre sınıflandırılmış olup frekans dağılımları; düşük gelir %9,6 (N=53), düşük-orta gelir %11,9 (N=66), üst-orta gelir %61,7 (N=341), yüksek gelir %16,8 (N=93) olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı; ilkokul %0,2

(N=1), ortaokul %2,4 (N=13), lise %9,6 (N=53), ön lisans %8,5 (N=47), lisans %52,3 (N=289), yüksek lisans %21,3 (N=118), doktora %5,8 (N=32) olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların yaşadığı illere göre sınıflandırılan 7 coğrafi bölgeye göre frekans dağılımı; Akdeniz Bölgesi %12,5 (N=69), Doğu Anadolu Bölgesi %7,2 (N=40), Ege Bölgesi %13,6 (N=75), Güneydoğu Anadolu Bölgesi %10,3 (N=57), İç Anadolu Bölgesi %16,1 (N=89), Karadeniz Bölgesi %9,4 (N=52), Marmara Bölgesi %30,9 (N=171) olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların yaşadığı şehrin büyüklüğüne göre dağılımı; 10.000 nüfusa kadar %1,3 (N=7), 10.000'den 100.000 nüfusa kadar %10,7 (N=59), 100.000'den 500.000 nüfusa kadar %27,3 (N=151), 500.000'den 1.000.000 nüfusa kadar %12,8 (N=71), 1.000.000'dan fazla nüfuslu şehirlerden %52,1 (N=265) olarak katılım gerçekleşmiştir.

4.3.1 Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Dağılım

Ankete katılan 553 katılımcının yaş sürekli değişkenine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18

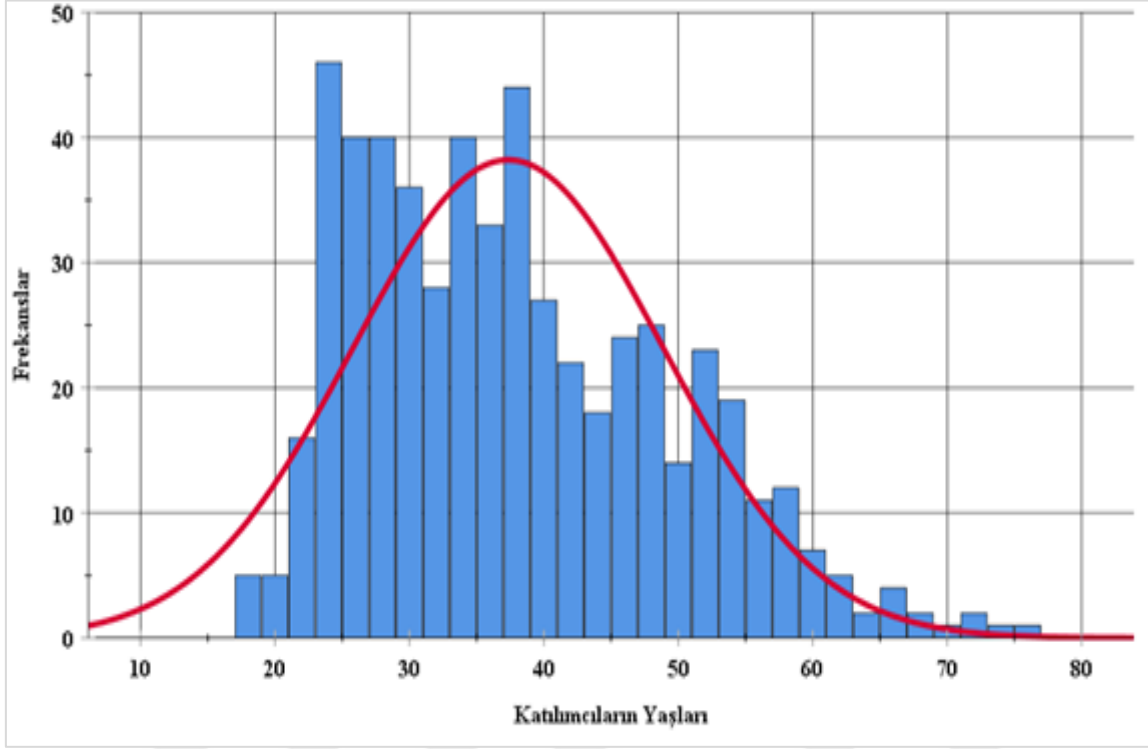
Katılımcıların yaşlarına ait betimsel istatistikler

N	Min.	Maks.	Med.	\bar{X}	S	S.S	S^2	Kategorik Yaş	
								Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
553	18	75	35	37,34	0,491	11,547	133,334	0,701	-0,495

553 katılımcının yaş verileri serisi en küçük 18, en büyük 75, medyan-ortanca 35, ortalama 37,34, ortalamanın standart hatası 0,491, standart sapması 11,547, varyansı 133,334 olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların yaş kategorisine göre verilerinin çarpıklık değeri 0,701 ve basıklık değeri -0,495 olarak bulunmuştur.

Aşağıda Şekil 18'de katılımcıların yaşlarının frekans dağılımları ile oluşturulmuş histogram grafiği gösterilmektedir. Histogram grafiğinde katılımcıların yaşlarının büyük çoğunluğu grafikte belirtilen çan eğrisinin altında toplanmıştır. Bu kapsamda katılımcıların yaşlarının popülasyona göre normal dağıldığı söylenebilmektedir. Araştırmanın evreni 18

yaş üstü, kadın ve erkek internet kullanıcıları oluşturduğu için 18 yaş altı katılım gerçekleşmemiştir.

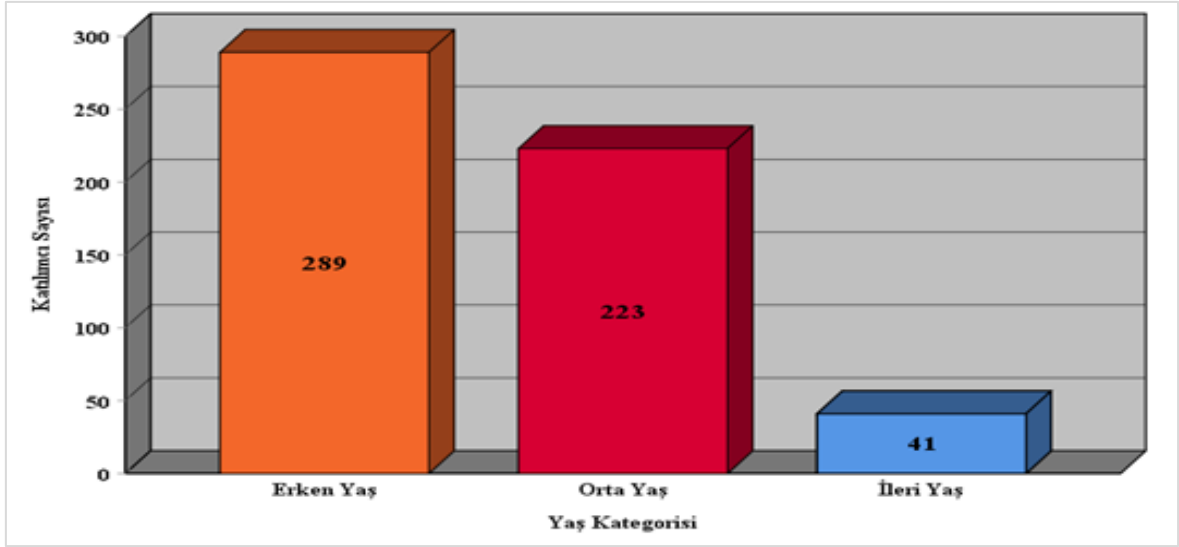

Şekil 18. Katılımcıların yaşlarının frekans dağılımının histogram grafiği

Şekil 18’de gösterilen katılımcıların yaşlarına ilişkin gözlenen veriler her bir gözlem için tek olarak temsil edilmesi yerine sınıflandırılarak temsil edilmiştir. Katılımcıların yaşları kategorik olarak erken, orta ve ileri olmak üzere üç grupta ifade edilmiştir.

Katılımcı Sayısının Yaş Kategorisine Göre Dağılımı

Katılımcıların yaşlarının $18 \leq$ erken yaş ≤ 36 , $37 \leq$ orta yaş ≤ 55 ve $56 \leq$ ileri yaş ≤ 75 olmak üzere 3 gruba göre sınıflandırılmış olup frekans dağılımı aşağıda Şekil 19’da gösterilmiştir.

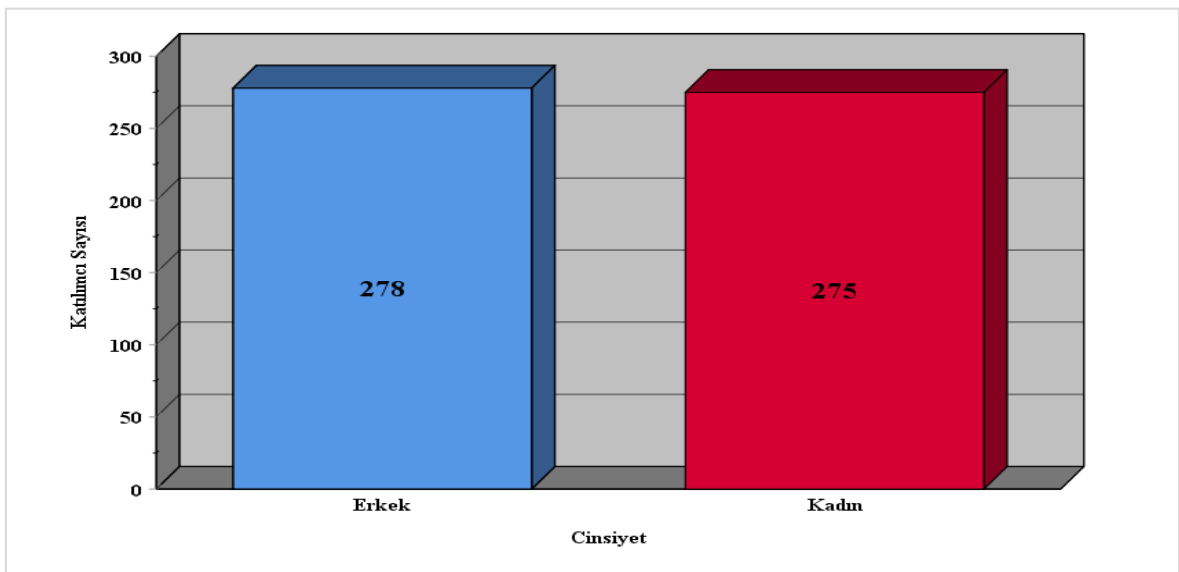

Şekil 19. Katılımcı sayısının yaş kategorisine göre dağılımı

Şekil 19’da gösterildiği gibi en çok katılım 289 kişi ile erken yaş (%52,3) kategorisinden olmuştur. Erken yaş kategorisini 223 katılım ile orta yaş (%40,3) takip etmiş en az katılım 41 kişi ile ileri yaş (%7,4) kategorisinden gerçekleşmiştir.

4.3.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine İlişkin Dağılım

Ankete katılan 553 katılımcının kadın ve erkek olmak üzere iki kategoriden oluşan cinsiyet kategorik değişkenine ilişkin frekans dağılımı Şekil 20’de gösterilmiştir.

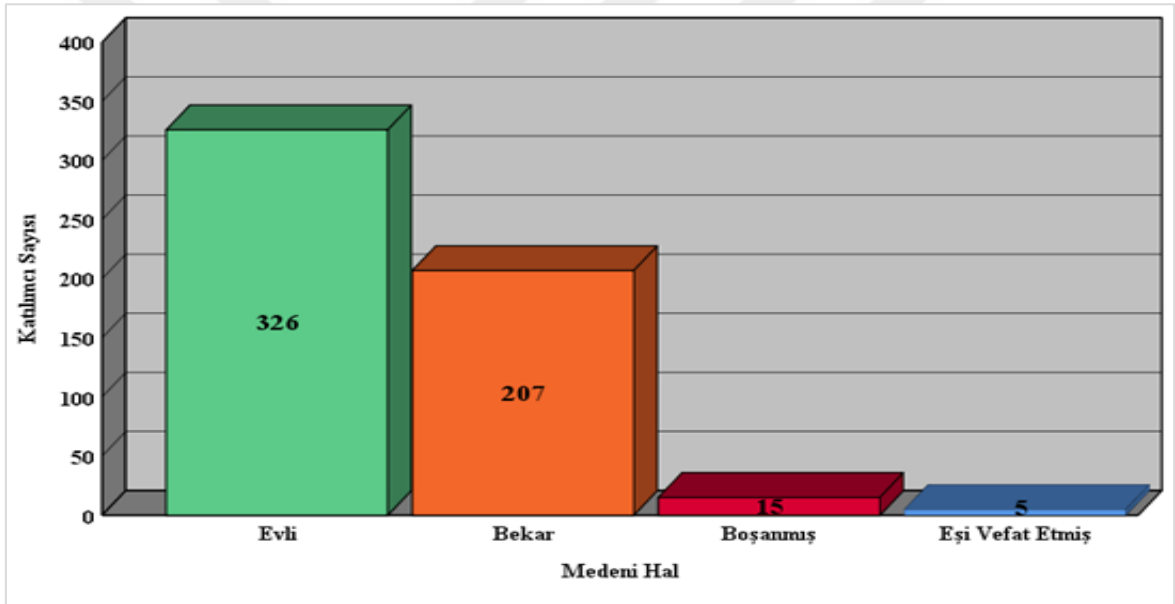

Şekil 20. Katılımcı sayısının cinsiyete göre dağılımı

Şekil 20’de gösterildiği gibi katılımcıların 278’i erkeklerden (%50,3), 275’i kadınlardan (%49,7) oluşmaktadır. Örneklem cinsiyet kotası ile takip edildiği için katılımcıların cinsiyeti Türkiye geneli cinsiyet dağılımına paralel ve dengeli olarak dağılmıştır.

4.3.3. Katılımcıların Medeni Hallerinin Dağılımı

Ankete katılan 553 katılımcının evli, bekar, boşanmış ve eşi vefat etmiş olmak üzere dört kategoriden oluşan medeni hal kategorik değişkenine ilişkin frekans dağılımı aşağıda Şekil 21’de gösterilmiştir.

Şekil 21. Katılımcı sayısının medeni hale göre dağılımı

Şekil 21’de medeni hala göre katılımcı sayısı büyükten küçüğe sıralanmıştır. Katılımcılardan 326’sı evli (%59), 207’si bekar (%37,4) kişi, 15’i boşanmış (%2,7) ve eşi vefat etmiş (%0,9) 5 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu evli kişiler oluşturmakta olup onu sırasıyla bekar, boşanmış ve eşi vefat etmiş olanlar takip etmektedir.

4.3.4. Katılımcıların Aylık Gelir Düzeylerinin Dağılımı

Ankete katılan 553 katılımcının aylık gelir düzeyi sürekli değişkenine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19

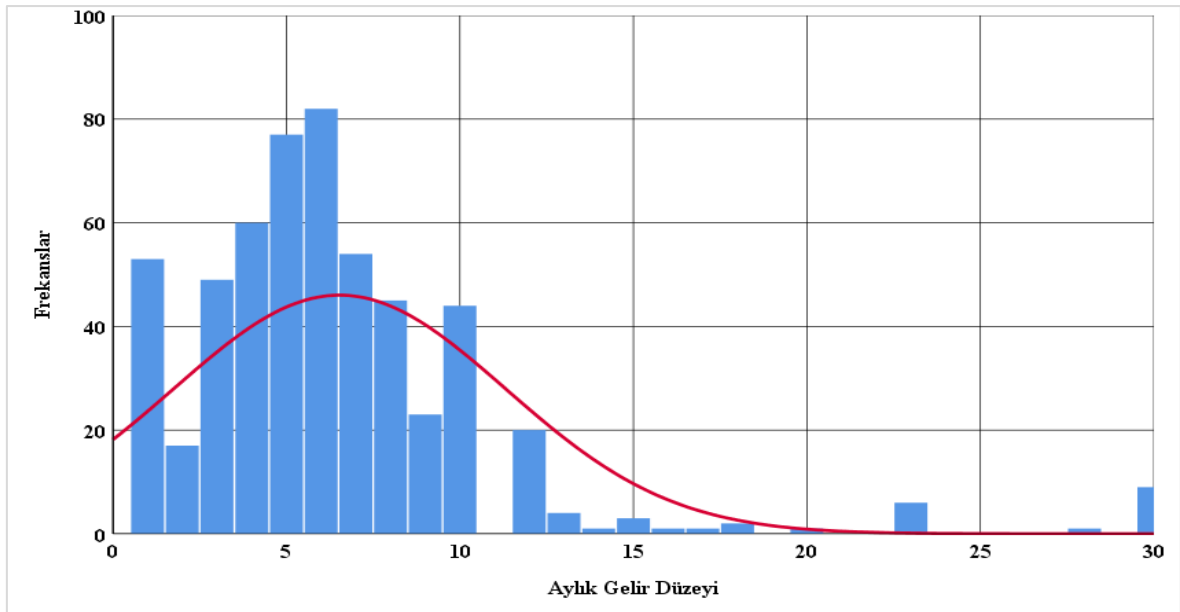
Katılımcıların aylık gelir düzeylerine ait betimsel istatistikler

N	Min.	Maks.	Med.	\bar{X}	Kategorik Aylık Gelir Düzeyi	
					Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
553	1*	30**	6***	6,53	-0,834	0,541

*1 = (0-1.000-TL), **30 = (30.000-TL ve üzeri), *** 6 = (5.000-6.000-TL)

Ankete katılan 553 katılımcının aylık gelir serisinde en düşük gelir 0-1.000-TL arasında , en yüksek gelir 30.000-TL ve üzeri olarak tespit edilmiştir. Aylık gelir serisinin medyanı-ortancası 5.000-6.000-TL arasında olup katılımcıların ortalama geliri 5.530-6.530-TL arasında gerçekleşmiştir. Katılımcıların aylık gelir düzeyi kategorisine göre verilerinin çarpıklık değeri -0,834 ve basıklık değeri 0,541 olarak bulunmuştur.

Katılımcıların aylık gelir düzeylerinin frekans dağılımları ile oluşturulmuş histogram grafiği Şekil 22’de gösterilmektedir. Katılımcıların aylık gelir düzeylerinin büyük çoğunluğu histogram grafiğinde belirtilen çan eğrisinin altında toplanmıştır. Bu kapsamda katılımcıların aylık gelir düzeylerinin popülasyona göre normal dağıldığı söylenebilmektedir.

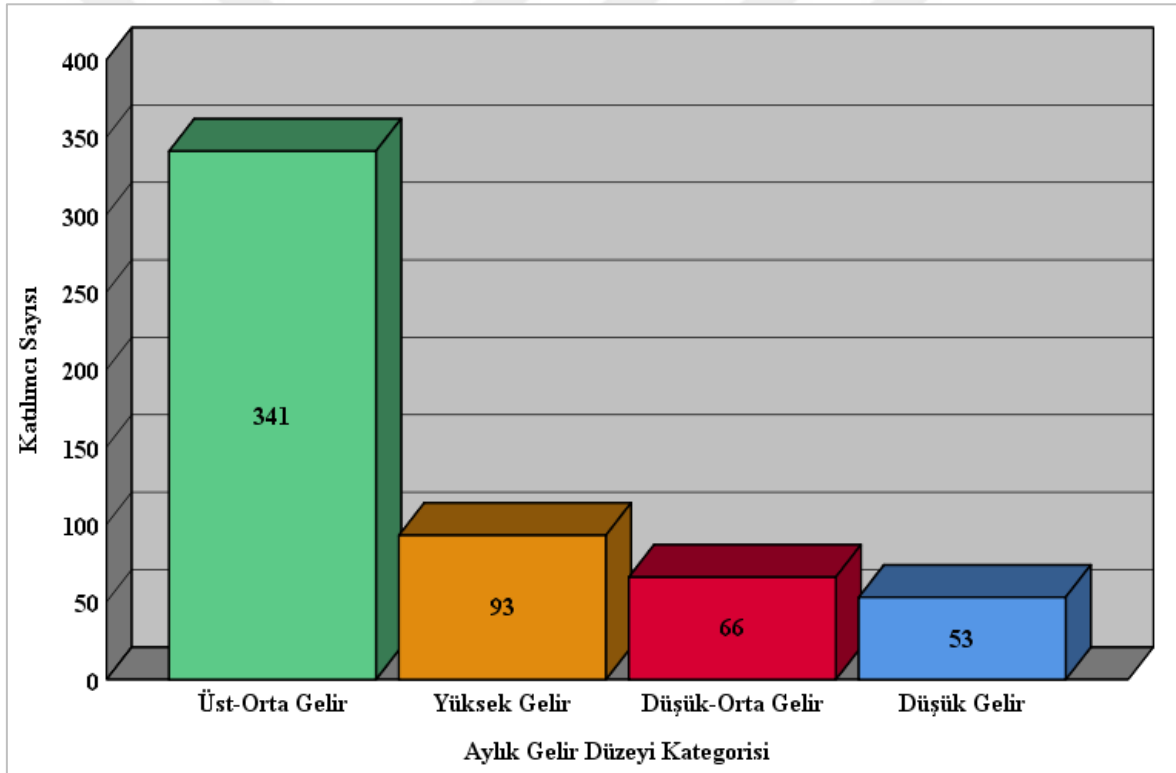

Şekil 22. Katılımcıların aylık gelir düzeyleri frekans dağılımının histogram grafiği

Şekil 22’de gösterilen aylık gelir düzeylerinin ilişkin gözlenen veriler her bir gözlem için tek olarak temsil edilmesi yerine sınıflandırılarak temsil edilmiştir. Katılımcıların aylık gelir düzeyleri kategorik olarak düşük gelir, düşük-orta gelir, üst-orta gelir ve yüksek gelir olmak üzere dört grupta ifade edilmiştir.

Katılımcı Sayısının Aylık Gelir Düzeyi Kategorisine Göre Dağılımı

Katılımcıların aylık gelirlerinin $0 < \text{düşük gelir} \leq 1.000$, $1.001 \leq \text{düşük-orta gelir} \leq 3.000$, $3.001 \leq \text{üst-orta gelir} \leq 9.000$, $9.001 \leq \text{yüksek gelir}$ olmak üzere 4 gruba göre sınıflandırılmış olup frekans dağılımları Şekil 23’te gösterilmiştir.

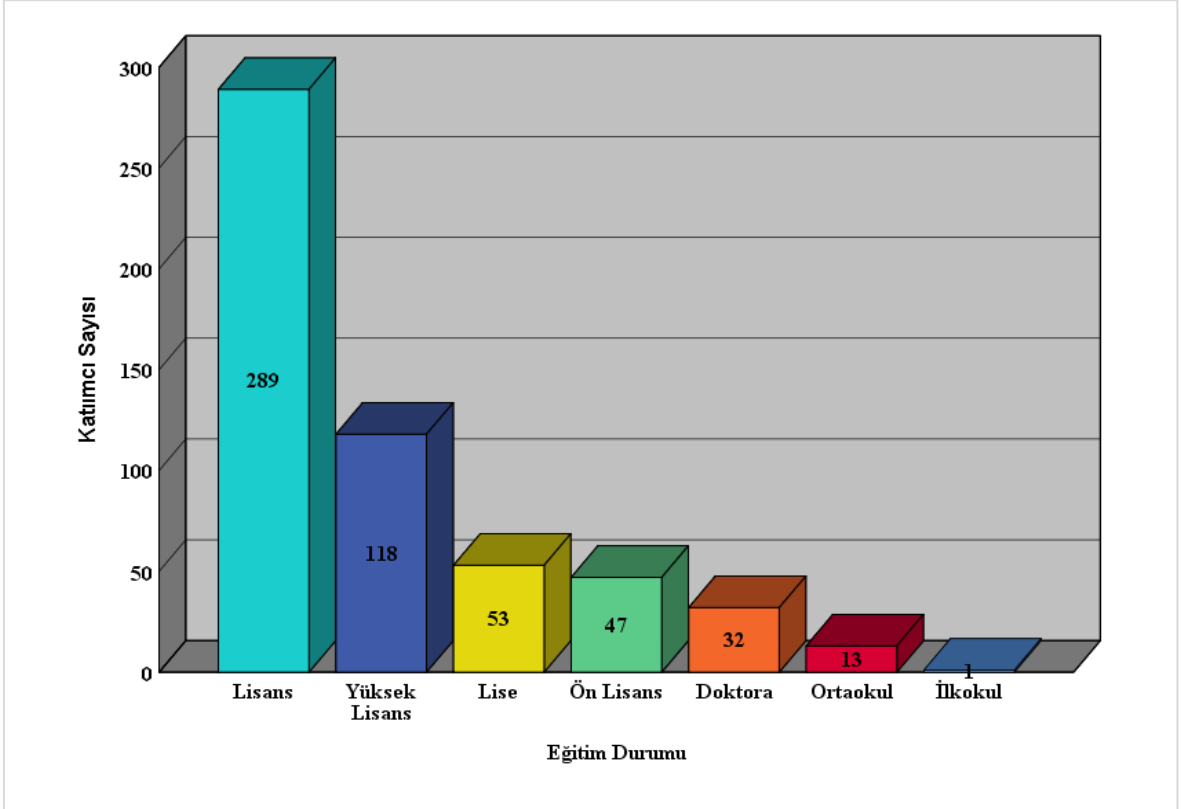

Şekil 23. Katılımcı sayısının aylık gelir düzeyi kategorisine göre dağılımı

Şekil 23’te katılımcıların aylık gelir düzeyleri kategorik olarak büyükten küçüğe sıralanmıştır. Kategorik aylık gelir düzeyleri; üst-orta gelir (%61,7) 341 kişi, yüksek gelir (%16,8) 93 kişi, düşük-orta gelir (%11,9) 66 kişi ve düşük gelir (%9,6) 53 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu üst-orta gelire sahip kişiler oluşturmakta olup onu sırasıyla yüksek gelir, düşük-orta gelir ve düşük geliri olanlar takip etmektedir.

4.3.5. Katılımcıların Eğitim Düzeylerinin Dağılımı

Ankete katılan 553 katılımcının ilkököl, ortaokul, lise, ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora olmak üzere yedi kategoriden oluşan eğitim durumu kategorik değişkenine ilişkin frekans dağılımı Şekil 24'te gösterilmiştir.

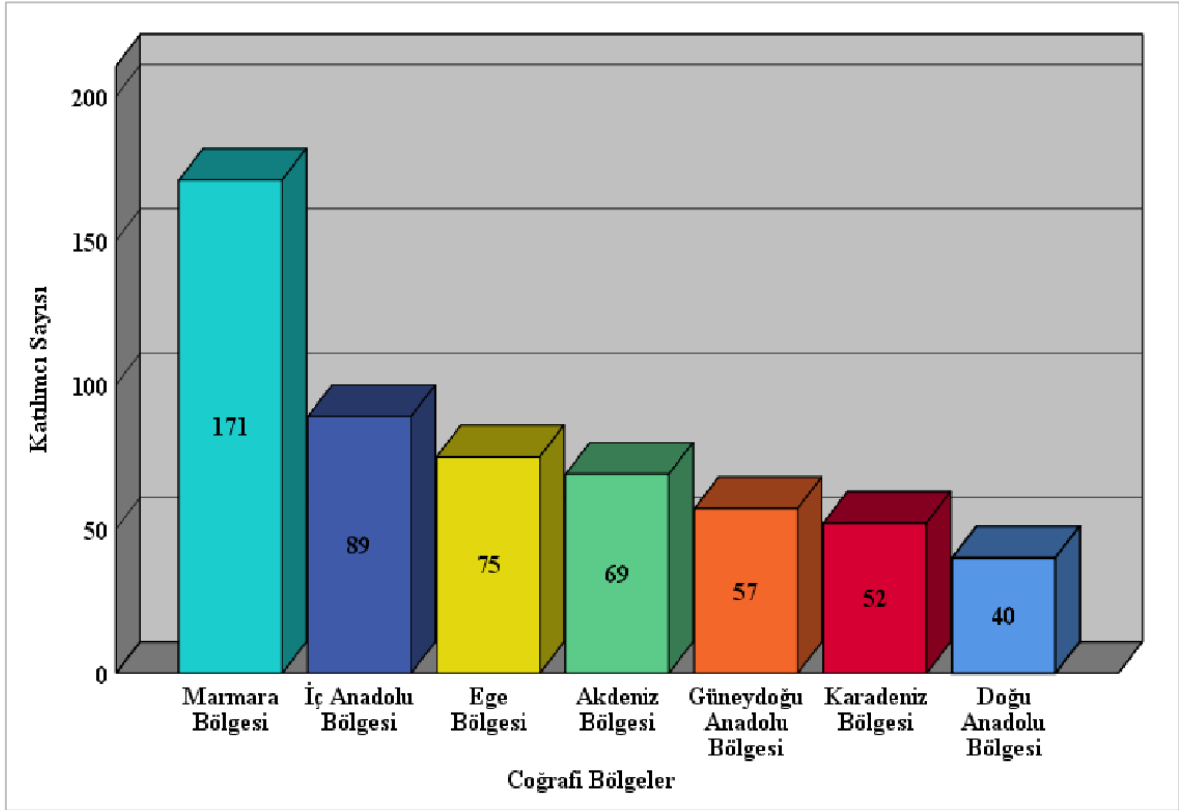

Şekil 24. Katılımcı sayısının eğitim durumuna göre dağılımı

Şekil 24'te katılımcı sayısına göre büyükten küçüğe sıralanan katılımcıların eğitim durumları; lisans (%52,3) 289, yüksek lisans (%21,3) 118, lise (%9,6) 53, ön lisans (%8,5) 47, doktora (%5,8) 32, ortaokul (%2,4) 13, ilkököl (%0,2) 1 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu lisans mezunu kişiler oluşturmakta olup onu sırasıyla yüksek lisans, lise, ön lisans, doktora, ortaokul, ilkököl mezunu olan kişiler takip etmektedir.

4.3.6. Katılımcıların Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Ankete katılan 553 katılımcının yaşadıkları illere göre belirlenen; Akdeniz Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi, Ege Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Karadeniz Bölgesi, Marmara Bölgesi olmak üzere yedi kategoriden oluşan coğrafi bölge kategorik değişkenine ilişkin frekans dağılımı Şekil 25'te gösterilmiştir.

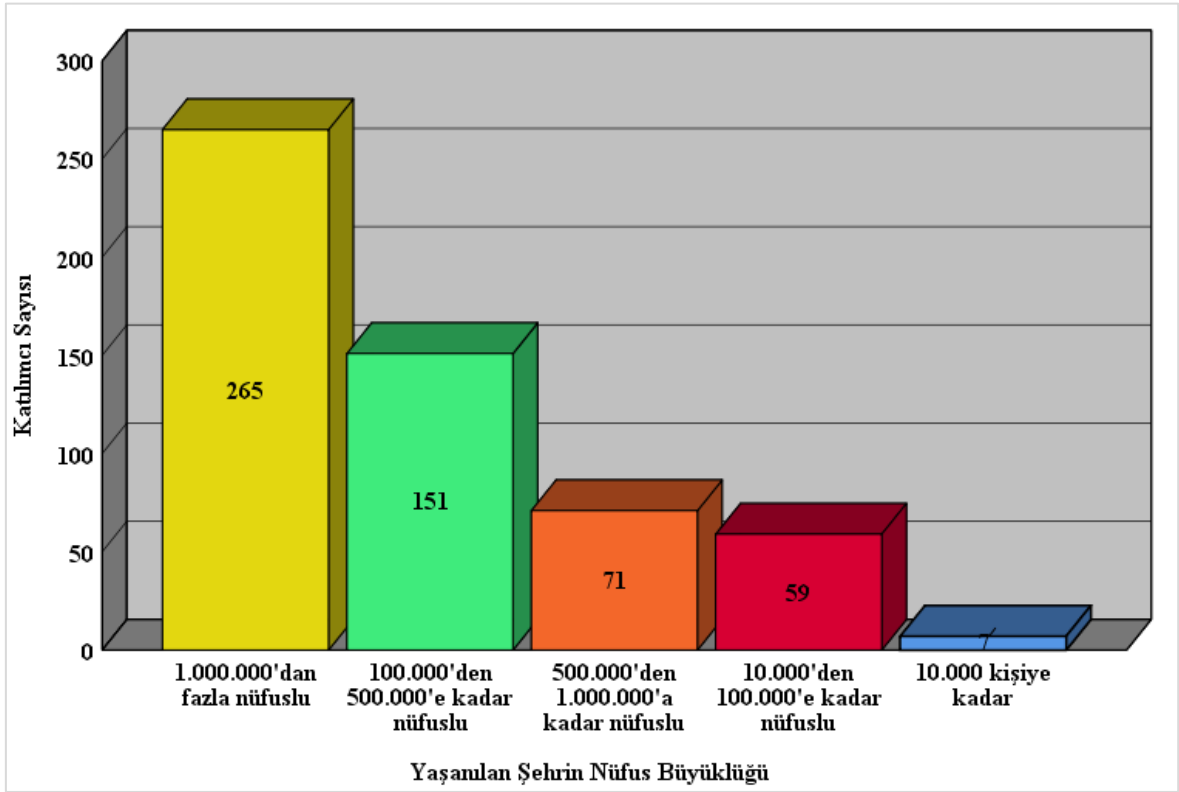

Şekil 25. Katılımcı sayısının coğrafi bölgelere göre dağılımı

Şekil 25'te katılımcı sayısı katılım sağlanan coğrafi bölgelere göre büyükten küçüğe sıralanarak gösterilmiştir. Sıralamaya göre Marmara Bölgesi'nden (%30,9) 171, İç Anadolu Bölgesi'nden (%16,1) 89, Ege Bölgesi'nden (%13,6) 75, Akdeniz Bölgesi'nden (%12,5) 69, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden (%10,3) 57, Karadeniz Bölgesi'nden (%9,4) 52, Doğu Anadolu Bölgesi'nden (%7,2) 40 katılım gerçekleşmiştir. Araştırma örneklemini coğrafi bölge kotası ile takip edildiği için katılımcıların coğrafi bölgelere göre dağılımı Türkiye geneli coğrafi bölge nüfus dağılım oranlarına paralel ve dengeli olarak dağılmıştır.

4.3.7. Katılımcıların Yaşadığı Şehrin Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Ankete katılan 553 katılımcının yaşadığı şehrin büyüklüğüne göre 10.000 nüfusa kadar, 10.000'den 100.000 nüfusa kadar, 100.000'den 500.000 nüfusa kadar, 500.000'den 1.000.000 nüfusa kadar, 1.000.000'dan fazla nüfuslu olmak üzere beş kategoriden oluşan yaşanan şehrin büyüklüğü kategorik değişkenine ilişkin frekans dağılımı Şekil 26'da gösterilmiştir.

Şekil 26. Katılımcı sayısının yaşanılan şehrin nüfus büyüklüğüne göre dağılımı

Şekil 26'da katılımcı sayısına göre büyükten küçüğe sıralanan katılımcıların yaşadığı şehrin büyüklüğüne göre; 1.000.000'dan fazla nüfuslu şehirlerden (%52,1) 265, 100.000'den 500.000'e kadar nüfuslu şehirden (%27,3) 151, 500.000'den 1.000.000 kadar nüfuslu şehirden (%12,8) 71, 10.000'den 100.000'e kadar nüfuslu şehirden %10,7 59, 10.000 nüfusa kadar nüfuslu şehirden (%1,3) 7 kişi katılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu büyükşehirde yaşayan kişiler oluşturmaktadır.

Araştırmanın amacı kapsamında bağımsız değişkenler olan sosyoekonomik ve demografik özellikler (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, yaşanılan il, yaşanılan şehrin büyüklüğü) ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Araştırmada bağımlı değişken olan Türkiye’de davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş davranışsal politikaların ulusal onay düzeyine ilişkin betimsel istatistikler aşağıda verilmiştir.

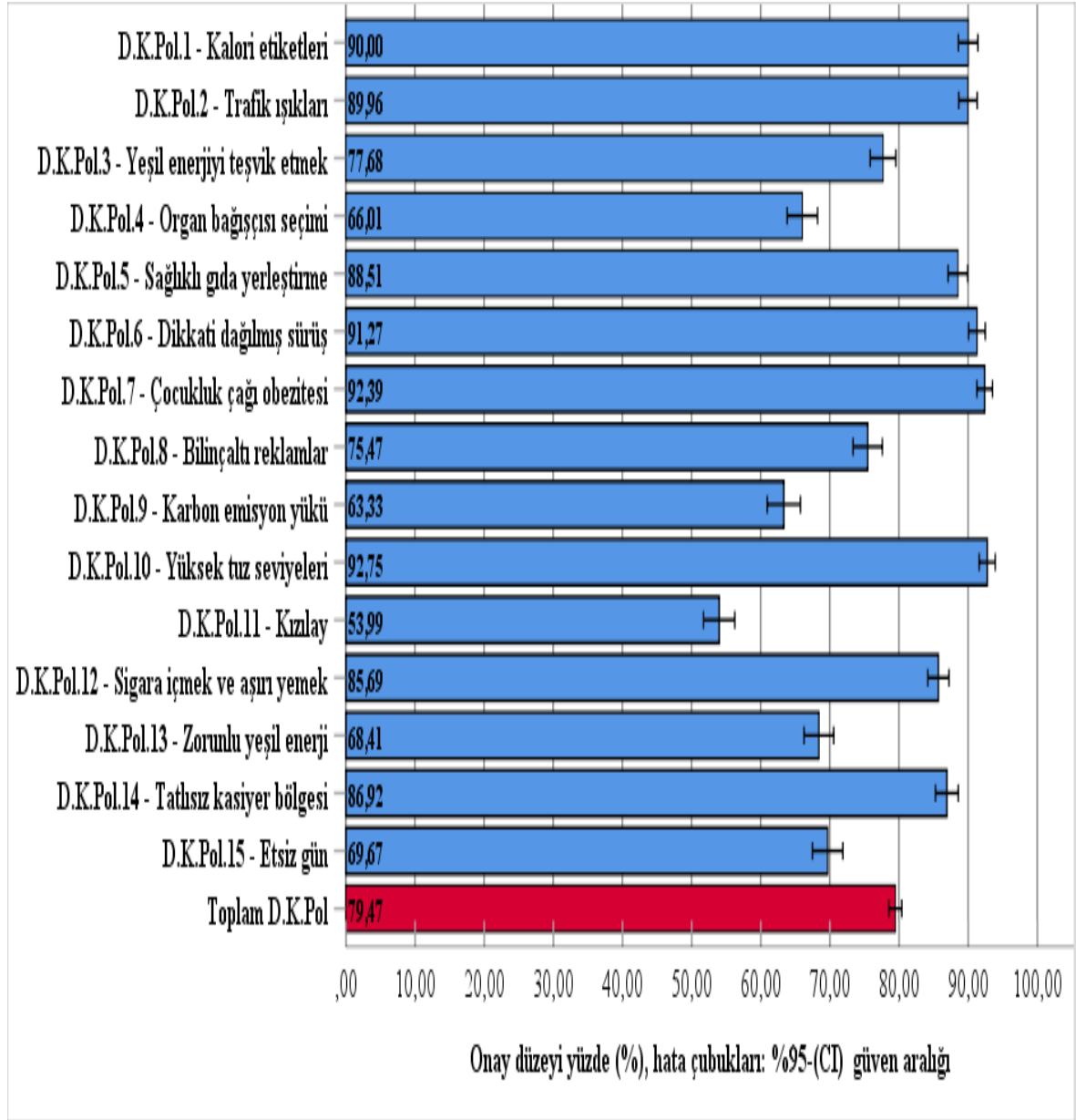
4.4. Türkiye’de Davranışsal Kamu Politikaları Onay Düzeyi

Türkiye’de davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş davranışsal politikaların ulusal onay düzeyini ortaya koymayı ve uluslararası boyutta daha önce yapılan çalışmalar ile karşılaştırmaya yönelik ABD, Danimarka, Fransa, Almanya, Macaristan, İtalya, İngiltere, Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Japonya, Rusya, Güney Afrika, Güney Kore ve Ukrayna’da uygulanmış olan 15 maddelik ölçek Türkiye özelinde uygulanmıştır.

Uygulanan 15 maddelik ölçekten elde edilen verilerin betimlenmesinde sadeliği sağlamak ve anlatımı kolaylaştırmak için ilgili ölçek maddeleri kısaltılarak ifade edilmiştir. Ölçek maddeleri sıra ile D. K. Pol. 1-Kalori etiketleri, D. K. Pol. 2-Trafik ışıkları, D. K. Pol. 3-Yeşil enerji teşvik etmek, D. K. Pol. 4- Organ bağışçısı seçimi, D. K. Pol. 5- Sağlıklı gıda yerleştirme, D. K. Pol. 6- Dikkati dağılmış sürüş, D. K. Pol. 7- Çocukluk çağı obezitesi, D. K. Pol. 8- Bilinçaltı reklamlar, D. K. Pol. 9- Karbon emisyon yükü, D. K. Pol. 10- Yüksek tuz seviyesi, D. K. Pol. 11- Kızılây, D. K. Pol. 12- Sigara içmek ve aşırı yemek, D. K. Pol. 13- Zorunlu yeşil enerji, D. K. Pol. 14- Tatlısız kasiyer bölgesi, D. K. Pol. 15- Etsiz gün ve Toplam onay düzeyi olarak kısaltılarak ifade edilmiştir. Toplam onay düzeyi, 15 maddelik ölçeğin tüm maddelerinin ortalaması (\bar{X}) hesaplanarak oluşturulmuştur. İfade edilen onay düzeyleri diğer ülkelerde yapılan çalışmalar ile karşılaştırabilmek için ortalamalar yüzdeye (%) dönüştürülerek gösterilmiştir.

Kısaltmaları ifade edilen 15 maddelik ölçeğin her maddesinden elde edilen onay düzeyleri ve tüm maddelerinin ortalaması alınarak hesaplanan toplam onay düzeyi %95 güven aralığı ile gösterilen hata çubuklarıyla birlikte aşağıda Şekil 27’de gösterilmiştir. Şekil 27’de gösterilen Türkiye’de davranışsal kamu politikaları onay düzeyine ilişkin tespit edilen veriler daha sonra ABD, Danimarka, Fransa, Almanya, Macaristan, İtalya, İngiltere, Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Japonya, Rusya, Güney Afrika, Güney Kore ve

Ukrayna ülkeleri bazında yapılan çalışmalar ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yapılırken ilk olarak Türkiye’de tespit edilen 15 maddelik ölçeğin betimsel istatistikleri her bir madde için ayrı ayrı verilmiştir. Türkiye özelinde veriler betimlendikten sonra diğer ülkeler ile karşılaştırılması yapılmıştır.

Şekil 27. Türkiye’de davranışsal kamu politikaları onay düzeyi

Kaynak: (Araştırma sonuçlarına göre yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Şekil 27’de Türkiye’de davranışsal kamu politikaları onay düzeyini gösteren grafikte (hata çubukları: %95 güven aralığı) 15 maddelik ölçeğin her bir maddesi ayrı ayrı

gösterilmiştir. Elde edilen verilere göre: D. K. Pol. 1-Kalori etiketleri onay düzeyi %90,00, D. K. Pol. 2-Trafik ışıkları onay düzeyi %89,96, D. K. Pol. 3-Yeşil enerji teşvik etmek onay düzeyi %77,68, D. K. Pol. 4- Organ bağışçısı seçimi onay düzeyi %66,01, D. K. Pol. 5- Sağlıklı gıda yerleştirme onay düzeyi %88,51, D. K. Pol. 6- Dikkati dağılmış sürüş onay düzeyi %91,27, D. K. Pol. 7- Çocukluk çağı obezitesi onay düzeyi %92,39, D. K. Pol. 8- Bilinçaltı reklamlar onay düzeyi %75,47, D. K. Pol. 9- Karbon emisyon yükü onay düzeyi %63,33, D. K. Pol. 10- Yüksek tuz seviyesi onay düzeyi %92,75, D. K. Pol. 11- Kızılây onay düzeyi %53,99, D. K. Pol. 12- Sigara içmek ve aşırı yemek onay düzeyi %85,69, D. K. Pol. 13- Zorunlu yeşil enerji onay düzeyi %68,41, D. K. Pol. 14- Tatlısız kasiyer bölgesi onay düzeyi %86,92, D. K. Pol. 15- Etsiz gün onay düzeyi %69,67 ve tüm ölçek maddelerinin ortalaması alınarak hesaplanan Toplam D. K. Pol. Onay düzeyi %79,67 olarak tespit edilmiştir.

Onay düzeyleri dört kategoride 0-49 (düşük), 50-69 (orta), 70-84 (yüksek) ve 85-100 (çok yüksek) olarak değerlendirildiğinde; Türkiye’de genel olarak, test edilen 15 davranışsal kamu politikasının sekizinde (D. K. Pol. 1-2-5-6-7-10-12-14) çok yüksek bir destek söz konusu iken üçünde (D. K. Pol. 3-8-15) yüksek destek, dördünde (D. K. Pol. 4-9-11-13) orta düzeyde destek söz konusudur. Tüm maddelerin ortalaması olan toplam davranışsal kamu politikası onay düzeyinde ise %79,67 olarak yüksek düzeyde destek tespit edilmiştir.

Türkiye özelinde test edilen 15 davranışsal kamu politikasının on birinde onay düzeyinin çok yüksek ve yüksek, dördünde ise orta seviyede destek olduğu görülmüştür. Türkiye’de tespit edilen davranışsal kamu politikası onay düzeyi sonuçları değerlendirildiğinde en genel bulgu insanlar bir davranışsal kamu politikasının belirli, açık ve meşru amacı olduğuna kanaat getirir ve bu politikanın çoğu insanın çıkarlarına ve değerlerine uyduğunu düşünürlerse, politikayı yüksek düzeyde destekleyecektir. Bu bulgu, ülkeler bazında yapılan davranışsal kamu politikaları onay düzeyine ilişkin araştırmalarla güçlü bir şekilde örtüşmektedir (Hagman vd., 2015; Jung ve Mellers, 2016; Khadzhyradieva vd., 2019; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018). Diğer taraftan orta düzeyde destek alan dört davranışsal kamu politikasından ikisi üzerinde açıkça bir Avrupa konsensüsünün olduğu bir ilkeyle çalışmaktadır: Hükümet, iyi bir amaç için olsa bile insanların parasını onların olumlu onayları olmadan almamalıdır (Reisch ve Sunstein,

2016: 311). Hem yardım amaçlı bağışlar (D. K. Pol. 4- Organ bağışçısı seçimi, 11-Kızılay) hem de karbon salımının azaltımı (D. K. Pol. 9- Karbon emisyon yükü) ile ilgili olarak çoğunluk ifade edilen ilkeye aykırı olduğu için varsayılan kuralların kabul edilemez olduğuna inanmaktadır. Bu bulgunun kayıptan kaçınma (loss aversion) davranışsal fenomeni arasında açık bir bağlantı vardır. Ayrıca kayıptan kaçınma etkisinin yanında organ bağışı tutumunda psikolojik ve kültürel etmenler çeşitli çalışmalarda araştırılmış olup çalışmalarda organ bağışına yönelik tutumda din ve toplumsal norm gibi kültürel farklılıkların etkisi vurgulanmıştır (Güner ve Cicerali, 2021; Keçecioğlu vd., 2000). Bu sebeple D. K. Pol. 4- Organ bağışçısı seçiminin onay düzeyinin orta seviyede olmasının diğer bir nedeni olarak da kültürel zemin gösterilebilmektedir.

Diğer taraftan güçlü çoğunluk sadece varsayılan otomatik katılımın yeşil enerji politikasına teşvik edilmeyi ya da bu yönde özendirilmeyi onaylarken ayrıca bir zorunluluk ya da yasal bir düzenleme getirilmesini de onaylamaktadır. Nitekim D. K. Pol. 3-yeşil enerji teşvik etmek onay düzeyi %77,68 yüksek seviyede onaylanırken D. K. Pol. 13-zorunlu yeşil enerji onay düzeyi %68,41 ile orta seviyede onay almaktadır. Tutumlar açısından teşvik edici davranışsal kamu politikaları zorunluluk getiren politikalara nazaran daha olumlu karşılanmaktadır. Bir diğer husus D. K. Pol. 8- bilinçaltı reklamlar onay düzeyi %75,47 olarak tespit edilmesidir. Bilinçaltı reklam görsel, işitsel ve yazınsal olarak reklam mesajlarının çeşitli teknikler ile mesajı alan kişilerin bilinçaltı alanına farkında olmadan yerleştirilmesidir (Şahin ve Keskin, 2016: 51; Yolcu, 2012: 203). Bilinçaltı reklamcılık, manipülasyonun en temiz bir o kadar da zararlı bir örneği olarak ifade edilebilmektedir (Coons ve Weber, 2014: 1-2). Türkiye’de açık bir şekilde manipülatif olan bir davranışsal kamu politikası da yüksek düzeyde onay almaktadır.

4.5. Davranışsal Kamu Politikalarının Diğer Ülkeler ile Karşılaştırılması

Türkiye özelinde tespit edilen davranışsal kamu politikaları onay düzeyine ilişkin 15 maddelik ölçeğin her maddesinden elde edilen onay düzeyleri ve toplam onay düzeyleri ülkeleri bazında yapılan çalışmalar ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yapılırken ilk olarak ankette yöneltilen ilgili ölçek maddesi verilmiş daha sonra ilgili maddeye ilişkin Türkiye’de tespit edilen verilerin betimsel istatistikleri verilmiştir.

4.5.1. Kalori Etiketleri Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Hükümet, zincir restoranlarda (McDonald's ve Burger King gibi) kalori etiketi zorunluluğu getirmektedir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler aşağıda Tablo 20’de gösterilmiştir

Tablo 20

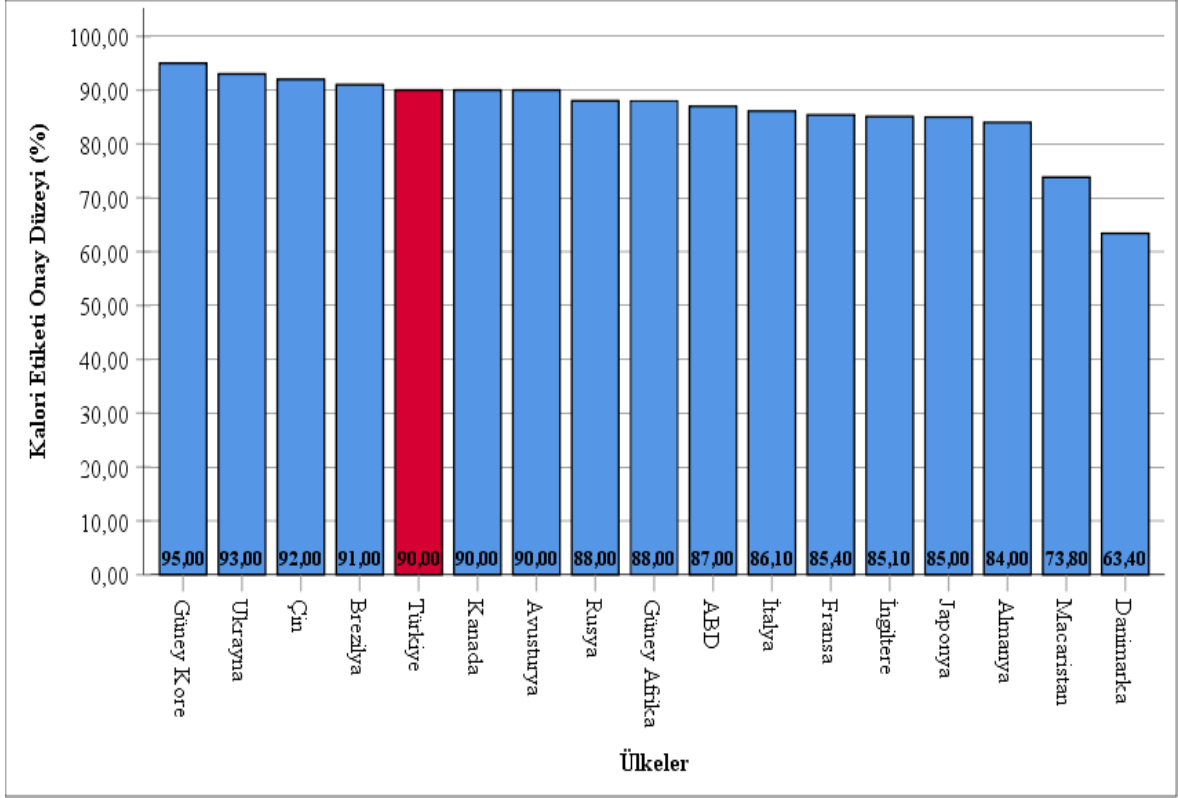
Kalori etiketleri onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 1-Kalori Etiketleri	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	8	1,4				
2-Onaylamıyorum	11	2,0				
Onay Düzeyi 3-Kararsızım	44	8,0	4,5	90	0,036	0,839
4-Onaylıyorum	123	22,2				0,703
5-Kesinlikle Onaylıyorum	367	66,4				
Toplam	553	100,0				

Kalori Etiketleri onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %66,4’ü (N=367) “kesinlikle onaylıyorum”, %22,2’si (N=123) “onaylıyorum”, %8’i (N=44) “kararsızım”, %2’si (N=11) “Onaylamıyorum” ve %1,4’ü (N=8) ise “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Kalori Etiketleri onay düzeyinin ortalaması 4,50, ortalamanın yüzdelik karşılığı %90 olup çok yüksek düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,036, standart sapması 0,839 ve varyans değeri 0,703 olarak tespit edilmiştir.

Kalori Etiketleri onay düzeyini (D. K. Pol. 1) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda ABD’de %87,00, Danimarka’da %63,40, Fransa’da %85,40, Almanya’da %84,00, Macaristan’da %73,80, İtalya’da %86,10, İngiltere’de %85,10, Avustralya’da %90,00, Brezilya’da %91,00, Kanada’da %90,00, Çin’de %92,00, Japonya’da %85,00, Rusya’da %88,00, Güney Afrika’da %88,00, Güney Kore’de %95,00 ve Ukrayna’da %93,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye’de kalori etiketleri onay düzeyinin %90,00 olduğu tespit edilmiştir. Şekil 28’de Türkiye’de tespit edilen kalori etiketi onay düzeyi (D. K. Pol. 1) yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyleri yüzdelikleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 28. Kalori etiketi onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Kalori Etiketleri onay düzeyi (D. K. Pol. 1) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde farklılıklardan daha çok benzerlikler dikkati çekmektedir. Farklı ülkeler arasında önemli bir fikir birliği görülmektedir. Genel olarak Macaristan, Danimarka ve kısmen Almanya dışında ülkeler çok yüksek seviyede onay düzeyine sahiptir. En yüksek onay düzeyi Güney Kore’de görülmekte olup Türkiye’nin onay düzeyi çok yüksek onay düzeyi ile sıralamada beşinci sıradadır.

4.5.2. Trafik Işıkları Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Hükümet, sağlıklı yiyeceklerin yeşil, sağlıksız yiyeceklerin kırmızı ve ne sağlıklı ne de sağlıksız olan yiyeceklerde sarı etiketlerin olduğu ‘trafik ışığı’ modeli uygulaması zorunluluğu getirmektedir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21

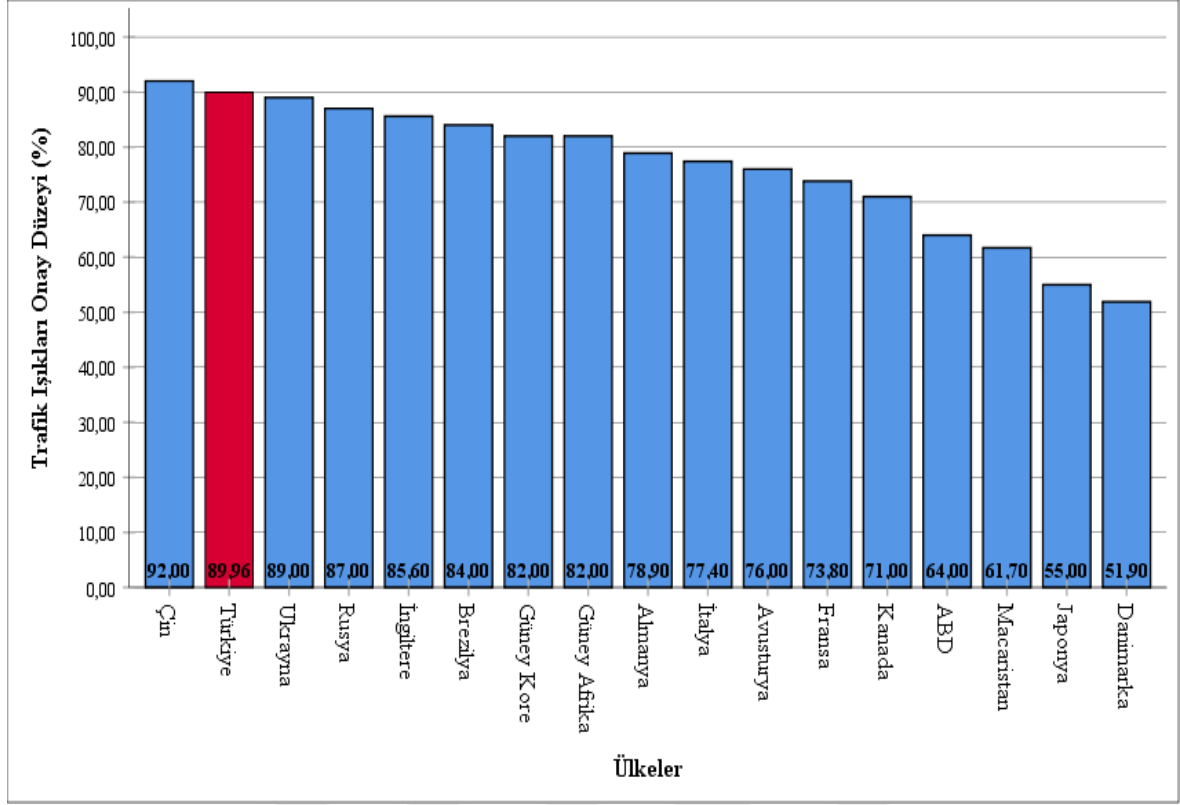
Trafik ışıkları onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 2-Trafik Işıkları	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S	S.S	S ²	
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	5	0,9						
2-Onaylamıyorum	12	2,2						
Onay Düzeyi	3-Kararsızım	40	7,2	4,49	89,96	0,034	0,797	0,635
	4-Onaylıyorum	141	25,5					
	5-Kesinlikle Onaylıyorum	355	64,2					
	Toplam	553	100,0					

Trafik ışıkları onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %64,2'si (N=355) "kesinlikle onaylıyorum", %25,5'i (N=141) "onaylıyorum", %7,2'si (N=40) "kararsızım", %2,2'si (N=12) "Onaylamıyorum" ve %0,9'u (N=5) ise "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Trafik ışıkları onay düzeyinin ortalaması 4,49, ortalamanın yüzdeler karşılığı %89,96 olup çok yüksek düzeyde onaylanmaktadır Ortalamanın standart hatası 0,034, standart sapması 0,797 ve varyans değeri 0,635 olarak tespit edilmiştir.

Trafik ışıkları onay düzeyini (D. K. Pol. 2) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda ABD'de %64,00, Danimarka'da %51,90, Fransa'da %73,80, Almanya'da %78,90, Macaristan'da %61,70, İtalya'da %77,40, İngiltere'de %85,60, Avustralya'da %76,00, Brezilya'da %84,00, Kanada'da %71,00, Çin'de %92,00, Japonya'da %55,00, Rusya'da %87,00, Güney Afrika'da %82,00, Güney Kore'de %82,00, Ukrayna'da %89,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de trafik ışıkları onay düzeyinin (D. K. Pol. 2) %89,96 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 29'da Türkiye'de tespit edilen trafik ışıkları onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdelerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdeleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 29. Trafik ışıkları onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Trafik Işıkları onay düzeyi (D. K. Pol. 2) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde ülkeler arasında önemli bir fikir birliği görülmektedir. Genel olarak Danimarka, Japonya Macaristan ve A.B.D. dışında ülkeler çok yüksek ve yüksek seviyede onay düzeyine sahiptir. En yüksek onay düzeyi Çin’de görülmekte olup Türkiye’nin onay düzeyi çok yüksek düzey ile ikinci sıradadır.

4.5.3. Yeşil Enerjiyi Teşvik Etmek Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Hükümet özendirerek, elektrik tüketicilerini otomatik olarak "yeşil" (çevre dostu) enerji sağlayan tedarikçi bir firmaya kayıt etmekte ancak tüketicilerin istemeleri durumunda sistemden çıkmalarına olanak tanıyan bir sistemi benimsemeye teşvik etmektedir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22

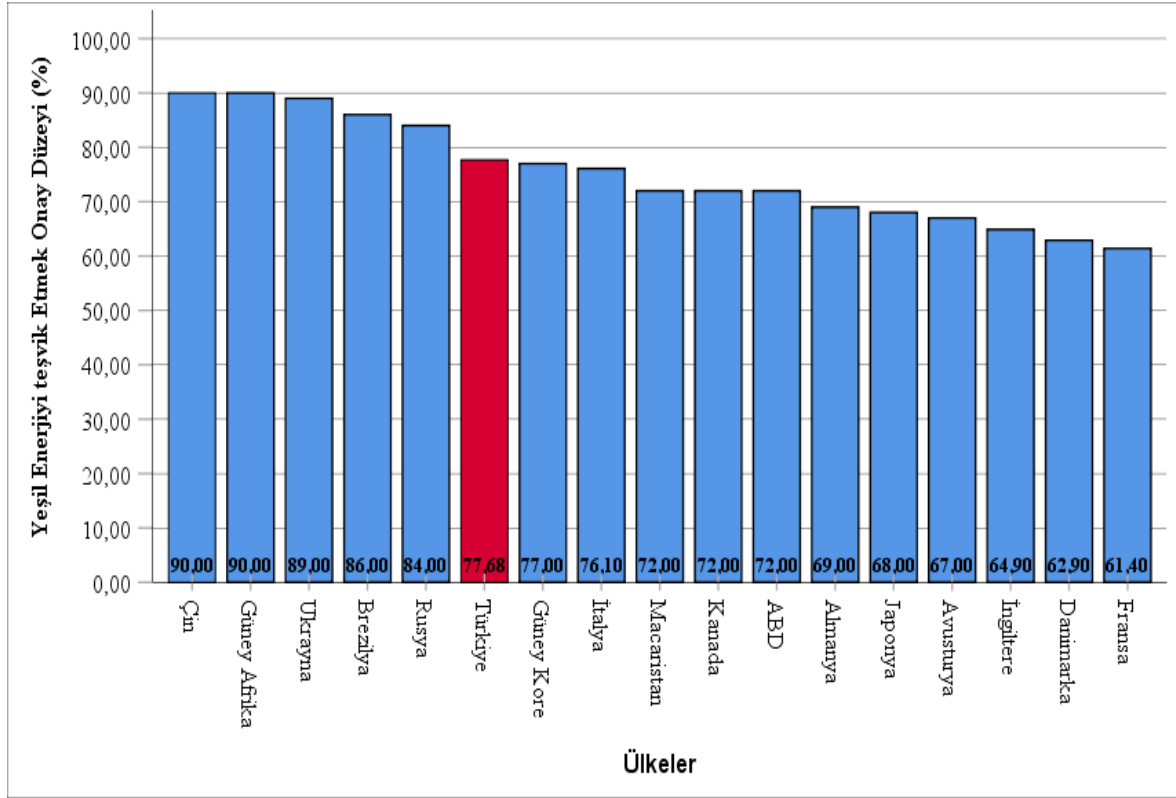
Yeşil enerjiyi teşvik etmek onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 3-Yeşil Enerji Teşvik Etmek	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	34	6,2					
2-Onaylamıyorum	31	5,6					
Onay							
3-Kararsızım	83	15,0	3,88	77,68	0,047	1,114	1,241
Düze y i							
4-Onaylıyorum	225	40,7					
5-Kesinlikle Onaylıyorum	180	32,5					
Toplam	553	100,0					

Yeşil enerji teşvik etmek onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %32,5'i (N=180) "kesinlikle onaylıyorum", %40,7'si (N=225) "onaylıyorum", %15'i (N=83) "kararsızım", %5,6'sı (N=31) "Onaylamıyorum" ve %6,2'si (N=34) ise "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Yeşil enerji teşvik etmek onay düzeyinin ortalaması 3,88, ortalamanın yüzdeler karşılığı %77,68 olup yüksek düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,047, standart sapması 1,114 ve varyans değeri 1,241 olarak tespit edilmiştir.

Yeşil enerji teşvik etmek onay düzeyini (D. K. Pol. 3) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda ABD'de %72,00, Danimarka'da %62,90, Fransa'da %61,40, Almanya'da %69,00, Macaristan'da %72,00, İtalya'da %76,10, İngiltere'de %64,90, Avustralya'da %67, Brezilya'da %86,00, Kanada'da %72,00, Çin'de %90,00, Japonya'da %68,00, Rusya'da %84,00, Güney Afrika'da %90,00, Güney Kore'de %77,00 ve Ukrayna'da %89,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de yeşil enerji teşvik etmek (D. K. Pol. 3) onay düzeyinin %77,68 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 30'de Türkiye'de tespit edilen yeşil enerji teşvik etmek onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdelerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdeleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 30. Yeşil enerjiyi teşvik etmek onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Yeşil enerji teşvik etmek onay düzeyi (D. K. Pol. 3) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde ülkeler arasında ikili gruplanmış bir fikir birliği görülmektedir. Genel olarak Fransa, Danimarka, İngiltere, Avusturya, Japonya, Almanya dışında ülkeler çok yüksek ve yüksek seviyede onay düzeyine sahiptir. En yüksek onay düzeyi Çin’de görülmekte olup Türkiye’nin onay düzeyi yüksek düzey ile altıncı sıradadır.

4.5.4. Organ Bağışçısı Seçimi Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Hükümet, ruhsat alan kişilerin (ehliyet gibi) organ bağışçısı olmak isteyip istemediklerini belirtme zorunluğu gerektiren bir yasa çıkartmaktadır.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 23’te gösterilmiştir.

Tablo 23

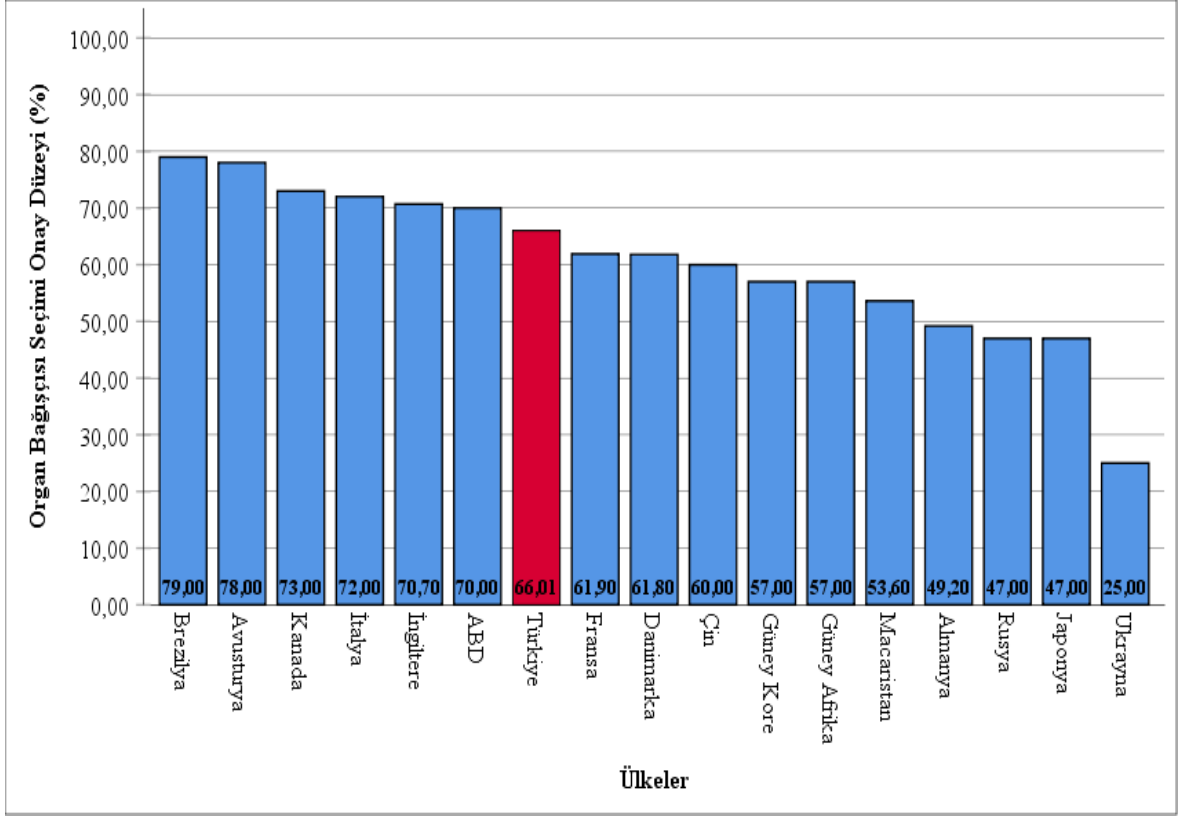
Organ bağışçısı seçimi onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 4- Organ Bağışçısı Seçimi	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	66	11,9					
2-Onaylamıyorum	85	15,4					
Onay Düzeyi 3-Kararsızım	158	28,5	3,3	66,01	0,056	1,317	1,735
4-Onaylıyorum	106	19,2					
5-Kesinlikle Onaylıyorum	138	25,0					
Toplam	553	100,0					

Organ bağışçısı seçimi onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %25'i (N=138) "kesinlikle onaylıyorum", %19,2'si (N=106) "onaylıyorum", %28,5'i (N=158) "kararsızım", %15,4'ü (N=85) "Onaylamıyorum" ve %11,9'u (N=66) ise "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Organ bağışçısı seçimi onay düzeyinin ortalaması 3,30, ortalamanın yüzdelik karşılığı %66,01 olup orta düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,056, standart sapması 1,317 ve varyans değeri 1,735 olarak tespit edilmiştir.

Organ bağışçısı seçimi onay düzeyini (D. K. Pol. 4) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda ABD'de %70,00, Danimarka'da %61,80, Fransa'da %61,90, Almanya'da %49,20, Macaristan'da %53,60, İtalya'da %72,00, İngiltere'de %70,70, Avustralya'da %78,00, Brezilya'da %79,00, Kanada'da %73,00, Çin'de %60,00, Japonya'da %47,00, Rusya'da %47,00, Güney Afrika'da %57,00, Güney Kore'de %57,00 ve Ukrayna'da %25,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de organ bağışçısı seçimi (D. K. Pol. 4) onay düzeyinin %66,01 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 31'de Türkiye'de tespit edilen organ bağışçısı seçimi onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdelilerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdelikleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 31. Organ bağışçısı seçimi onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Organ bağışçısı seçimi onay düzeyi (D. K. Pol. 4) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde Ukrayna en aykırı onay düzeyine sahip olup organ bağışı seçimi onaylanmamaktadır. Japonya, Rusya, Almanya her ne kadar yüzde 50'nin altına düşük onay seviyesine sahip olsa da onaylama eğilimindedirler. Genel olarak ülkeler çok yüksek onay seviyesine sahip olmamakla birlikte organ bağışçısı seçimini onaylamaktadır. En yüksek onay düzeyi Brezilya'da görülmekte olup Türkiye orta seviyede onay düzeyi ile yedinci sıradadır.

4.5.5. Sağlıklı Gıda Yerleştirme Seçimi Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Hükümet, tüm büyük marketlerde en sağlıklı yiyecekleri tüketicilerin gözüne çarpan, görünür bir yere yerleştirilmesi zorunluğunu getiren bir yasa çıkarmaktadır.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo 24

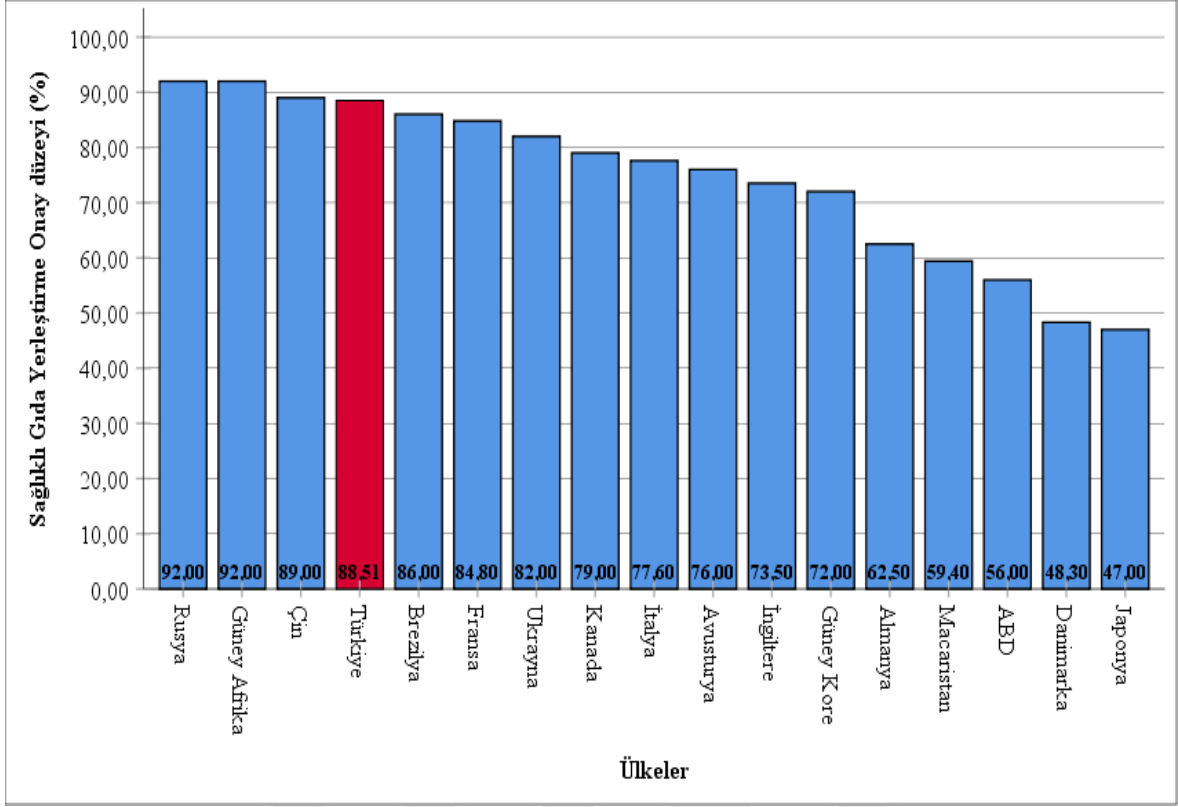
Sağlıklı gıda yerleştirme seçimi onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 5- Sağlıklı Gıda Yerleştirme Seçimi	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	7	1,3				
2-Onaylamıyorum	10	1,8				
Onay Düzeyi 3-Kararsızım	58	10,5	4,43	88,51	0,036	0,846
4-Onaylıyorum	143	25,9				
5-Kesinlikle Onaylıyorum	335	66,6				
Toplam	553	100,0				

Sağlıklı gıda yerleştirme seçimi onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %66,6'sı (N=335) “kesinlikle onaylıyorum”, %25,9'u (N=143) “onaylıyorum”, %10,5'i (N=58) “kararsızım”, %1,8'i (N=10) “Onaylamıyorum” ve %1,3'ü (N=7) ise “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Sağlıklı gıda yerleştirme seçimi onay düzeyinin ortalaması 4,43, ortalamanın yüzdeler karşılığı %88,51 olup çok yüksek düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,036, standart sapması 0,846 ve varyans değeri 0,716 olarak tespit edilmiştir.

Sağlıklı gıda yerleştirme seçimi onay düzeyini (D. K. Pol. 5) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda ABD'de %56,00, Danimarka'da %48,30, Fransa'da %84,80, Almanya'da %62,50, Macaristan'da %59,40, İtalya'da %77,60, İngiltere'de %73,50, Avustralya'da %76,00, Brezilya'da %86,00, Kanada'da %79,00, Çin'de %89,00, Japonya'da %47,00, Rusya'da %92,00, Güney Afrika'da %92,00, Güney Kore'de %72,00 ve Ukrayna'da %82,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de sağlıklı gıda yerleştirme seçimi (D. K. Pol. 5) onay düzeyinin %88,51 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 32'de Türkiye'de tespit edilen sağlıklı gıda yerleştirme seçimi onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdelerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdelikleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 32. Sağlıklı gıda yerleştirme onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Sağlıklı gıda yerleştirme seçimi onay düzeyi (D. K. Pol. 5) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde genel olarak ülkeler arasında genel bir fikir birliği görülmektedir. Japonya, Danimarka her ne kadar yüzde 50'nin altına düşük onay seviyesine sahip olsa da onaylama eğilimindedirler, A.B.D. Macaristan, Almanya ise orta seviyede onay düzeyine sahiptir. En yüksek onay düzeyi Rusya'da görülmekte olup Türkiye çok yüksek onay düzeyi ile dördüncü sıradadır.

4.5.6. Dikkati Dağılmış Sürücü Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Hükümet, sürüş güvenliği açısından dikkati dağıtan davranışlar ile ilişkili ölümleri ve yaralanmaları azaltmak için araç kullanırken sürücülerin cep telefonu kullanımını caydırmak amacıyla tasarlanmış hikaye ve görsellerden oluşan bir halk eğitim kampanyasını benimsemektedir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler aşağıda Tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25

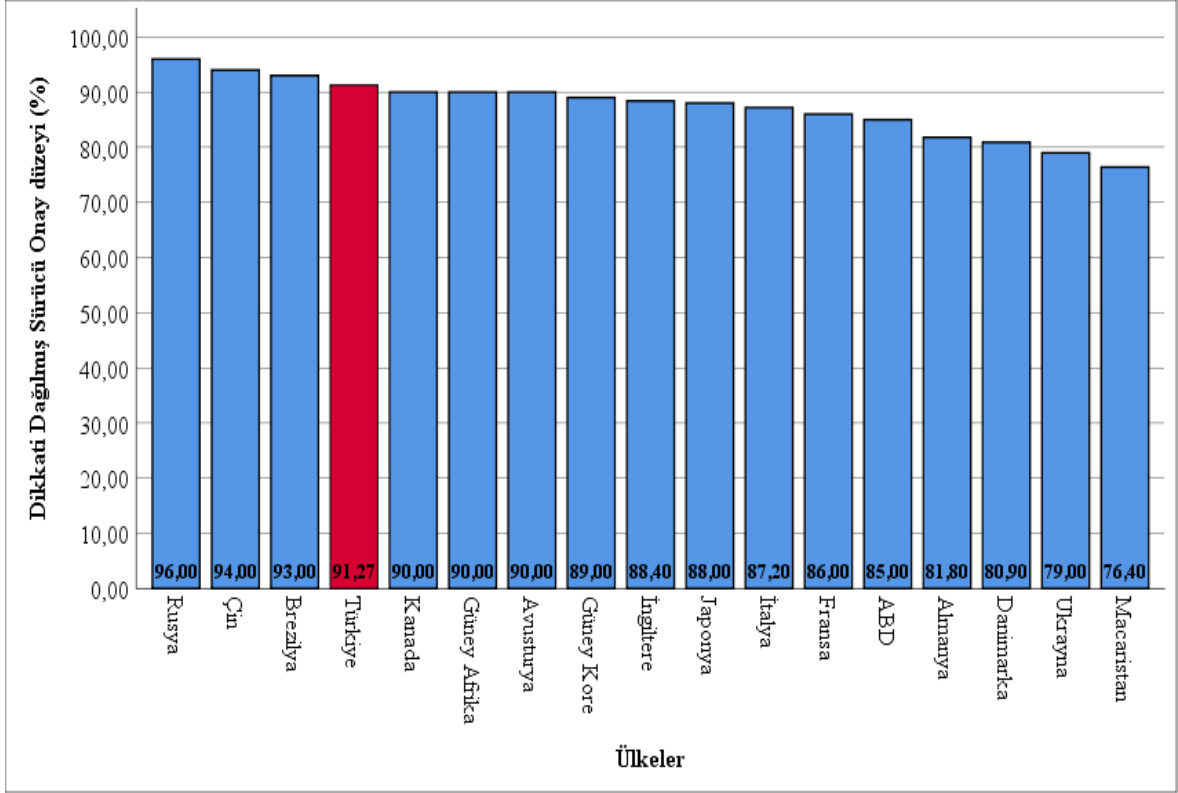
Dikkati dağılmış sürücü onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 6- Dikkati Dağılmış Sürücü	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	3	0,5				
2-Onaylamıyorum	9	1,6				
Onay						
3-Kararsızım	36	6,5	4,56	91,27	0,031	0,735
Düze y i						
4-Onaylıyorum	134	24,2				
5-Kesinlikle Onaylıyorum	371	67,1				
Toplam	553	100,0				

Dikkati dağılmış sürücü onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %67,1'i (N=371) "kesinlikle onaylıyorum", %24,2'si (N=134) "onaylıyorum", %6,5'i (N=36) "kararsızım", %1,6'sı (N=9) "Onaylamıyorum" ve %0,5'ü (N=3) ise "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Dikkati dağılmış sürücü onay düzeyinin ortalaması 4,56, ortalamanın yüzdeler karşılığı %91,27 olup çok yüksek düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,031, standart sapması 0,735 ve varyans değeri 0,541 olarak tespit edilmiştir.

Dikkati dağılmış sürücü onay düzeyini (D. K. Pol. 6) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda ABD'de %85,00, Danimarka'da %80,90, Fransa'da %86,00, Almanya'da %81,80, Macaristan'da %76,40, İtalya'da %87,20, İngiltere'de %88,40, Avustralya'da %90,00, Brezilya'da %93,00, Kanada'da %90,00, Çin'de %94,00, Japonya'da %88,00, Rusya'da %96,00, Güney Afrika'da %90,00, Güney Kore'de %89,00 ve Ukrayna'da %79,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de dikkati dağılmış sürücü (D. K. Pol. 6) onay düzeyinin %91,27 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 33'te Türkiye'de tespit edilen dikkati dağılmış sürücü onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdelerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdeleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 33. Dikkati dağılmış sürücü onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Dikkati dağılmış sürücü onay düzeyini (D. K. Pol. 6)) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde farklılıklardan daha çok benzerlikler ön plana çıkmaktadır. Farklı ülkeler arasında önemli bir fikir birliği görülmektedir. Genel olarak ülkeler çok yüksek ve yüksek seviyede onay düzeyine sahiptir. En yüksek onay düzeyi Rusya’da görülmekte olup Türkiye’nin onay düzeyi kapsamında çok yüksek onay düzeyi ile dördüncü sıradadır.

4.5.7. Çocukluk Çağı Obezitesi Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Çocukluk çağı obezitesini azaltmak adına hükümet, ebeveynlerin çocukları için daha sağlıklı seçimler yapabilecekleri bilgileri içeren bir halk eğitim kampanyasını benimsemektedir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26

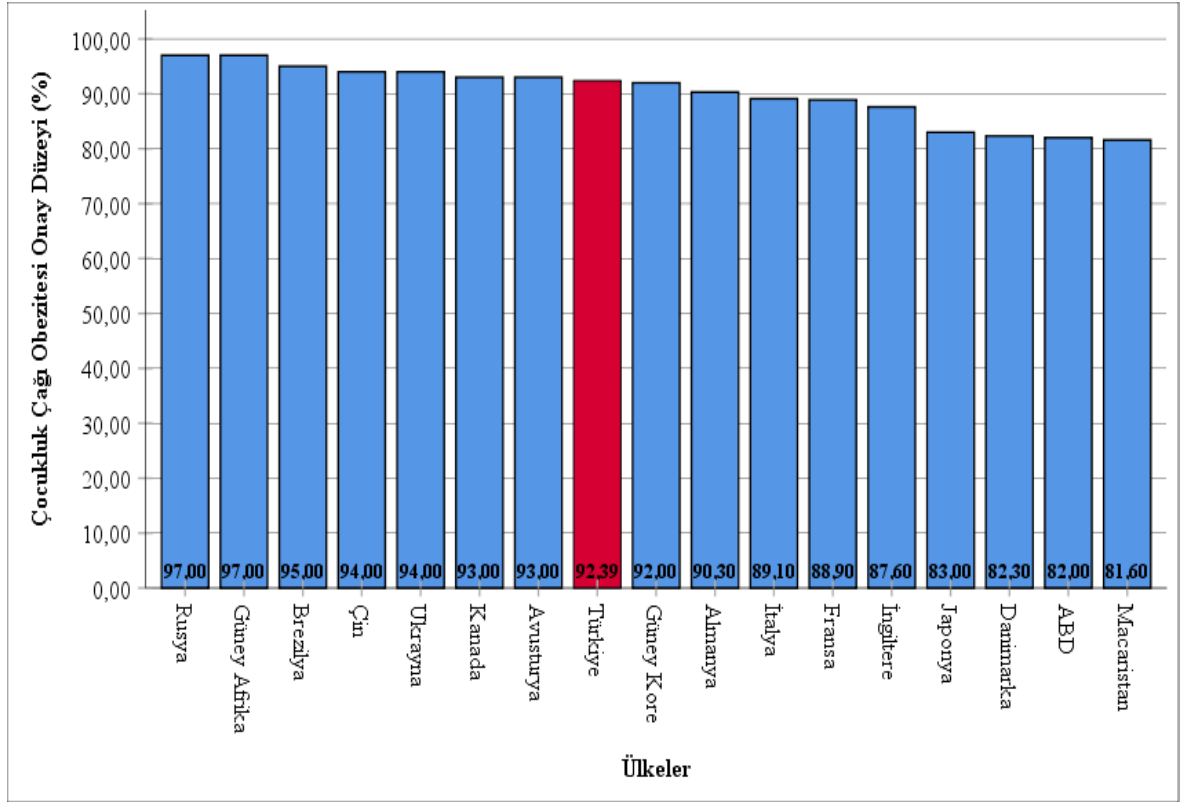
Çocukluk çağı obezitesi onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 7- Çocukluk Çağı Obezitesi	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	2	0,4				
2-Onaylamıyorum	5	0,9				
Onay Düzeyi 3-Kararsızım	34	6,1	4,62	92,39	0,029	0,676
4-Onaylıyorum	119	21,5				0,457
5-Kesinlikle Onaylıyorum	393	71,1				
Toplam	553	100,0				

Çocukluk çağı obezitesi onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %71,1'i (N=393) "kesinlikle onaylıyorum", %21,5'i (N=119) "onaylıyorum", %6,1'i (N=34) "kararsızım", %0,9'sı (N=5) "Onaylamıyorum" ve %0,4'ü (N=2) ise "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Çocukluk çağı obezitesi onay düzeyinin ortalaması 4,62, ortalamanın yüzdelik karşılığı %92,39 olup çok yüksek düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,029, standart sapması 0,676 ve varyans değeri 0,457 olarak tespit edilmiştir.

Çocukluk çağı obezitesi onay düzeyini (D. K. Pol. 7) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda ABD'de %82,00, Danimarka'da %82,30, Fransa'da %88,90, Almanya'da %90,30, Macaristan'da %81,60, İtalya'da %89,10, İngiltere'de %87,60, Avustralya'da %93,00, Brezilya'da %95,00, Kanada'da %93,00, Çin'de %94,00, Japonya'da %83,00, Rusya'da %97,00, Güney Afrika'da %97,00, Güney Kore'de %92,00 ve Ukrayna'da %94,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de çocukluk çağı obezitesi (D. K. Pol. 7) onay düzeyinin %92,39 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 34'te Türkiye'de tespit edilen çocukluk çağı obezitesi onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdeliklerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdelikleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 34. Çocukluk çağı obezitesi onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması.

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Çocukluk çağı obezitesi onay düzeyi (D. K. Pol. 7) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde farklılıklardan daha çok benzerlikler ön plana çıkmaktadır. Farklı ülkeler arasında önemli bir fikir birliği görülmektedir. Genel olarak ülkeler çok yüksek ve yüksek seviyede onay düzeyine sahiptir. En yüksek onay düzeyi Rusya’da görülmekte olup Türkiye’nin onay düzeyi kapsamında çok yüksek onay düzeyi ile sekizinci sıradadır.

4.5.8. Bilinçaltı Reklamlar Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Hükümet, sinema salonlarında insanları sigara içmekten ve aşırı yemekten caydırmak için tasarlanmış bilinçaltı reklamlar (insanların bilinçli olarak farkında olmayacakları kadar hızlı geçen reklamlar) verilmesi zorunluluğu getirecektir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27

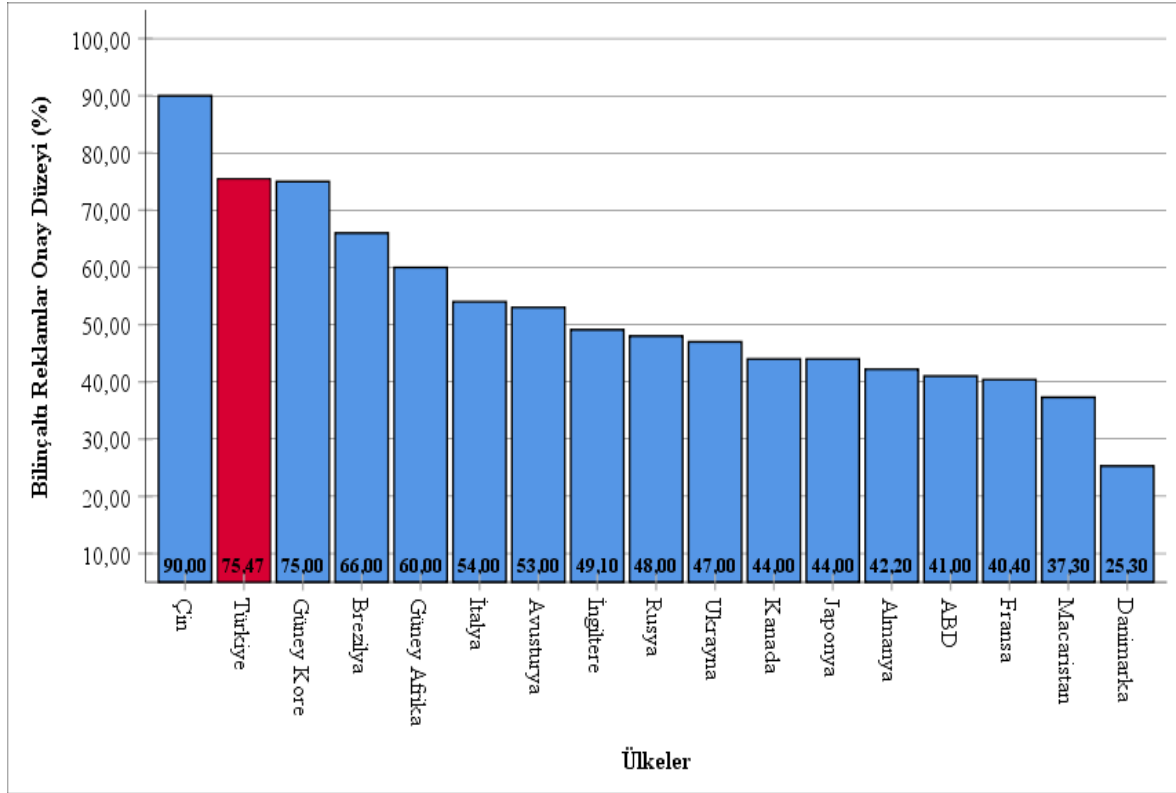
Bilinçaltı reklamlar onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 8- Bilinçaltı Reklamlar	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	39	7,1					
2-Onaylamıyorum	55	9,9					
Onay Düzeyi							
3-Kararsızım	118	21,3	3,77	75,47	0,054	1,264	1,598
4-Onaylıyorum	120	21,7					
5-Kesinlikle Onaylıyorum	220	39,8					
Eksik Veri	1	0,2					
Toplam	553	100,0					

Bilinçaltı reklamlar onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %39,8'i (N=220) "kesinlikle onaylıyorum", %21,7'i (N=120) "onaylıyorum", %21,3'ü (N=118) "kararsızım", %9,9'sı (N=55) "Onaylamıyorum" ve %7,1'i (N=39) ise "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiş olup %0,2 (N=1) eksik veri vardır. Bilinçaltı reklamlar onay düzeyinin ortalaması 3,77, ortalamanın yüzdeler karşılığı %75,47 olup yüksek düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,054, standart sapması 1,264 ve varyans değeri 1,598 olarak tespit edilmiştir.

Bilinçaltı reklamlar onay düzeyini (D. K. Pol. 8) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda ABD'de %41,00, Danimarka'da %25,30, Fransa'da %40,40, Almanya'da %42,20, Macaristan'da %37,30, İtalya'da %54,00, İngiltere'de %49,10, Avustralya'da %53,00, Brezilya'da %66,00, Kanada'da %44,00, Çin'de %90,00, Japonya'da %44,00, Rusya'da %48,00, Güney Afrika'da %60,00, Güney Kore'de %75,00 ve Ukrayna'da %47,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de bilinçaltı reklamlar (D. K. Pol. 8) onay düzeyinin %75,47 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 35'te Türkiye'de tespit edilen bilinçaltı reklamlar onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdelerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdeleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 35. Bilinçaltı reklamlar onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Bilinçaltı reklamlar onay düzeyi (D. K. Pol. 8) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde Aykırı onay düzeyi olarak Çin, Türkiye, Güney Kore olduğu görülmektedir. Genel olarak ülkeler yüzde 50'nin altına düşük onay seviyesine sahip olup bilinçaltı reklamlar ile oluşturulmuş politikaları onaylamama eğilimdedir. En yüksek onay düzeyi Çin'de görülmekte olup Türkiye yüksek seviyede onay düzeyi ile ikinci sıradadır.

4.5.9. Karbon Emisyon Yükü Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Karbon emisyonlarını dengelemek için hükümet, insanlardan otobüs ve uçak biletlerinde belirli bir miktar ek ücret (otobüs biletinde 20-TL, uçak biletinde 50-TL) talep edilmesini şart koşmaktadır. Program kapsamında, insanlar ek ücreti açıkça ödemek istemediklerini beyan etmeleri halinde ek ücreti iptal edebilmektedirler.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28

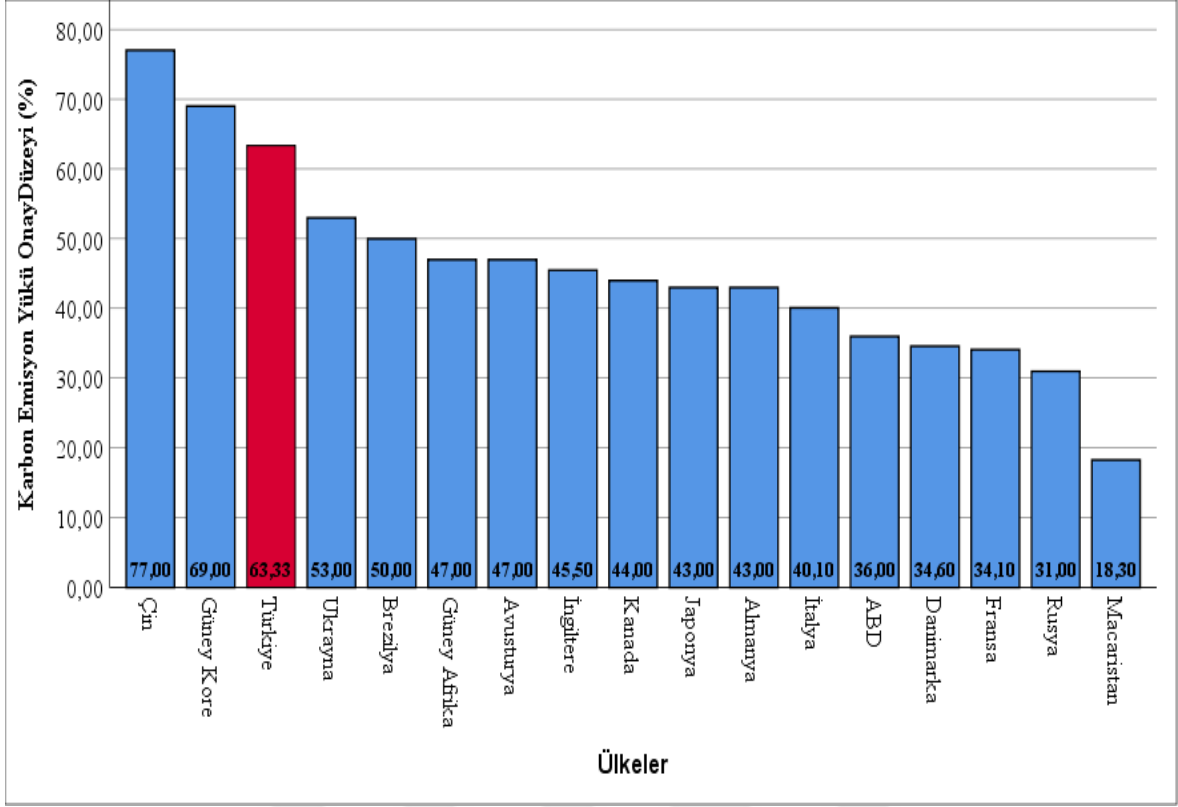
Karbon emisyon yükü onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 9- Karbon Emisyon Yükü		N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$	S.S	S ²
Onay Düzeyi	1-Kesinlikle Onaylamıyorum	92	16,6	3,16	63,33	0,061	1,431
	2-Onaylamıyorum	110	19,9				
	3-Kararsızım	107	19,3				
	4-Onaylıyorum	103	18,6				
	5-Kesinlikle Onaylıyorum	141	25,5				
	Toplam	553	100,0				

Karbon Emisyon Yükü onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %25,5'i (N=141) "kesinlikle onaylıyorum", %18,6'sı (N=103) "onaylıyorum", %19,3'ü (N=107) "kararsızım", %19,9'u (N=110) "Onaylamıyorum" ve %16,6'sı (N=92) ise "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Karbon emisyon yükü onay düzeyinin ortalaması 3,16, ortalamanın yüzdelik karşılığı %63,33 olup orta düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,061, standart sapması 1,431 ve varyans değeri 2,047 olarak tespit edilmiştir.

Karbon emisyon yükü onay düzeyini (D. K. Pol. 9) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda ABD'de %36,00, Danimarka'da %34,60, Fransa'da %34,10, Almanya'da %43,00, Macaristan'da %18,30, İtalya'da %40,10, İngiltere'de %45,50, Avustralya'da %47,00, Brezilya'da %50,00, Kanada'da %44,00, Çin'de %77,00, Japonya'da %43,00, Rusya'da %31,00, Güney Afrika'da %47,00, Güney Kore'de %69,00 ve Ukrayna'da %53,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de karbon emisyon yükü (D. K. Pol. 9) onay düzeyinin %63,33 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 36'da Türkiye'de tespit edilen karbon emisyon yükü onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdeliklerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdelikleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 36. Karbon emisyon yükü onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Karbon emisyon yükü onay düzeyi (D. K. Pol. 9) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde Macaristan aykırı onay düzeyine sahiptir. Genel olarak ülkeler yüzde 50'nin altına düşük onay seviyesine sahip olup varsayılan seçenekler ile oluşturulmuş karbon emisyon ücretlerini onaylamama eğilimindedir. En yüksek onay düzeyi Çin'de görülmekte olup Türkiye orta onay düzeyi ile üçüncü sıradadır.

4.5.10. Yüksek Tuz Seviyesi Onay Düzeyi

Ankette yer alan "Hükümet, aşırı yüksek tuz seviyelerine sahip ürünler için "Bu üründe sağlığınız için zararlı olabilecek yüksek seviyede tuz bulunmaktadır" etiketi koyulması zorunluğu getirmektedir." İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 29'da gösterilmiştir.

Tablo 29

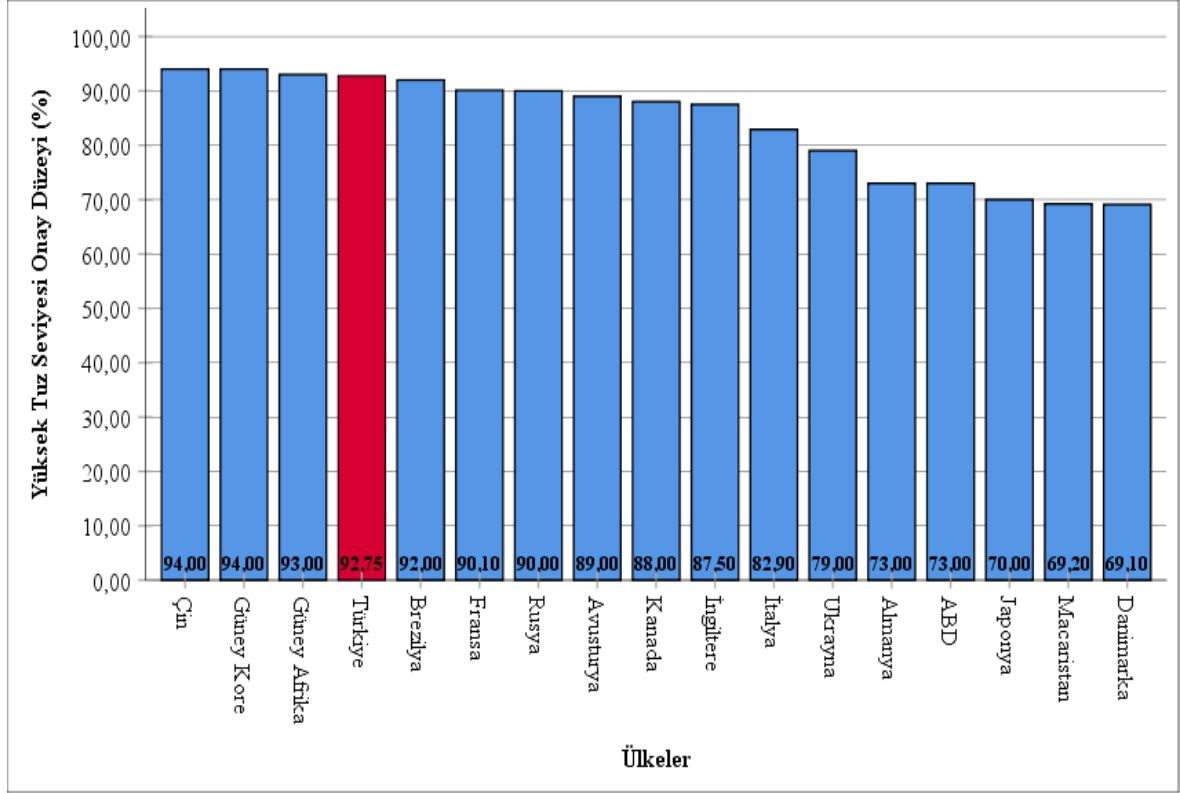
Yüksek tuz seviyesi onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 10- Yüksek Tuz Seviyesi	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	4	0,7					
2-Onaylamıyorum	6	1,1					
3-Kararsızım	27	4,9	4,64	92,75	0,030	0,694	0,481
4-Onaylıyorum	112	20,3					
5-Kesinlikle Onaylıyorum	404	73,1					
Toplam	553	100,0					

Yüksek tuz seviyesi onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %73,1'i (N=404) "kesinlikle onaylıyorum", %20,3'ü (N=112) "onaylıyorum", %4,9'u (N=27) "kararsızım", %1,1'i (N=6) "Onaylamıyorum" ve %0,7'si (N=4) ise "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Yüksek tuz seviyesi onay düzeyinin ortalaması 4,64, ortalamanın yüzdeler karşılığı %92,75 olup çok yüksek düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,030, standart sapması 0,694 ve varyans değeri 0,481 olarak tespit edilmiştir.

Yüksek tuz seviyesi onay düzeyini (D. K. Pol. 10) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda; ABD'de %73,00, Danimarka'da %69,10, Fransa'da %90,10, Almanya'da %73,00, Macaristan'da %69,20, İtalya'da %82,90, İngiltere'de %87,50, Avustralya'da %89,00, Brezilya'da %92,00, Kanada'da %88,00, Çin'de %94,00, Japonya'da %70,00, Rusya'da %90,00, Güney Afrika'da %93,00, Güney Kore'de %94,00 ve Ukrayna'da %79,0 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de yüksek tuz seviyesi (D. K. Pol. 10) onay düzeyinin %92,75 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 37'de Türkiye'de tespit edilen yüksek tuz seviyesi onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdeliklerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdelikleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 37. Yüksek tuz seviyesi onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Yüksek tuz seviyesi onay düzeyi (D. K. Pol. 10) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde farklılıklardan daha çok benzerlikler ön plana çıkmaktadır. Farklı ülkeler arasında önemli bir fikir birliği görülmektedir. Genel olarak ülkeler çok yüksek ve yüksek seviyede onay düzeyine sahiptir. En yüksek onay düzeyi Çin’de görülmekte olup Türkiye’nin onay düzeyi kapsamında çok yüksek onay düzeyi ile dördüncü sıradadır.

4.5.11. Kızılay Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Hükümet, vergi beyannamelerinde otomatik olarak vergi beyan eden herkesi bağışçı kabul ederek insanların bu bağışı yapmak istemediklerini açıkça söylemeleri durumunda bağıştan vazgeçme olanağı vermek kaydıyla, Kızılay’a (veya başka bir iyi amaç için) 50-TL bağış yapılmasını varsayan bir düzenleme getirecektir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30

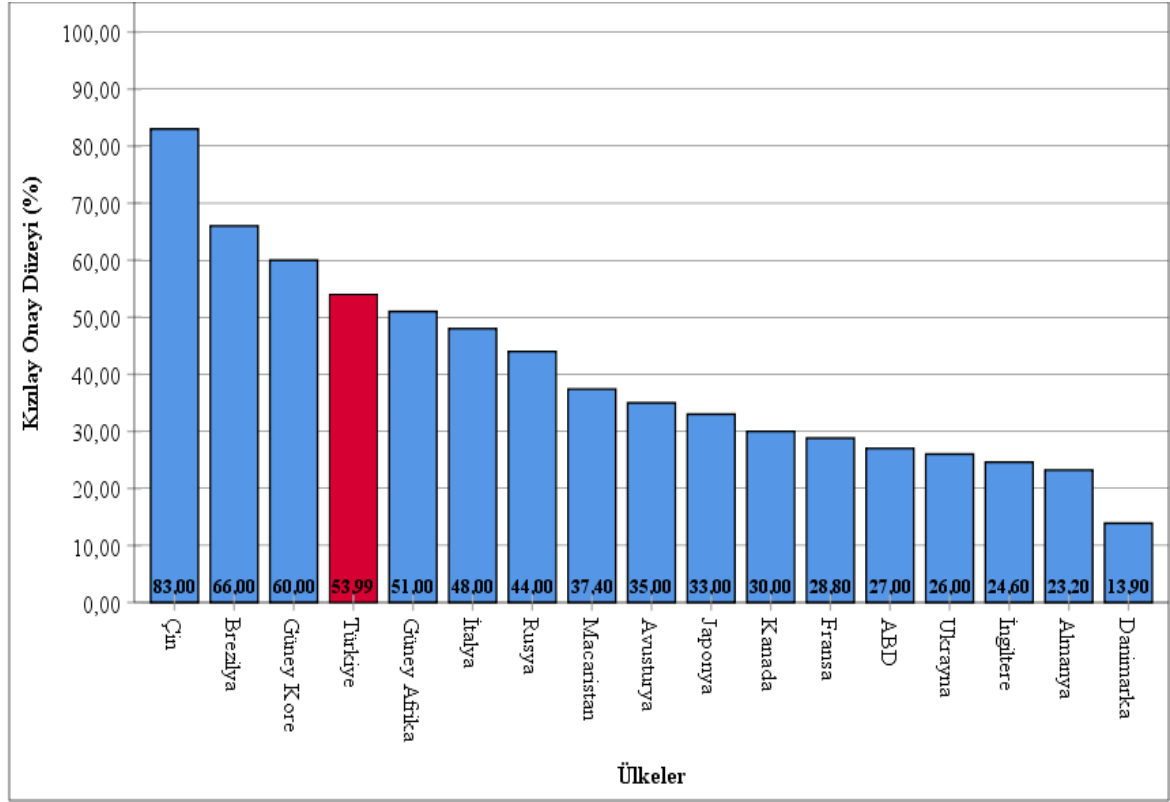
Kızılay onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 11- Kızılay		N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S.S	S ²
Onay Düzeyi	1-Kesinlikle Onaylamıyorum	140	25,3	2,70	53,99	0,057	1,352
	2-Onaylamıyorum	123	22,2				
	3-Kararsızım	124	22,4				
	4-Onaylıyorum	96	17,4				
	5-Kesinlikle Onaylıyorum	70	12,7				
	Toplam	553	100,0				

Kızılay onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %12,7'si (N=70) “kesinlikle onaylıyorum”, %17,4'ü (N=96) “onaylıyorum”, %22,4'ü (N=124) “kararsızım”, %22,2'si (N=123) “Onaylamıyorum” ve %25,3'ü (N=140) ise “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Kızılay onay düzeyinin ortalaması 2,70, ortalamanın yüzdelik karşılığı %53,99 olup orta düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,057, standart sapması 1,352 ve varyans değeri 1,827 olarak tespit edilmiştir.

Kızılay onay düzeyini (D. K. Pol. 11) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda; ABD'de %27,00, Danimarka'da %13,90, Fransa'da %28,80, Almanya'da %23,20, Macaristan'da %37,40, İtalya'da %48,00, İngiltere'de %24,60, Avustralya'da %35,00, Brezilya'da %66,00, Kanada'da %30,00, Çin'de %83,00, Japonya'da %33,00, Rusya'da %44,00, Güney Afrika'da %51,00, Güney Kore'de %60,00 ve Ukrayna'da %26,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de Kızılay (D. K. Pol. 11) onay düzeyinin %53,99 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 38'de Türkiye'de tespit edilen Kızılay onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdelerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdelikleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 38. Kızılai onay düzeyinin diğeri ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Kızılai onay düzeyi (D. K. Pol. 11) ülkeler kapsamında (Kızılai ikamesi kuruluş) değerlendirildiğinde aykırı onay düzeyi olarak Çin, Brezilya ve Güney Kore olduğu görülmektedir. Genel olarak ülkeler yüzde 50'nin altına düşük onay seviyesine sahip olup varsayılan seçenekler ile hayır kurumuna yardım yapma ile oluşturulmuş politikaları onaylamama eğilimindedir. En yüksek onay düzeyi Çin'de görülmekte olup Türkiye orta seviyede onay düzeyi ile dördüncü sıradadır.

4.5.12. Sigara İçmek ve Aşırı Yemek Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Hükümet, sinema salonlarında insanları sigara içmekten ve aşırı yemekten caydırmak için tasarlanmış halk eğitimi mesajları yayınlaması zorunluğu getirmektedir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31

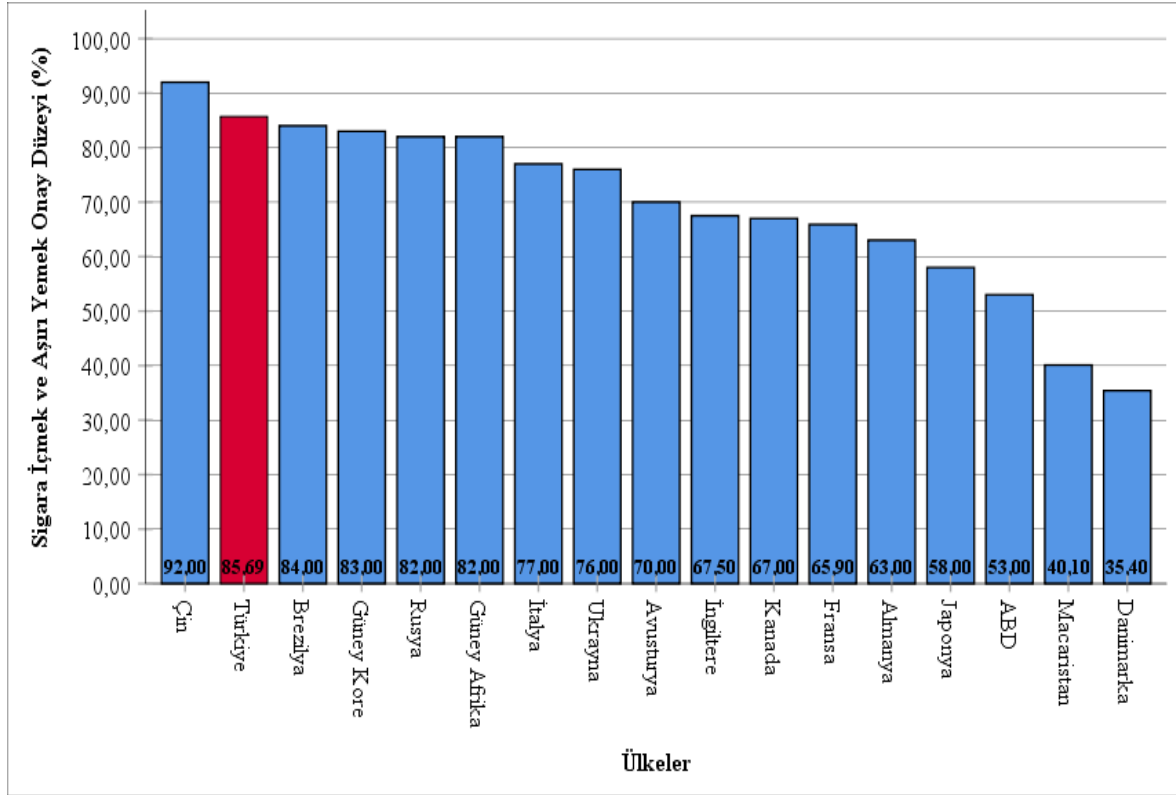
Sigara içmek ve aşırı yemek onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 12- Sigara İçmek ve aşırı Yemek		N	%	\bar{X}	$\frac{X}{S}$	S.S	S ²
Onay Düzeyi	1-Kesinlikle Onaylamıyorum	11	2,0	4,28	85,69	0,039	0,913
	2-Onaylamıyorum	12	2,2				
	3-Kararsızım	72	13,0				
	4-Onaylıyorum	172	31,1				
	5-Kesinlikle Onaylıyorum	286	51,7				
	Toplam	553	100,0				

Sigara içmek ve aşırı yemek onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %51,7'si (N=286) “kesinlikle onaylıyorum”, %31,1'i (N=172) “onaylıyorum”, %13'ü (N=72) “kararsızım”, %2,2'si (N=12) “Onaylamıyorum” ve %2,0'si (N=11) ise “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Sigara içmek ve aşırı yemek onay düzeyinin ortalaması 4,28, ortalamanın yüzdeler karşılığı %85,69 olup çok yüksek düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,039, standart sapması 0,913 ve varyans değeri 0,834 olarak tespit edilmiştir.

Sigara içmek ve aşırı yemek onay düzeyini (D. K. Pol. 12) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda; ABD'de %53,00, Danimarka'da %35,40, Fransa'da %65,90, Almanya'da %63,00, Macaristan'da %40,10, İtalya'da %77,00, İngiltere'de %67,50, Avustralya'da %70,00, Brezilya'da %84,00, Kanada'da %67,00, Çin'de %92,00, Japonya'da %58,00, Rusya'da %82,00, Güney Afrika'da %82,00, Güney Kore'de %83,00 ve Ukrayna'da %76,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de sigara içmek ve aşırı yemek (D. K. Pol. 12) onay düzeyinin %85,69 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 39'da Türkiye'de tespit edilen sigara içmek ve aşırı yemek onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdelerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdeleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 39. Sigara içmek ve aşırı yemek onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Sigara içmek ve aşırı yemek onay düzeyi (D. K. Pol. 12) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde Macaristan ve Danimarka dışında genel olarak ülkeler yüksek seviyede onay düzeyine sahiptir. En yüksek onay düzeyi Çin’de görülmekte olup Türkiye’nin onay düzeyi çok yüksek düzey ile ikinci sıradadır.

4.5.13. Zorunlu Yeşil Enerji Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Hükümet zorunluluk getirerek, tüm elektrik tüketicilerini ‘yeşil’ (çevre dostu) enerji sağlayan tedarikçi bir firmaya kayıt etmekte ancak tüketicilerin istemeleri durumunda sistemden çıkmalarına olanak tanıyan bir sistemi benimsemeye mecbur etmektedir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32

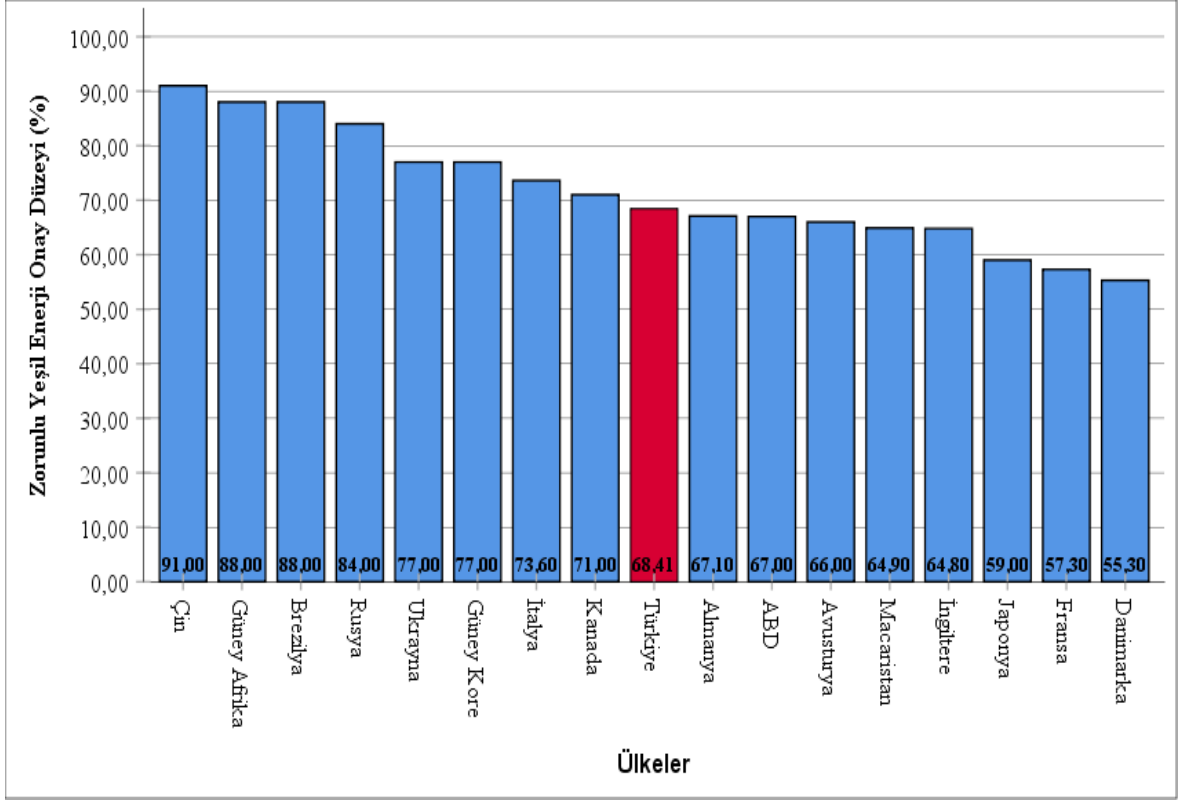
Zorunlu yeşil enerji onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 13- Zorunlu Yeşil Enerji		N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$	S.S	S ²
Onay Düzeyi	1-Kesinlikle Onaylamıyorum	56	10,1	3,42	68,41	0,054	1,280
	2-Onaylamıyorum	81	14,6				
	3-Kararsızım	127	23,0				
	4-Onaylıyorum	153	27,7				
	5-Kesinlikle Onaylıyorum	136	24,6				
	Toplam	553	100,0				

Zorunlu yeşil enerji onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %24,6'sı (N=136) "kesinlikle onaylıyorum", %27,7'si (N=153) "onaylıyorum", %23'ü (N=127) "kararsızım", %14,6'sı (N=81) "Onaylamıyorum" ve %10,1'i (N=56) ise "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Zorunlu yeşil enerji onay düzeyinin ortalaması 3,42, ortalamanın yüzdelik karşılığı %68,41 olup orta düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,054, standart sapması 1,280 ve varyans değeri 1,639 olarak tespit edilmiştir.

Zorunlu yeşil enerji onay düzeyini (D. K. Pol. 13) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda; ABD'de %67,00, Danimarka'da %55,30, Fransa'da %57,30, Almanya'da %67,10, Macaristan'da %64,90, İtalya'da %73,60, İngiltere'de %64,80, Avustralya'da %66,00, Brezilya'da %88,00, Kanada'da %71,00, Çin'de %91,00, Japonya'da %59,00, Rusya'da %84,00 Güney Afrika'da %88,00, Güney Kore'de %77,00 ve Ukrayna'da %77,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de zorunlu yeşil enerji (D. K. Pol. 13) onay düzeyinin %68,41 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 40'da Türkiye'de tespit edilen zorunlu yeşil enerji onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdelilerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdelikleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 40. Zorunlu yeşil enerji onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Zorunlu yeşil enerji onay düzeyi (D. K. Pol. 13) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde genel olarak ülkelerin onay düzeyleri yüzde 50'nin üzerinde olup orta, yüksek ve çok yüksek seviyelerde onaylanmaktadır. En yüksek onay düzeyi Çin'de görülmekte olup Türkiye'nin onay düzeyi kapsamında orta onay düzeyi ile dokuzuncu sıradadır.

4.5.14. Tatlısız Kasiyer Bölgesi Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Yaygınlaşan obezite sorununu durdurmak için hükümet, süpermarket zincirlerinin ödeme noktalarını şekerli mamullerden uzak tutma zorunluluğu getirmektedir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 33'de gösterilmiştir.

Tablo 33

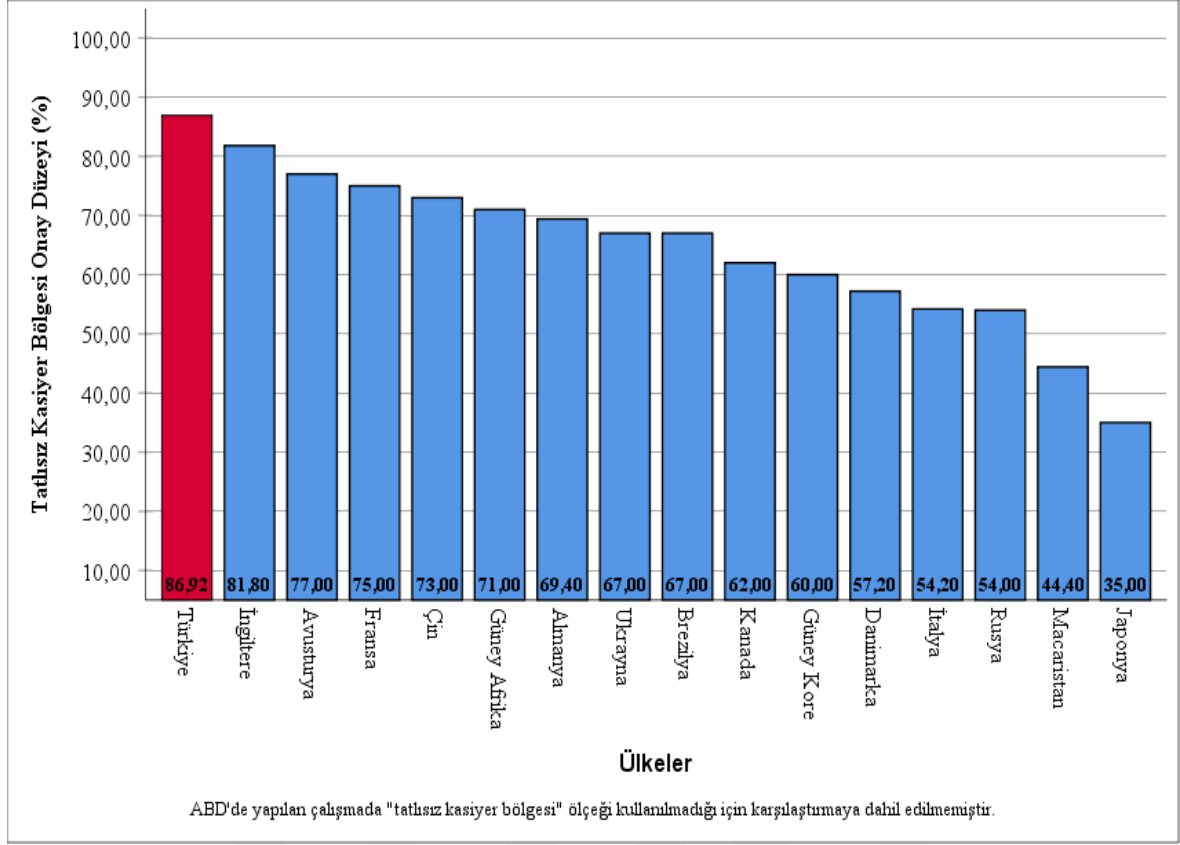
Tatlısız kasiyer bölgesi onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 14- Tatlısız Kasiyer Bölgesi	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	12	2,2					
2-Onaylamıyorum	25	4,5					
3-Kararsızım	61	11,0	4,35	86,92	0,042	0,990	0,981
4-Onaylıyorum	116	21,0					
5-Kesinlikle Onaylıyorum	339	61,3					
Toplam	553	100,0					

Tatlısız kasiyer bölgesi onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %61,3'ü (N=339) "kesinlikle onaylıyorum", %21'i (N=116) "onaylıyorum", %11'i (N=61) "kararsızım", %4,5'i (N=25) "Onaylamıyorum" ve %2,2'si (N=12) ise "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Tatlısız kasiyer bölgesi onay düzeyinin ortalaması 4,35, ortalamanın yüzdelik karşılığı %86,92 olup orta düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,042, standart sapması 0,990 ve varyans değeri 0,981 olarak tespit edilmiştir.

Tatlısız kasiyer bölgesi onay düzeyini (D. K. Pol. 14) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda; Danimarka'da %57,20, Fransa'da %75,00, Almanya'da %69,40, Macaristan'da %44,40, İtalya'da %54,20, İngiltere'de %81,80, Avustralya'da %77,00, Brezilya'da %67,00, Kanada'da %62,00, Çin'de %73,00, Japonya'da %35,00, Rusya'da %54,00, Güney Afrika'da %71,00, Güney Kore'de %60,00 ve Ukrayna'da %67,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de tatlısız kasiyer bölgesi (D. K. Pol. 14) onay düzeyinin %86,92 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 41'de Türkiye'de tespit edilen tatlısız kasiyer bölgesi onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdeliklerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdelikleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 41. Tatlısız kasiyer bölgesi onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Tatlısız kasiyer bölgesi onay düzeyi (D. K. Pol. 14) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde Japonya ve Macaristan aykırı onay düzeyleri dışında genel olarak ülkeler orta ve yüksek seviyede onay düzeyine sahiptir. En yüksek onay düzeyi Türkiye’de görülmekte olup çok yüksek onay düzeyi ile birinci sıradadır. Türkiye özelinde tespit edilen tatlısız kasiyer bölgesi onay düzeyi, karşılaştırma yapılan diğer onay düzeylerine göre ülkeler içinde en yüksek onay düzeyine sahip tek onay düzeyidir.

4.5.15. Etsiz Gün Onay Düzeyi

Ankette yer alan “Halk sağlığı ve iklim koruma nedenleriyle hükümet, kamu kurumlarındaki kantin ve yemekhanelerde haftada bir gün tüm yemeklerin etsiz olması zorunluğu getirmektedir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 34’te gösterilmiştir.

Tablo 34

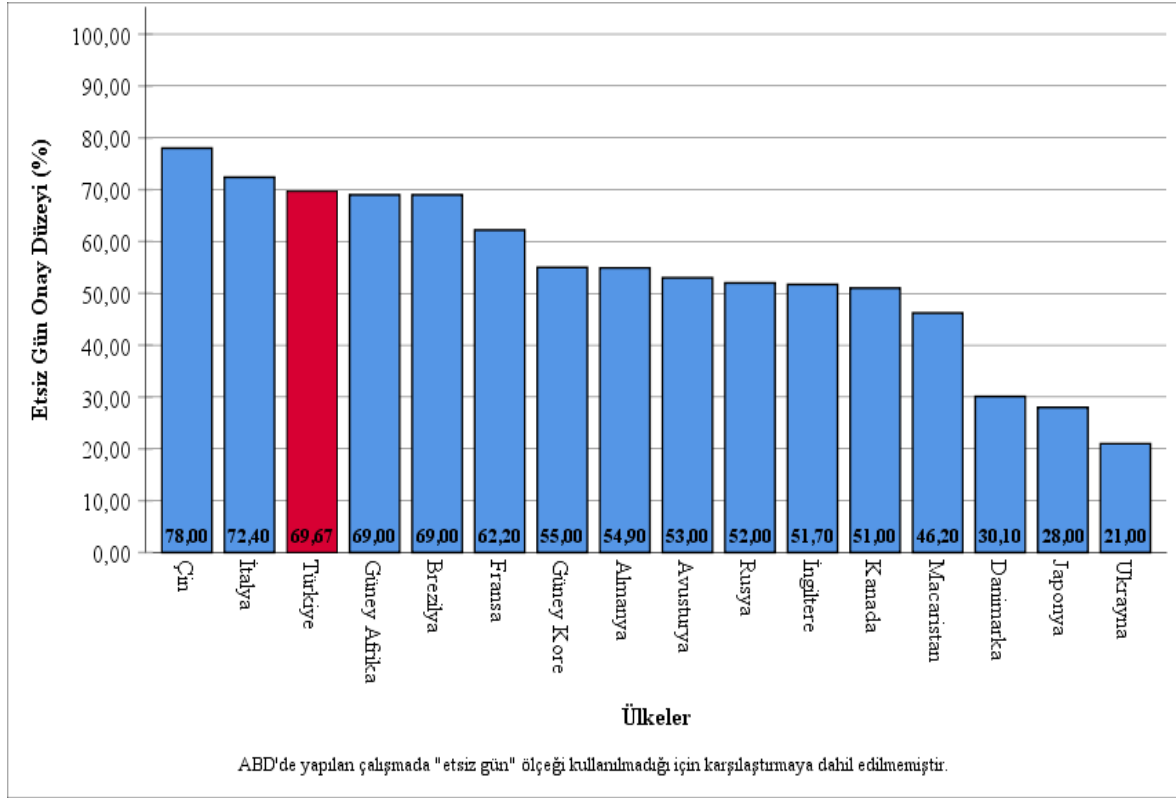
Etsiz gün onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. 15- Etsiz Gün	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	54	9,8					
2-Onaylamıyorum	80	14,5					
3-Kararsızım	137	24,8	3,48	69,67	0,056	1,322	1,746
4-Onaylıyorum	111	20,1					
5-Kesinlikle Onaylıyorum	171	30,9					
Toplam	553	100,0					

Etsiz gün onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %30,9'u (N=171) "kesinlikle onaylıyorum", %20,1'i (N=111) "onaylıyorum", %24,8'i (N=137) "kararsızım", %14,5'i (N=80) "Onaylamıyorum" ve %9,8'i (N=54) ise "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Etsiz gün onay düzeyinin ortalaması 3,48, ortalamanın yüzdeler karşılığı %69,67 olup orta düzeyde onaylanmaktadır. Ortalamanın standart hatası 0,056, standart sapması 1,322 ve varyans değeri 1,746 olarak tespit edilmiştir.

Etsiz gün onay düzeyini (D. K. Pol. 15) tespit etmek amacıyla diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda; Danimarka'da %30,10, Fransa'da %62,20, Almanya'da %54,90, Macaristan'da %46,20, İtalya'da %72,40, İngiltere'de %51,70, Avustralya'da %53,00, Brezilya'da %69,00, Kanada'da %51,00, Çin'de %78,00, Japonya'da %28,00, Rusya'da %52,00, Güney Afrika'da %69,00, Güney Kore'de %55,00, ve Ukrayna'da %21,00 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Türkiye'de etsiz gün (D. K. Pol. 15) onay düzeyinin %69,67 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 42'de Türkiye'de tespit edilen etsiz gün onay düzeyi yüzdesi ile diğer ülkelerin onay düzeyi yüzdelerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdeleri büyükten küçüğü sıralanarak ve araştırma kapsamında tespit edilen Türkiye verileri kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Şekil 42. Etsiz gün onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Etsiz gün onay düzeyi (D. K. Pol. 15) ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde aykırı onay düzeyleri olarak Ukrayna, Japonya, Danimarka, Macaristan'da olduğu görülmektedir. Bu ülkeler haftada bir gün tüm yemeklerin etsiz olması zorunluğunu onaylamamaktadır. Diğer ülkeler yüzde 50'nin üstünde onay seviyesine sahip olup orta seviyede onay düzeyine sahiptir. En yüksek onay düzeyi Çin'de görülmekte olup Türkiye orta seviyede onay düzeyi ile üçüncü sıradadır.

4.6. Davranışsal Kamu Politikaları Toplam Onay Düzeyi

Davranışsal kamu politikaları toplam onay düzeyi, 15 maddelik ölçeğin tüm maddelerinin ortalaması (\bar{X}) hesaplanarak oluşturulmuştur. Türkiye'de tespit edilen davranışsal kamu politikaları toplam onay düzeyi ait betimsel istatistikler aşağıda Tablo 35'de gösterilmiştir.

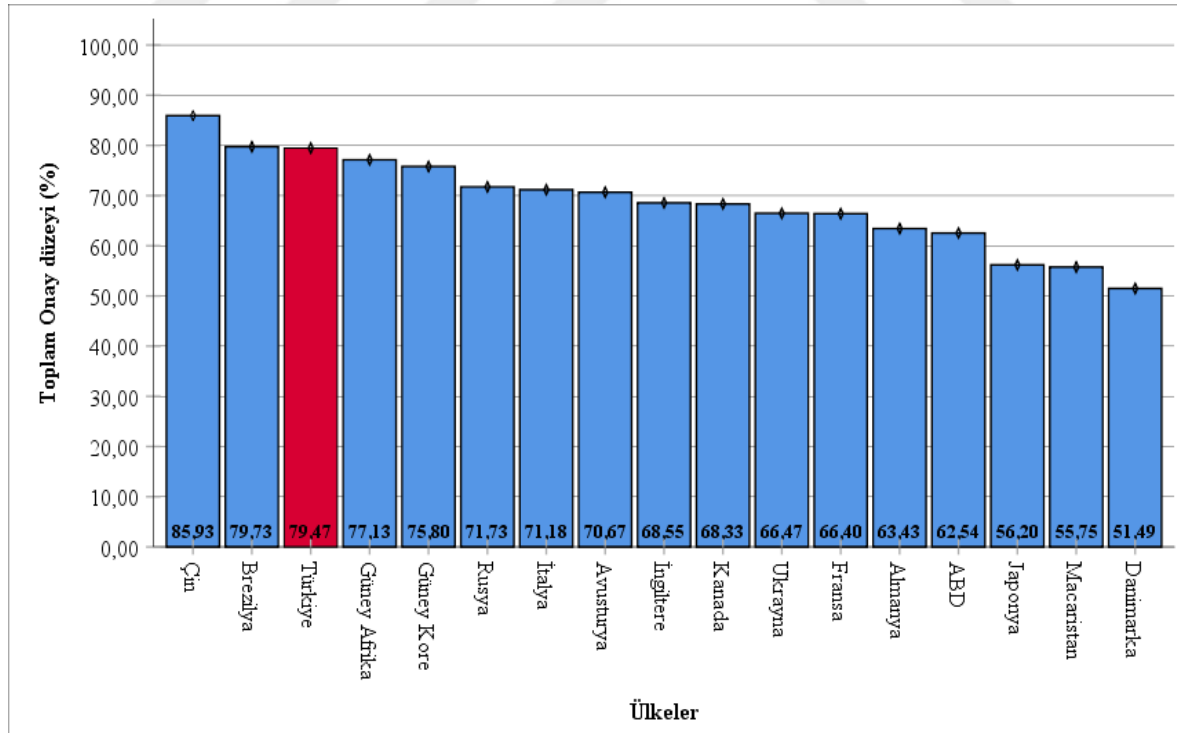
Tablo 35

Toplam onay düzeyine ait betimsel istatistikler

N	Min.	Maks.	Med	\bar{X}	\bar{X}		S.S	S ²	Skewness	Kurtosis
					%	S				
553	2,33	5,00	4,0	3,97	79,47	0,024	0,552	0,305	-0,198	-0,315

553 katılımcının toplam onay düzeyi verileri serisi en küçük 2,33, en büyük 5,00, medyan-ortanca 4,0, ortalama 3,97, ortalamanın yüzdelik karşılığı %79,47, ortalamanın standart hatası 0,024, standart sapması 0,552, varyansı 0,305 olarak gerçekleşmiştir. Toplam onay düzeyi verilerinin çarpıklık değeri -0,198 ve basıklık değeri -0,315 olarak tespit edilmiştir.

Şekil 43'te Türkiye'de tespit edilen toplam davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ile diğer ülkelerin toplam onay düzeyleri yüzdeliklerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkeler bazında onay düzeyleri yüzdelikleri büyükten küçüğü sıralanarak gösterilmiştir.

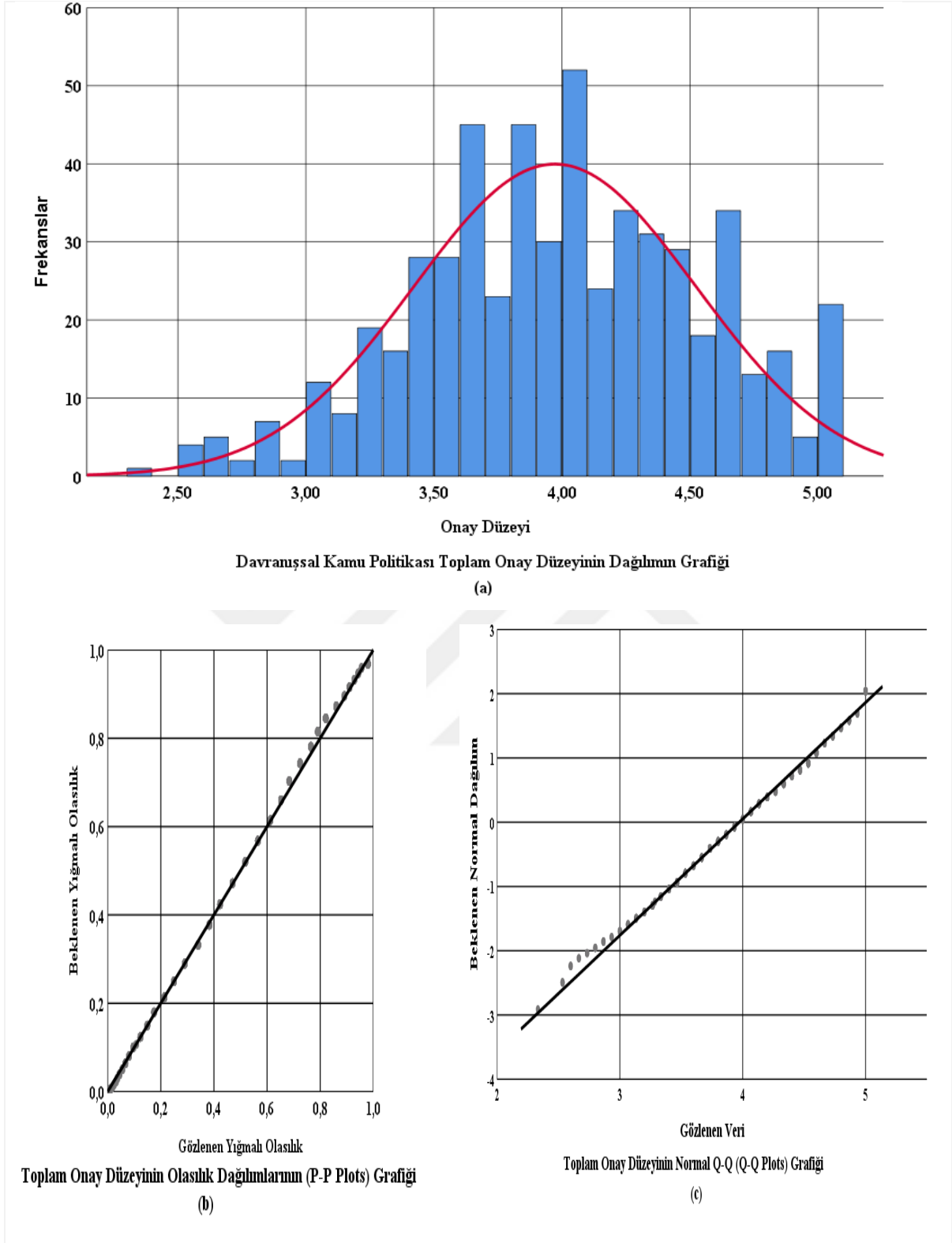
Şekil 43. Toplam onay düzeyinin diğer ülkeler ile karşılaştırılması.

Kaynak: (Sunstein, 2016; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018; Khadzhyradieva vd., 2019; Türkiye verileri araştırma sonuçlarına göre oluşturulmuştur.)

Şekil 43'te ifade edilen ülkelerde davranışsal kamu politikaları onay düzeyi arasında farklılıklardan çok benzerlikler ön plana çıkmaktadır. Tüm ülkelerde onay düzeyleri %50 ve üzerinde olup şekilde ifade edilen tüm ülkeler davranışsal kamu politikalarını desteklemektedir. Ülkelerin onay düzeyleri on beş maddelik ölçeğin ortalaması alınarak oluşturulan davranışsal kamu politikaları toplam onay düzeyleri dört kategoride; 0-49 (düşük), 50-69 (orta), 70-84 (yüksek) ve 85-100 (çok yüksek) olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda; Çin çok yüksek onay düzeyine, Brezilya, Türkiye, Güney Afrika, Güney Kore, Rusya, İtalya, Avustralya yüksek onay düzeyine İngiltere, Kanada, Ukrayna, Fransa, Almanya, ABD, Japonya, Macaristan, Danimarka orta düzeyde onay düzeyine sahiptir. Aykırı onay düzeyleri olarak Japonya, Macaristan, Danimarka diğer tüm ülkelere sistematik olarak daha düşük onay düzeyine sahiptir.

On beş maddelik ölçeğin ortalaması alınarak oluşturulan davranışsal kamu politikaları toplam onay düzeyleri Sunstein, Reisch ve Rauber'ın (2018) çalışmalarında belirtmiş oldukları beş ilke kapsamında ülkelerin onay düzeyleri üç kategoride ifade edilmiştir. İfade edilen kategoriler kapsamında: ABD ve Avrupa ülkelerini en büyük grup, Danimarka, Macaristan, Japonya düşük onay oranları diğer bir grup, çok yüksek onay düzeyi ile Çin ve Güney Kore'yi ayrı bir grup olarak kategorize edilmiştir. Şekil 43'te ifade edilen ülkelerin toplam onay düzeyleri verisi kapsamında oluşturulan kategoriler ifade edilen çalışmada ayrılmış olan kategoriler ile örtüşmektedir. Türkiye de Sunstein, Reisch ve Rauber'ın (2018) çalışmalarında ifade edilen Çin ve Güney Kore'nin olduğu çok yüksek onay düzeyi grubuna girmektedir.

Türkiye'de tespit edilen davranışsal kamu politikaları toplam onay düzeyi değişkeni parametrik teste konu olması kapsamında değişkenin normal dağılıp dağılmadığı değerlendirilmiştir. Toplam onay düzeyi verilerinin çarpıklık değeri -0,198 ve basıklık değeri -0,315 olarak tespit edildiğinden çarpıklık ve basıklık değerleri ± 2.0 arasındaki olduğu için verilerin normal dağılmaktadır (George ve Mallery, 2020: 114). Aşağıda toplam onay düzeyi değişkeninin normal dağılıma ilişkin Şekil 44'te histogram (a), P-P plots (b) ve Q-Q plots (c) grafikleri gösterilmiştir.

Şekil 44. Toplam onay düzeyi değişkeninin normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri

Şekil 44 (a)'da gösterilen histogram grafiğinde davranışsal kamu politikaları toplam onay düzeyi değişkeninin frekans dağılımı belirtilmekte olup toplam onay düzeyi değişkeninin büyük çoğunluğu histogram grafiğinde belirtilen çan eğrisinin altında toplanmıştır. Bu kapsamda toplam onay düzeyi değişkeninin popülasyona göre normal dağıldığı söylenebilmektedir. Şekil 44 (b)'de toplam onay düzeyi değişkeninin olasılık dağılımları (P-P plots) grafiğinde; yatay eksen de gözlenen yığılı olasılıkları (observed cum prob) düşey eksen de beklenen yığılı olasılıkları (expected cum prob) göstermekte olup noktalar hemen hemen esas köşegen üzerinde dağılması dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Şekil 44 (c)'de normal Q-Q (Q-Q plots) grafiğinde gözlenen veri (observed value) ile beklenen normal dağılımın (expected normal) arasında çok fark gözükmemekte ve veriler 45°'lik çizgi üzerinde ve yakın çevresinde toplandığı için toplam onay düzeyi değişkeninin normal dağıldığı söylenebilmektedir.

Davranışsal kamu politikaları onay düzeyi değişkeninin normal dağıldığı tespit edildikten sonra Türkiye'de davranışsal kamu politikalarının sosyoekonomik ve demografik değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, coğrafi bölge, yaşanılan şehrin büyüklüğü) bağlı olarak onay oranlarında ilişki olup olmadığını kontrol edilmiştir. Bu kapsamda çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

4.6.1. Çoklu Regresyon Analizi

Regresyon analizi değişkenler arasındaki matematiksel istatistiği modellemek ve incelemek amacı ile kullanılan bir istatistiksel yöntemdir (Gamgam ve Altunkaynak, 2017: 11). Araştırmada sosyoekonomik ve demografik değişkenlere (bağımsız değişkenler) bağlı olarak davranışsal kamu politikaları onay düzeyinde ilişki olup olmadığını test edilmiştir. Bağımlı değişkenin tek, bağımsız değişken sayısı iki veya daha fazla olması durumunda çoklu regresyon analizi işlemi istatistiksel analiz için uygun kabul edilmektedir (Taşpınar, 2017: 209). Bu kapsamda, bağımlı değişken olan davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ile bağımsız değişken olan sosyoekonomik ve demografik değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, coğrafi bölge, yaşanılan şehrin büyüklüğü) çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmada ilk olarak ele alınan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin ortalamalar tespit edilmiş daha sonra çoklu regresyon analizi ile değişkenler test edilmiştir.

Bağımlı değişken olan Türkiye’de davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ortalaması (\bar{X})=3,97 olarak tespit edilmiştir. Bağımsız değişken olan sosyoekonomik ve demografik değişkenler kapsamında yaş kategorisine göre oluşturulmuş grupların davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ortalamaları; erken yaş (\bar{X})=3,89, orta yaş (\bar{X})=4,06, ileri yaş (\bar{X})=4,02; cinsiyete kategorisine göre davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ortalamaları; kadın (\bar{X})=3,99, erkek (\bar{X})=3,94; medeni durum kategorisine göre davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ortalamaları; bekar (\bar{X})=3,85, evli (\bar{X})=4,05, boşanmış (\bar{X})=3,89, eşi vefat etmiş (\bar{X})=3,62; aylık gelir düzeyi kategorisine göre oluşturulmuş aylık gelir gruplarının davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ortalamaları; düşük gelir (\bar{X})=3,79, düşük-orta gelir (\bar{X})=4,11, üst-orta gelir (\bar{X})=3,95, yüksek gelir (\bar{X})=4,04; eğitim durumu kategorisine göre oluşturulmuş eğitim durumu gruplarının davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ortalamaları; ilkokul (\bar{X})=4,33 ortaokul (\bar{X})=4,04, lise(\bar{X})=4,05, ön lisans (\bar{X})=3,96 lisans (\bar{X})=3,94, yüksek lisans (\bar{X})=3,99, doktora (\bar{X})=3,97. Coğrafi bölgeye göre davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ortalamaları; Akdeniz Bölgesi (\bar{X})=4,03, Doğu Anadolu Bölgesi (\bar{X})=3,88, Ege Bölgesi (\bar{X})=4,05, Güneydoğu Anadolu Bölgesi (\bar{X})=3,79), İç Anadolu Bölgesi (\bar{X})=4,00, Karadeniz Bölgesi (\bar{X})=3,89, Marmara Bölgesi (\bar{X})=3,99). Şehrin nüfus büyüklüğüne kategorisine göre oluşturulmuş nüfus gruplarının davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ortalamaları; 10.000 nüfusa kadar (\bar{X})=3,79, 10.000’den 100.000 nüfusa kadar (\bar{X})=4,01, 100.000’den 500.000 nüfusa kadar (\bar{X})=3,93, 500.000’den 1.000.000 nüfusa kadar (\bar{X})=3,97, 1.000.000’den fazla nüfuslu şehirlerde (\bar{X})=3,98 olarak ortalamalar tespit edilmiştir.

Analiz kapsamında kategorik değişkenler kukla değişken olarak kodlanmış ve sosyoekonomik ve demografik değişkenlere bağlı olarak davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ile ilişkisi olup olmadığını çoklu regresyon analizi ile test edilmiştir. Çoklu regresyon analizinde tüm bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde ortak etkisini inceleyebilmek için standart yöntem (ENTER) kullanılmıştır. Çoklu regresyon analizi sonuçları aşağıda Tablo 36’da gösterilmiştir.

Tablo 36

Çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	4,316	0,190	-	22,661	0,000
Yaş	0,073	0,043	0,083	1,689	0,092
Cinsiyet	-0,098	0,050	-0,089	-1,979	0,048
Medeni Durum	-0,161	0,043	-0,175	-3,727	0,000
Gelir Düzeyi	-0,008	0,034	-0,012	-0,234	0,815
Eğitim Durumu	0,003	0,023	0,007	0,147	0,883
Coğrafi Bölge	0,023	0,021	-0,087	-0,087	0,046
Şehrin Büyüklüğü	-0,002	0,012	0,004	0,089	0,929

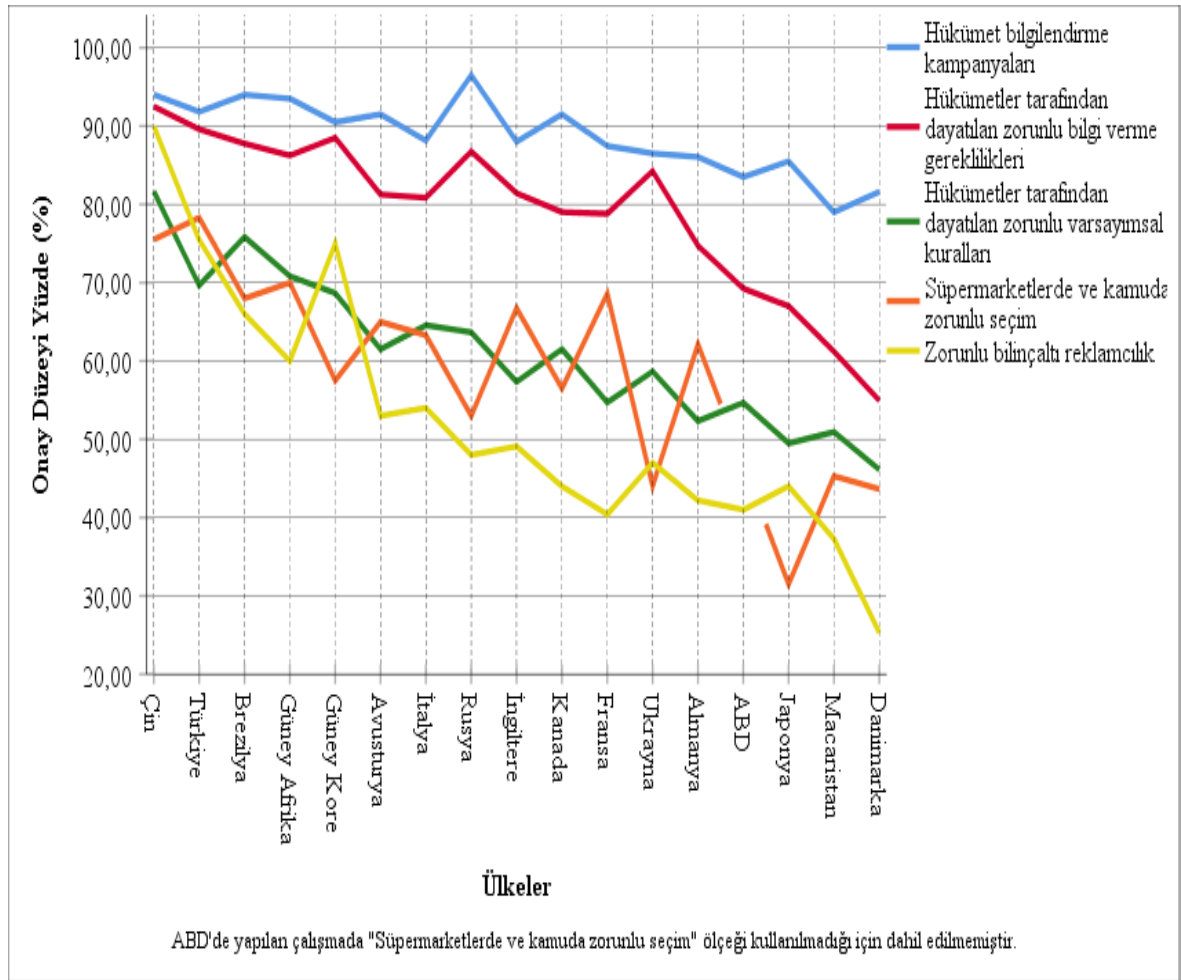
R=0,232; $F_{(7-545)}=4,42$; p=0,000

Davranışsal kamu politikaları onay düzeyi üzerinde etkisi olduğu düşünülen sosyoekonomik ve demografik değişkenlerin (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, coğrafi bölge, yaşanan şehrin büyüklüğü), sosyoekonomik ve demografik değişkenlere bağlı olarak davranışsal kamu politikaları onay ilişkisi olup olmadığını ortaya koymaya yönelik yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda tüm değişkenler birlikte davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ile anlamlı bir ($R=0,232$) ilişki sergilemiştir ($F_{(7-545)}=4,42$, $p<0,01$). Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında, bağımsız değişkenlerden cinsiyet ($p<0,05$), medeni durum ($p<0,01$) ve coğrafi bölge ($p<0,05$) değişkenlerinin davranışsal kamu politikaları onay düzeyinin anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir.

4.6.2. Davranışsal Kamu Politikası Onay Düzeyinin Kategorileştirilmesi

Ankette kullanılan 15 maddelik ölçek (Tablo 11'de gösterilen) hükümetlerin müdahale derinlik düzeyine göre beş kategoriye ayrılmıştır. Hükümet tarafından yalnızca bilgi sağlanmasını içermeleri anlamında, asgari düzeyde müdahaleci görünen: Hükümet bilgilendirme kampanyaları (D.K.P. 6 ve 7 onay düzeylerinin ortalaması); Sağlıklı beslenmeyi teşvik etmek için tasarlanmış, özel sektöre yönelik yasa düzenlemeleri şeklinde bilgilendirici bilgiler (bu tür politikalar özel sektöre yönelik olduğu için daha müdahaleci olarak görülebilir); Hükümetler tarafından dayatılan zorunlu bilgi verme gereklilikleri (D.K.P. 1, 2, 10 ve 12 onay düzeylerinin ortalaması); varsayılan seçenekler ile

oluşturulmuş davranışsal kamu politikaları: Hükümetler tarafından dayatılan zorunlu varsayımsal kurallar (D.K.P. 3, 4, 5, 9, 11 ve 13 onay düzeylerinin ortalaması); süpermarketler ve kamuda zorunlu seçim (D.K.P. 14 ve 15 onay düzeylerinin ortalaması) ve manipülasyonun tanımlayıcı bir örneği olarak: Zorunlu bilinçaltı reklamcılık (D.K.P. 8). Şekil 45'te ifade edilen beş kategorik değişkene ilişkin on yedi ülkenin onay düzeylerinin grafiği gösterilmiştir.

Şekil 45. Müdahale derinlik düzeyi kategorisine göre ülkelerin onay düzeylerinin grafiği.

Şekil 45'te mavi çizgi ile gösterilen hükümet bilgilendirme kampanyalarına ilişkin olarak, 17 ülkenin tamamında çoğunluk desteği gözlemlenmektedir. Ülkelerin benzer tutumlarda olması farklılıklardan çok daha dikkat çekicidir. D. K. P. 6- Dikkati dağılmış sürüş ve D. K. P. 7- Çocukluk çağı obezitesi için tüm ülkelerde destekleme seviyesi çok yüksektir.

Kırmızı çizgi ile gösterilen hükümetler tarafından dayatılan zorunlu bilgi verme gereklilikleri ile ilgili olarak, A.B.D., Japonya, Macaristan ve Danimarka aykırı tutuma sahip olmakla birlikte 13 ülkede yüksek düzeyde destek almaktadır. Ülkelerin benzer tutumlarda olması burada da benzerlikler farklılıkları gölgede bırakmaktadır.

Yeşil çizgi ile gösterilen hükümetler tarafından dayatılan zorunlu varsayımsal kurallar ile ilgili olarak, onay düzeyleri azalmaktadır. Bazı durumlarda çoğunluk onaylamamaktadır. Güçlü çoğunluk sadece yeşil enerjiye otomatik katılımın ile teşvik edilmesini değil, aynı zamanda bu yönde zorunluluk getirilmesini de desteklemektedir (Kesinlikle, insanlara yeşil enerjinin maliyetinin diğer kaynaklardan daha yüksek olduğu söylendiğinde onay oranlarının düşmesi beklenmelidir). Varsayılan bir karbon ücretini ve ayrıca varsayılan bir hayırsever bağışını çoğunluk desteği düşmektedir. Bunun nedeninin kayıptan kaçınma ile bir ilgisi var gibi görünmektedir: Genel olarak insanlar, açık rızaları olmadan paralarını alacak olan varsayılan kuralları tercih etmemektedir. Yüksek onay oranları nedeniyle Çin, Türkiye, Brezilya, Güney Afrika ve Güney Kore burada aykırı değerlerdir.

Turuncu çizgi ile gösterilen süpermarketlerde ve kamuda zorunlu seçim ile ilgili olarak D.K.P. 14-Tatlısız kasiyer bölgeleri ve D.K.P. 15- Etsiz gün için Ukrayna, Macaristan, Japonya ve Danimarka dışında tüm ülkelerde çoğunluk desteği almaktadır ancak en yüksek oran (Türkiye’de) ve en düşük oran (Japonya’da) arasında önemli bir fark görülmektedir. ABD’de yapılan çalışmada süpermarketlerde ve kamuda zorunlu seçim ölçeği kullanılmadığı için grafikte gösterilmemiştir.

Sarı çizgi ile gösterilen zorunlu bilinçaltı reklamcılık ile ilgili olarak bilinçaltı reklamcılığın (önemli destekle birlikte) yüksek düzeyde onaylanmadığını gözlemlenmektedir. Çin, Türkiye, Brezilya, Güney Afrika ve Güney Kore ezici bir çoğunlukla yüksek onay oranları ve Avusturya ve İtalya’da da çoğunluk desteği görülmektedir. Bilinçaltı reklamların bu ülkelerde özellikle rahatsız edici olarak algılanmamaktadır.

4.7. Türkiye’de Uygulanmış Davranışsal Kamu Politikası Deneyimi

Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikaları deneyimi ile davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaların onay düzeyi arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik iki değişken arasındaki ilişki olup olmadığı korelasyon analizi ile incelenmiştir. Bu kapsamda tespit edilen plastik poşet tutumu (D. K. Pol. – Plastik Poşet) ve bireysel zorunlu emeklilik tutumu (D. K. Pol. – Bireysel Zorunlu Emeklilik) tespit edildikten sonra iki değişkenin ortalaması alınarak toplam uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi onay düzeyi değişkeni oluşturulmuştur. Daha sonra elde edilen değişkenin parametrik teste uygunluğu kapsamında dağılımlarının normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığı belirlenmiştir. İfade edilen değişkenler aşağıda betimlenmiştir.

4.7.1. Plastik Poşet Tutumu

Ankette yer alan “Hükümet, plastik alışveriş poşeti talep eden tüketicilerden, 30 kuruştan az olmamak üzere bir ücret alınması zorunluluğu getirmektedir.” İfade edilen varsayımsal politikaları onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 37’de gösterilmiştir.

Tablo 37

Plastik poşet onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. – Plastik Poşet	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	99	17,9				
2-Onaylamıyorum	47	8,5				
Onay Düzeyi 3-Kararsızım	88	15,9	3,45	70,8	0,062	1,463 2,139
4-Onaylıyorum	141	25,5				
5-Kesinlikle Onaylıyorum	177	32,0				
Eksik Veri	1	0,2				
Toplam	553	100,0				

Plastik poşet onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %32,0’si (N=177) “kesinlikle onaylıyorum”, %25,5’i (N=141) “onaylıyorum”, %15,9’u (N=88) “kararsızım”, %8,5’i (N=47) “Onaylamıyorum”, %17,9’u (N=99) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Plastik poşet onay düzeyinin ortalaması 3,45, ortalamanın yüzdelik

karşılığı %70,8'dir. Ortalamanın standart hatası 0,062, standart sapması 1,463 ve varyans değeri 2,139 olarak tespit edilmiştir. Plastik poşet onay düzeyi değişkeninin normal dağılım ilişkin çarpıklık (skewness) değeri -0,544, basıklık (kurtosis) değeri -1,083 olup değerler ± 2.0 arasındaki bir değer olduğu için normal dağıldığı kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2020: 114).

4.7.2. Bireysel Zorunlu Emeklilik Tutumu

Ankette yer alan “Hükümet, çalışanları kademeli olarak bireysel emeklilik sistemine kayıt etmekte ancak sisteme girenlerin, 1 ay sonra sistemden çıkmalarına olanak tanıyan bir sistemi benimsemeye mecbur etmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 38

Bireysel zorunlu emeklilik onay düzeyi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

D. K. Pol. – Bireysel Zorunlu Emeklilik	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	147	26,6	2,76	55,2	0,059	1,390
2-Onaylamıyorum	97	17,5				
3-Kararsızım	127	23,0				
4-Onaylıyorum	104	18,8				
5-Kesinlikle Onaylıyorum	77	13,9				
Eksik Veri	1	0,2				
Toplam	553	100,0				

Bireysel zorunlu emeklilik onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %13,9’u (N=77) “kesinlikle onaylıyorum”, %18,8’i (N=104) “onaylıyorum”, %23,0’ü (N=127) “kararsızım”, %17,5’i (N=97) “Onaylamıyorum”, %26,6’sı (N=147) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Bireysel zorunlu emeklilik onay düzeyinin ortalaması 2,76, ortalamanın yüzdeler karşılığı %55,2’dir. Ortalamanın standart hatası 0,059, standart sapması 1,390 ve varyans değeri 1,933 olarak tespit edilmiştir. Bireysel zorunlu emeklilik onay değişkeninin normal dağılım ilişkin çarpıklık (skewness) değeri 0,152, basıklık (kurtosis) değeri -1,234 olup değerler ± 2.0 arasındaki bir değer olduğu için normal dağıldığı kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2020: 114).

4.7.3. Uygulanmış Davranışsal Kamu Politikası Deneyimi Onay Düzeyi

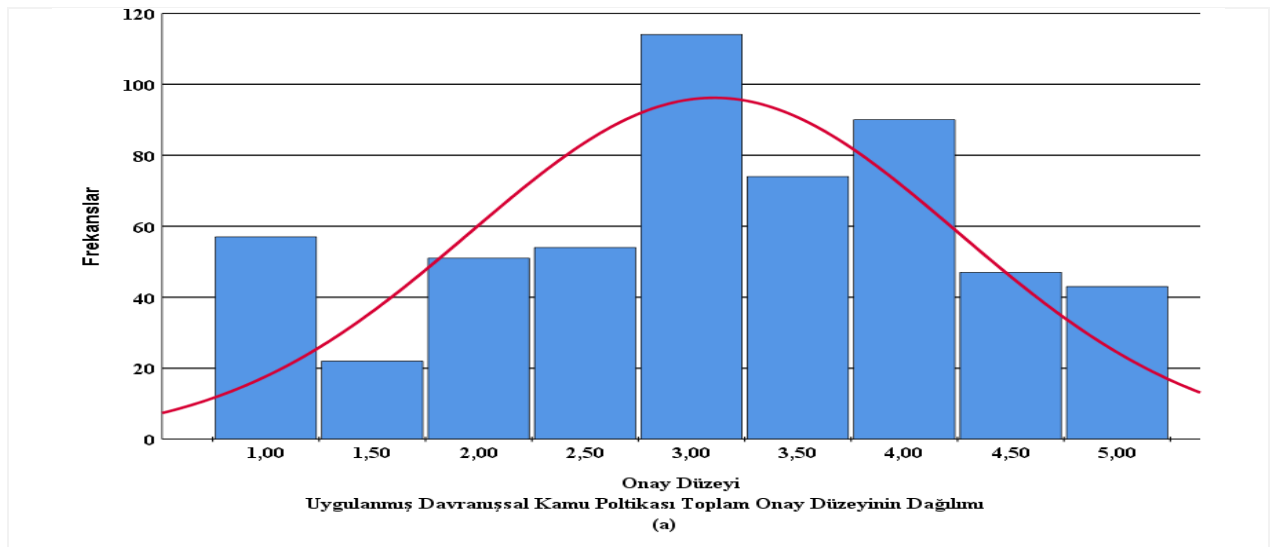
Plastik poşet tutumu (D. K. Pol. – Plastik Poşet) ve bireysel zorunlu emeklilik tutumu (D. K. Pol. – Bireysel Zorunlu Emeklilik) tespit edildikten sonra iki değişkenin ortalaması alınarak toplam uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi onay düzeyi değişkeni tespit edilmiştir. İfade edilen değişkene ait betimsel istatistikler Tablo 39’da gösterilmiştir.

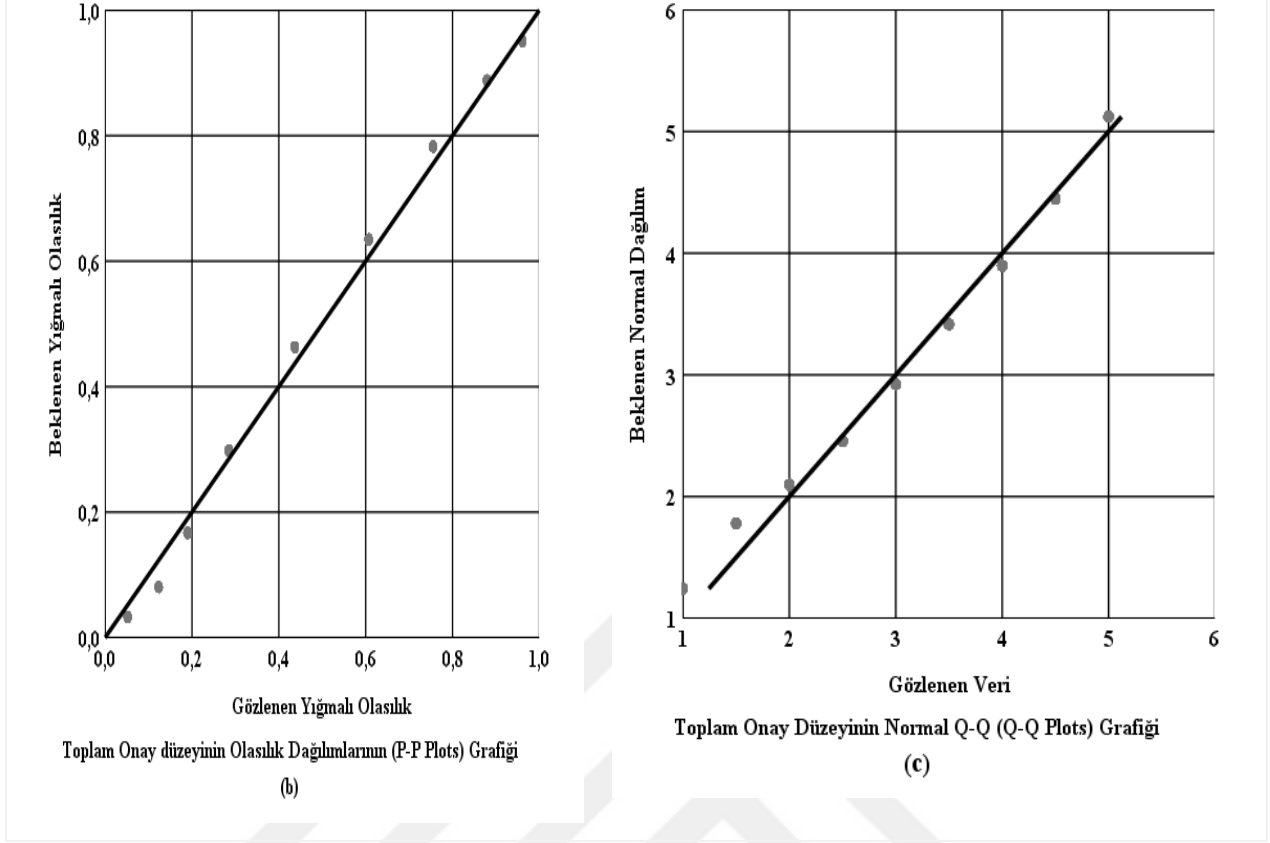
Tablo 39

Toplam uygulanmış davranışsal kamu politikası onay düzeyine ait betimsel istatistikler

N	Min.	Maks.	Med.	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$ %	S.S	S ²	Skewness Çarpıklık	Kurtosis Basıklık	
552	1,00	5,00	3,0	3,11	62,2	0,0487	1,1447	1,310	-0,263	-0,729

Toplam uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi onay düzeyinin ortalaması 3,11, ortalamanın yüzdelik karşılığı %62,2’dir. Ortalamanın standart hatası 0,0487, standart sapması 1,1447 ve varyans değeri 1,310 olarak tespit edilmiştir. Toplam uygulanmış onay düzeyi değişkeninin normal dağılım ilişkin çarpıklık (skewness) değeri -0,263, basıklık (kurtosis) değeri -0,729 olup değerler ± 2.0 arasındaki bir değer olduğu için normal dağıldığı kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2020: 114). Ayrıca dağılımın normal dağılıp dağılmadığı kapsamında değişkenlere ilişkin histogram dağılım grafiği (a), P-P Plots (b) ve Q-Q Plots (c) grafipleri aşağıda Şekil 46’da gösterilmiştir.

Şekil 46. Toplam uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi değişkeninin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri

Şekil 46 (a)'da gösterilen histogram grafiğinde toplam uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi onay düzeyinin değişkeninin frekans dağılımı belirtilmekte olup toplam uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi değişkeninin büyük çoğunluğu histogram grafiğinde belirtilen çan eğrisinin altında toplanmıştır. Bu kapsamda toplam uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi değişkeninin popülasyona göre normal dağıldığı söylenebilmektedir. Şekil 46 (b)'de toplam uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi onay düzeyi değişkeninin olasılık dağılımları (P-P plots) grafiğinde; yatay eksen de gözlenen yıgmal olasılıkları (observed cum prob) düşey eksen de beklenen yıgmal olasılıkları (expected cum prob) göstermekte olup noktalar hemen hemen esas köşegen üzerinde dağılması dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Şekil 46 (c)'de normal Q-Q (Q-Q plots) grafiğinde gözlenen veri (observed value) ile beklenen normal dağılımın (expected normal) arasında çok fark gözükmemekte ve veriler 45°'lik çizgi üzerinde ve yakın çevresinde toplandığı için geçmiş davranışsal kamu politikası deneyimi değişkeninin normal dağıldığı söylenebilmektedir.

4.7.4. Basit Doğrusal Korelasyon Analizi

Korelasyon “ilişki” anlamına gelen iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koyan veri çözümleme yöntemidir. Başka bir ifade ile iki veri dizisi arasındaki ilişkinin miktarını ve yönünü gösteren istatistiksel işlemidir. İstatistiksel işlem sonucunda -1 ve +1 ($-1 < r < +1$) arasında bir değer alan ve korelasyon katsayısı (r) olarak adlandırılan sonuç elde edilir. Korelasyon katsayısı ± 1 'e ne kadar yakınsa değişkenler arası ilişki o kadar güçlü anlamına gelmektedir (Can, 2020: 375-376; Taşpınar, 2017: 193). Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikaları deneyimi ile davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaların onay düzeyi arasındaki anlamlı bir ilişki olup olmadığını tespit etmeye yönelik basit doğrusal korelasyon (Pearson moment korelasyon analizi) analizi yapılmıştır. Basit doğrusal korelasyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo 40’da gösterilmiştir.

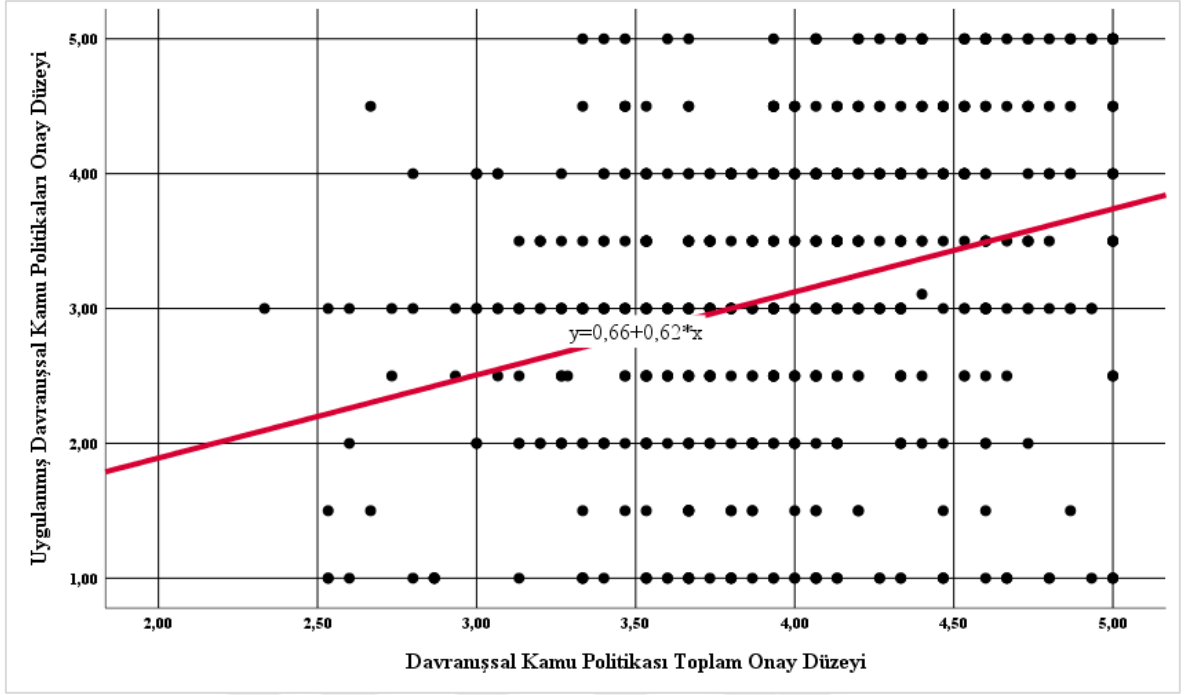
Tablo 40

Basit doğrusal korelasyon analizi sonuçları

		D.K.P. Toplam Onay Düzeyi	Uygulanmış D.K.P. Onay Düzeyi
D.K.P. Toplam Onay Düzeyi	Pearson Korelasyonu	1	,297**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	553	553
Uygulanmış Onay Düzeyi	Pearson Korelasyonu	,297**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	553	553

** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

Tablo 40’da görüldüğü gibi davranışsal kamu politikası toplam onay düzeyi ile uygulanmış davranışsal kamu politikası onay düzeyi ortalamaları arasında ($r = 0,297$) düzeyinde bir ilişki vardır. İlişkinin anlamlılık düzeyi ($p=0,000$) $p=0,01$ ’den yüksek bir değer olduğu görülmekte olup tablo altında belirtilmiştir. Bu değer aynı zamanda 0,05 düzeyinde de anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Aşağıda Şekil 47’de değişken arasındaki ilişki serpmme grafiği ile gösterilmiştir.

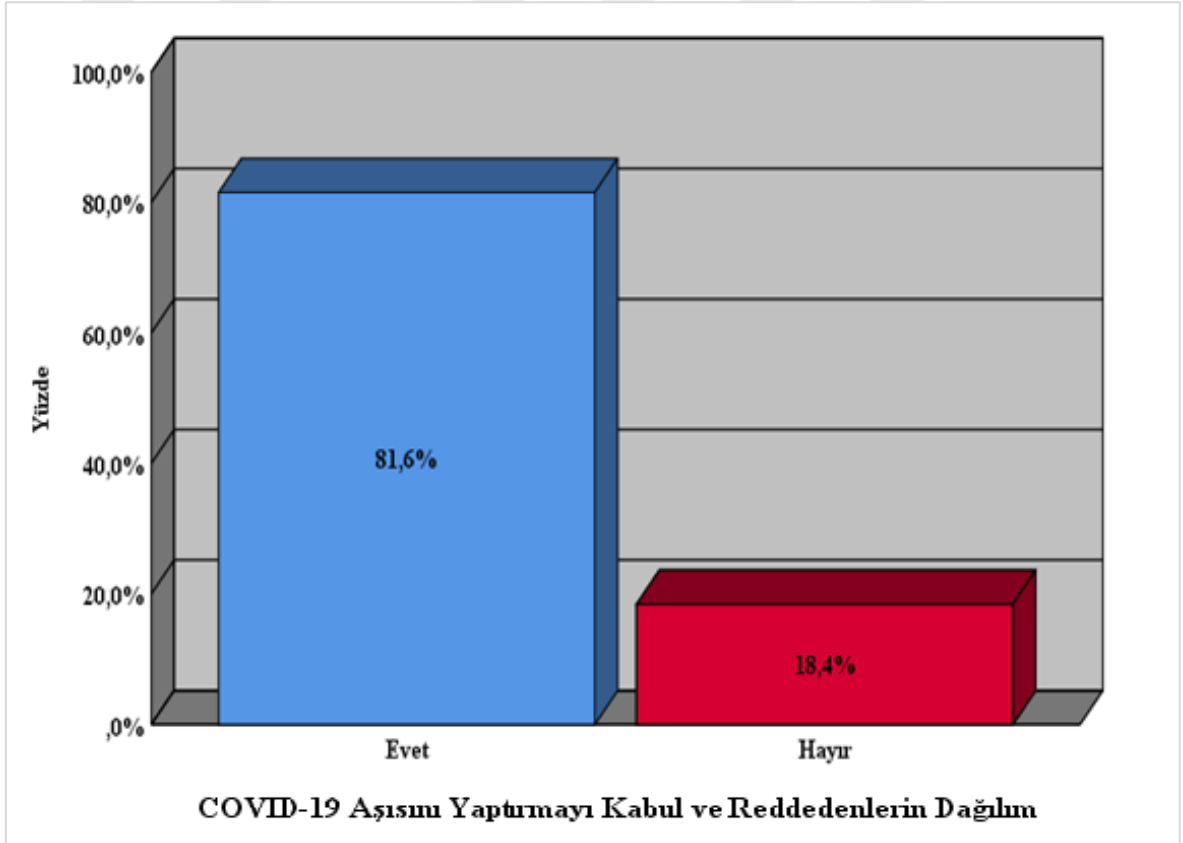
Şekil 47. Davranışsal kamu politikası toplam onay düzeyi ve uygulanmış davranışsal kamu politikası onay düzeyi değişkenlerinin serpm grafiği

Şekil 47’de grafikte her iki değişkenin birlikte arttığında ilişkinin pozitif yönde olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda korelasyon modeli olarak $Y(\text{Uygulanmış D.K.P. Toplam Onay Düzeyi})=0,66+0,62*X(\text{D.K.P. Toplam Onay Düzeyi})$ olarak belirlenmiştir. “D.K.P. Toplam Onay Düzeyi” puanındaki 1 birimlik artış Uygulanmış D.K.P. Toplam Onay Düzeyinde 0,62 birimlik bir artışa neden olmaktadır.

Davranışsal kamu politikası toplam onay düzeyi ile uygulanmış davranışsal kamu politikası onay düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı korelasyon analizi ile test edilmiştir. Öncelikle her iki değişkenin dağılımlarının normal olma durumu test edilmiş ve dağılımın normalliği varsayımının sağladığı belirlenmiştir. Bu kapsamda parametrik test özelliği sağlandığı için pearson momentler korelasyonu ile analiz yapılmıştır. Elde edilen sonuca göre davranışsal kamu politikası toplam onay düzeyi ile uygulanmış davranışsal kamu politikaları onay düzeyi arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. ($r=0,297$; $p<0,05$). Buna göre Davranışsal kamu politikası onay düzeyi arttıkça geçmişte uygulanmış davranışsal kamu politikaları onay düzeyinin artacağını ve bunun sonucu olarak daha etkili verimli politikalar yapılabileceği söylenebilir.

4.8. COVID-19 Aşısı Yaptırma/Yaptırmama Tutumu

Araştırmada yatay kesit verisi olarak 14.05.2021 ve 17.08.2021 tarihleri arasında COVID-19 aşısının var olması durumunda Türkiye’de bireylerin aşığı yaptırma/yaptırmama tutumlarını tespit etmeye yönelik olarak “Hükümet, COVID-19 salgını kapsamında toplumun tamamını aşılama hedefi koymuştur. Bu hedef doğrultusunda COVID-19 aşısı sizin için olması durumunda aşığı yaptırır mıydınız?” İfadesine ait 553 katılımcının aşığı yaptırmayı kabul ve ret etme tutumlarına ilişkin evet (onaylayan) ve hayır (onaylamayan) kategorisinden oluşan ikili ölçek ile elde edilen verilerin dağılımı aşağıda Şekil 48’de gösterilmiştir.

Şekil 48. Türkiye’de COVID-19 aşısını yaptırmayı onaylayan (evet)/onaylamayanların (hayır) dağılımı

COVID-19 aşığı yaptırma/yaptırmama tutumu ile ilgili ifadeye katılımcıların %81,6’sı (N=451) “Evet” cevabı vererek aşı yaptırmayı onaylamış, 18,4’ü (N=102) “Hayır” cevabı vererek aşı yaptırmayı onaylamamıştır. Bu kapsamda Türkiye’de bireylerin

yaklaşık beşte biri COVID-19 aşısını yaptırmayı ret etmektedir. Aşı yaptırmayı reddeden 102 kişiye ait sosyoekonomik ve demografik özelliklerinin frekans ve yüzdelerinin dağılımı aşağıda Tablo 41’de gösterilmiştir.

Tablo 41

Aşığı reddedenlerin sosyoekonomik ve demografik özelliklerinin frekans ve yüzdeleri

Özellik (N=102)	Kategori	Frekans	Yüzde (%)
Yaş	18-36, ($18 \leq \text{erken yaş} \leq 36$)	64	62,7
	37-55, ($37 \leq \text{orta yaş} \leq 55$)	33	32,4
	56-75, ($56 \leq \text{ileri yaş} \leq 75$)	5	4,9
Cinsiyet	Kadın	43	42,2
	Erkek	59	57,8
Medeni durum	Bekar	50	49,0
	Evli	50	49,0
	Boşanmış	1	1,0
	Eşi vefat etmiş	1	1,0
Aylık gelir düzeyi	0-1.000-TL, ($0 < \text{düşük gelir} \leq 1.000$)	11	8
	1.001-3.000-TL, ($1.001 \leq \text{düşük-orta gelir} \leq 3.000$)	12	8
	3.001-9.000-TL, ($3.001 \leq \text{üst-orta gelir} \leq 9.000$)	59	8
	9.001-TL ve üzeri, ($9.001 \leq \text{yüksek gelir}$)	20	6
Eğitim durumu	İlkokul	0	0
	Ortaokul	3	2,9
	Lise	14	13,7
	Ön Lisans	4	3,9
	Lisans	56	54,9
	Yüksek Lisans	20	19,6
	Doktora	5	4,9

Tablo 41'in devamı

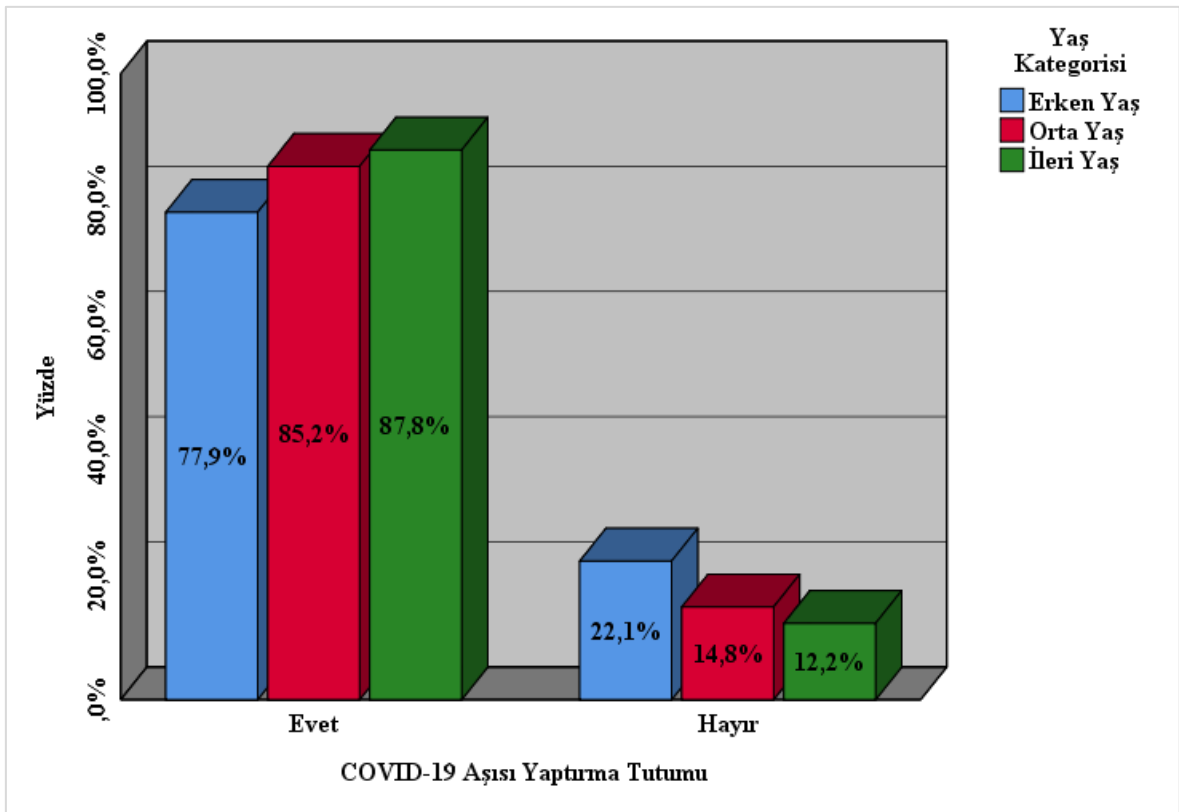
Yaşanılan coğrafi bölge	Akdeniz Bölgesi	4	3,9
	Doğu Anadolu Bölgesi	14	13,7
	Ege Bölgesi	10	9,8
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	18	17,6
	İç Anadolu Bölgesi,	18	17,6
	Karadeniz Bölgesi	6	5,9
	Marmara Bölgesi	32	31,4
Yaşanılan şehrin büyüklüğü	10.000 nüfusa kadar	3	2,9
	10.000'den 100.000'e kadar	11	10,8
	100.000'den 500.000'e kadar	30	29,4
	500.000'den 1.000.000'a kadar	16	15,7
	1.000.000'dan fazla nüfuslu	42	41,2

COVID-19 aşısını yaptırmayı reddeden 102 katılımcının erken yaş, orta yaş, ileri yaş olmak üzere 3 gruba göre sınıflandırılmış yaşlarının frekans dağılımı şu şekildedir; erken yaş %62,7 (N=64), orta yaş %32,4 (N=33), ileri yaş %4,9 (N=5). Aşmayı ret edenlerin cinsiyete göre frekans dağılımı şu şekildedir; kadın %42,2 (N=43), erkek %57,8 (N=59). Aşmayı ret edenlerin medeni duruma göre frekans dağılımı şu şekildedir; bekar %49,0 (N=50), evli %49,0 (N=50), boşanmış %1,0 (N=1), eşi vefat etmiş %1,0 (N=1). Aşmayı ret eden katılımcıların düşük gelir, düşük-orta gelir, üst-orta gelir, yüksek gelir olmak üzere 4 gruba göre sınıflandırılmış aylık gelirlerinin frekans dağılımı şu şekildedir; düşük gelir %10,8 (N=11), düşük-orta gelir %11,8 (N=12), üst-orta gelir %57,8 (N=59), yüksek gelir %19,6 (N=20). Aşmayı ret edenlerin eğitim durumuna göre dağılımı şu şekildedir; ilkokul %0 (N=0), ortaokul %2,9 (N=3), lise %13,7 (N=14), ön lisans %3,9 (N=4), lisans %54,9 (N=56), yüksek lisans %19,6 (N=20), doktora %4,9 (N=5). Aşmayı ret edenlerin yaşadığı illere göre sınıflandırılan 7 coğrafi bölgeye göre frekans dağılımı şu şekildedir; Akdeniz Bölgesi %3,9 (N=4), Doğu Anadolu Bölgesi %13,7 (N=14), Ege Bölgesi %9,8 (N=10), Güneydoğu Anadolu Bölgesi %17,6 (N=18), İç Anadolu Bölgesi %17,6 (N=18), Karadeniz Bölgesi %5,9 (N=6), Marmara Bölgesi %31,4 (N=32). Aşmayı ret edenlerin yaşadığı şehrin nüfus büyüklüğüne göre frekans dağılımı şu şekildedir; 10.000 nüfusa kadar %2,9 (N=3), 10.000'den 100.000 nüfusa kadar %10,8 (N=11), 100.000'den 500.000 nüfusa kadar %29,4 (N=30), 500.000'den 1.000.000 nüfusa kadar %15,7 (N=16),

1.000.000'dan fazla nüfuslu şehirlerde %41,2 (N=42) olarak gerçekleşmiştir. İfade edilen veriler aşağıda ayrıntılı olarak betimlenmiştir.

4.8.1. Aşı Tutumunun Yaşa Göre Dağılımı

COVID-19 aşısını yaptıрма/yaptırmama tutumuna ilişkin aşığı yaptırmayı onaylayan 451 ve onaylamayan 102 kişinin yaş kategorik değişkenine göre dağılımı Şekil 49'da gösterilmiştir.

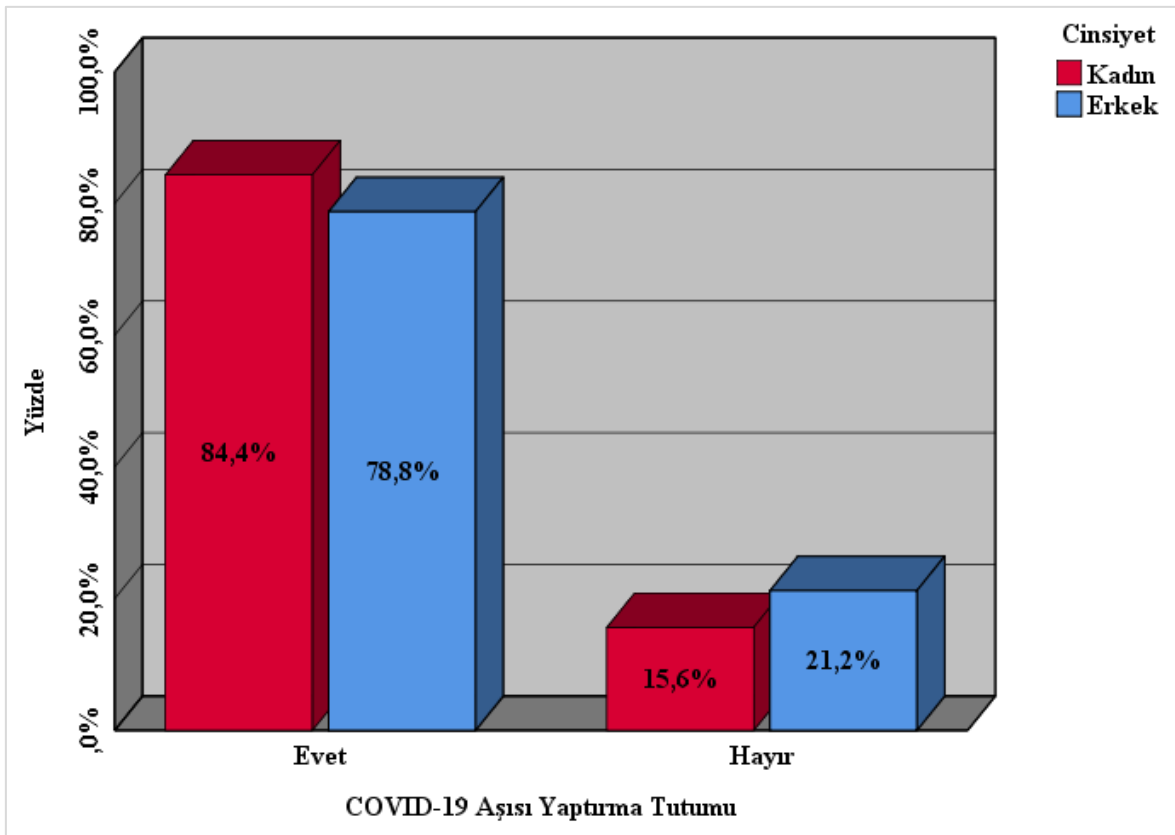
Şekil 49. COVID-19 aşısı yaptıрма tutumunun yaş kategorisine göre dağılımı

Şekil 49'da gösterilen erken yaş kategorisini ($18 \leq$ erken yaş ≤ 36) oluşturan 289 kişiden %77,9'u (N=225) aşığı yaptırmayı onaylarken %22,1'i (N=64) aşığı ret etmektedir. Orta yaş kategorisini ($37 \leq$ orta yaş ≤ 55) oluşturan 223 kişiden %85,2'si (N=190) aşığı yaptırmayı onaylarken %14,8'i (N=33) aşığı ret etmektedir. İleri yaş kategorisini ($56 \leq$ ileri yaş ≤ 75) oluşturan 41 kişiden %87,8'i (N=36) aşığı yaptırmayı onaylarken %12,2'si (N=5) aşığı ret etmektedir. COVID-19 aşısı reddi yaş kapsamında değerlendirildiğinde en

fazla ret erken yaş kategorisinde görülmekte olup onu sırasıyla orta yaş ve ileri yaş takip etmektedir.

4.8.2. Aşı Tutumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

COVID-19 aşısını yaptıрма/yaptırmama tutumuna ilişkin aşığı yaptırmayı onaylayan 451 ve onaylamayan 102 kişinin cinsiyet kategorik değişkenine göre dağılımı Şekil 50’de gösterilmiştir.

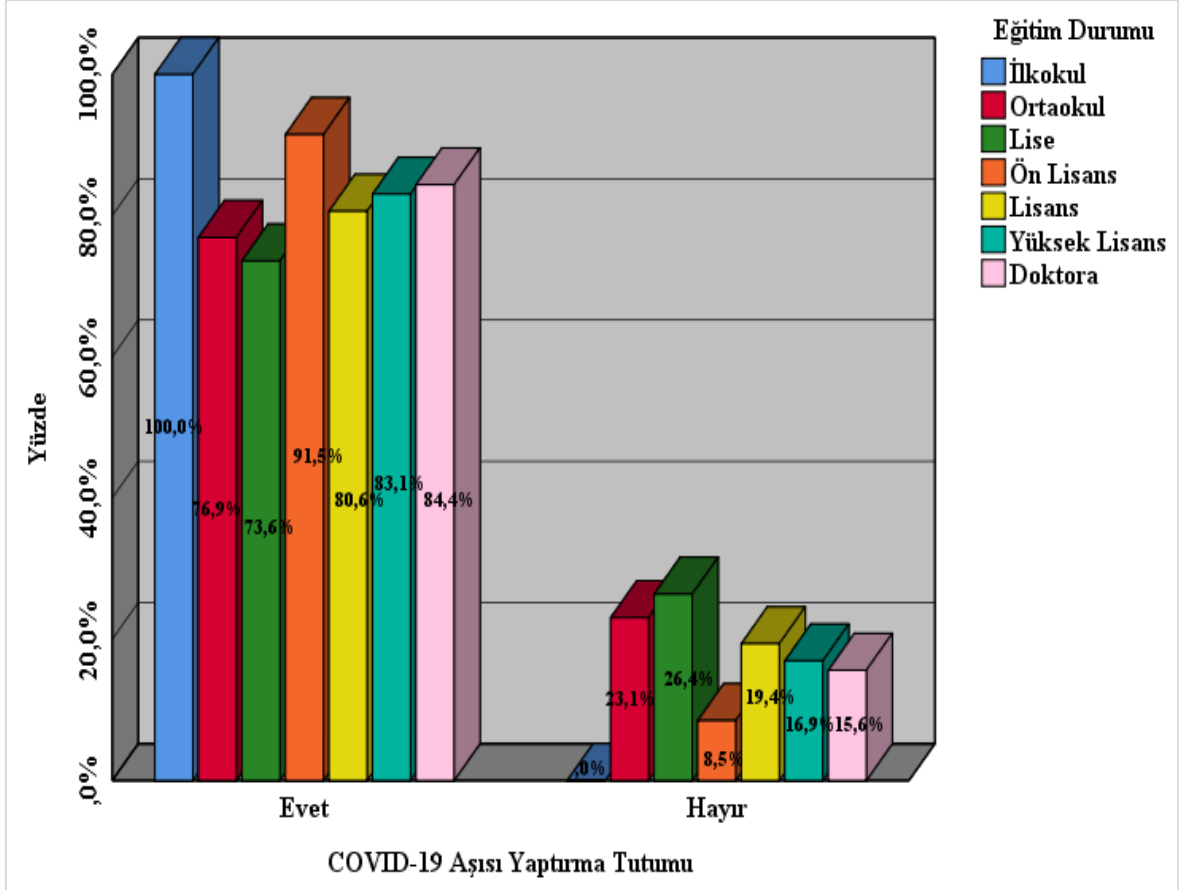

Şekil 50. COVID-19 aşısı yaptıрма tutumunun cinsiyete göre dağılımı

Şekil 50’de gösterilen kadın cinsiyet kategorisini oluşturan 275 kişiden %84,4’ü (N=225) aşığı yaptırmayı onaylarken %15,6’sı (N=43) aşığı ret etmektedir. Erkek cinsiyet kategorisini oluşturan 278 kişiden %78,8’i (N=225) aşığı yaptırmayı onaylarken %21,2’si (N=59) aşığı ret etmektedir. COVID-19 aşısı reddi cinsiyet kapsamında değerlendirildiğinde en fazla ret erkeklerde görülmekte olup kadınlar erkeklere göre aşığı yaptırmaya daha olumlu bakmaktadır.

4.8.3. Aşı Tutumunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

COVID-19 aşısını yaptıрма/yaptırmama tutumuna ilişkin aşığı yaptırmayı onaylayan 451 ve onaylamayan 102 kişinin eğitim durumu kategorik değişkenine göre dağılımı Şekil 51’de gösterilmiştir.

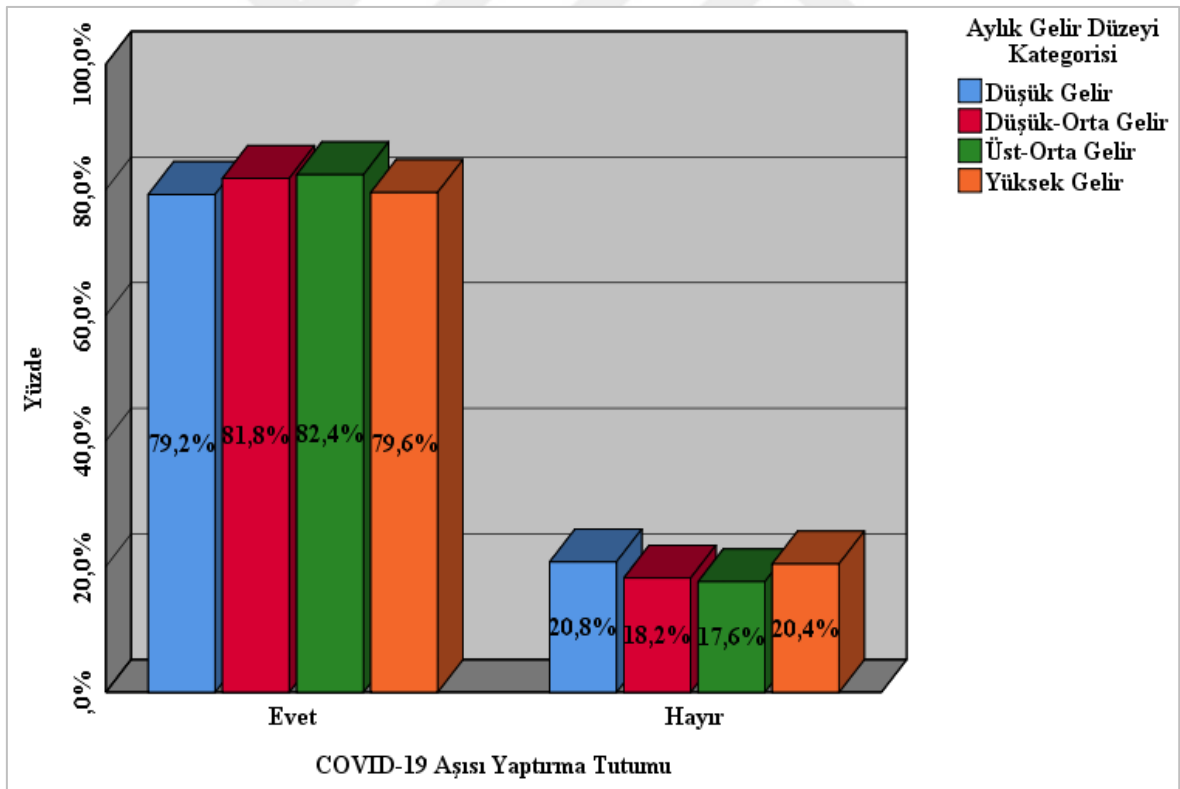
Şekil 51. COVID-19 aşısı yaptıрма tutumunun eğitim durumuna göre dağılımı

Şekil 51’de gösterilen eğitim durumuna göre ilkokul mezunu 1 kişi katılım sağlanmış olup aşığı yaptırmayı onayladığı için ilkokul mezunlarının %100’ü aşığı yaptırmayı onaylamaktadır. Ortaokul mezunlarını oluşturan 13 kişiden %76,9’u (N=10) aşığı yaptırmayı onaylarken %23,1’i (N=3) aşığı ret etmektedir. Lise mezunlarını oluşturan 53 kişiden %73,6’sı (N=39) aşığı yaptırmayı onaylarken %26,4’ü (N=14) aşığı ret etmektedir. Ön Lisans mezunlarının oluşturduğu 47 kişiden %91,5’i (N=43) aşığı yaptırmayı onaylarken %8,5’i (N=4) aşığı ret etmektedir. Lisans mezunlarının oluşturduğu 289 kişiden %80,6’sı (N=233) aşığı yaptırmayı onaylarken %19,4’ü (N=56) aşığı ret

etmektedir. Yüksek Lisans mezunlarının oluşturduğu 118 kişiden %83,1'i (N=98) aşığı yaptırmayı onaylarken %16,9'u (N=20) aşığı ret etmektedir. Doktora mezunlarının oluşturduğu 32 kişiden %84,4'ü (N=27) aşığı yaptırmayı onaylarken %15,6'sı (N=5) aşığı ret etmektedir. COVID-19 aşığı reddi eğitim durumu kapsamında değerlendirildiğinde en fazla ret lise mezunlarında görülmekte olup onu sırasıyla ortaokul, lisans, yüksek lisans, doktora, ön lisans ve ilkokul mezunları izlemektedir. Genel olarak eğitim düzeyi düşüğe aşığı reddinin arttığı gözlemlenmektedir.

4.8.4. Aşığı Tutumunun Aylık Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

COVID-19 aşığı yaptırmayı/yaptırmama tutumuna ilişkin aşığı yaptırmayı onaylayan 451 ve onaylamayan 102 kişinin aylık gelir düzeyi kategorik değişkenine göre dağılımı Şekil 52'de gösterilmiştir.

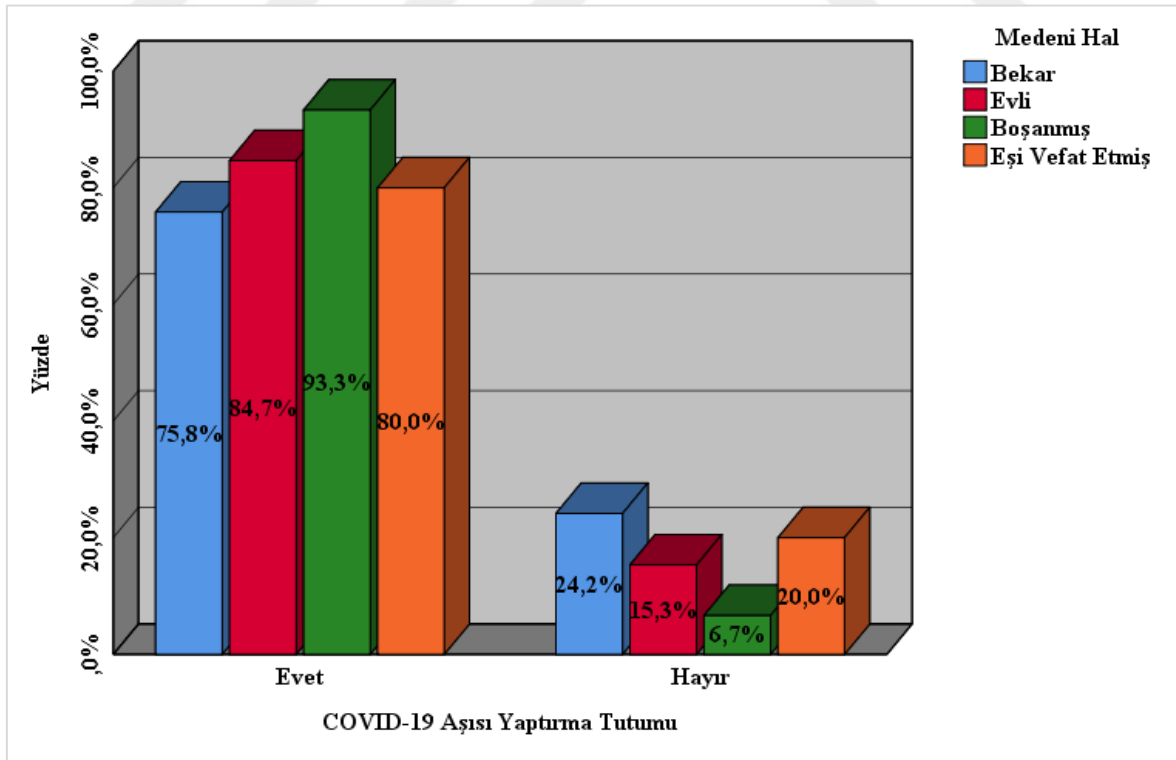
Şekil 52. COVID-19 aşığı yaptırmayı tutumunun aylık gelir düzeyine göre dağılımı

Şekil 52'de gösterilen düşük gelir ($0 < \text{düşük gelir} \leq 1.000\text{-TL}$) kategorisini oluşturan 53 kişiden %79,2'si (N=42) aşığı yaptırmayı onaylarken %20,8'i (N=11) aşığı

ret etmektedir. Düşük-orta gelir (1.001-TL ≤ düşük-orta gelir ≤ 3.000-TL) kategorisini oluşturan 66 kişiden %81,8'i (N=54) aşığı yaptırmayı onaylarken %18,2'si (N=12) aşığı ret etmektedir. Üst-orta gelir (3.001-TL ≤ üst-orta gelir ≤ 9.000-TL) kategorisini oluşturan 341 kişiden %82,4'i (N=282) aşığı yaptırmayı onaylarken %17,6'si (N=59) aşığı ret etmektedir. Yüksek gelir kategorisini (9.001-TL ≤ yüksek gelir) oluşturan 93 kişiden %79,6'i (N=73) aşığı yaptırmayı onaylarken %20,4'ü (N=20) aşığı ret etmektedir. COVID-19 aşısı reddi aylık gelir düzeyi kapsamında değerlendirildiğinde yüksek gelir ve düşük gelire sahip olanların birbirine yakın oranlarda, düşük-orta gelir ve üst-orta gelire sahip olanların birbirine yakın oranlarda aşığı yaptırmayı ret etmektedir. Aylık gelir düzeyine göre bireylerde aşı reddine ilişkin dikkat çeken bir fark görülmemektedir.

4.8.5. Aşı Tutumunun Medeni Hale Göre Dağılımı

COVID-19 aşısını yaptıрма/yaptırmama tutumuna ilişkin aşığı yaptırmayı onaylayan 451 ve onaylamayan 102 kişinin aylık medeni hal kategorik değişkenine göre dağılımı Şekil 53'te gösterilmiştir.

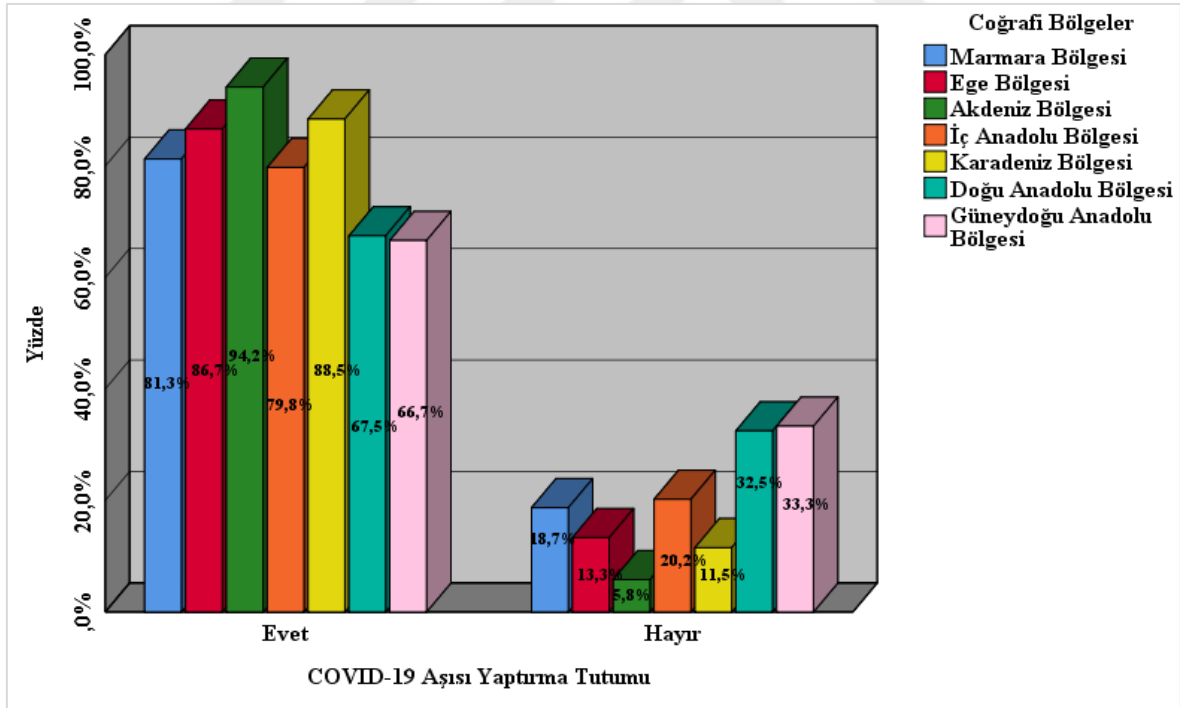

Şekil 53. COVID-19 aşısı yaptıрма tutumunun medeni hale göre dağılımı

Şekil 53'te gösterilen bekar kategorisini oluşturan 207 kişiden %75,8'i (N=157) aşığı yaptırmayı onaylarken %24,2'si (N=50) aşığı ret etmektedir. Evli kategorisini oluşturan 326 kişiden %84,7'si (N=276) aşığı yaptırmayı onaylarken %15,3'ü (N=50) aşığı ret etmektedir. Boşanmış kategorisini oluşturan 15 kişiden %93,3'ü (N=14) aşığı yaptırmayı onaylarken %6,7'si (N=1) aşığı ret etmektedir. Eşi vefat etmiş kategorisini oluşturan 5 kişiden %80'i (N=4) aşığı yaptırmayı onaylarken %20'si (N=1) aşığı ret etmektedir. COVID-19 aşısı reddi medeni hal kapsamında değerlendirildiğinde en fazla ret bekarlarda görülmekte olup onu sırasıyla eşi vefat etmiş, evli ve boşanmışlar izlemektedir.

4.8.6. Aşığı Tutumunun Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

COVID-19 aşısını yaptırmayı/yaptırmama tutumuna ilişkin aşığı yaptırmayı onaylayan 451 ve onaylamayan 102 kişinin coğrafi bölgelere göre dağılımı Şekil 54'te gösterilmiştir.

Şekil 54. COVID-19 aşısı yaptırmayı tutumunun coğrafi bölgelere göre dağılımı

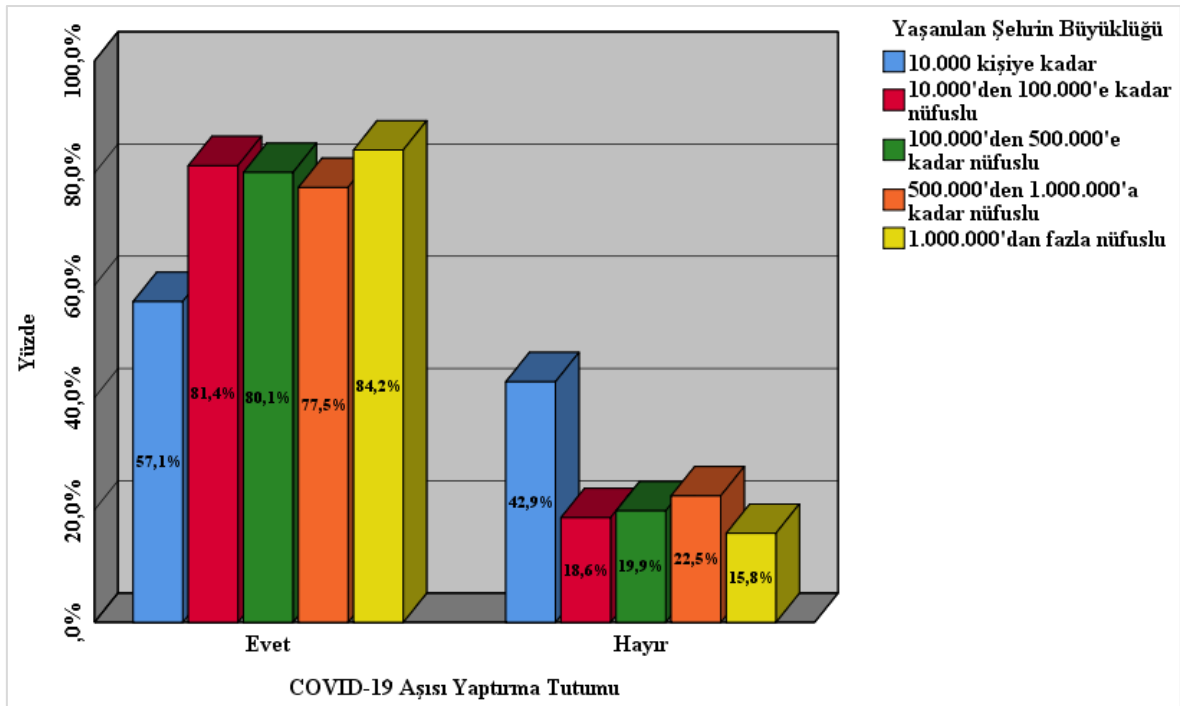
Şekil 54'te Marmara Bölgesi'nde 171 kişiden %81,3'ü (N=139) aşığı yaptırmayı onaylarken %18,7'si (N=32) aşığı ret etmektedir. Ege Bölgesi'nde 75 kişiden %86,7'si (N=65) aşığı yaptırmayı onaylarken %13,3'ü (N=10) aşığı ret etmektedir. Akdeniz

Bölgesi'nde 69 kişiden %94,2'si (N=65) aşığı yaptırmayı onaylarken %5,8'i (N=4) aşığı ret etmektedir. İç Anadolu Bölgesi'nde 89 kişiden %79,8'i (N=71) aşığı yaptırmayı onaylarken %20,2'si (N=18) aşığı ret etmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde 52 kişiden %88,5'i (N=46) aşığı yaptırmayı onaylarken %11,5'i (N=6) aşığı ret etmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde 40 kişiden %67,5'i (N=26) aşığı yaptırmayı onaylarken %32,5'i (N=14) aşığı ret etmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 57 kişiden %66,7'si (N=39) aşığı yaptırmayı onaylarken %33,3'ü (N=18) aşığı ret etmektedir.

COVID-19 aşısı reddi coğrafi bölgeler kapsamında değerlendirildiğinde en fazla aşığı reddi birbirlerine yakın oranlarda Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde görülmekte olup onları sırasıyla İç Anadolu Bölgesi, Marmara Bölgesi, Ege Bölgesi, Karadeniz Bölgesi ve Akdeniz Bölgesi izlemektedir.

4.8.7. Aşığı Tutumunun Yaşanılan Şehrin Büyüklüğüne Göre Dağılımı

COVID-19 aşısını yaptırma/yaptırmama tutumuna ilişkin aşığı yaptırmayı onaylayan 451 ve onaylamayan 102 kişinin yaşanılan şehrin nüfus büyüklüğü kategorik değişkenine göre dağılımı Şekil 55'te gösterilmiştir.

Şekil 55. COVID-19 aşığı yaptırmama tutumunun yaşanılan şehrin büyüklüğüne göre dağılımı

Şekil 55'te yaşanan şehrin büyüklüğü 10.000 nüfusa kadar 7 kişiden %57,1'i (N=4) aşığı yaptırmayı onaylarken %42,9'u (N=3) aşığı ret etmektedir. 10.000'den 100.000 nüfusa kadar 59 kişiden %81,4'ü (N=48) aşığı yaptırmayı onaylarken %18,6'sı (N=11) aşığı ret etmektedir. 100.000'den 500.000 nüfusa kadar 151 kişiden %80,1'i (N=121) aşığı yaptırmayı onaylarken %19,9'u (N=30) aşığı ret etmektedir. 500.000'den 1.000.000 nüfusa kadar 71 kişiden %77,5'i (N=55) aşığı yaptırmayı onaylarken %22,5'i (N=16) aşığı ret etmektedir. 1.000.000'dan fazla nüfuslu şehirlerde 265 kişiden %84,2'si (N=223) aşığı yaptırmayı onaylarken %15,8'i (N=42) aşığı ret etmektedir.

COVID-19 aşığı reddi yaşanan şehrin nüfus büyüklüğüne kapsamında değerlendirildiğinde en fazla aşı reddi diğer yerleşim yerlerine göre aykırı %42,9 aşığı onaylamama tutumu oranı ile 10.000 nüfusa kadar küçük yerleşim yerleri dikkat çekmektedir. Küçük yerleşim yerlerini sırayla 500.000'den 1.000.000 nüfusa kadar, 100.000'den 500.000 nüfusa kadar, 10.000'den 100.000 nüfusa, 1.000.000'dan fazla nüfuslu yerleşim yerleri izlemektedir. Büyükşehirlerde yaşayan kişilerin aşı yaptırma onay düzeyleri en yüksek olduğu görülmektedir.

Türkiye özelinde COVID-19 aşığı reddi genel olarak değerlendirildiğinde; yatay kesit verisi olarak 14.05.2021 ve 17.08.2021 tarihleri arasında Türkiye'de 18 ve 75 yaş aralığındaki bireylerin %81,6'sı aşı yaptırmayı onaylarken, 18,4'ü aşı yaptırmayı onaylamamaktadır. Bu kapsamda Türkiye'de bireylerin yaklaşık beşte biri COVID-19 aşısına temkinli yaklaşarak aşı olma konusunda tereddütlü olduğu görülmektedir. Aşığı reddedenlerin üzerinde sosyoekonomik ve demografik değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, coğrafi bölge, yaşanan şehrin büyüklüğü), bağlı olarak önemli farklılıklar olup olmadığı değerlendirildiğinde; yaş kapsamında 18 ile 36 yaş aralığını oluşturan erken yaş grubu, cinsiyet kapsamında erkekler, eğitim durumu açısından lise mezunları, gelir durumu açısından diğer gelir grupları ile aşığı farklılaşmamakla beraber düşük gelir grubu, medeni hal kapsamında bekarlar aşı reddi konusunda tutumları ile ön plana çıkmaktadır. Bölgesel olarak birbirlerine yakın oranlar ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi aşı karşısında diğer bölgelere göre daha fazla olumsuz tutum sergilemektedir. Yaşanan şehrin büyüklüğü kapsamında 10.000 nüfusa kadar olan küçük yerleşim yerleri diğer yerleşim yerlerine göre aykırı aşığı onaylamama tutumu ile dikkat çekmektedir.

4.9. Olumlu ve Olumsuz Bilgi ile Eş değer Seçenekli Kazanç ve Kayıp Çerçevesi

553 katılımcıdan COVID-19 aşısını yaptırmayı onaylayan 451 kişiye, aşığı teşvik etmek için aynı bilgi farklı biçimde ifade edilerek sayı büyüklüğü çerçevesi ile oluşturulmuş ifadeler yöneltmiştir. İlk olarak aşının “%85’inde hiçbir yan etkisi olmadığı” vurgulanarak aşının “kazanç” yönü ön plana çıkarılmıştır. İkinci olarak aşının “%15’inde yan etki olduğu” vurgulanarak aşının “kayıp” yönü ön plana çıkarılmıştır. COVID-19 aşısını yaptırmayı onaylayan 451 kişiye yöneltelen ifadelerle ilişkin betimsel istatistikler aşağıda verilmiştir.

4.9.1. Kazanç (Olumlu Bilgi) Çerçevesi

Ankette yer alan “Herhangi bir marka Covid-19 aşısı uygulandığında insanların %85’inde hiçbir yan etki gözükmemektedir. Aşığı yaptırmayı onaylar mıydınız? İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 42’de gösterilmiştir.

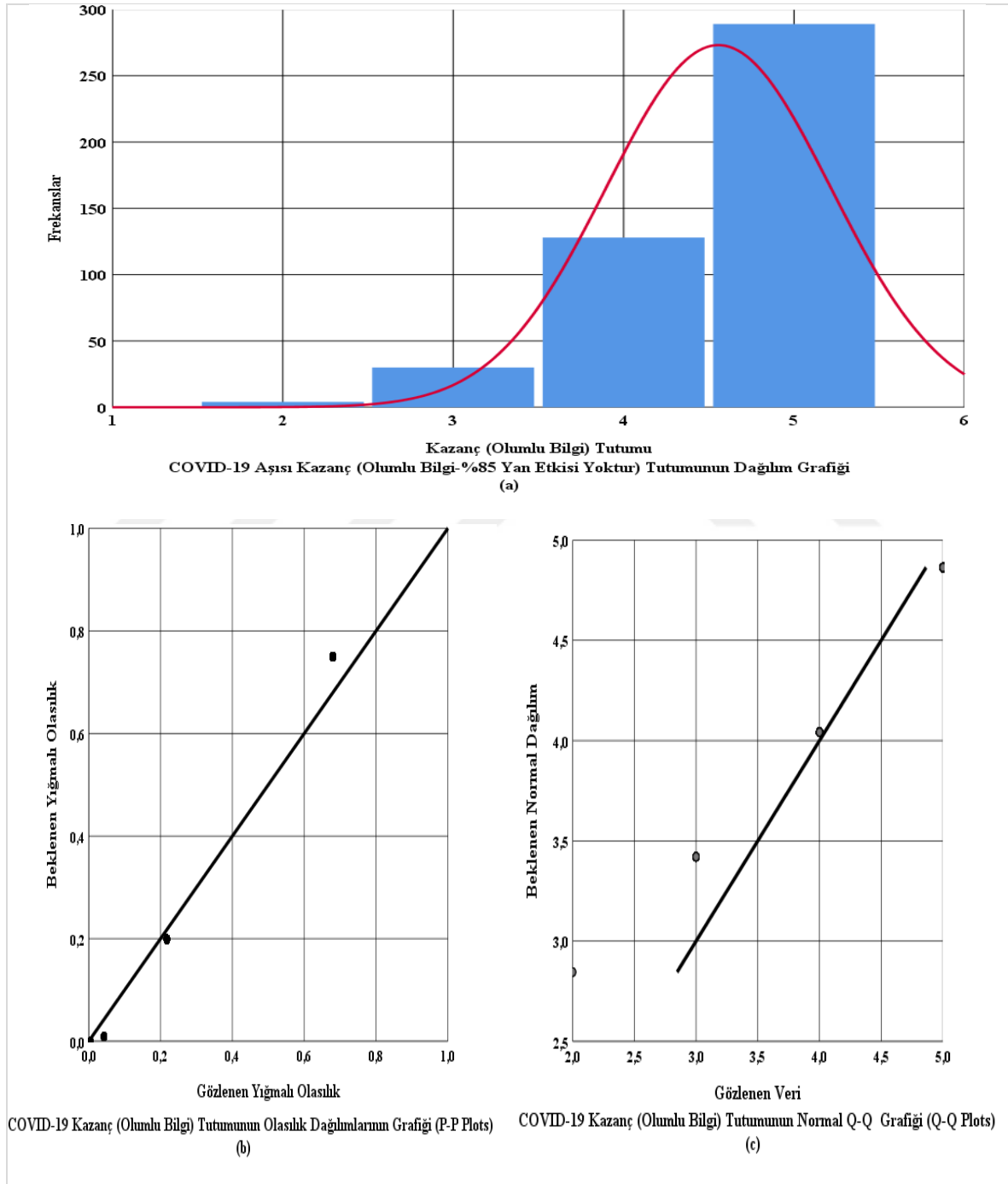
Tablo 42

Kazanç (olumlu bilgi) çerçevesi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

Kazanç (Olumlu Bilgi) Çerçevesi	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	0	0				
2-Onaylamıyorum	4	0,9				
Onay						
3-Kararsızım	30	6,7	4,56	91,2	0,031	0,659
Düzeyi						
4-Onaylıyorum	128	28,4				
5-Kesinlikle Onaylıyorum	289	64,1				
Toplam	451	100,0				

Kazanç (olumlu bilgi) çerçevesi onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %64,1’i (N=289) “kesinlikle onaylıyorum”, %28,4’ü (N=128) “onaylıyorum”, %6,7’si (N=30) “kararsızım”, %0,9’u (N=4) “Onaylamıyorum” şeklinde cevap vermiş olup “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap veren olmamıştır. Kazanç (olumlu bilgi) çerçevesi onay düzeyinin ortalaması 4,56, ortalamının yüzdelik karşılığı %91,2’dir. Ortalamının standart hatası 0,031, standart sapması 0,659 ve varyans değeri 0,434 olarak tespit edilmiştir. Kazanç (olumlu bilgi) çerçevesi onay düzeyi değişkeninin normal dağılım ilişkin Çarpıklık

(Skewness) değeri -1,380, Basıklık (Kurtosis) değeri 1,409 olup değerler ± 2.0 arasındaki bir değer olduğu için normal dağıldığı kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2020: 114). Ayrıca dağılımın normal dağılıp dağılmadığı kapsamında değişkenlere ilişkin histogram dağılım grafiği (a), P-P Plots (b) ve Q-Q Plots (c) grafikleri Şekil 56'da gösterilmiştir.

Şekil 56. Kazanç (olumlu bilgi) tutumu değişkeninin normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri

Şekil 56 (a)'da gösterilen histogram grafiğinde kazanç (olumlu bilgi) tutumunun frekans dağılımı belirtilmekte olup kazanç (olumlu bilgi) tutumunun büyük çoğunluğu histogram grafiğinde belirtilen çan eğrisinin altında toplanmıştır. Bu kapsamda kazanç (olumlu bilgi) tutumun değişkeninin popülasyona göre normal dağıldığı söylenebilmektedir. Şekil 56 (b)'de kazanç (olumlu bilgi) tutumunun olasılık dağılımları (P-P plots) grafiğinde; yatay eksen de gözlenen yığılmalı olasılıkları (observed cum prob) düşey eksen de beklenen yığılmalı olasılıkları (expected cum prob) göstermekte olup noktalar hemen hemen esas köşegen üzerinde dağılması dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Şekil 56 (c)'de normal Q-Q (Q-Q plots) grafiğinde gözlenen veri (observed value) ile beklenen normal dağılımın (expected normal) arasında çok fark gözükmemekte ve veriler 45°'lik çizgi üzerinde ve yakın çevresinde toplandığı için olumlu bilgi tutumu normal dağıldığı söylenebilmektedir.

4.9.2. Kayıp (Olumsuz Bilgi) Çerçevesi

Ankette yer alan “Herhangi bir marka Covid-19 aşısı uygulandığında insanların %15’inde yan etkiler gözükmemektedir. Aşığı yaptırmayı onaylar mıydınız?” İfadesine ait betimsel istatistikler Tablo 43’te gösterilmiştir.

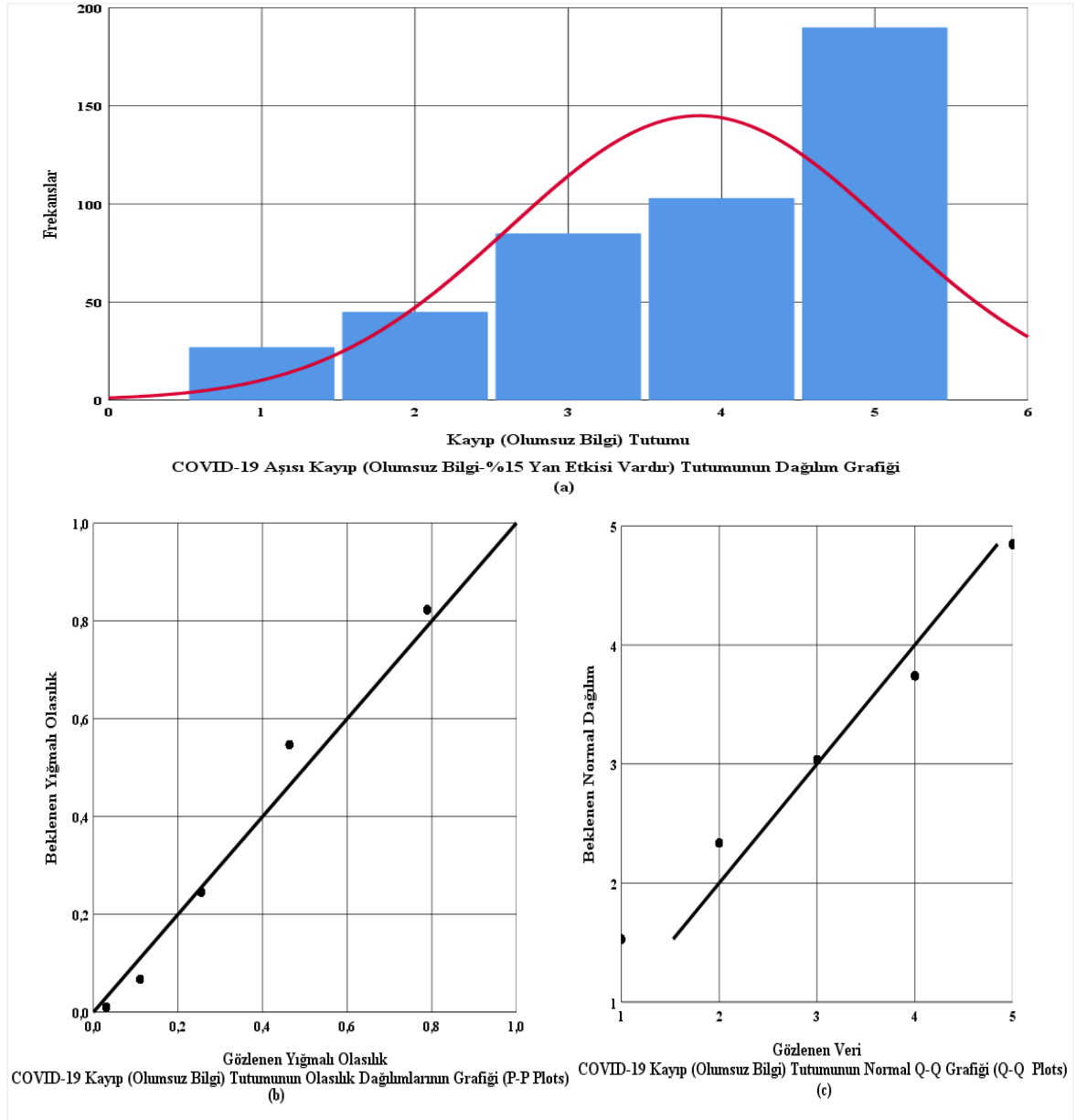
Tablo 43

Kayıp (olumsuz bilgi) çerçevesi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

Kayıp (Olumsuz Bilgi) Çerçevesi	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	27	6,0				
2-Onaylamıyorum	45	10,0				
3-Kararsızım	85	18,8				
4-Onaylıyorum	103	22,8	3,85	77,0	0,058	1,238
5-Kesinlikle Onaylıyorum	190	42,1				
Eksik Veri	1	0,2				
Toplam	451	100,0				

Kayıp (olumsuz bilgi) çerçevesi onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %42,1,1’i (N=190) “kesinlikle onaylıyorum”, %22,8’i (N=103) “onaylıyorum”, %18,8’i (N=85) “kararsızım”, %10,0’u (N=45) “Onaylamıyorum”, %6,0’sı (N=27) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Kayıp (olumsuz bilgi) çerçevesi onay düzeyinin ortalaması 3,85, ortalamasının yüzdelik karşılığı %77,0’dır. Ortalamasının standart hatası

0,058, standart sapması 1,238 ve varyans değeri 1,533 olarak tespit edilmiştir. Kayıp (olumsuz bilgi) çerçevesi onay düzeyi değişkeninin normal dağılım ilişkin çarpıklık (skewness) değeri -0,801, basıklık (kurtosis) değeri -0,433 olup değerler ± 2.0 arasındaki bir değer olduğu için normal dağıldığı kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2020: 114). Ayrıca dağılımın normal dağılıp dağılmadığı kapsamında değişkenlere ilişkin histogram dağılım grafiği (a), P-P Plots (b) ve Q-Q Plots (c) grafilleri Şekil 57’de gösterilmiştir.

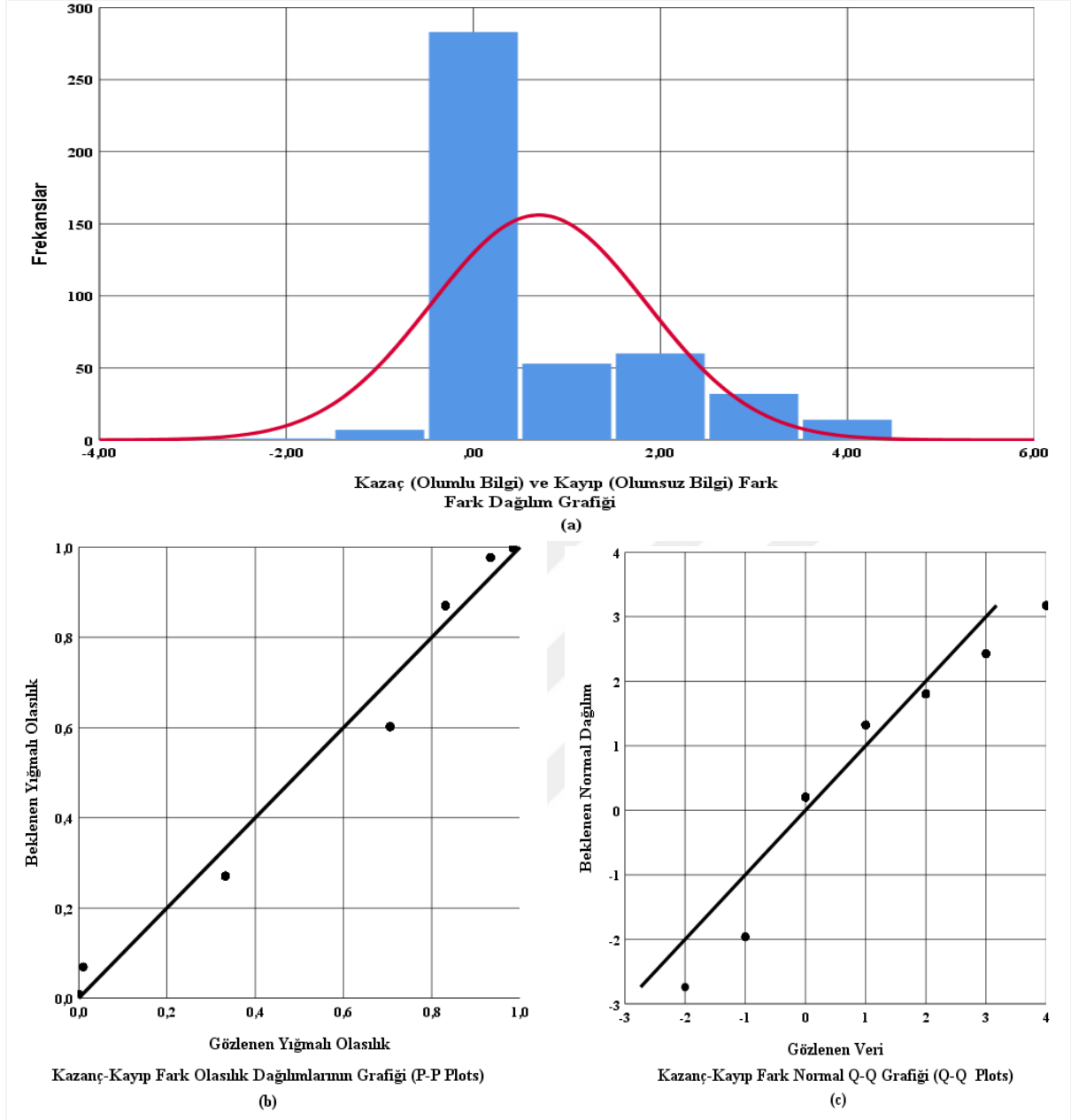
Şekil 57. Kayıp (olumsuz bilgi) tutumu değişkeninin normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri

Şekil 57 (a)'da gösterilen histogram grafiğinde kayıp (olumsuz bilgi) tutumunun frekans dağılımı belirtilmekte olup kayıp (olumsuz bilgi) tutumunun büyük çoğunluğu histogram grafiğinde belirtilen çan eğrisinin altında toplanmıştır. Bu kapsamda kayıp (olumsuz bilgi) tutumun değişkeninin popülasyona göre normal dağıldığı söylenebilmektedir. Şekil 57 (b)'de kayıp (olumsuz bilgi) tutumunun olasılık dağılımları (P-P plots) grafiğinde; yatay eksen de gözlenen yığılmalı olasılıkları (observed cum prob) düşey eksen de beklenen yığılmalı olasılıkları (expected cum prob) göstermekte olup noktalar hemen hemen esas köşegen üzerinde dağılması dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Şekil 57 (c)'de normal Q-Q (Q-Q plots) grafiğinde gözlenen veri (observed value) ile beklenen normal dağılımın (expected normal) arasında çok fark gözükmemekte ve veriler 45°'lik çizgi üzerinde ve yakın çevresinde toplandığı için olumlu bilgi tutumu normal dağıldığı söylenebilmektedir.

4.9.3. Kazanç (Olumlu Bilgi) ve Kayıp (Olumsuz Bilgi) Tutumlarına İlişkin Bağımlı Gruplar t Testi

Aynı kaynak kişilere art arda yöneltilerek yapılan kazanç (olumlu bilgi) ve kayıp (olumsuz bilgi) ölçüm sonuçlarından elde edilen değerlerin ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımlı (ilişkili) gruplar t testi (paired sample t test) yapılmıştır. Bu kapsamda kazanç (olumlu bilgi) ve kayıp (olumsuz bilgi) verilerinin farkları alınmış ve farklarının oluşturduğu veri dizisinin normal dağılım özellikleri incelenmiştir.

Kazanç (olumlu bilgi) ile kayıp (olumsuz bilgi) arasındaki farkların oluşturduğu farklar dizisinin normal dağılımına ilişkin çarpıklık (skewness) değeri 1,280, basıklık (kurtosis) değeri 0,718 olup değerler ± 2.0 arasındaki bir değer olduğu için normal dağıldığı kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2020: 114). Ayrıca Şekil 58'de dağılımın normal dağılıp dağılmadığı kapsamında değişkenlere ilişkin histogram dağılım grafiği (a), P-P Plots (b) ve Q-Q Plots (c) grafilleri aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 58. Kazanç (olumlu bilgi) ve kayıp (olumsuz bilgi) farkı normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri

Şekil 58 (a)'da gösterilen histogram grafiğinde kazanç (olumlu bilgi) ve kayıp (olumsuz bilgi) fark veri dizininin frekans dağılımı belirtilmekte olup kayıp kazanç (olumlu bilgi) ve kayıp (olumsuz bilgi) fark verilerinin büyük çoğunluğu histogram grafiğinde belirtilen çan eğrisinin altında toplanmıştır. Bu kapsamda kazanç (olumlu bilgi) ve kayıp (olumsuz bilgi) farkı değişkeninin popülasyona göre normal dağıldığı söylenebilmektedir. Şekil 58 (b)'de kazanç (olumlu bilgi) ve kayıp (olumsuz bilgi) fark verilerinin olasılık dağılımları (P-P plots) grafiğinde; yatay eksende gözlenen yığılı

olasılıkları (observed cum prob) düşey eksen de beklenen yığılmalı olasılıkları (expected cum prob) göstermekte olup noktalar hemen hemen esas köşegen üzerinde dağılımı dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Şekil 58 (c)'de normal Q-Q (Q-Q plots) grafiğinde gözlenen veri (observed value) ile beklenen normal dağılımın (expected normal) arasında çok fark gözükmemekte ve veriler 45°'lik çizgi üzerinde ve yakın çevresinde toplandığı için olumlu bilgi tutumu normal dağıldığı söylenebilmektedir. Kazanç (olumlu bilgi) ve kayıp (olumsuz bilgi) farklarının oluşturduğu veri dizisinin normal dağılım özellikleri taşıdığından anlaşılmasından sonra bağımlı (ilişkili) gruplar t testi (paired sample t test) yapılmıştır.

Sayı büyüklüğü çerçevelemesi ile aynı bilgi farklı biçimde ifade edilerek ilk olarak aşının “kazanç” yönü, ikinci olarak aşının “kayıp” yönü ön plana çıkarılarak sunulmasında bir farklılık olup olmadığını sınavan bağımlı (ilişkili) gruplar t testinin p değeri 0,001 olduğu bulunmuştur. Sıfır Hipotezi $p < 0,05$ olduğu için reddedilmiş, birinci ve ikinci ölçümler arasında anlamlı bir fark gözlemlenmiştir. Bu farkın büyüklüğüne ilişkin aşağıda ifade formül ile etki büyüklüğü hesaplanmıştır (Green ve Salkind, 2005: 163). Bağımlı (ilişkili) gruplar t testi sonuçları Tablo 44'de gösterilmiştir.

d = Etki büyüklüğü

t = Testin hesaplanan t değeri

N = Veri sayısı

$$\text{Etki büyüklüğü : } d = \frac{t}{\sqrt{N}} \quad \Rightarrow \quad d = \frac{12,950}{\sqrt{450}} = 0,61$$

Tablo 44

Bağımlı (İlişkili) gruplar t testi (Paired Sample t Test) sonuçları

Ölçüm	N	\bar{X}	S.S	sd	t	p	Etki (d)
Kazanç (Olumlu Bilgi)	450	4,56	0,659	449	12,950	0,001*	0,61
Kayıp (Olumsuz Bilgi)	450	3,85	1,238				

* $P < 0.05$ anlamlı, sd = serbestlik derecesi, p = anlamlılık test sonucu

Sayı büyüklüğü çerçevesi ile aynı bilgi farklı biçimde ifade edilerek ilk olarak aşının “kazanç” yönü, ikinci olarak aşının “kayıp” yönü ön plana çıkarılarak sunulmasında bir farklılık olup olmadığının araştırıldığı 450 kişi ile yapılan araştırmada kazanç (olumlu bilgi) ve kayıp (olumsuz bilgi) tutumlarının ortalamaları arasında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımlı (ilişkili) gruplar t testi sonucunda, kazanç (olumlu bilgi) tutumu ortalaması $\bar{X}_{\text{kazanç (olumlu bilgi)}} = 4,56$ ile kayıp (olumsuz bilgi) tutumu ortalaması $\bar{X}_{\text{kayıp (olumsuz bilgi)}} = 3,85$ arasında anlamlı bir fark görülmüştür [$t_{(449)} = 12,950$, $p < 0,05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($d=0,61$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Olumlu bilginin olumsuz bilgiye göre kişilerin tutumlarını etkilemede daha fazla anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.

4.10. Ceza ve Ödül ile Eş değer Seçenekli Olmayan Kazanç ve Kayıp Çerçevesi

553 katılımcıdan COVID-19 aşısını yaptırmayı reddeden 102 kişiye, aşıya karşı tutumlarını değiştirmek için davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş ceza ve ödül çerçevesi politikalar ile oluşturulmuş ifadeler yöneltilmiştir. İlk olarak uygulanan politikada “ceza” vurgulanmış ve politikanın uygulanması sonucunda davranışın “kayıp” yönü ön plana çıkarılmıştır. İkinci olarak uygulanan politikada “ödül” vurgulanmış ve politikanın uygulanması sonucunda davranışın “kazanç” yönü ön plana çıkarılmıştır. COVID-19 aşısını yaptırmayı onaylamayan 102 kişiye yöneltilen ifadelerle ilişkin betimsel istatistikler aşağıda verilmiştir.

4.10.1. Kayıp (Ceza) Çerçevesi

Ankette ilk olarak (ceza çerçevesi-1) “Covid-19 aşısı yaptırmayanları kamusal alanlara (Devlet daireleri, okul, üniversite, toplu taşıma araçları vb.) erişim kısıtlaması getirilmektedir.” İkinci olarak (ceza çerçevesi-2) “Covid-19 aşısı yaptırmayanlara senelik gelirlerinin %10'u kadar para cezası uygulaması getirilmektedir.” İfade edilen varsayımsal politikalar uygulanırsa aşığı yaptırmama düşünceniz değişir miydi?” İfadelerine ait betimsel istatistikler Tablo 45’de gösterilmiştir.

Tablo 45

Kayıp (ceza) çerçevesi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

Ceza Çerçevesi-1		N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S.S	S ²
Onay Düzeyi	1-Kesinlikle Onaylamıyorum	29	28,4	2,62	52,4	0,128	1,290
	2-Onaylamıyorum	15	14,7				
	3-Kararsızım	33	32,4				
	4-Onaylıyorum	16	15,7				
	5-Kesinlikle Onaylıyorum	9	8,8				
	Toplam	102	100,0				

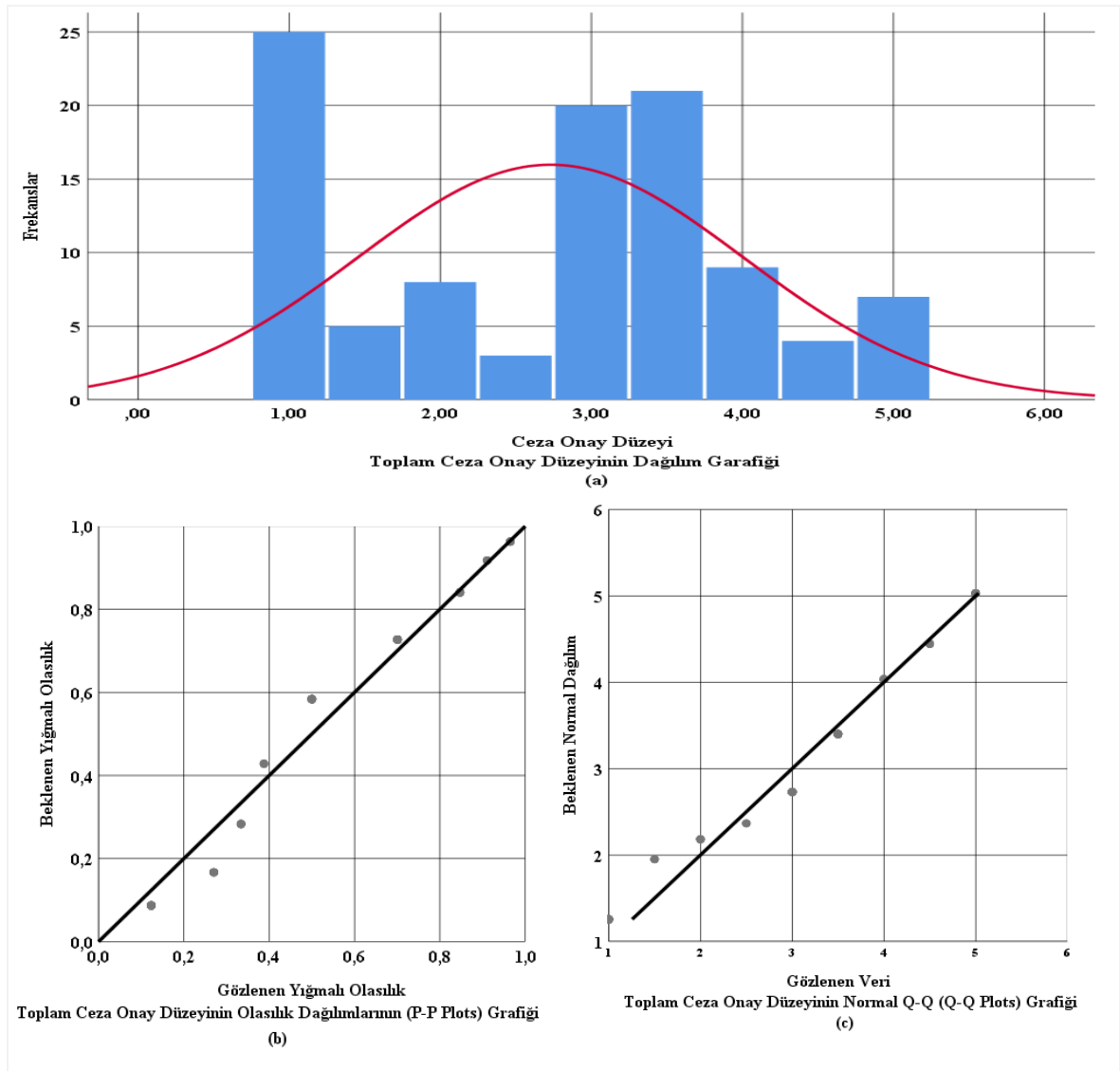
Ceza Çerçevesi-2		N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S.S	S ²
Onay Düzeyi	1-Kesinlikle Onaylamıyorum	35	34,3	2,84	56,8	0,157	1,584
	2-Onaylamıyorum	10	9,8				
	3-Kararsızım	14	13,7				
	4-Onaylıyorum	22	21,6				
	5-Kesinlikle Onaylıyorum	21	20,6				
	Toplam	102	100,0				

Toplam Ceza Onay Düzeyi										
N	Min.	Maks.	Med	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{\%}$	S.S	S ²	Çarpıklık (Skewnes)	Basıklık (Kurtosis)	
102	1,00	5,00	3,0	2,73	54,6	0,1261	1,2736	1,622	-0,047	-1,120

Kayıp (ceza çerçevesi-1) onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %8,8'i (N=9) "kesinlikle onaylıyorum", %15,7'si (N=16) "onaylıyorum", %32,'ü (N=33) "kararsızım", %14,7'si (N=15) "Onaylamıyorum", %28,4'ü (N=29) "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Kayıp (ceza çerçevesi-1) çerçevesi onay düzeyinin ortalaması 2,62, ortalamanın yüzdeler karşılığı %52,4'dür. Ortalamanın standart hatası 0,128, standart sapması 1,290 ve varyans değeri 1,664 olarak tespit edilmiştir.

Kayıp (ceza çerçevesi-2) onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %20,6'sı (N=21) "kesinlikle onaylıyorum", %21,6'sı (N=22) "onaylıyorum", %13,7'si (N=14) "kararsızım", %9,8'i (N=10) "Onaylamıyorum", %34,3'ü (N=35) "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Kayıp (ceza çerçevesi-2) çerçevesi onay düzeyinin ortalaması 2,84, ortalamanın yüzdeler karşılığı %56,8'dür. Ortalamanın standart hatası 0,157, standart sapması 1,584 ve varyans değeri 2,510 olarak tespit edilmiştir.

Kayıp (ceza çerçevesi-1) ve Kayıp (ceza çerçevesi-2) onay düzeyi değişkenlerinin ortalaması alınarak elde edilen toplam ceza onay düzeyi veri dizini değişkeninin ortalaması 2,73, ortalamanın yüzdelik karşılığı %54,6'dır. Ortalamanın standart hatası 0,1261, standart sapması 1,2736 ve varyans değeri 1,622 olarak tespit edilmiştir. Toplam ceza onay düzeyi normal dağılımına ilişkin çarpıklık (skewness) değeri -0,047, basıklık (kurtosis) değeri -1,120 olup değerler ± 2.0 arasındaki bir değer olduğu için normal dağıldığı kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2020: 114). Ayrıca dağılımın normal dağılıp dağılmadığı kapsamında değişkenlere ilişkin histogram dağılım grafiği (a), P-P Plots (b) ve Q-Q Plots (c) grafikleri Şekil 59'da gösterilmiştir.

Şekil 59. Kayıp (toplam ceza) normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri

Şekil 59 (a)'da gösterilen histogram grafiğinde kayıp (toplam ceza) frekans dağılımı belirtilmekte olup verilerinin büyük çoğunluğu histogram grafiğinde belirtilen çan eğrisinin altında toplanmıştır. Bu kapsamda kayıp (toplam ceza) değişkeninin popülasyona göre normal dağıldığı söylenebilmektedir. Şekil 59 (b)'de kayıp (toplam ceza) değişkeni olasılık dağılımları (P-P plots) grafiğinde; yatay eksen de gözlenen yığılımlı düşey eksen de beklenen yığılımlı olasılıkları göstermekte olup noktalar hemen hemen esas köşegen üzerinde dağılması dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Şekil 59 (c)'de normal Q-Q (Q-Q plots) grafiğinde gözlenen veri ile beklenen normal dağılımın arasında çok fark gözükmemekte ve veriler 45°'lik çizgi üzerinde ve yakın çevresinde toplandığı için kayıp (toplam ceza) değişkeninin normal dağıldığı söylenebilmektedir.

4.10.2. Kazanç (Ödül) Çerçevesi

Ankette ilk olarak (ödül çerçevesi-1) “Covid-19 aşısı yaptıranlara 250-TL'lik market alışverişi çeki verilecektir.” İkinci olarak (ödül çerçevesi-2) “Covid-19 aşısı yaptıranlara her hafta düzenlenen çekiliş ile bir kişiye 1 milyon TL ikramiye verilecektir.” İfade edilen varsayımsal politikalar uygulanırsa aşığı yaptırmama düşünceniz değişir miydi?” İfadelerine ait betimsel istatistikler Tablo 46'da gösterilmiştir.

Tablo 46

Kazanç (ödül) çerçevesi ölçek maddesine ait betimsel istatistikler

Ödül Çerçevesi-1	N	%	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$	S.S	S ²
1-Kesinlikle Onaylamıyorum	60	58,8	1,81	36,2	0,125	1,264
2-Onaylamıyorum	23	22,5				
3-Kararsızım	7	6,9				
4-Onaylıyorum	2	2,0				
5-Kesinlikle Onaylıyorum	10	9,8				
Toplam	102	100,0				

Ödül Çerçevesi-2

1-Kesinlikle Onaylamıyorum	54	52,9	1,93	38,6	0,126	1,269
2-Onaylamıyorum	23	22,5				
3-Kararsızım	12	11,8				
4-Onaylıyorum	4	3,9				
5-Kesinlikle Onaylıyorum	9	8,8				
Toplam	102	100,0				

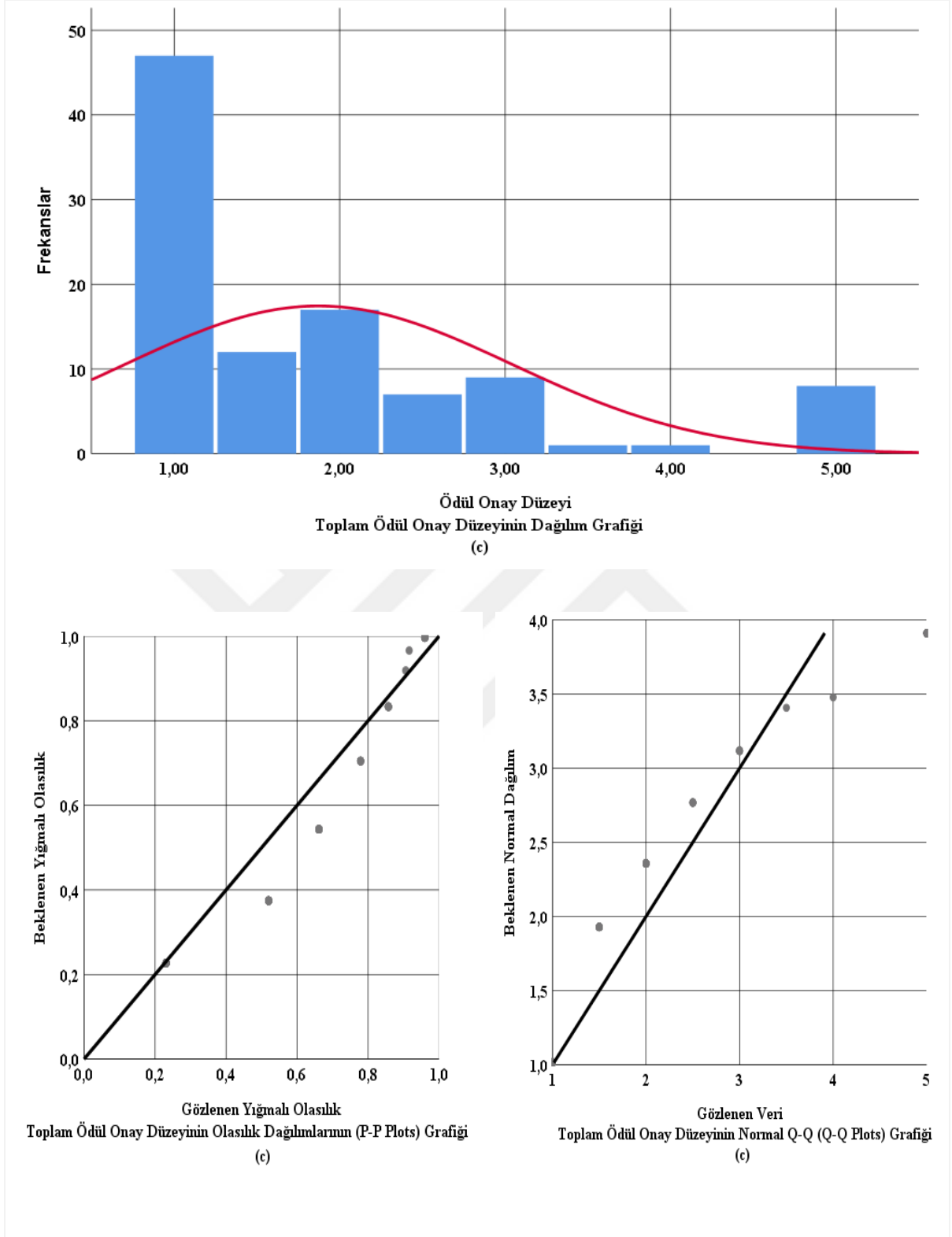
Tablo 46'nın devamı

Toplam Ödül Onay Düzeyi										
N	Min.	Maks.	Med	\bar{X}	$\frac{\bar{X}}{S}$	S.S	S ²	Çarpıklık (Skewnes)	Basıklık (Kurtosis)	
102	1,00	5,00	1,5	1,87	37,4	0,1154	1,1661	1,622	1,538	1,659

Kazanç (Ödül Çerçevesi-1) onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %9,8'i (N=10) “kesinlikle onaylıyorum”, %2,0'si (N=2) “onaylıyorum”, %6,9'u (N=7) “kararsızım”, %22,5'i (N=23) “Onaylamıyorum”, %58,8'i (N=60) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Kazanç (Ödül Çerçevesi-1) çerçevesi onay düzeyinin ortalaması 1,81, ortalamanın yüzdeler karşılığı %36,2'dir. Ortalamanın standart hatası 0,125, standart sapması 1,264 ve varyans değeri 1,599 olarak tespit edilmiştir.

Kazanç (Ödül Çerçevesi-2) onay düzeyi ile ilgili ifadeye katılımcıların %8,8'i (N=9) “kesinlikle onaylıyorum”, %3,9'u (N=4) “onaylıyorum”, %11,8'i (N=12) “kararsızım”, %22,5'i (N=23) “Onaylamıyorum”, %52,9'u (N=54) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Kayıp (ceza çerçevesi-2) çerçevesi onay düzeyinin ortalaması 1,93, ortalamanın yüzdeler karşılığı %38,6'dır. Ortalamanın standart hatası 0,126, standart sapması 1,269 ve varyans değeri 1,609 olarak tespit edilmiştir.

Kazanç (Ödül Çerçevesi-1) ve Kazanç (Ödül Çerçevesi-2) onay düzeyi değişkenlerinin ortalaması alınarak elde edilen toplam ödül onay düzeyi veri dizini değişkeninin ortalaması 1,87, ortalamanın yüzdeler karşılığı %37,4'dır. Ortalamanın standart hatası 0,1154, standart sapması 1,1661 ve varyans değeri 1,622 olarak tespit edilmiştir. Toplam ödül onay düzeyi normal dağılımına ilişkin çarpıklık (skewness) değeri -0,495, basıklık (kurtosis) değeri 1,530 olup değerler ± 2.0 arasındaki bir değer olduğu için normal dağıldığı kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2020: 114). Ayrıca dağılımın normal dağılıp dağılmadığı kapsamında değişkenlere ilişkin histogram dağılım grafiği (a), P-P Plots (b) ve Q-Q Plots (c) grafipleri Şekil 60'ta gösterilmiştir.

Şekil 60. Kazanç (toplam ödül) normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri

Şekil 60 (a)'da gösterilen histogram grafiğinde kazanç (toplam ödül) frekans dağılımı belirtilmekte olup verilerinin büyük çoğunluğu histogram grafiğinde belirtilen çan eğrisinin altında toplanmıştır. Bu kapsamda kazanç (toplam ödül) değişkeninin popülasyona göre normal dağıldığı söylenebilmektedir. Şekil 60 (b)'de kazanç (toplam ödül) değişkeni olasılık dağılımları (P-P plots) grafiğinde; yatay eksen de gözlenen yığılmalı düşey eksen de beklenen yığılmalı olasılıkları göstermekte olup noktalar hemen hemen esas köşegen üzerinde dağılması dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Şekil 60 (c)'de normal Q-Q (Q-Q plots) grafiğinde gözlenen veri ile beklenen normal dağılımın arasında çok fark gözükmemekte ve veriler 45°'lik çizgi üzerinde ve yakın çevresinde toplandığı için kazanç (toplam ödül) değişkeninin normal dağıldığı söylenebilmektedir.

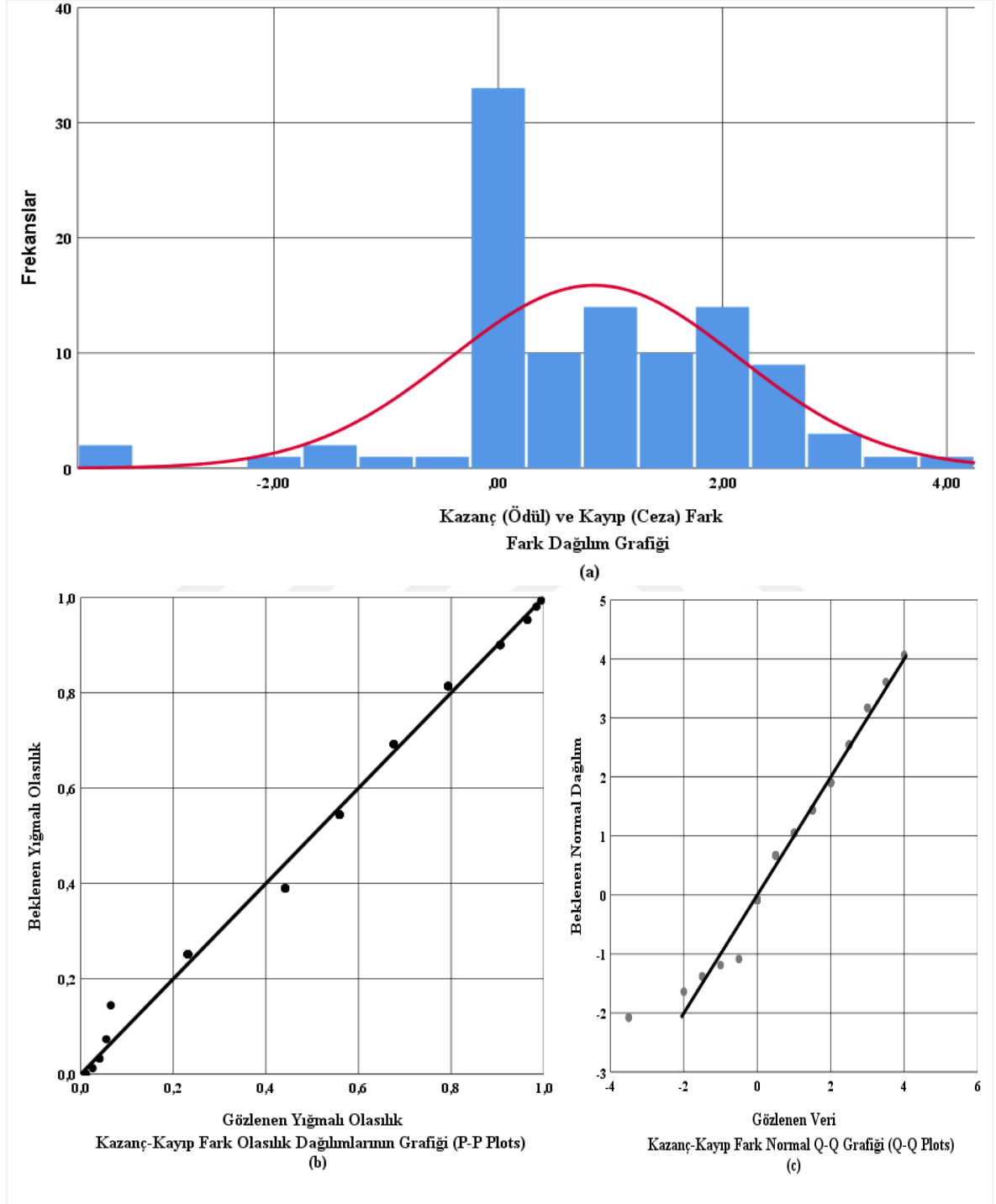
4.10.3. Kazanç (Ödül) ve Kayıp (Ceza) Tutumlarına İlişkin Bağımlı Gruplar t Testi

Aynı kaynak kişilere art arda yöneltilerek yapılan kazanç (ödül) ve kayıp (ceza) ölçüm sonuçlarından elde edilen değerlerin ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımlı (ilişkili) gruplar t testi (paired sample t test) yapılmıştır. Bu kapsamda kazanç (ödül) ve kayıp (ceza) verilerinin farkları alınmış ve farklarının oluşturduğu veri dizisinin normal dağılım özellikleri incelenmiştir.

Kazanç (olumlu bilgi) ile kayıp (olumsuz bilgi) arasındaki farkların oluşturduğu farklar dizisinin normal dağılımına ilişkin çarpıklık (skewness) değeri 1,280, basıklık (kurtosis) değeri 0,718 olup değerler ± 2.0 arasındaki bir değer olduğu için normal dağıldığı kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2020: 114). Ayrıca dağılımın normal dağılıp dağılmadığı kapsamında değişkenlere ilişkin histogram dağılım grafiği (a), P-P Plots (b) ve Q-Q Plots (c) grafikleri aşağıda Şekil 61'de gösterilmiştir.

Şekil 61 (a)'da gösterilen histogram grafiğinde kazanç (ödül) ile kayıp (ceza) fark veri dizisinin frekans dağılımı belirtilmekte olup kazanç (ödül) ile kayıp (ceza) fark verilerinin büyük çoğunluğu histogram grafiğinde belirtilen çan eğrisinin altında toplanmıştır. Bu kapsamda kazanç (ödül) ile kayıp (ceza) farkı değişkeninin popülasyona göre normal dağıldığı söylenebilmektedir. Şekil 61 (b)'de kazanç (ödül) ile kayıp (ceza) fark verilerinin olasılık dağılımları (P-P plots) grafiğinde; yatay eksen de gözlenen yığılmalı

olasılıkları düşey eksen de beklenen yığılmalı olasılıkları (göstermekte olup noktalar hemen hemen esas köşegen üzerinde dağılması dağılımın normal olduğunu göstermektedir.

Şekil 61. Kazanç (ödül) ve kayıp (ceza) farkı normallik dağılımına ilişkin histogram, P-P plots ve Q-Q plots grafikleri

Şekil 61 (c)'de normal Q-Q (Q-Q plots) grafiğinde gözlenen veri ile beklenen normal dağılımın arasında çok fark gözükmemekte ve veriler 45°'lik çizgi üzerinde ve yakın çevresinde toplandığı için kazanç (ödül) ile kayıp (ceza) fark değişkeninin normal dağıldığı söylenebilmektedir. Kazanç (ödül) ile kayıp (ceza) fark farklarının oluşturduğu veri dizisinin normal dağılım özellikleri taşıdığından anlaşılmasından sonra bağımlı (ilişkili) gruplar t testi (paired sample t test) yapılmıştır.

Ödül ve ceza ile eş değer seçenekli olmayan kazanç ve kayıp çerçevesi ile aşırı reddedenlerin tutumlarını değiştirmek için katılımcılara ödül ve ceza çerçevesi politikalar ile oluşturulmuş ifadeler yöneltilmiştir. İlk olarak uygulanan politikada “ceza” vurgulanmış ve politikanın uygulanması sonucunda davranışın “kayıp” yönü ön plana çıkarılmıştır. İkinci olarak uygulanan politikada “ödül” vurgulanmış ve politikanın uygulanması sonucunda davranışın “kazanç” yönü ön plana çıkarılarak ödül ve ceza davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikalar arasında bir farklılık olup olmadığını sınanan bağımlı (ilişkili) gruplar t testinin p değeri 0,001 olduğu bulunmuştur. Sıfır Hipotezi $p < 0,05$ olduğu için reddedilmiş, ödül ve ceza tutumları ölçümler arasında anlamlı bir fark gözlemlenmiştir. Bu farkın büyüklüğüne ilişkin aşağıda ifade formülü ile etki büyüklüğü hesaplanmıştır (Green ve Salkind, 2005: 163). Bağımlı (ilişkili) gruplar t testi sonuçları Tablo 47’de gösterilmiştir.

d = Etki büyüklüğü

t = Testin hesaplanan t değeri

N = Veri sayısı

$$\text{Etki büyüklüğü : } d = \frac{t}{\sqrt{N}} \Rightarrow d = \frac{6,764}{\sqrt{102}} = 0,67$$

Tablo 47

Bağımlı (İlişkili) gruplar t testi (Paired Sample t Test) sonuçları

Ölçüm	N	\bar{X}	S.S	sd	t	p	Etki (d)
Kazanç (Ödül)	102	1,87	1,274				
				101	6,764	0,001*	0,67
Kayıp (Ceza)	102	2,73	1,166				

* $P < 0.05$ anlamlı, sd = serbestlik derecesi, p = anlamlılık test sonucu

Ceza ile çerçeveslendirilmiş politikalar ile ödül ile çerçeveslendirilmiş politikaları arasında bir farklılık olup olmadığının araştırıldığı 102 kişi ile yapılan araştırmada kazanç (ödül) ve kayıp (ceza) tutumlarının ortalamaları arasında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımlı (ilişkili) gruplar t testi sonucunda, kazanç (ödül) tutumu ortalaması $\bar{X}_{\text{kazanç (ödül)}} = 1,87$ ile kayıp (ceza) tutumu ortalaması $\bar{X}_{\text{kayıp (ceza)}} = 2,73$ arasında anlamlı bir fark görülmüştür [$t_{(101)} = 6,764$, $p < 0,05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($d=0,67$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu durum ceza çerçevesli politikaların ödül çerçevesli politikalara göre kişilerin tutumlarını etkilemede daha fazla anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde araştırmada elde edilen bulgular kapsamında araştırma hipotezlerinin kabul ve ret durumu gösterilmektedir. İlk olarak araştırmanın öncelikli amacı olan Türkiye özelinde kamu politikalarında davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikaların ulusal onay düzeyine ilişkin sonuçlar ifade edilmiş daha sonra tespit edilen onay düzeyinin sosyoekonomik ve demografik özellikler arasındaki ilişki tartışılmış ve yorumlanmıştır. İkinci olarak tespit edilen ulusal onay düzeyi ile uluslararası boyutta daha önce yapılan çalışmaların karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar verilmiştir. Üçüncü olarak tespit edilen ulusal onay düzeyi ile Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikaları arasındaki korelasyon değerlendirilmiştir. Dördüncü olarak Türkiye’de COVID-19 aşısı yaptırma/yaptırmama onay düzeyine ilişkin tespit edilen sonuçlar verilmiştir. Tespit edilen aşı yaptırma/yaptırmama onay düzeyinin sosyoekonomik ve demografik özellikler açısından farklılık gösterip göstermediği değerlendirilmiş ve COVID-19 aşısına yönelik tutumda olumlu-olumsuz bilgi ve ceza-ödül ile çerçevelendirilmiş davranışsal kamu politikaları açısından farklılık tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. Türkiye’de Tespit Edilen Davranışsal Kamu Politikalarına İlişkin Sonuçlar

Türkiye özelinde test edilen 15 davranışsal kamu politikasının sekizinde onay düzeyinin çok yüksek (D. K. Pol. 1-2-5-6-7-10-12-14), üçünde yüksek (D. K. Pol. 3-8-15) ve dördünde ise orta (D. K. Pol. 4-9-11-13) seviyede destek olduğu görülmüş olup tüm maddelerin ortalaması alınarak elde edilen Türkiye’de toplam davranışsal kamu politikası onay düzeyinin %79,67 (%95 güven düzeyinde $\pm 0,92$ hata payı) ile yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye’de tespit edilen davranışsal kamu politikası onay düzeyi sonuçları değerlendirildiğinde en genel bulgu insanlar bir davranışsal kamu politikasının belirli, açık ve meşru amacı olduğuna kanaat getirir ve bu politikanın çoğu insanın çıkarlarına ve değerlerine uyduğunu düşünürlerse, politikayı yüksek düzeyde destekleyecektir. Bu bulgu, ülkeler bazında yapılan davranışsal kamu politikaları onay düzeyine ilişkin araştırmalarla

güçlü bir şekilde örtüşmektedir (Hagman vd., 2015; Jung ve Mellers, 2016; Khadzhryadieva vd., 2019; Reisch ve Sunstein, 2016; Sunstein vd., 2018). Diğer taraftan orta düzeyde destek alan dört davranışsal kamu politikasından ikisi (D. K. Pol. 9 ve 11), üzerinde açıkça bir Avrupa konsensüsünün olduğu bir ilkeyle çelişmektedir: Hükümet, iyi bir amaç için bile olsa, insanların parasını, olumlu onayları olmadan almamalıdır (Reisch ve Sunstein, 2016: 311). Hem yardım amaçlı bağışlar (D. K. Pol. 11- Kızılay) hem de karbon salımının azaltımı (D. K. Pol. 9- Karbon emisyon yükü) ile ilgili olarak çoğunluk, ifade edilen ilkeye aykırı olduğu için varsayılan kuralların kabul edilemez olduğuna inanmaktadır. Bu bulgunun kayıptan kaçınma (loss aversion) davranışsal fenomeni ile açık bir bağlantısı vardır. Ayrıca D. K. Pol. 4- Organ bağışçısı seçimi onay düzeyinin de %66,01 ile orta düzeyde desteklenmektedir. Organ bağıştı tutumunda psikolojik ve kültürel etmenler çeşitli çalışmalarda araştırılmış olup çalışmalarda organ bağışına yönelik tutumda din ve toplumsal norm gibi kültürel farklılıkların etkisi vurgulanmıştır (Güner ve Cicerali, 2021; Keçecioglu vd., 2000). Bu çalışmalarda elde edilen bulgular açısından kültürel zeminin yanında kayıptan kaçınma fenomeninin de organ bağışına yönelik tutumda etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Diğer taraftan güçlü çoğunluk sadece yeşil enerjiye teşvik edilmesini değil aynı zamanda bu yönde bir zorunluluk getirilmesini de desteklemekle birlikte teşvik edici davranışsal kamu politikaları zorunluluk getiren politikalara nazaran daha olumlu karşılanmaktadır. Nitekim D. K. Pol. 3-yeşil enerji teşvik etmek onay düzeyi %77,68 yüksek seviyede onaylanırken D. K. Pol. 13- zorunlu yeşil enerji onay düzeyi %68,41 ile orta seviyede onay almaktadır. Türkiye’de vatandaşları zorunlu olarak otomatik katılımı mecbur tutan ve daha sonra vatandaşların katılımdan çıkılmasına olanak tanıyan politika uygulaması, teşvik edilen politikaya göre daha antipatik gelmektedir. Küresel olarak ülkelerin genel eğilimi de bu yöndedir. Politika yapımında ifade edilen durum dikkate alındığında insanların tutumu ile sergilediği davranış birbiri ile çelişmektedir. Bunun nedeni teşvik edici politikalar daha olumlu karşılanmasına rağmen zorunlu otomatik katılım politikalar daha etkili sonuçlar vermesidir. Thaler ve Sunstein (2008) eserlerinde teşvik edici politikaların yerine, zorunlu olarak ilk kayıt işleminin yapılarak sistemden çıkmanın serbest bırakılan politika uygulamalarının (ör. bireysel emeklilik sistemi, organ bağıştı) daha etkili sonuç yarattığı göstermiştir. İfade edilen çelişkinin nedeni davranışsal içgörü olan statüko etkisinin devreye girmesidir. Bu nedenle insanlar statüko yanılıgısı

sergilediklerinde, varsayılan seçeneklerin bu eylemsizlikten yararlanmak için kullanılması politika sonuçlarında güçlü etkiler yaratabilmektedir.

Bir diğer husus Türkiye’de D. K. Pol. 8- bilinçaltı reklamlar onay düzeyi %75,47 olarak tespit edilmesidir. Türkiye’de açık bir şekilde manipülatif olan bir davranışsal kamu politikası yüksek düzeyde onay almaktadır. Türkiye’de manipülasyonun bir çeşidi olan bilinçaltı reklamları onay düzeyinin yüksek olması dikkat çekmektedir. Türkiye açısından bilinçaltı reklamları onay düzeyi araştırma kapsamında diğer on yedi ülke ile karşılaştırıldığında Türkiye’nin ikinci sırada yer alması diğer ülkelere göre manipülasyona daha açık olduğu göstermektedir. Herhangi bir manipülasyonun bertaraf edilmesi kapsamında Türkiye’de bilinçaltı reklamcılık uygulaması sakıncalı bir yöntem olarak kabul edilmiş ve bu kapsamda hukuki düzenleme ile yasaklanmıştır (Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2011: 9/2). Her ne kadar hukuki düzenlemenin var olmasına rağmen bu konuda Türkiye açısından yüksek onay düzeyi dikkate alındığında geniş kapsamlı bir hukuki düzenleme yapılması ve denetleyici kurumların geliştirilmesi ön plana çıkmaktadır. Türkiye’de bilinçaltı reklamcılığın diğer ülkelere göre yüksek düzeyde onay almasının neyin açıkladığı ve bununla ilgili test edilebilir hipotezlerin geliştirilmesine ilişkin merak uyandıran soru üzerine daha fazla araştırmaya davet edilebilir.

5.1.1. Türkiye’de Davranışsal Kamu Politikaların Sosyoekonomik ve Demografik Değişkenler ile İlişkisi

Davranışsal kamu politikaları onay düzeyi üzerinde etkisi olduğu düşünülen sosyoekonomik ve demografik değişkenlerin (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, coğrafi bölge, yaşanılan şehrin büyüklüğü) sosyoekonomik ve demografik değişkenlere bağlı olarak davranışsal kamu politikaları onay düzeyinde önemli bir ilişki olup olmadığını ortaya koymaya yönelik yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda tüm değişkenler birlikte davranışsal kamu politikaları onay düzeyi ile anlamlı bir ($R=0,232$) ilişki sergilemiştir ($F_{(7-545)}=4,42$, $p<0,01$). Bu kapsamda sıfır hipotezi $p<0,01$ olduğu için reddedilmiş, araştırma hipotezi “ H_{1-1} : Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutumda; sosyoekonomik ve demografik özellikler arasında (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, yaşanılan il, yaşanılan şehrin büyüklüğü) anlamlı bir ilişki vardır” araştırma hipotezi kabul edilmiştir. Davranışsal kamu politikalarına yönelik

tutum ile sosyoekonomik ve demografik özellikler arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir.

Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında, bağımsız değişkenlerden cinsiyet ($p<0,05$), medeni durum ($p<0,05$) ve coğrafi bölge ($p<0,05$) değişkenlerinin davranışsal kamu politikaları onay düzeyinin anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda cinsiyet, medeni durum, coğrafi bölgelere ait sıfır alt hipotezleri $p<0,05$ olduğu için reddedilmiştir. “H_{1-1b}: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır”, “H_{1-1c}: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin medeni durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır”, “H_{0-1f}: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin yaşadığı bölge arasında anlamlı bir ilişki vardır” araştırmanın alt hipotezleri kabul edilmiştir.

Bağımsız değişkenlerden yaş ($p>0,05$), aylık gelir düzeyi ($p>0,05$), eğitim durumu ($p>0,05$), yaşanılan şehrin büyüklüğü ($p>0,05$) değişkenlerinin davranışsal kamu politikaları onay düzeyinin anlamlı yordayıcısı olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda yaş, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, yaşanılan şehrin büyüklüğüne ait araştırma alt hipotezleri $p>0,05$ olduğu için reddedilmiştir. “H_{0-1a}: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin yaşları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.”, “H_{0-1d}: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.”, “H_{0-1e}: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin eğitim durumu anlamlı bir ilişki yoktur.”, “H_{0-1g}: Davranışsal kamu politikalarına yönelik tutum ile kişilerin yaşadığı şehrin büyüklüğü arasında anlamlı bir ilişki yoktur.” sıfır alt hipotezleri kabul edilmiştir.

5.1.2. Davranışsal Kamu Politikalarının Küresel Boyutta Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

Küresel boyutta ABD, Danimarka, Fransa, Almanya, Macaristan, İtalya, İngiltere, Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Japonya, Rusya, Güney Afrika, Güney Kore ve Ukrayna’da yapılan çalışmalar ile tespit edilmiş onay düzeyleri ve Türkiye özelinde tespit edilen davranışsal kamu politikaları ulusal onay düzeyi karşılaştırılarak rapor edilmiştir.

Dünya genelinde davranışsal kamu politikaları onay düzeyleri arasında farklılıklardan çok benzerlikler ön plana çıkmaktadır. Tüm ülkelerde onay düzeyleri %50 ve üzerinde olduğu görülmekte olup genel olarak davranışsal kamu politikaları desteklenmektedir. Ülkelerin onay düzeyleri on beş maddelik ölçeğin ortalaması alınarak oluşturulan davranışsal kamu politikaları toplam onay düzeyleri dört kategoride; 0-49 (düşük), 50-69 (orta), 70-84 (yüksek) ve 85-100 (çok yüksek) olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda; Çin çok yüksek onay düzeyine, Brezilya, Türkiye, Güney Afrika, Güney Kore, Rusya, İtalya, Avustralya yüksek onay düzeyine İngiltere, Kanada, Ukrayna, Fransa, Almanya, ABD, Japonya, Macaristan, Danimarka orta düzeyde onay düzeyine sahiptir. Aykırı onay düzeyleri olarak Japonya, Macaristan ve Danimarka diğer tüm ülkelerden sistematik olarak daha düşük onay düzeyine sahiptir.

Araştırmada karşılaştırılması yapılan ülkelerin davranışsal kamu politikaları toplam onay düzeyleri Sunstein, Reisch ve Rauber'ın (2018) çalışmalarında üç kategoride ifade edilmiştir. Çalışmalarında belirtilen üç kategoriyi; ABD ve Avrupa ülkelerini en büyük grup, Danimarka, Macaristan, Japonya düşük onay oranları diğer bir grup, çok yüksek onay düzeyi ile Çin ve Güney Kore'yi ayrı bir grup olarak kategorize etmişlerdir. Türkiye'de özelinde tespit edilen onay düzeyi ifade edilen çalışmadaki Çin ve Güney Kore'nin olduğu çok yüksek onay düzeyi grubuna girmektedir.

5.1.3. Türkiye'de Uygulanmış Davranışsal Kamu Politikaları ile Davranışsal Kamu Politikaları Onay Düzeyi Arasındaki Korelasyona İlişkin Sonuçlar

Kamu politikalarına davranışsal yaklaşım Türkiye'de çevre politikası kapsamında plastik poşetlerin ücretlendirilmesi ve sosyal güvenlik politikası kapsamında bireysel emeklilik sisteminde otomatik katılım alanlarında uygulanmıştır. Araştırmada Türkiye'de plastik poşet ücretlendirilmesi onay düzeyi %70,8 ve bireysel zorunlu emeklilik onay düzeyi %55,2 olarak tespit edilmiştir. Bireysel zorunlu emeklilik onay düzeyinin düşük ve plastik poşet ücretlendirilmesi onay düzeyinin yüksek düzeyde onay alması Türkiye'de kayıptan kaçınma davranışsal yüksek fenomeninin statüko etkisine göre daha etkili olduğunun açık bir göstergesidir.

Davranışsal kamu politikası toplam onay düzeyi ile uygulanmış davranışsal kamu politikası onay düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı pearson momentler korelasyonu ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuca göre davranışsal kamu politikası toplam onay düzeyi ile uygulanmış davranışsal kamu politikaları onay düzeyi arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir ($r=0,297$; $p<0,05$). Bu kapsamda sıfır hipotezi $p<0,05$ olduğu için reddedilmiştir. “H₁₋₂: Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikası deneyimi ile davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş kamu politikaların onay düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.” araştırma hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre davranışsal kamu politikası onay düzeyi arttıkça uygulanmış davranışsal kamu politikaları onay düzeyinin artacağını ve davranışsal kamu politikası onay düzeyinin politika yapımında dikkate alınması durumunda daha etkili politikalar yapılabileceği söylenebilir.

Türkiye özelinde tespit edilen davranışsal kamu politikası toplam onay düzeyi ile Türkiye’de uygulanmış davranışsal kamu politikası onay düzeyi ortalamaları arasında ($r = 0,297$) düzeyinde bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. İlişkinin anlamlılık düzeyi ($p=0,000$) $p=0,01$ ’den yüksek bir değer olduğu görülmüştür. Bu değer aynı zamanda $0,05$ düzeyinde de anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Her iki değişkenin birlikte arttığında ilişkinin pozitif yönde olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda korelasyon modeli olarak $Y(\text{Uygulanmış D.K.P. Toplam Onay Düzeyi})=0,66+0,62*X(\text{D.K.P. Toplam Onay Düzeyi})$ olarak belirlenmiştir. “D.K.P. Toplam Onay Düzeyi” tutum puanındaki 1 birimlik artış Uygulanmış D.K.P. Toplam Onay Düzeyinde $0,62$ birimlik bir artışa neden olmaktadır.

5.2. Türkiye’de COVID-19 Aşı Tutumuna İlişkin Sonuçlar

Araştırmada yatay kesit verisi olarak 14.05.2021 ve 17.08.2021 tarihleri arasında Türkiye’de bireylerin COVID-19 aşısını yaptıрма/yaptırmama tutumları tespit edilmiştir. Türkiye’de 18 ve 75 yaş aralığındaki bireylerin %81,6’sı aşı yaptırmayı onaylarken, 18,4’ü aşı yaptırmayı onaylamamaktadır. Bu kapsamda Türkiye’de bireylerin yaklaşık beşte biri COVID-19 aşısına temkinli yaklaşarak aşı olma konusunda tereddütlü olduğu görülmektedir. İfade edilen oranlar 28-31 Ocak 2021 tarihlerinde yaşı 75’in altındaki yetişkinlere yönelik Brezilya, İngiltere, Meksika, Kanada, İtalya, İspanya, ABD, Çin, Avustralya, Almanya, Güney Kore, Güney Afrika, Fransa, Japonya ve Rusya olmak üzere 15 ülkede Dünya Ekonomik Forumu ile ortaklaşa yürütülen Ipsos araştırmasında elde

edilen bulgular ile örtüşmektedir (Global attitudes: COVID-19 vaccines, 2021; Yoon, 2021). Küresel bazda genel olarak beş kişiden birinin COVID-19 aşısı olma konusunda temkinli davranış sergilediği görülmektedir.

Türkiye’de COVID-19 aşısını yaptıрма/yaptırmama tutumunda; sosyoekonomik ve demografik özellikler arasında (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi, eğitim durumu, yaşanılan il, yaşanılan şehrin büyüklüğü) ilişki incelenmiştir. Aşığı reddedenlerin sosyoekonomik ve demografik değişkenlere bağlı olarak önemli farklılıklar olup olmadığı değerlendirildiğinde; yaş grubu olarak 18 ile 36 yaş aralığını, cinsiyet kapsamında erkekler, eğitim durumu açısından lise mezunları, gelir durumu açısından diğer gelir grupları ile aşığı farklılaşmamakla beraber düşük gelir grubu, medeni hal kapsamında bekarlar aşığı reddi konusunda ön plana çıkmaktadır. Bölgesel olarak birbirlerine yakın oranlar ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi aşığı karşısında diğer bölgelere göre daha fazla olumsuz tutum sergilemektedir. Yaşanılan şehrin büyüklüğü açısından 10.000 nüfusa kadar olan küçük yerleşim yerleri diğer yerleşim yerlerine göre aykırı aşığı onaylamama tutumu ile dikkat çekmektedir.

5.3. Davranışsal İçgörüler ile Oluşturulmuş Olumlu-Olumsuz Bilgi Çerçevesine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın diğer bir amacı kapsamında Türkiye özelinde COVID-19 aşısını yaptırmayı onaylayanlarda aynı iki bilginin olumlu ve olumsuz yönü ön plana çıkarılarak farklı biçimde sunulmasının tutumlarda bir farklılığa neden olup olmadığı tespit edilmiştir. Davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş sayı büyüklüğü çerçevesiyle olumlu ve olumsuz aynı iki bilginin farklı biçimde ifade edilerek sunulmasında bir farklılık olup olmadığını sınavan bağımlı gruplar t testinde p değerinin 0,001 olduğu bulunmuştur. Bu kapsamda sıfır hipotezi $p < 0,05$ olduğu için reddedilmiş, araştırma hipotezi “ H_{1-3} : Olumlu bilgi ile çerçeveslendirilmiş sağlık politikaları, olumsuz bilgi ile çerçeveslendirilmiş sağlık politikaları arasında anlamlı bir fark vardır” araştırma hipotezi kabul edilmiştir. Olumlu bilgi ve olumsuz bilgi ölçümleri arasında anlamlı bir fark gözlemlenmiştir.

Sayı büyüklüğü çerçevesi ile aynı bilgi farklı biçimde ifade edilerek ilk olarak aşının “kazanç” yönü, ikinci olarak aşının “kayıp” yönü ön plana çıkarılarak sunulmasında

bir farklılık olup olmadığının araştırıldığı 450 kişi ile yapılan araştırmada kazanç (olumlu bilgi) ve kayıp (olumsuz bilgi) tutumlarının ortalamaları arasında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımlı gruplar t testi sonucunda, kazanç (olumlu bilgi) tutumu ortalaması $\bar{X}_{\text{kazanç (olumlu bilgi)}} = 4,56$ ile kayıp (olumsuz bilgi) $\bar{X}_{\text{kayıp (olumsuz bilgi)}} = 3,85$ arasında anlamlı bir fark görülmüştür [$t_{(449)} = 12,950, p < 0,05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($d=0,61$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu durum sayı büyüklüğü çerçevesi ile aynı bilginin olumlu yönü ön plana çıkarıldığında kişilerin tutumlarını etkilemede daha fazla anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, bugüne kadar yapılan çeşitli olumlu-olumsuz bilgi çerçeveli çalışmalar ile örtüşmektedir (Demir, 2010; Tversky ve Kahneman, 1981; Yiğit, 2020). Yine, bu bulgunun kayıptan kaçınma davranışsal fenomeni ile açık bir bağlantısı vardır.

5.4. Davranışsal İçgörüler ile Oluşturulmuş Ceza-Ödül Çerçevesine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın diğer bir amacı kapsamında da Türkiye özelinde COVID-19 aşısını reddedenlerin tutumlarını değiştirmeye yönelik davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş ödül ve ceza çerçevesi ile oluşturulan politikadan hangisinin daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de COVID-19 aşına yönelik tutumun değiştirilmesinde; ceza ve ödül çerçeveli davranışsal içgörüler ile oluşturulmuş politikalar arasında bir farklılık olup olmadığını sınavan bağımlı gruplar t testinin p değerinin 0,001 olduğu bulunmuştur. Bu kapsamda sıfır hipotezi, $p < 0,05$ olduğu için reddedilmiş, “ H_{1-4} : Ceza ile çerçeveslendirilmiş teşvik politikaları, ödül ile çerçeveslendirilmiş teşvik politikaları arasında anlamlı bir fark vardır” araştırma hipotezi kabul edilmiştir. Ceza ve ödül tutumları ölçümleri arasında anlamlı bir fark gözlemlenmiştir.

Ceza ile çerçeveslendirilmiş politikalar ve ödül ile çerçeveslendirilmiş politikaları arasında bir farklılık olup olmadığını tespit edilmesine yönelik aşırı yaptırmayı reddeden 102 kişi ile yapılan araştırmada kazanç (ödül) ve kayıp (ceza) tutumlarının ortalamaları arasında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımlı gruplar t testi sonucunda, kazanç (ödül) tutumu ortalaması $\bar{X}_{\text{kazanç (ödül)}} = 1,87$ ile kayıp (ceza) $\bar{X}_{\text{kayıp (ceza)}} = 2,73$ arasında anlamlı bir fark görülmüştür [$t_{(101)} = 6,764, p < 0,05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($d=0,67$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu durum ceza

çerçevesi politikaların ödül çerçevesi politikalara göre kişilerin tutumlarını etkilemede daha fazla anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, yapılan ödül-ceza çerçevesi kamu politikası çalışması ile örtüşmektedir (Homonoff, 2018). Ayrıca bu bulgunun kayıptan kaçınma davranışsal fenomeni ile açık bir bağlantısı vardır.

5.5. Öneriler

1. Davranışsal içgörüler ile kamu politikası yapımı, bilişsel bilimin “davranışsal çıktısının” pratik bir uygulamasıdır. İrrasyonel insan davranışlarından elde edilen verilerden hareket ederek üretilen kamu politikaları kamu hizmetlerinin daha etkin ve verimli olmasının yanında hükümetlerin gelirlerinde de hatırı sayılır bir artış sağlaması kapsamında kamu yönetimini önemli ölçüde zenginleştirecektir.

2. Politika yapıcıları için ana ders basit ve olumludur: Vatandaşlar politikanın açık ve meşru amacı olduğuna kanaat getirir ve bu politikanın çoğu insanın çıkarlarına ve değerlerine uyduğunu düşünürlerse, çoğu vatandaş politikayı yüksek düzeyde destekleyecektir.

3. Araştırma kapsamında ulusal davranışsal kamu politikaları onay düzeyi tespiti yapılmış olup ve uluslararası boyutta yapılan çalışmalar ile karşılaştırılmıştır. Ülkelerin onay düzeyleri arasındaki farklılıkları neyin açıkladığı ve bu yönde test edilebilir hipotezlerin geliştirmeye yönelik araştırmalara davet edilmektedir.

4. Türkiye’de plastik poşet ücretlendirilmesinde kayıptan kaçınma etkisine bağlı olarak yüksek düzeyde onay alırken statüko etkisi ile oluşturulmuş varsayılan politika olan bireysel zorunlu emekliliğe otomatik katılım orta düzeyde onay almaktadır. Söz konusu durum Türkiye’de kayıptan kaçınma ile oluşturulmuş politikaların, statüko etkisine göre oluşturulmuş varsayılan politikalara göre daha etkili olduğunun açık bir göstergesidir. Bu kapsamda varsayılan politika dizayn edilirken statüko etkisinden daha çok kayıp yön ön plana çıkarıldığında politikalarda daha fazla verim elde edilecektir.

5. Türkiye’de tespit edilen davranışsal kamu politikası onay düzeyi ile uygulanmış davranışsal kamu politikaları onay düzeyi arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkinin

olduğu gözlemlenmiştir. Bu kapsamda davranışsal içgörüler ile politika yapımında ulusal onay düzeyi arasındaki ilişki test edilerek daha etkili ve verimli politikalar yapılabileceği söylenebilir.

6. Kayıptan kaçınma, bireyleri karar alma yönünde geride tutmak için en belirgin korkulardan birini oluşturmaktadır. Kayıptan kaçınma ile oluşturulmuş kamu politikalarında potansiyel kayıpların olduğu durumlar belirgin hale getirilerek ön plana çıkarıldığında davranışı sergileyenler açısından açık ve ölçülebilir hale gelmektedir. Bu nedenle davranıştan kaçınılmaktadır. Kamu politikası yapımında bu durumun göz önünde alınması politikaların daha etkili olmasını sağlayacaktır.

7. Türkiye’de bireylerin yaklaşık beşte biri COVID-19 aşısına temkinli yaklaşarak aşı olma konusunda tereddütlü olduğu görülmektedir. Toplumda sürü bağışıklığını elde edebilmek amacıyla aşılınmayı teşvik politikaları açısından sosyoekonomik ve demografik özelliklerde belirli gruplar ön plana çıkmaktadır. Yaş kapsamında 18 ile 36 yaş aralığını oluşturan erken yaş grubu, cinsiyet kapsamında erkekler, eğitim durumu açısından düşük eğitim durumu, gelir durumu açısından diğer gelir grupları ile aşırı farklılaşmamakla beraber düşük gelir grubu, medeni hal kapsamında bekarların aşı reddi konusunda diğer gruplara göre daha tereddütlü olduğu görülmektedir. Bölgesel olarak birbirlerine yakın oranlar ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi aşı karşısında diğer bölgelere göre daha fazla olumsuz tutum sergilemektedir. Yaşanılan şehrin büyüklüğü kapsamında 10.000 nüfusa kadar olan küçük yerleşim yerleri diğer yerleşim yerlerine göre aykırı aşırı onaylamama tutumuna sahiptir. Aşırıyı teşvik etmek kapsamında üretilen politikaların etkinliği açısından sosyoekonomik ve demografik özelliklerde ön plana çıkan grupların durumunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

8. Kamu politikaları açısından medya aracılığı ile sunulan bilgilerin çerçevelenmesi ile yönlendirilmek istenen politikaya ilişkin sınırlar çizerek ve belli anahtar unsurlar ön plana çıkarılarak bireylerin kararları etkilemektedir. Kamu politikaları açısından olumlu bilgi çerçeveli politikaların olumsuz bilgi çerçeveli politikalara göre kişilerin tutumlarını etkilemede daha fazla anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Kamu politikaları açısından olumlu bilgi çerçeveli politikalar ile vatandaşları bilgilendirmek olumsuz bilgiye göre daha pozitif yönlü etkiler gösterecektir. Politika yapımında;

etkinliği, verimliği artırmak ve uyumluluğu kolaylaştırmak için bu durumun dikkate alınması gerekmektedir.

9. Ceza ereveli politikaların ödül çerçeveli politikalara göre kişilerin tutumlarını etkilemede daha fazla anlamlı bir etkisinin olduğunu tespit edilmiştir. Kamu politikaları açısından bu durumda ceza politikaları ödül politikalarına göre kişilerin tutumlarını değişirmede daha anlamlı etki gösterecektir. Politika yapımında daha etkili ve verimli politikalar üretmek için bu durumu göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdukadirov, S. (2016). "Introduction: Regulation versus Technology as Tools of Behavior Change". S. Abdukadirov (ed.). in: *Nudge Theory in Action: Behavioral Design in Policy and Markets (Palgrave Advances in Behavioral Economics)*. (pp. 1-13). Palgrave Macmillan: Cham. Doi:10.1007/978-3-319-31319-1
- Ahdika, A. (2017). "Improvement of Quality, Interest, Critical and Analytical Thinking Ability of Students through the Application of Research Based Learning (RBL) in Introduction to Stochastic Processes Subject". *International Electronic Journal of Mathematics Education*, 12(2), 167-191.
- Aiken, L. R. (1997). *Questionnaires and Inventories: Surveying Opinions and Assessing Personality*. J. Wiley: New York.
- Akalın, M. (2018). *Anket - Örnek Açıklamalarıyla Sosyal Bilimlerde Araştırma Tekniği*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Akdoğan, A. (2011). "Türkiye’de Kamu Politikası Disiplininin Tarihsel İzleri". F. Kartal (ed.). içinde *Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları*. (s. 75-98). TODAİE Yayınları: Ankara.
- Akın, A. (2018). "Davranış Bilimleri ve ilgili Bilim Dalları". H. Tutar (ed.). içinde *Davranış Bilimleri / Kavramlar ve Kuramlar*. (s. 25-69). Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Akman, E. (2019). "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kamu Politikası Aktörleri". *PARADOKS: Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 15(1), 35-54.
- Aksoy, T. ve Şahin, I. (2015). "Belirsizlik Altında Karar Alma: Geleneksel ve Modern Yaklaşımlar". *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 1-28.
- Aldemir, C. ve Kaya, M. (2020). "'Dürtme" Fikrinin Bir Kamu Politikası Aracı Olarak Covid-19 Döneminde Hükümetler Tarafından Uygulanması". *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(COVID-19 Special Issue), s. 122-142. Doi:10.21547/jss.742934.

- Allcott, H. (2011). "Social norms and energy conservation". *Journal of Public Economics*, 95(9), 1082-1095. Doi:10.1016/j.jpubeco.2011.03.003.
- Anderson, J. E. (2003). *Public Policymaking An Introduction*. Houghton Mifflin Company: Boston.
- Avcioğlu, G. Ő. (2014). "Sosyal Bilimlerde İnternet Anketi Uygulamaları: Cevaplama Oranı, Veri Kalitesi, Örnekleme Sorunları ve Çözümleri". *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 89-113.
- Aydın, A. H., Durgun, S., Durgun, M. (2019). "Davranışsal Kamu Yönetimi: Yöntemsel ve Teorik Düzlemlerde Bir İnceleme". *Journal of Academic Value Studies*, 5(4), 528-542.
- Babaoğlu, C. (2017). "Kamu Politikası Analizine Yönelik Kavramsal ve Kuramsal Bir Çerçeve". *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 17(30), 511-532.
- Bakırcıoğlu, R. (2016). *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Balcı, A. (2021). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Pegem Akademi: Ankara.
- Bartlett, J. E., Kotrlık, J. W., Higgins, C. C. (2001). "Organizational Research: Determining Appropriate Sample Size in Survey Research". *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19(1), 43-50.
- Bateson, M., Nettle, D., Roberts, G. (2006). "Cues of Being Watched Enhance Cooperation in a Real-World Setting". *Biology Letters*, 2(3), 412-414. Doi:10.1098/rsbl.2006.0509.
- Baykut, Y. ve Güzeller, C. O. (2020). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik SPSS Uygulamalı* (6. b.). Pegem Akademi: Ankara.
- Behavioral Insights Toolkit*, (2017). United States: Internal Revenue Service (IRS). Retrieved: May 15, 2020, <https://www.irs.gov/pub/irs-soi/17rpirsbehavioralinsights.pdf>.
- Behavioural insights (no date). Retrieved: May 11, 2020 <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/behavioural-insights.htm>.

- Berkin, C., Miller, C. L., Cherny, R. W., Gormly, J. L. (2008). *Making America, A History of The United States* (5th ed.). Houghton Mifflin Company: Boston.
- Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu. (2001, Nisan 7). *Resmi Gazete* (Sayı: 24366). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4632.pdf>.
- Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2016, Ağustos 25). *Resmi Gazete* (Sayı: 29812). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/08/20160825-4.htm>.
- Birkland, T. A. (2006). "Agenda Setting in Public Policy". Frank Fischer, G. J. Miller, M. S. Sidney (eds.). in *Handbook of Public Policy Analysis: Theory, Politics, and Methods - Public Administration and Public Policy*. (pp. 63-78). CRC Press: Boca Raton.
- BIT (2016). *The Behavioural Insights Team's Update Report 2015-16*. London: The Behavioural Insights Team (BIT). Retrieved: https://www.bi.team/wp-content/uploads/2016/09/BIT_Update_Report_2015-16-.pdf.
- BIT (2018). *Applying Behavioural Insights to Labour Markets*. London: The Behavioural Insights Team (BIT). Retrieved: <https://www.bi.team/publications/applying-behavioural-insights-to-labour-markets/>.
- Blasius, J. and Brandt, M. (2010). "Representativeness in Online Surveys through Stratified Samples". *BMS: Bulletin of Sociological Methodology/Bulletin de Méthodologie Sociologique*, (107), 5-21.
- Bozeman, B. (1979). *Public Management and Policy Analysis*. St. Martin's Press: New York.
- Cambridge Dictionary. (no date). *Insight*. Retrieved: May 15, 2020, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce-t%C3%BCrk%C3%A7e/insight?q=Insights>.
- Can, A. (2020). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi* (9. b.). Pagem Akademi: Ankara.
- Carifio, J. and Perla, R. (2008). "Resolving the 50-year debate around using and misusing Likert scales". *Medical Education*(42), 1150–1152.

- Cemaloğlu, N. (2011). “Veri Toplama Teknikleri: Nicel-Nitel”. A. Tanrıöğen (ed.) içinde *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı Yayınları: Ankara.
- Chetty, R., Looney, A., Kroft, K. (2009). “Salience and Taxation: Theory and Evidence”. *American Economic Review*, 99(4), 1145–1177. Doi:10.1257/aer.99.4.1145.
- Coons, C. and Weber, M. (2014). “Manipulation, Investigating The Core Concept”. C. Coons ve M. Weber (eds.) in: *Manipulation: Theory and Practice*. (pp. 1-17). Oxford University Press: New York.
- Couper, M. P. (2000). “Web Surveys: A Review of Issues and Approaches”. *Public Opinion Quarterly*, 64(4), 464-494.
- Covid passports: What are different countries planning?* (2021, March 26). Retrieved: <https://www.bbc.com/news/world-europe-56522408>.
- Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2018, Temmuz 10). Resmî Gazete (Sayı: 30474). Erişim: 05 Mayıs 2020, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1&MevzuatTur=19&MevzuatTertip=5>.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları* (2. b.). Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Çevik, H. H. ve Demirci, S. (2008). *Kamu Politikası Kavamlar, Aktörler, Süreç, Modeller, Analiz, Karar Verme*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2018, Aralık 10). *Resmî Gazete* (Sayı: 30621). Erişim: 22 Mayıs 2021, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181210-4.htm>.
- Dallas, S. K., Liu, P. J., Ubel, P. A. (2019). “Don’t Count Calorie Labeling Out: Calorie Counts on the Left Side of Menu Items Lead to Lower Calorie Food Choices”. *Journal of Consumer Psychology*, 29(1), 60-69. <https://doi.org/10.1002/jcpy.1053>.
- Daniels, R. (2015). *Franklin D. Roosevelt, Road to the New Deal, 1882-1939*. University of Illinois Press: Urbana.

- DeLeon, P. (2006). The Historical Roots of the Field. M. Moran, M. Rein and R. E. Goodin (eds.) in *The Oxford Handbook of Public Policy*. (pp. 39-57). Oxford University Press: Oxford.
- Demir, Z. G. (2010). “Çerçevelemenin Karar Verme Sürecine Etkisi”. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(13), 161-180.
- Dobbs, R., Sawers, C., Thompson, F., Manyika, J., Woetzel, J., Child, P., . . . Spatharou, A. (2014). *Overcoming Obesity: An Initial Economic Analysis*. McKinsey Global Institute: Jakarta.
- Doran, G. T. (1981). “There’s a S.M.A.R.T way to write management’s goals and objectives”. *Management Review*, 70(11), 35-36.
- Dunn, W. N. (2018). *Public Policy Analysis: An Integrated Approach*. Routledge: New York.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E., Çinko, M. (2013). *Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi*. Beta: İstanbul.
- Dye, T. R. (2013). *Understanding Public Policy* (14th Ed.). Pearson: New Jersey.
- Ecer, K. (2020). “Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Davranışsal İktisadın Rolü”. *Türk İdare Dergisi*(491), s. 41-62.
- Emeklilik Gözetim Merkezi. (2021, Nisan 16). BES Özet Verileri. Erişim adresi: <https://www.egm.org.tr/bilgi-merkezi/istatistikler/>.
- Enserink, B., Koppenjan, J. F. and Mayer, I. S. (2013). “A Policy Sciences View on Policy Analysis”. W. A. Thissen and W. E. Walker (eds.) in: *Public Policy Analysis: New Developments*. (pp. 11-40). Springer: New York.
- Erat, V. (2018). “Modernleşme ve Postmodern Eleştiriler Ekseninde Kamu Politikası Disiplini”. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 245-260.
- Ergun, T. (2004). *Kamu Yönetimi: Kuram, Siyasa, Uygulama*. TODAİE Yayınları: Ankara.
- Ersoy, N. C. (2017). “Motivasyon”. Mehmet Zencirkıran (ed.) içinde *Davranış Bilimleri*. (s. 187-213). Dora Yayınları: Bursa.

- Eryılmaz, B. (2017). *Kamu Yönetimi düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar, Politikalar* (10. b.). Umuttepe Yayınları: İzmit.
- Evcil, A. N. (2014). *Herkes İçin Tasarım, Evrensel Tasarım*. Boğaziçi Yayınları: İstanbul.
- Fischer, F. (1995). *Evaluating Public Policy*. Nelson-Hall Publishers: Chicago.
- Frippiat, D. and Marquis, N. (2010). "Web Surveys in the Social Sciences: An Overview". *Population* (65(2):285-312, 65(2), 285-312. Doi:10.2307/40960969.
- Gangam, H. ve Altunkaynak, B. (2017). *SPSS Uygulamalı Regresyon Analizi: Lojistik Regresyon - Eğri Uydurma - Tahmin* (2. b.). Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Garb, H. N. (1994). "Cognitive Heuristics and Biases in Personality Assessment". L. Heath, R. S. Tindale, J. Edwards, E. J. Posavac, F. B. Bryant, E. H. King, . . . J. Myers (eds.). in: *Applications of Heuristics and Biases to Social Issues (Social Psychological Applications to Social Issues Volume 3)*. (pp. 73-87). Plenum Press: New York. <https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9238-6>.
- George, D. and Mallery, P. (2020). *IBM SPSS Statistics 26 Step by Step: A Simple Guide and Reference* (16th ed.). Routledge: New York.
- Get vaccinated and get your shot at a new car.* (2021, May 04). Retrieved: <https://www.memphistn.gov/news/get-vaccinated-and-get-your-shot-at-a-new-car/>.
- Gibson, N. (2018). *Therapeutic Photography: Enhancing Self-Esteem, Self-Efficacy and Resilience*. Jessica Kingsley Publishers: London.
- Global attitudes: COVID-19 vaccines.* (2021, February 9). Retrieved: <https://www.ipsos.com/en/global-attitudes-covid-19-vaccine-january-2021>.
- Green, S. B. and Salkind, N. J. (2005). *Using SPSS for Windows and Macintosh: Analyzing and Understanding Data*. New Jersey: Pearson.
- Güner Oğuz, Y. ve Ciceralli, E. E. (2021). "Organ Bağışında Psikolojik ve Kültürel Etmenler". *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(38), 5735 - 5763. <https://doi.org/10.26466/opus.848199>.
- Güran, T. (1997). *Osmanlı Devleti'nin İlk İstatistik Yıllığı 1897; Tarihi İstatistikler Dizisi* (Cilt 5). T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü: Ankara.

- Hagman, W., Andersson, D., Västfjäll, D., Tinghög, G. (2015). “Public Views on Policies Involving Nudges”. *Review of Philosophy and Psychology* volume(6), 439–453. <https://doi.org/10.1007/s13164-015-0263-2>.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. (2013). *Multivariate Data Analysis* (7th Edition b.). Pearson Education Limited: London.
- Hallsworth, M., Berry, D., Sanders, M., A. S., King, D., Vlaev, I., Darzi, A. (2015). Stating Appointment Costs in SMS Reminders Reduces Missed Hospital Appointments: Findings from Two Randomised Controlled Trials. *PLoS ONE* 10(10): e0141461. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0137306>.
- Halpern, D. (2015). *Inside the Nudge Unit: How Small Changes Can Make a Big Difference*. WH Allen: London.
- Hançerlioğlu, O. (1996). *Toplumbilim Sözlüğü* (2. b.). Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Homonoff, T. A. (2018). “Can Small Incentives Have Large Effects? The Impact of Taxes versus Bonuses on Disposable Bag Use”. *American Economic Journal: Economic Policy*, 10(4), 177–210. Doi:10.1257/pol.20150261.
- Hutton, P. F. (1988). *Survey Research for Managers: How to Use Surveys in Management Decision-Making*. Macmillan: Basingstoke.
- Indonesia capital warns of big fines for refusing COVID-19 vaccine.* (2021, February 18). Retrieved: May 15, 2021, <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-indonesia-vaccines-idUSL4N2KO1ZD>.
- Işık, A. (2018). “İlk Şehirler ve Yazılı Medeniyete Geçiş”. *Mavi Atlas*, 6(2), s. 46-74.
- Johnson, E. J. and Goldstein, D. (2003). “Do Defaults Save Lives?”. *Science*, 302, 1338—1339. Doi:10.1126/science.1091721.
- Jung, J. Y. and Mellers, B. A. (2016). “American attitudes toward nudges”. *Judgment and Decision Making*, 11(1), 62–74.
- Kahneman, D. (2011). *Thinking, Fast and Slow: Winner of The Nobel Prize in Economics*. Farrar Straus and Giroux: New York.

- Kahneman, D. (2020). *Hızlı ve Yavaş Düşünme* (13. b.). Osman Çetin Deniztekin ve Filiz Nayır Deniztekin (çev.). Varlık Yayınları: İstanbul.
- Kahneman, D. and Tversky, A. (1979). "Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk". *Econometrica*, 47(2), 263-292.
- Kapani, M. (2015). *Politika Bilimine Giriş*. Tarcan Matbaası: Ankara.
- Kaptı, A. (2013). *Kamu Politikası Süreci*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Karadal, H. (2018). "Davranışlar ve Biyolojik Temelleri". H. tutar (ed.). içinde *Davranış Bilimleri / Kavramlar ve Kuramlar*. (s. 69-90). Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Karakuşoğlu, S. (2017, 09 22). *Norman Kapısı*. Erişim: 09 Mayıs 2020, <https://medium.com/isimegelenler/norman-kapisi-ca044574aa45>.
- Karkın, N. (2012). "E-Katılım Kavramı ve Süreci: Kamu Siyasa Oluşum Sürecine Vatandaş Katkısının Olabilirliği". *Sosyoekonomi*, 17(17), s. 41-62.
- Keçecioglu, N., Tuncer, M., Yücecin, L., Akaydin, M. ve Yakupoğlu, G. (2000). "Attitudes of religious people in Turkey regarding organ donation and transplantation". *Transplantation Proceedings*, 32 (3), s. 629-630. Doi:10.1016/S0041-1345(00)00923-4.
- Keçecioglu, T. ve Erkal, H. (2013). "Yetkinliklerin Yapısı ve İçeriği Üzerine Yeniden Düşünmek". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 1-13.
- Khadzhyradieva, S., Hrechko, T. ve Savkov, A. (2019). "Behavioral Insights in Public Policy: Ukrainian Case". *Public Policy And Administration*, 18(1). Doi:10.5755/j01.ppaa.18.1.23130.
- Kılıç, E. (2020). "Kamu Politikalarında Davranışsal İktisadın Önemi: Dünya ve Türkiye'den Uygulama Örnekleri". *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 4(1), 237-262.
- Kingdon, J. W. (2014). *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. Pearson Education Limited: Londra.

- Kline, R. B. (2020). *Becoming a Behavioral Science Researcher : A Guide to Producing Research That Matters*. The Guilford Press: New York.
- Knoepfel, P., Larrue, C., Varone, F., Hill, M. (2007). *Public Policy Analysis*. Policy Press: Bristol.
- Köseoğlu, Ö. (2013). “Meslek, Sanat ve Disiplin Olarak Kamu Politikası: Türkiye’ye İzdüşümleri”. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*(1), 4-36.
- Kusseven, A. and Yildiz, M. (2021). “Emergence & development of behavioral public policy units in government: the case of Turkey”. *Asia Pacific Journal of Public Administration*, 1-15.
- Latham, S. (2021, May 05). *Are You Vaccinated? Claim These Discounts and Freebies as a Reward*. Retrieved: <https://blog.cheapism.com/covid-vaccine-freebies/#slide=16>.
- Lepenies, R. and Małecka, M. (2019). The Ethics of Behavioural Public Policy. A. Lever and A. Poama (eds.). in *The Routledge Handbook of Ethics and Public Policy*. (pp. 513-525). Routledge: Abingdon.
- Lerner, D. and Lasswell, H. D. (1951). *The Policy Sciences: Recent Developments in Scope and Method*. Stanford University Press: Stanford.
- Levin, I. P., Schneider, S. L., Gaeth, G. J. (1998). “All Frames Are Not Created Equal: A Typology and Critical Analysis of Framing Effects”. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 76(2), 149-188.
- Loss aversion bias*. (no date). Retrieved: April 11, 2021, <https://capital.com/loss-aversion-bias-explained>.
- Loss Aversion Explained!* (2020, 8 November). Retrieved: <https://arcanelost.com/loss-aversion-explained/>.
- Lourenço, J. S., Ciriolo, E., Almeida, S. R., Troussard, X. (2016). *Behavioural Insights Applied to Policy: European Report 2016*. <https://doi.org/10.2760/04480>
- Lunn, P. (2014). *Regulatory Policy and Behavioural Economics*. OECD Publishing: Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264207851-en>.

- Mancini, C. (2020, April 22). *Research Methods: web survey (CAWI)*. Retrieved: <https://www.idsurvey.com/en/methods-web-survey-cawi/>.
- McLeod, S. (2014). Humanistic Approach/Carl Rogers. Retrieved: March 24, 2021, <https://www.simplypsychology.org/carl-rogers.html>.
- Measuring the LSD Effect: 36 Percent improvement. (2010, January 11). Retrieved: <https://nudges.wordpress.com/2010/01/11/measuring-the-ldd-effect-36-percent-improvement/>.
- Meny, I. and Thoenig, J.-C. (1989). *Politiques publiques, coll Thémis Science Politique*. Presses Universitaires de France: Paris.
- Mercer, A., Lau, A., Kennedy, C. (2018, January 26). *For Weighting Online Opt-In Samples, What Matters Most?* Retrieved: <https://www.pewresearch.org/methods/2018/01/26/for-weighting-online-opt-in-samples-what-matters-most/>.
- NBER (1929), *Recent Economic Changes in The United States; Report of the Committee on Recent Economic Changes, of The President's Conference on Unemployment*. New York: National Bureau of Economic Research (NBER). Retrieved: April 19, 2020, <https://www.nber.org/books/comm29-1>.
- Nagel, S. S. (Dü.). (2002). *Handbook of Public Policy Evaluation*. Sage Publications: Thousand Oaks.
- Naru F. [faisal_naru]. (2018, August 8). Now! 200 plus on the BI World Map! @CassSunstein Free to use (w/ credit) and see more work on #BehavioralEconomics #Nudge at <http://oe.cd/nudge> If you want to be on the map, get in touch! Great work @FilippoCavassi1 @JamesRDrummond [Tweet]. Retrieved: https://twitter.com/faisal_naru/status/1027162896340578304.
- Norman, D. A. (2004). *Emotional Design, Why We Love (or hate) Everyday Things*. Basic Books: New York.
- OECD (2017). *Behavioural Insights and Public Policy: Lessons from Around the World*. Paris: The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). <http://dx.doi.org/10.1787/9789264270480-en>.

- OECD (2019a). *Tools and Ethics for Applied Behavioural Insights: The BASIC Toolkit*. Paris: The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). <https://doi.org/10.1787/9ea76a8f-en>.
- OECD (2019b). *The Heavy Burden of Obesity: The Economics of Prevention, OECD Health Policy Studies*. Paris: The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). <https://doi.org/10.1787/67450d67-en>.
- Ogburg, W. F. (1933). The Family and Its Functions. W. C. Mitchell (ed.) içinde *Recent Social Trends in The United States. Report of the President's Research Committee on Social Trends*. (Cilt 1, s. 661-701). McGray-Hill Book Company: New York. <https://archive.org/details/recent-social-tren01-unitrich/page/660/mode/2up>.
- Olsen, W. (2012). *Data Collection Key Debates and Methods in Social Research*. SAGE: London.
- Özacit, B. (2017). Türkiye’de Kamu Politikası Çalışmalarının Amme İdaresi Dergisi’nde Yayımlanmış Makaleler Üzerinden Analizi (1968-2015). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Özbek, M. (2004). Kamusal Alanın Sınırları. M. Özbek (ed.) içinde *Kamusal Alan*. (s. 19-89). Hil Yayınları: İstanbul.
- Özdamar, K. (2016). *Ölçek ve Test Geliştirme Yapısal Eşitlik Modellemesi*. Nisan Kitabevi Yayınları: Eskişehir.
- Özdemir, Ş. (2019). “Bir Kamu Politikası Aracı Olarak Davranışsal İlgörü”. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*(34), 247-274. Doi:10.17829/turcom.526240.
- Özen, H. ve Özen, Ş. (2010). “Kamu Siyasaları ve Toplumsal Hareketler: Türkiye’de Protesto Hareketlerinin Madencilik Siyasetine Etkileri”. *Amme İdaresi Dergisi*, 43(2), 33-64.
- Öztürk, A. (2013). “Yöneylem Araştırmasının Tarihi Gelişimi ve Özellikleri”. *Alphanumeric Journal; The Journal of Operations Research, Statistics, Econometrics and Management Information Systems*, 1(1), 1-11.

- Parlak, B. (2011). *Kamu Yönetimi Sözlüğü, Public Administration Dictionary*. MKM Yayıncılık: Bursa.
- Parlak, B. ve Doğan, K. C. (2018). *Yeni Yönetim sistemine Göre Türkiye'de Kamu Yönetimi*. Beta Yayıncılık: İstanbul.
- Pehlivan, Z. N. (2018). “Koçi Bey’in Sultan İbrahim’e Sunduğu Risale Üzerine Bir Değerlendirme”. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(23), 1179-1182.
- Pietsch, B. (2021, April 26). *West Virginia will give \$100 savings bonds to people 16 to 35 who get vaccinated*. Retrieved: <https://www.nytimes.com/2021/04/26/world/west-virginia-vaccine-savings-bonds.html?searchResultPosition=1>.
- Potůček, M. (2017). *Public Policy: A Comprehensive Introduction*. Karolinum Press: Prague.
- Rabida, K. (2016). *Push or Pull? Norman Doors and Designing for Humans*. Retrieved: April 12, 2021, <https://www.ucreative.com/articles/push-or-pull-norman-doors-and-designing-for-humans/#:~:text=A%20Norman%20door%20is%20a,interview%20with%20Don%20Norman%20himself>.
- Radin, B. A. (2000). *Beyond Machiavelli: Policy Analysis Comes of Age*. Georgetown University Press: Washington.
- Rashotte, L. (2007). “Social Influence”. G. Ritzer and J. Ryan (eds.). in: *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. (pp. 4426-4429). Blackwell Publishing: Oxford. Doi:10.1002/9781405165518.wbeoss154.
- Reisch, L. A. and Sunstein, C. R. (2016). “Do Europeans Like Nudges?”. *Judgment and Decision Making* 11(4); 11(4), 310-325. Doi:10.2139/ssrn.2739118.
- Robins, P. (2009). “Public policy making in Turkey: faltering attempts to generate a national drugs policy”. *Policy & Politics*, 37(2), 289-306. Doi:10.1332/030557309X397937.
- Rogers, C. R. (1959). *A Theory of Therapy , Personality , and Interpersonal Relationships , as Developed in the Client-centered Framework*. K. Signund (ed.) içinde

Psychology: A Study of a Science. Study I. Conceptua and Systematic Volume 3. Formulations of the Person and the Scial Cotext. (s. 184-256). McGraw-Hill: New York.

Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C. (1989). "Self-esteem and adolescent problems: Modeling reciprocal effects". *American Sociological Review*, 54(6), 1004–1018. Doi:10.2307/2095720.

Salmivalli, C., Kaukiainen, A., Kaistaniemi, L., Lagerspetz, K. M. (1999). "Self-Evaluated Self-Esteem, Peer-Evaluated Self-Esteem, and Defensive Egotism as Predictors of Adolescents' Participation in Bullying Situations". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(10), 1268-1278. Doi:10.1177/0146167299258008.

Samuelson, W. and Zeckhause, R. (1988). "Status Quo Bias in Decision-Making". *Journal of Risk and Uncertainty*, 1, 7-59.

SBST, (2016). *Social and Behavioral Sciences Team: Annual Report 2016*. Retrieved: <https://sbst.gov/download/2016%20SBST%20Annual%20Report.pdf>.

Schultz, D. (2014). *Encyclopedia of Public Administration and Public Policy Facts on File Library of American History*. Infobase Publishing: New York.

Sencer, M. ve Sencer, Y. (1978). *Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim*. TODAİE yayınları no 172: Ankara.

Smalskys, V. (2019). "Institutionalisation of Behavioural Insights in Public Policy". *Vieşoji Politika ir Administravimas*, 18(3), 95-113.

Smith, K. B. and Larimer, C. W. (2009). *The Public Policy Theory Primer*. Westview Press: Philadelphia.

Sobacı, M. Z., Köseoğlu, Ö., Miş, N. (2018). "Reforming the Policymaking Process in Turkey's New Presidential System". *Insight Turkey*, 20(4), 183-210.

Soysal, G. (2017). "Sosyal Etki ve Uyma". M. Zencirkıran (ed.). içinde *Davranış Bilimleri*. (s. 39-61). Dora Yayınları: Bursa.

Sunstein, C. R. (2016). "Do people like nudges?". *Administrative Law Review*, 68(2), 177-232. Doi:10.2139/ssrn.2604084

- Sunstein, C. R., Reisch, L. A., Rauber, J. (2018). "A worldwide consensus on nudging? Not quite, but almost". *Regulation & Governance*, 12, 3-22. Doi:10.1111/rego.12161.
- Sweller, J. (1988). Cognitive Load During Problem Solving: Effects on Learning. *Cognitive Science*, 12(2), 257-285.
- Sweller, J., Merriënboer, J. J., Paas, F. (1998). "Cognitive Architecture and Instructional Design: 20 Years Later". *Educational Psychology Review*, 10(3), 251-296. Doi:10.1023/a:1022193728205.
- Şahin, Ş. ve Keskin, B. (2016). "Bilinçaltı Reklam Uygulamalarının ve Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi", 5. *Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu*, 04-05 Kasım 2016, İstanbul Üniversitesi, İstanbul. 49-62.
- Tannenbaum, D., Fox, C. R., Rogers, T. (2017). "On the misplaced politics of behavioral policy interventions". *Nature Human Behaviour*, 1(7), 1-7. Doi:10.1038/s41562-017-0130.
- Tashakkori, A. and Teddlie, C. (2010). *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*. Sage Publications: Thousand Oaks.
- Taşpınar, M. (2017). *Sosyal bilimlerde SPSS Uygulamalı Nicel Veri Analizi*. Pagem Akademi: Ankara.
- TCEB (2018). (Senin Kararın! (mı?): Kamu Politikası Tasarımında Davranışsal Yaklaşım. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı (TCEB). Erişim: 23 Nisan 2020, https://ticaret.gov.tr/data/5b9623ea13b8761ce82c5e34/senin_kararin_mi.pdf.
- Thaler, R. H. and Sunstein, C. R. (2008). *Nudge: Improving Decisions About Health, Wealth, and Happiness*. Yale University Press: New Haven.
- Thoenig, J.-C. (1985). "L'analyse des politiques publiques". M. Grawitz ve J. Leca (ed.) içinde *Traité de Science Politique, tome no 4*. (s. 1-60). Presses Universitaires de France: Paris.
- Tutar, H. (2018). "Algı ve Algılama". H. Tutar (ed.) içinde *Davranış Bilimleri / Kavramlar ve Kuramlar*. (s. 181-232). Seçkin Yayıncılık: Ankara.

- Tutar, H. (2018). “İnançlar ve Değerler”. H. Tutar (ed.). içinde *Davranış Bilimleri / Kavramlar ve Kuramlar*. (s. 325-352). Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- TÜİK (2020a). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2020*. Erişim: 03 Mayıs 2021, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679).
- TÜİK (2020b). Türkiye Sağlık Araştırması, 2019. Erişim: 16 Mart 2021, <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33661>.
- TÜİK (2021a). *İstatistiklerle Çocuk, 2020*. Erişim: 03 Mayıs 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2020-37228>.
- TÜİK (2021b). *Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, IV. Çeyrek: Ekim - Aralık, 2020*. Erişim: 01 Mart 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Quarterly-Gross-Domestic-Product-Quarter-IV:-October-December,-2020-37180>.
- TÜİK (2021c). *İstatistiklerle Kadın, 2020*. (2021, Mart 05). Erişim: 30 Eylül 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2020-37221>.
- Türkiye'nin Nüfus Haritası (2021, 10 Temmuz). Erişim Adresi: <https://www.icisleri.gov.tr/turkiyenin-nufus-haritasi-10072021>.
- Tversky, A. and Kahneman, D. (1981). “The framing of decisions and the psychology of choice”. *Science*, 211(4481), 453-458. Doi:10.1126/science.7455683.
- Tversky, A. and Kahneman, D. (1982). Judgment under uncertainty: Heuristics and biases. D. Kahneman, P. Slovic and A. Tversky (eds.). in: *Judgment under uncertainty: Heuristics and biases*. (pp. 3-20). Cambridge University Press: New York.
- Tversky, A. and Kahneman, D. (1992). “Advances in Prospect Theory: Cumulative Representation of Uncertain”. *Journal of Risk and Uncertainty*, 5:297-323 (1992), 5(4), 297-323.
- Using Behavioral Science Insights to Better Serve the American People. (September 18, 2015). Federal Register (Executive Order 13707). (181), 80, 56365–56367. Presidential Documents .

- Vigdor, N. and Paybarah, A. (2021, May 12). *Ohio Lottery to Give 5 People \$1 Million Each to Encourage Vaccination*. Retrieved: <https://www.nytimes.com/2021/05/12/us/ohio-lottery-coronavirus-vaccine.html>.
- Viscusi, W. K. and Gayer, T. (2015). “Behavioral Public Choice: The Behavioral Paradox of Government Policy”. *Harvard Journal of Law & Public Policy*, 38(3), 973-1007. Doi:10.2139/ssrn.2559408.
- WB, (2015). *World Development Report 2015: Mind, Society, and Behavior*. Washington: World Bank. Doi:10.1596/978-1-4648-0342-0.
- WB, (2021). *Data.World Bank Country and Lending Groups*. Retrieved: September 12, 2021, <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>.
- White, M. D. (2016). Overview of Behavioral Economics and Policy. S. Abdulkadirov (ed.). in: *Nudge Theory in Action: Behavioral Design in Policy and Markets (Palgrave Advances in Behavioral Economics)*. (pp. 15-37). Palgrave Macmillan: Londra.
- Wilcox, K., Vallen, B., Block, L., Fitzsimons, G. J. (2009). “Vicarious Goal Fulfillment: When the Mere Presence of a Healthy Option Leads to an Ironically Indulgent Decision”. *Journal of Consumer Research*, 36(3), 380–393. Doi:10.1086/599219.
- Wildavsky, A. (1980). *The Art and Craft of Policy Analysis*. Macmillan Press: Houndmills.
- Wilson, R. (2006). Policy Analysis as Policy Advice. M. Moran, M. Rein, R. E. Goodin (eds.). in: *In The Oxford Handbook of Public Policy*. (pp. 152–168). Oxford University Press: New York.
- Wollmann, H. (2006). Policy Evaluation and Evaluation Research. F. Fischer, G. J. Miller, M. S. Sidney (eds.). in: *Handbook of public policy analysis: theory, politics, and methods - Public Administration and Public Policy*. (pp. 393-405). CRC Press: Boca Raton.
- Yang, K. (2006). Quantitative Methods for Policy Analysis. F. Fischer, G. J. Miller, M. S. Sidney. (eds.). in: *Handbook of public policy analysis: theory, politics, and*

methods - Public Administration and Public Policy. (pp. 349-369). CRC Press: Boca Raton.

Yavaş, H. (2016). *İdare Hukuku Temel Bilgileri (Teorik Çalışma Kitabı)*. Pozitif Matbaa: Ankara.

Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2011, Kasım 02). Resmi Gazete (Sayı: 28103). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=15508&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.

Yiğit, A. G. (2020). “Bilişsel Önyargılar Seçimlerimizi Nasıl Şekillendiriyor: Beş Farklı Çerçeveleme Türünün Tercihler Üzerindeki Etkisi”. *Eurasian Business & Economics Journal*, 21, 1-14. Doi:10.17740/eas.econ.2020.V21-01.

Yıldız, M. (2006). “Kamu Siyasaları Açısından Cep Telefonu Teknolojisi ve Mobil Devlet”. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(1), s. 241-263.

Yıldız, M. ve Sobacı, M. Z. (2015). Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi: Genel Bir Çerçeve. M. Yıldız ve M. Z. Sobacı (ed.) içinde *Kamu politikası: Kuram ve Uygulama*. (s. 16-43). Adres Yayınları: Ankara.

Yıldız, M., Babaoğlu, C., Tuğan, E. N. (2017). “Türkiye’de Kamu Politikaları Öğretiminde Kurumsallaşma Çabaları”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 72(3), 669-688.

Yıldız, M., Demircioğlu, M. A., Babaoğlu, C. (2011). “Teaching Public Policy to Undergraduate Students: Issues, Experiences, and Lessons in Turkey”. *Journal of Public Affairs Education*, 17(3), 343-365. Doi:10.1080/15236803.2011.12001649.

Yılmaz, V. ve Canbezer, C. (2020). “Kamu Politikalarına Davranışsal Yaklaşım ve Türkiye’ye Yansımaları”. *Toplum ve Sosyal Hizmetler*, 31(4), 1827-1854. <https://doi.org/10.33417/tsh.779756>.

Yolcu, E. (2012). “Bilinçdışı (Bilinçaltı) Reklam Tartışmaları ve Çalışmaları”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(22), 203-210.

Yoon, D. (2021, February 22). *Declining a Covid-19 Vaccine Risks Penalties in Some Countries*, *The Wall Street Journal*. Retrieved: March 18, 2021,

<https://www.wsj.com/articles/declining-a-covid-19-vaccine-risks-penalties-in-some-countries-11613998997>.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. (t.y.). Erişim adresi:
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.

EKLER

EK 1

ÖLÇEĞİN KULLANIMA İLİŞKİN E-POSTA İZİNİ

01.05.2021

Posta - A.Akın Ürönal - Outlook

AW: "Do Europeans like nudges?" Permission to Use Items of Survey

Lucia Reisch

1.05.2021 Cmt 20:35

Kime: A.Akın Ürönal

Absolutely – honoured and happy if you use the 15 items and translate them into Turkish –

Lucia Reisch

Von: A.Akın Ürönal

Gesendet: Samstag, 1. Mai 2021 19:15

An: Lucia Reisch

Betreff: "Do Europeans like nudges?" Permission to Use Items of Survey

Dear Professor Reisch, my name is Avni Akın Ürönal. I am a PhD student at Çanakkale Onsekiz Mart University in Turkey. I am interested in the field of politics made by nudging and behavioral insights. I am conducting my PhD thesis titled "Behavioral Approach to Public Policy: An Application Specific to Behavioral Public Policy".

When I made literature review, I was interested in your very successful works. In my PhD thesis; "Do Europeans like nudges?", <http://journal.sjdm.org/16/16202b/jdm16202b.pdf>, DOI: 10.2139 / ssm.2739118, Can I adapt 15 items of the survey in Table 3 (page 314) in your study to Turkey and use it in my PhD thesis to determine the level of nudge in Turkey?

If you allow me, I would like to use 15 items of the Turkey adapted questionnaire in my PhD thesis.

Yours faithfully, I am looking forward to your reply.

Avni Akın ÜRÖNAL
PhD Student

ANKET SORULARI

Anketin Birinci Bölümü (Sunum ve Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Metni)

Sayın katılımcılar,

Öncelikle bu çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

1. Verileriniz isimsiz olarak toplanacak ve saklanacaktır, verileri kullanarak kişisel olarak sizinle ilişkili bir sonuç çıkarmak mümkün değildir. Çalışma kapsamında toplanan veriler, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Avrupa Veri Koruma Yönetmeliği (GDPR EU) hükümlerine uygun olarak bilimsel rapor ve yayın şeklinde bilim insanları ile paylaşılacaktır.

2. Çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır

3. Araştırmaya katılmak, anketi yanıtlamak için zaman ayırmanız dışında sizin için herhangi bir risk taşımamaktadır.

4. Daha fazla bilgiye ulaşmak isterseniz mail adresinden ulaşabilirsiniz.

Bir sonraki sayfada verilen bilgilendirilmiş gönüllü onam metninden sonra “Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum” kutusunu işaretleyerek, en az 18 yaşında olduğunuzu, çalışma hakkındaki bilgileri okuduğunuzu ve bu çalışmada gönüllü olarak yer aldığınızı kabul etmiş olursunuz.

Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Metni

Sizi Avni Akın Ürün tarafından yürütülen “Kamu Politikalarına Davranışsal Yaklaşım: Davranışsal Kamu Politikası Özelinde Bir Uygulama” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı davranışsal içgörüler (davranışı anlama) ile oluşturulmuş politikaların bireyler üzerindeki onay düzeyini tespit etmektir. Araştırmada sizden tahminen 10 dk. ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen en az 384 ve üzeri kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Araştırmaya katılmayı kabul etmiyorum.

Anketin İkinci Bölümü (Sosyoekonomik ve Demografik Özellikler)

1. Kaç yaşındasınız?

..... yıl

2. Cinsiyetiniz nedir?

Kadın Erkek

3. Medeni durumunuz nedir?

Bekar Evli Boşanmış Eşi vefat etmiş

4. Aylık gelir düzeyiniz nedir?

0 - 1.000 3.001 - 4.000 6.001 - 7.000 9.001 - 10.000
1.001 - 2.000 4.001 - 5.000 7.001 - 8.000 10.001-15.000
2.001 - 3.000 5.001 - 6.000 8.001 - 9.000 15.001 – 20.000
20.001 - 25.000 25.000 – 30.000 30.001 ve daha fazlası

5. Eğitim durumunuz nedir?

İlkokul Ortaokul Lise Lisans Yüksek Lisans Doktora

6. Yaşadığınız il neresidir?

.....

7. Yaşadığınız şehrin büyüklüğü nedir?

10.000 kişiye kadar
10.000'den 100.000'e kadar nüfuslu
100.000'den 500.000'e kadar nüfuslu
500.000'den 1.000.000'a kadar nüfuslu
1.000.000'dan fazla nüfuslu

Anketin Üçüncü Bölümü (Davranışsal İlgörüler ile Oluşturulmuş Politikalar)

Aşağıda sorularda ifade edilen politikalar varsayımsal olarak tasarlanmıştır.

1. Hükümet, zincir restoranlarda (McDonald's ve Burger King gibi) kalori etiketi zorunluluğu getirmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

2. Hükümet, sağlıklı yiyeceklerin yeşil, sağlıksız yiyeceklerin kırmızı ve ne sağlıklı ne de sağlıksız olan yiyeceklerde sarı etiketlerin olduğu “trafik ışığı” modeli uygulaması zorunluluğu getirmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

3. Hükümet, elektrik tüketicilerini otomatik olarak “yeşil” (çevre dostu) enerji sağlayan tedarikçi bir firmaya kayıt etmekte ancak tüketicilerin istemeleri durumundan sistemden çıkmalarına olanak tanıyan (zorunlu olarak değil) bir sistemi benimsemeye teşvik etmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

4. Hükümet, ruhsat alan kişilerin (ehliyet gibi) organ bağışçısı olmak isteyip istemediklerini belirtme zorunluluğu gerektiren bir yasa çıkartmaktadır. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

5. Hükümet, tüm büyük marketlerde en sağlıklı yiyeceklerin göze çarpan, görünür bir yere yerleştirilmesi zorunluluğunu getiren bir yasa çıkarmaktadır. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

6. Hükümet, sürüş güvenliği açısından dikkati dağıtan sürüşler ile ilişkili ölümleri ve yaralanmaları azaltmak için araç kullanırken sürücülerin cep telefonu kullanımını caydırmak amacıyla tasarlanmış hikeye ve görsellerden oluşan bir halk eğitim kampanyasını benimsemektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

7. Çocukluk çağı obezitesini azaltmak için hükümet, ebeveynlerin çocukları için daha sağlıklı seçimler yapmak için kullanabilecekleri bilgiler içeren bir halk eğitim kampanyasını benimsemektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

8. Hükümet, sinema salonlarının insanları sigara içmekten ve aşırı yemekten caydırmak için tasarlanmış bilinçaltı reklamlar (insanların bilinçli olarak farkında olmayacakları kadar hızlı geçen reklamlar).vermesi zorunluluğu getirecektir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

9. Bu bir dikkat filtresidir. Ankete devam etmek için lütfen “3” ü işaretleyiniz.

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

<p>10. Karbon emisyonlarını dengelemek için hükümet, insanlardan (otobüs ve uçak biletlerinde) belirli bir miktar ücret (otobüs biletinde 20-TL, uçak biletinde 50-TL) talep edilmesini şart koşturmaktadır; program kapsamında, insanlar açıkça ödemek istemediklerini söylerlerse ödemeyi iptal edebilmektedirler. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?</p> <p>Kesinlikle Onaylıyorum ☐5 ☐4 ☐3 ☐2 ☐1 Kesinlikle Onaylamıyorum</p>
<p>11. Alışılmadık derecede yüksek tuz seviyelerine sahip ürünler için 'Bu üründe sağlığınız için zararlı olabilecek alışılmadık derecede yüksek seviyede tuz bulunmaktadır' etiketi koyulması zorunluğu getirmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?</p> <p>Kesinlikle Onaylıyorum ☐5 ☐4 ☐3 ☐2 ☐1 Kesinlikle Onaylamıyorum</p>
<p>12. Hükümet, vergi beyannamelerinde otomatik olarak vergi beyan eden herkesi bağışçı kabul ederek insanların bu bağışı yapmak istemediklerini açıkça söylemeleri durumunda bağıştan vazgeçme olanağı vermek kaydıyla, Kızılay'a (veya başka bir iyi amaç için) 50-TL bağış yapılmasını varsayan bir düzenleme getirecektir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?</p> <p>Kesinlikle Onaylıyorum ☐5 ☐4 ☐3 ☐2 ☐1 Kesinlikle Onaylamıyorum</p>
<p>13. Hükümet, sinema salonlarına insanları sigara içmekten ve aşırı yemekten caydırmak için tasarlanmış halk eğitimi mesajları yayınlaması zorunluğu getirmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?</p> <p>Kesinlikle Onaylıyorum ☐5 ☐4 ☐3 ☐2 ☐1 Kesinlikle Onaylamıyorum</p>
<p>14. Hükümet, büyük elektrik sağlayıcılarını, tüketicilerin otomatik olarak “yeşil” (çevre dostu) bir enerji tedarikçisine kaydolacakları ancak seçerlerse vazgeçecekleri bir sistemi benimsemeye mecbur etmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?</p> <p>Kesinlikle Onaylıyorum ☐5 ☐4 ☐3 ☐2 ☐1 Kesinlikle Onaylamıyorum</p>
<p>15. Büyüyen obezite sorununu durdurmak için hükümetin, büyük süpermarket zincirlerinin kasiyer alanlarını tatlılardan uzak tutması zorunluluğu getirmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?</p> <p>Kesinlikle Onaylıyorum ☐5 ☐4 ☐3 ☐2 ☐1 Kesinlikle Onaylamıyorum</p>
<p>16. Halk sağlığı ve iklim koruma nedenleriyle hükümet, kamu kurumlarındaki (okullar, kamu idareleri vb.) kantin ve yemekhanelerde haftada bir gün etsiz olması zorunluğu getirmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?</p> <p>Kesinlikle Onaylıyorum ☐5 ☐4 ☐3 ☐2 ☐1 Kesinlikle Onaylamıyorum</p>

Anketin Dördüncü Bölümü (Çerçeveleme ile Oluşturulmuş Politikalar)

1. Hükümet, plastik alışveriş poşetlerinden talep edilmesi durumunda 30 kuruştan az olmamak üzere bir ücret alınması zorunluluğu getirmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

2. Hükümet, çalışanları kademeli olarak bireysel emeklilik sistemine kayıt etmekte ancak sisteme girenler istemeleri durumunda 1 ay sonra sistemden çıkmalarına olanak tanıyan bir sistemi benimsemeye teşvik etmektedir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

3. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, COVID-19 salgını kapsamında toplumun tamamını aşılama hedefini koymuştur. Bu hedef doğrultusunda COVID-19 aşısı sizin için varsa aşığı yaptırmıydınız? (Evet) durumunda 3/a ve 3/b

3/a Covid-19 aşısı diğer piyasaya sürülen aşılarla göre daha etkili sonuç alınmakta hastaların %85'inde hiçbir yan etki gözükmemektedir. İfade edilen aşığı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

3/b Covid-19 aşısı diğer piyasaya sürülen aşılarla göre daha etkili sonuç almakta ancak hastaların %15'unda yan etkiler gözükmemektedir. İfade edilen aşığı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

3. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, COVID-19 salgını kapsamında toplumun tamamını aşılama hedefini koymuştur. Bu hedef doğrultusunda COVID-19 aşısı sizin için varsa aşığı yaptırmıydınız? (Hayır) durumunda 3/c, 3/d, 3/e ve 3/f

3/c Covid-19 aşısı yaptırmayanları kamusal alanlara (Devlet daireleri, okul, üniversite, toplu taşıma araçları vb.) erişim kısıtlaması getirilmektedir. Varsayımsal politika uygulanırsa aşığı yaptırmama düşünceniz değişir miydi?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

3/d Covid-19 aşısı yaptırmayanlara senelik gelirlerinin %10'u kadar para cezası uygulaması getirilmektedir. Varsayımsal politika uygulanırsa aşığı yaptırmama düşünceniz değişir miydi?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

3/e Hükümet, aşı yaptıranlara 250-TL devlet bonusu verecektir. İfade edilen varsayımsal politikayı onaylıyor musunuz?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

3/f Covid-19 aşısı yaptıranlara her hafta düzenlenen çekiliş ile bir kişiye 1 milyon TL ikramiye verilecektir. Varsayımsal politika uygulanırsa aşığı yaptırmama düşünceniz değişir miydi?

Kesinlikle Onaylıyorum 5 4 3 2 1 Kesinlikle Onaylamıyorum

